

LIBR. OSORIO

DE GLORIA

ATV
8.070

BIBLIOTECA OSORIO

MADEIRA

Completed

OSORIO

① ①

D.P.

VERY RARE

First printed book
of Bilbao

M-23149

R-40.145

ATV

8.070

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
DE GLORIA LIBRE. V.

AD IOANNEM TERTIVM
LYSITANIAE REGEM.

BILBAO.

Excudebat Mathias Mares.

1578.

Impensis Ioanni Lopez bibliopolæ Cōplut.

IMYONMI

OSOLLYSILAM

DEGLORIA LIBRI V.

AD IOANNIM MERTIAM

IVSITAMAE RIGEM

BILBAO.

Excubens Mathias Maras.

1878

Impressio Iohannis Lopez Bibliopole Gijonae

CENSURA MAGISTRI FRAT-
ris Ioannis de la Vega, Ordinis
sanctissimæ Trinitatis.

IN Hieronymi Olorij libros de Gloria &
Nobilitate, Senatus Regius censuram meam
opponi iussit: quibus visis, omni labe, nudos
iudicavi: grauiter enim, catholicè ac elegan-
ter disseruit, quæ ad nobilitatis gloriæque iu-
dicium attinent. Cuius voce musas locutas,
(vt de Xenophonte) referre possumus: ita vt
non solum suæ ætatis, sed prisce seculi Rheto-
res antecelluerit. Cuius scripta prælo dignis-
sima, Reipublicæ non parum vtilitatis affe-
rant. Madriti, apud Sacre triadis cœnobium
quarto idus Mai M. D. Lxvj.

Frater Ioannes de la Vega
Theologus doctor.

ON Phelippe por la gracia de
Dios Rey de Castilla, de Leon,
de Aragon, de las dos Sicilias, de
Jerusalem, de Navarra, de Grana
da, de Toledo, de Valécia, de Ga
licia, de Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña, de
Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Jaen, de
los Algarues de Algezira, de Gibraltar, Con
de de Flandes, y de Tirol, &c. Por quanto
por parte de vos Mathias Marc's Impressor de
libros, vezino de la villa de Bilbao, nos fue
hecha relacion, diziendo que queriades im
primir vn libro intitulado Oficio de Nobili
tate, & Gloria, por ser el libro prouechoso y
necessario, y auer falta dellos, nos suplicastes
os diessimos licécia para ello, o como la nue
stra merced fuesse. Lo qual visto por los del
nuestro Consejo, y como por su mandado se
hizieron las diligéncias que la Pragmatica por
nos nueuamente hecha, sobre la impressiõ
de los libros dispone. Fue acordado que de
niamos mandar dar esta nuestra carta, para
vos en la dicha razou, y nos tuuimos lo por
bien, y por la presente os damos licencia y fa
cultad, para q̄ por esta vez podays imprimir
el dicho libro, que de suso se haze mencion,
por el original que en el nuestro Consejo se
vio, que ya rubricado y firmado al cabo de

Pedro

Pedro de çapata del Marmol, nuestro Escriuano de Camara de los que en nuestro Consejo residen. E con que antes que se venda, se trayga al nuestro Consejo, juntamente cõ el dicho Original, para que se vea si la dicha imprestan esta cõforme a el, y se os tasse el precio que por cada volumẽ onieredes de auer. So pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha Pragmatica y Leyes de nuestros reynos. De lo qual mandamos dar y dimos esta nuestra carta sellada con nuestro sello, y librada por los del nuestro Consejo, dada en Madrid, a doze dias del mes de Abril de mil y quinientos y setenta y ocho años.

El Licenciado Fuen Mayor. El Licenciado Iuan Thomas. El Licenciado Rodrigo Vazquez arze. El Doctor Francisco de Auedillo. El doctor Aguilera. El Licenciado don Lope de Guzman.

Yo Pedro de çapata del Marmol Escriuano de Camara de su Magestad la fizẽ escriuir por su mandado, con acuerdo de los del su Consejo.

ILLVSTRI ET SAPIEN
TISSIMO VIRO D. D. IOAN-
ni Calderon, clarissimæ Academiæ Complu-
tensis Rectori dignissimo, Simon
de Acuña Lusitanus, in eadem A-
cademia collega Physicus,
Sed non typicæ offici
næ castigator.

S.

V M superiorib^o annis (Rector
Illustri) amplissimæ huius Acà
demie beneficio, quæ me simul
ac primum ad eã perueni, benign-
issime complexa est, in celeberr-
imo linguarũ collegio, summo otio & quiete
humanitatis studijs operam impenderem:
pulcherrimum hoc eloquentissimi viri Hie-
ronymi Orosij opus de Nobilitate & Gloria
avidissime perlegi, cuius suavissima lectio-
ne cum mirifice fuisset recreatus, non potui
non agrè ferre, tantam esse horum librorum
penuriam, vt rarissime quidem aut serè nun-
quam huc importarentur. Qua ex causa cum
non mediocriter essem sollicitus arderemque
desiderio incredibili, vt eo auctore, cuius om-
nes diuinam dicendi vim, inaudito quodam
lepore

lepore & venustate affluere admirarentur, magna nobis cum voluptate aliquando frui liceret: mecum statim cogitare ceppi, quam rationem in rem, ut desiderium hoc nostrum posset experiri, & tot hominum votis cumulatisimè satisfieri. Verùm cum id quod tantopere exoptabam, nequaquam tunc processisset, eram enim in hac nostra Academia insolens, neque cum iis, qui hoc negotium suscipere potuissent: aliquo necessitudinis vinculo coniunctus: tunc temporis curam ita abieci, ut quoties nobis oblata esset occasio, ingenui huius desiderij mirime obliuisceremur. Accidit postea procedente tempore, ut laboriosam hanc, corrigendi libros qui æneis formis mandantur, provinciam susciperem: quamobrem cum id quod toties concupieram, tunc expleri posse confiderem: Matthias Marès virum optimum, & publicæ utilitatis studiosum, omnibus quotidie precibus orare & obtestari non cessabam, ut hoc præclarum opus de Gloria & nobilitate, suis impensis in publicum usum & emolumentum excuderet. Quod cum ille mihi principio denegasset, multisque subinde rationibus aperuisset, parum sibi ex ea re lucti, detrimenti vero non parum ostendi: lacere humanitatis studio: neque quæsem-

quam esse, qui ad politio- rem literaturum ani-
mum appelleret: quin potius eo dementiæ ve-
tum esse, ut iam qui latinè sciunt, ab ijs, quib⁹
nihil nisi barbaricè conspurcaturum placet, irri-
deantur: instare tamen non desisti, donec di-
uinis potius aspicijs, quàm dubia & ancipiti
forte, dignissimus Complutensis scholæ & gu-
bernator renūciatus es. Ibi enim quasi redin-
tegrato animo, instauratisq; viribus, obstina-
tam hominis voluntatem blandis denuo ser-
monibus & precibus alicere & delinire cœ-
pi: tanta enim mihi argumentorum seges, di-
cendique materia, te huius literariæ reipubli-
cæ moderatore, oblata est, ut faciliè cum de
pristina sententia dimouerim, & ad huius ele-
gantissimi libri editionem induxerim. Nam
omissis sanctissimæ Theologiæ studijs, reli-
ctaq; liberalium artium absolutissima cogni-
tione, in quarum profectò scientiarum præ-
stantia ita publico omnium cōsensu excellis,
ut nemo te vel differendi acumine, vel iudi-
cij maturitate extuperet: ita coram illo egre-
giam animi tui in humanitaris studia propen-
sionem pro virili parte declaravi, & mirificos
quos in eloquentia progressus habes, aperui,
ut illi tandem persuaserim, te non ex eorum
esse numero qui sermonis ornatum, differen-
diq; elegantiam fastidiosè contemnunt: sed

cum

eum potius qui id semper studueris, ut cum
gravioribus disciplinis politiores etiam lite-
ras copulares. Huiusce verò rei nobis illud iu-
dicio esse potest, quòd ubi primum amplif-
sima hæc nostra Academia moderandi & re-
gendi sui potestatem tibi quasi quasdam ha-
benas tradi dit, id statim sedulo curasti, ut in
singulis collegijs omnes latine loquerentur;
darentq; operam, ne id oscitanter & barbare,
sed accuratissimè potius ornateq; prætarent.
Potuit ne certius aliud argumentum, magis-
que perspicuum signum tui erga bonas lite-
ras animi, desiderari? Haud dubie enim no-
bis declarasti, quid de humanitatis studijs
sentires, quantumq; in illis excellere glorio-
sum esse duceres, cum ijs omnibus quorum
tibi cura commissa est, quicquid eos vel in
suis disputationibus, vel in domesticis collo-
quijs dicere oporteret, latino sermone exprì-
mere præcepisti. Præclare tu quidem (ut cæte-
ra) vir sapientissimè, id faciendum curasti: nò
enim ignorabas, perinde verba omnia, quæ
nostrorum cõceptuum veluti quadam instru-
menta sunt, concinna ornataq; esse debere,
relque ipsas omnino exprimentia, ut artifi-
cium etiam instrumenta suis operibus perficiò
dis accommodata esse oportet. **Quid** enim
obtusa serra & dolabra faber lignarius, quid

anrifex male concinnato cœlo, quod fpectan-
tium oculis pulchrum videatur, efficere un-
quam poterit? Hæc cum ipfe mecum perpen-
derem, videremque, te non folum id pugna-
re, vt omnes in gyrum rationis ducantur, in-
tegreque & honefte viuant (in hoc enim tua
potiffimum cura defudat) verum eniti etiam
fumma ope, vt adolefcentium animi optimis
disciplinis excolantur: elegantem hanc Hie-
ronymi Olorij difputationem de Nobilitate
& Gloria, addito à me locupletiffimo indice
excudendum curauì. Ab hoc enim auctore
non folum fermonis ornatum, verborumque
venuftatem petere licet; fed grauiſſimas etiã
ſententias à limpidiffimo Chriftianæ religio-
nis fonte decerptas, & ſplendiffimis orationis
luminibus illuſtratas. Is enim ita proximè ad-
dinam illam Ciceronis faciendam accèſſit,
vt eodem ferme orationis filo, ſimili verbo-
rum lepore & elegantiæ exulto, vſus hiſce tẽ-
poribus videatur: vſque adeo vt loco ipſius
Ciceronis publicè (ni fallor) legi poſſit, eum
& verbis illi pene fit par, ſententiarum verò
pondere & grauitate (vt quæ à Chriftiana re-
ligione fuerint exhaustæ) longè ſuperior. Ex-
cipe igitur benigna fronte Rector Illuſtris,
exiguam hoc noſtri in te animi & obſeruan-
tiæ ſpecimen: quod ſi (vt ſpero) tibi non om-
nino

nino ingratum fuerit, & ea quæ soles humani-
tate & favore, eum qui suis expensis in com-
munẽ omnium utilitatem hoc opus excudit,
prosequare, ad similia illum & maiora in dies
excudenda, quasi quibusdam admotis faci-
bus, incitabis & Academiam istam bonorum
librorum suppellectili locupletabis. Vale.

AD CLARISSIMUM VIRUM
Hieronymum Olorium Simonis de Acu
na Lusitani Epigramma.

Gloria dum proprie per te depicta colore,
Ostendit laudis stemmata vera sua,
Aeternum Oseri, quæris tibi nomen, & ipsa
Te verè exornat gloria, quam celebras.
Nobilitas etiam viris quam laudibus ornas,
Nomen & ipsa tuū nobile ubique facit.
Quid dum iustitia describitur mævera vera,
Aonne etiam iusta tu quoque laude viges?
Sic etenim res nominibus, sic nomina rebus
Excultas, et suavi nectare cuncta replet,
Sic veneres omnes dicendi amplexaberis, ut te
Non neget esse sibi Tullius ipse parem.

INDEX LOCUS
PUBLISHED BY
BIRMINGHAM, ALA.

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

INDEX LOCVM
PLETISSIMVS RE-
RVM OMNIVM, QVAE
 in libris de Gloria scitu dignę
 reperiuntur, alphabetico
 ordine accuratissi-
 mę digestus.

A

A chilles Chironi erudiendus traditur.	87. pa. 1
Achilli optio data.	91. pa. 2
Achilles iracundia, & furor.	48. & 114. pa. 2.
Ægypti, sacerdotes suos meriticę colebant.	87. pa. 2
Affectuosæ animorum in quem vsu nobis data.	2. pa. 2
Africanus superior carpitur.	74. pa. 2
Asacis furor, & impotentia.	48. & 114. pa. 2
Alcibiades glorię avidissimus.	48. pa. 1
Alcibiadis studium, ut leucæus & constans videre- tur.	82. pa. 2.
Alcibiades intemperans.	115. pa. 1.
Alexander.	16. & 43. & 48. & 115
Ambitio.	46. pa. 2. & 38. pa. 2
Annibalis amentia Carthaginem delouit.	36. pa. 2
Annibal quomodo à Silio describatur.	46. pa. 2
Annibal stupendus potius, quam gloria dignus.	114. pa. 2
Animorum cultus duplex.	77. pa. 2
Animi virtute florentes, clarius dei numen & boni- tatem.	

- sem in omnium oculis constitutum, quam totius orbis fabrica admirabilis. 125. pa. 1
- Animus multis signis seipsum prodit. 82. pa. 2
- Animi nostrum. 136. pa. 2
- Aristides. 22. pag. 1
- Aristides quid contemnebat, plausum vulgi contem-
nens. 89. pa. 2
- Aristoteles. 65. & 60
- Affriorum mos in locandis puellis in matrimo-
nium. 18. pa. 2
- Aureum genus hominum cur sic appellatum. 19. pa. 1
- Auræ ætatis bona. 29. pa. 2
- Authoris in hac disputatione consilium, & mens. 3. pa. 2
- Autolytus apud Homærum ob periclitium celebratur. 17. pa. 3
- B** Arbaræ nationes quæ homines immolabant.
bona quæ septentes eo nomine digna censent. 18. pa. 1
11. pa. 2
- Bononiæ laus. 9. pa. 2
- Brevitas. 49. pa. 2
- C** Ambytes quid apud Xenophontem cum filio lo-
quatur. 85. pa. 1
- Ambytes apud Xenophontem quid de laudis suavi-
tate dicat. 94. pa. 1
- Carneadis oratio improbat. 101. pa. 1
- Carneades apud Romanos disputat. 43. pa. 1
- Causas rerum cognoscere, quid utilitatis afferat. 34. pa. 1
- Census quam ob causam in repub. fuerit institutus. 107. pa. 1
- Christi

INDEX.

Christi opti. max. humilitas.	91. & 98
Christus gloriam contemnendam esse, non statuit.	121. pa. 1
Christus suos discipulos laudis facibus ad virtutem inflammat.	122. pa. 1
Christus quid præcipiat, cum docet ut præclara munera obtinet, oculos hominum vitemus. 1: 6. pa. 1	126. pa. 1
Christus nos ad gloriam inflammat, cum ait, ut inuitati postremum locum deligamus.	127. pa. 2.
Christus optimus maximus viam aperuit ad veræ laudis & gloriæ claritatem.	136. & 137
Christi doctrina soli comparatur.	137
Christi gloria, dum morte sua genus humanum e mortis faucibus eripuit.	138. pa. 1
Christi ope vera gloria hominibus inhaeruit.	139. pa. 2.
Christi hominis munus.	143. pa. 1
Christianorum flagitia quodammodo in Dei continentiam redundant.	124. pa. 2
Christiano homini laus experienda est.	122.
	& 124
Simon,	22. pa. 1
Civitas quæ beata.	94. pa. 2
Crucis amplitudo & dignitas.	138. & 139
Cymbæ navis onerariæ velis instructæ, comparantur qui nullis suis meritis, in honore sunt.	115.
pagina 2	
Cyrus rex Persarum.	91. pa. 1
	David

INDEX

D

- D**avid laudis studiosus. 118. pa. 2
 David gloriam, qua erat cumulatus, in Deum
 auctorem referebat. 110. pa. 2
 David de humanarum rerum vanitate quid sentias
 134. pa. 1
 Dedecus poena est, quam Deus in impios statuit.
 120. pa. 1
 Dedecus exhorretere maximos fructus parit. 91. pa. 2
 Demea Terentianus. 83. pa. 1
 Demosthenis exclamatio dum Athenarum arcem
 respiceret. 31. pa. 1
 Demosthenes gloriae cupidus. 16. pa. 1
 Deorum interesse conuictis quid. 33. pa. 2
 Dion. 22. pa. 1
 Dionysius superior. 69. pa. 1
 Discordiae civilis damna. 24. pa. 2
 Diuites appellabantur primarii viri apud Hispanos
 40. pa. 1
 Doctrinam & literas, semper comitatur humanitas
 & lenitas. 6. pa. 1
 Dolor rectus, qui appelletur à Platone. 92. pa. 1
 Duelli elegans descriptio. 52. & 54.
 Duellum improbatum. 111. pa. 2

E

- E**gestas pauperum, & potentium insolentia,
 quae damna afferant. 29. pa. 2
 Ephesiorum scelus in Hermodorum 21. pa. 1
 Esurialis Virgilianus. 19. pa. 2

F

- F**abius maximus leuem & inanem famam asper-
 nabatur. 89. pa. 2

INDEX.

Felix qui habendus.	4. pagi. 1
Fernandus princeps lusitanus.	77. pag. 1
Ferrex gentis inores.	20. pag. 2
Fides, cur Romani templa crexerint.	101. pa. 1
Fortitudo quæ sit, & quis fortis sit dicendus.	110. pag. 1. & 2
Porro todo ab audacia & temeritate distinguitur.	44
pagina. 1.	
Fortitudinis munus in animis, quod sit.	44. & 45
G	
Gigantes cur à poëtis, bellû dijs intulisse, dicti sint	132. pa. 2
Gladiatores Romani.	111. pag. 2
Gloria quid.	65. & 141. 28
Gloriæ definitio.	15. pag. 2
Gloriæ etymologia.	14. pa. 2
Gloriæ cupidi à quibus rebus timent.	12. pa. 2
Gloria pessimis artibus comparatur aliquando.	13. pagina. 2.
Gloriæ cupidi qui appellandi sint.	15. pa. 2
Gloria qua in re sita sit.	16. & 18. pagi. 2
Gloriæ laus.	9. pa. 1
Gloriæ vituperatio.	11. & 12
Gloriæ studium quantum fructum afferat rebus humanis.	91. pagi. 1
Gloriæ cupiditas quot mala importet.	34. & 35. & 55. & 54
Gloriam, fugientem sequi, quid sit.	89. pa. 1.
Gloriæ cupidos virtute inniti oportet.	90. pa. 1
Gloria prudentiæ non repugnat.	95. pa. 2
Gloriæ iustitiæ non aduersatur.	96. pa. 2
	Gloriæ

INDEX.

- Gloriæ cupiditas pugnat cum iustitia. 44. pa. 1
 Gloria, nō quæcūque à Admirabilia, digna sūt. 97 p. 1
 Gloriæ causa aliquid gerentes, cur gloriæ cupidita-
 tem occultant. 35. pa. 1
 Gloria pugnat cum temperantia. 46. Pagi. 1
 Gloriæ cupidus magnanim⁹ dici nō debet. 45. pa. 2
 Gloriæ cupiditas cœtus angelicos de cælo disturba-
 uit 50. pa. 2
 Gloriæ cupiditas primum parentē afflixit. ibidē.
 Gloriæ contemptio fundamentum est Christianæ di-
 scipline. 51. pa. 1
 Gloriam abijcere nefarium & impium. 128. pa. 1
 Gloria Christianæ pietati contraria. 52. pag. 2
 Gloriæ cupiditas cum Christiana disciplina copula-
 ta est. 118. pagina 1.
 Gloria in diuinis muneribus habenda. 120. pa. 2
 Gloriæ ad alias virtutes comparatio. 122. pa. 2
 Gloria, quā Christi præcepta tollūt, quæ sūt. 125. pa. 2
 Gloriæ innanis vituperatio 126. pa. 1
 Gloriam optare, tam homini naturale est, quā cælo
 in orbem verti. 130. pag. 1
 Gloria in inuicem, quā fit, ut homines etiam ingenio
 elati, pro vera confitentur. 136. pa. 1
 Gloria corū, qui pro patria mortē operuerūt. 138. p. 2
 Gloriæ cupidi à Christo opt. max. illam hauriant,
 necesse est. 139. pa. 2
 Gloria quo: verē dignus cœlemus. 140. & 141
 Gloriæ cœlestis magnitudo & firmitas. 146. p. 1. & 2

H

- H** Anno Carthagiensis. 56. pa. 2
 Hannonis & Annibalis dissesimen. 96. pa. 2
 Hector

- Hector Polydamantis consiliū respicit. 36. pa. 1
 Hector cur maiori laude afficitur, quam Polydamas. 96.
 Hermocrates. 22. pa. 1
 Hesiodi carmina de ærare aurea. 19. pa. 1
 Hispaniæ optimates cur diuites appellati. 107. pa. 2
 Historici nostri temporis. 69. pa. 2
 Homerus & poetæ nō in omnibus audiēdi. 71. pa. 2
 Homēri laus. 161. & . 162
 Homines flagitiosi etiā à suis odio habētur. 66. p. 1
 Homines flagitiosi cur lucē & virtutē oderūt. 80. p. 2
 Homines simplices & aperti contemnuntur. 37. pa. 2
 Homines quibus rebus effetri soleant. 132. & . 133
 Homines pro vera gloria quomodo fucatam attripiunt. 132. pa. 1
 Homines à Deo seiuñcti quibus in malis versantur. 130. pa. 2
 Homo quibus bonis afflueret, si inflorentissimo innocentiæ stato permansisset. 130. pa. 1
 Hominis causa, quæcunque oculis cernimus, effecta sunt. 129. pa. 2
 Honestas quantum valeat. 140. pa. 2
 Humanæ naturæ excellentiā. 129. pa. 2
 Humanitatis nomen ad maximarū artium facultatem ritē traductum. 6. pa. 1
 Humilitas. 141. & 142
 Humiliū fletus diuinæ virtutis argumētū 141. pa. 2

I

- I**eremias ignominiam impijs Indæis minatur. 120. pa. 1
 Imago Dei in mente nostra cernitur. 129. pa. 2
 Imitator es stulti. 1107
 Im-

INDEX

Impudentiæ sceleritas & duritas.	121. pa. 2
Ingenium excolleas & honestis artibus ex cultum resp. salutare.	33. pa. 1
Inscitia vulgi.	82. pa. 1
Invidia.	80. & 94
Iudices in rerum contentionibus quales quaeri solent 31. pa. 2	
Iustitiæ laus.	97. & 99
Ixionis congestus, cum nube Iunonis speciem referente, quid designet.	135. pa. 1

L

L aus hominibus etiam infimis, in suis artibus tribuitur.	16. pa. 2
Laus leuæ & meretrici etiam tribuitur.	17. pa. 1
Laude & gloria omnes ducuntur.	1. pa. 1. & 2
Laudis studium non vituperandū.	3. pa. 1 & 2
Laude digni qui sint.	113. pa. 1
Laude nihil maius Deo offerre possimus.	103. pa. 2
Laus non aliunde est exquirenda	107. pa. 2
Laudis fructus, non laus ipsa nobis proponenda. 127. pa. 2	
Lex à Demostene definitur.	78. pa. 2
Legis iuxta Aristotelem definitio.	ibidem.
Legislatoribus diuini honores habiti.	78. pa. 1
Leges quomodo impositæ, & quibus, & earum utilitas.	76. & 77. & 78
Leges medicinæ comparantur	77. pa. 2
Legum bona, & quibus impositæ.	26. & 27
Libidinis effrenatio.	28. pa. 1
Lusitanorum nauigatio.	93. pa. 1
Lycurgo maximi honores cur apud Lacedæmonios	

INDEX.

- decreti. 78. pa. 1
 Lydi puellas suas, ex corporis vulgari quaestu, docē
 querere cogebant. 23. pa. 1
 Lylander. 49. pa. 1

M

- M** Agnum & paruum sine comparatione intelli
 gi non possunt. 141. pa. 2
 Maris turbati fluctibus hominum vani honores cō-
 parantur. 133. pa. 2
 Medea Euripidis. 68. pa. 2
 Mercurij doli & furta. 17. pa. 2
 Nestiades. 74. pa. 1
 Mos loco regis habetur. 78. pa. 2
 Moles Hebræam populum, laude propo- sita, ad amo-
 rem pietatis excitat. 118. pa. 2
 Moses ostēdit gloriā esse diuinū beneficiū. 110. pa. 2
 Munus regium. 10. pa. 1
 Muix apud Hesiodū de qua re gloriētur. 17. pa. 2

N

- N** Atura nihil nobis non aptissimum largita est. 2. pa. 2
 Nero. 69. pa. 2
 Nobilium & plebis dissensio in Romano populo. 30. pa. 1

O

- O** pibus assuere non laudabile, sed potius virtute
 excellere. 109. pa. 2
 Opinio quid. 15. pa. 1
 Opinio popularis comes stultitiæ & temeritatis. 37. pagina 2.
 Opiniones, no omnes dubie sunt & incertæ. 66. pa. 2

INDEX.

Oratio ad claros viros, qua eorum prius habitus orationi respondetur.	103. pa. 2
Oratio clarorum hominum pro se,	39. pa. 2
Ostracismus:	22. pag. 1

P

P aulus & Petrus, quos instruebant, laudis suavitatem ad virtutem incitabant.	127. pa. 1
Paupertas quanto ignobili.	202. pa. 1
Panianitas.	49. & 17. & 178.
Persarum mos indecorandis Magis.	87. pa. 1.
Petrus cur adhiocatur Christianos, ut sic inter gentes vivant, ut omnibus admiratione commoveant.	125. pa. 1,
Phædra Euripidis,	68. pa. 2
Philippus Mæcedonum rex,	43. pa. 1
Philosophiæ studium vulgo spectatur.	33. pa. 1
Philosophi, qui ad ostentationem scripserunt, vituperandi.	13. pa. 2
Philosophi sui auditores ad gloriæ contemptum instruunt.	16. pa. 1
Philosophi, qui gloriam despexerunt, quæ artem id fecerint.	60. pa. 1
Philosophorum antiquorum deliramenta.	134. pa. 1. & 2
Phocion.	74. pa. 1
Plato iustarum omnium existimatus.	16. pa. 1
Platonis iudicium de laude,	60. pa. 1
Platoni divini honoris habitus à Dionysio.	69. pa. 2
Plato quam Respub. beatam iudicabat.	89. pa. 1.
Plato timorem divinum quem appellet.	92. pa. 1
Plato quem beatum appellabat.	51. pa. 1

INDEX.

- Plato ornemē vitæ dignitatē in animi moderatio-
ne ponit. 115. pa. 2
- Plato, supplicii animo Deum esse venerandū colli-
gunt omnibus, qui laudē carā habeat. 116. pa. 1
- Poetæ. 60. & 109. & 161
- Poetæ, cur eos quos ornate volebant, faciebant deo-
rum familiares. 73. pa. 2
- Populus quid sit. 72. pa. 1
- Populi armentia & leuitas. 12. pa. 1
- Populi mores. 21. pa. 2
- Populi voluntas & existimatio leuis. 36. pa. 2
- Populus consilio catet. 26. pa. 1
- Populus bestię immani, vinculis constrictę, com-
paratur. 27. pa. 1
- Populus quantum cupiat legum vinculis liberari. 28. pa. 1
- Populus nocturę & draconi comparatur. 31. pa. 1
- Popularis qui dicendus. 32. pa. 2
- Populi gratiam aucupari, quantum noceat viri in-
genio præstantibus. 33. pa. 1
- Populus in dignoscenda vera virtute, quibus com-
paratur. 135. pa. 1
- Populis laus. 72. pa. 2
- Populus non ingratus & improbus in bonos ciues. 74. pa. 3
- Populi virtus elucet, etiam dum Tyrannos hono-
ribus afficit. 72. pa. 1
- Populus Tyrannis infestus. ibidem.
- Populus cur vitia virtutum nominibus occultet. 79. pa. 2
- Priamus Agamemnonem, & alios Græcos principes
laudat. 68. Pa. 1
- Priami parentis ornāmēta, & cur illis fuerit priuatus. 129. & 130

INDEX

Principum numero qui ascribendi.	23. pa. 1
Principum & plebis mores	23. pa. 2
Prudentiæ definitio.	36. pa. 1
Prudentiæ munus.	96. pa. 2
pudor & verecundia quid sit.	91. pa. 1. & 2
Pulchritudo animi.	63. pa. 2

Quintilianæ iudicium de pectorum optima indole. 59 pa. 1

R

R eges, cur se iustos appellari, non magnopere expetunt.	43. pa. 2
Romanorum laus & mores.	29. pa. 2
Romanorum iustitia.	100. pa. 2
Romani in Græciam mittunt, ad leges ab illis exscribendas.	78. pa. 1
Romani Hetruscam disciplinam in summo honore habuere.	87. pa. 2
Romanorum exitium unde ortum habuit	101. pa. 1
Romulus in frustra discretus.	49. pa. 1

S

S ancti Viri infamiam pertimescebant.	120 pa. 3
Sapientes & insipientes in virtutibus approbatione qui differant.	22. pa. 1
Sapientes viri & graves, cur non sint de fama & gloria solliciti.	89. pa. 2
Sapientes apud omnes nationes maximo in honore fuerunt.	87. pagina. 1.
Sapientis hominis præstantia & munus.	141. pa. 1.
Sapientiæ munus.	14. pagina. 1.
Satan quibus modis nos circumveniat.	131. pa. 1
Scriptores sancti, cur nobis sanctorum hominum imaginez	

INDEX.

- magines expressas reliquerint. 123. pag. 2
- Scytarum mos in immolandis hominibus. 18. pa. 1
- Simonidis epigramma in spartiatas. 77. pa. 1
- Sinæ, & eorum mores. 88. pa. 1
- Si Syphus, Autolycus, & Vlysses de qua re laudati. 71. pa. 1
- Socratis mos. 16. pa. 1
- Socrates apud Platonem vniuersam civitatem in tres partes diuisit. 20. pa. 2
- Socrates quam viam ad gloriam certam esse statuebat. 84. pag. 1
- Solon. 78. pa. 1
- Solomon de gloria quid senserit. 119. pa. 2
- Soloni querella deplorantis fuorum civium insaniam. 29. pa. 1
- Speculo radijs solaribus illustrato, comparantur mētes Christo opt. max. radijs illuminatæ. 140. pa. 1
- Studia sapientiæ, ab eorum etiam cōtemporibus tacitè laudem extorquent. 86. pag. 2
- Studia plena laboris, & inania voluptatis, que sint. 8. pa. 1
- Superbi inuaro & angusto sunt animo. 142. & 144

T

- Amberlanus. 97. pa. 1
- Telemachus à Pallade in incenditur, ad penas de procorum perulancia repetendas, 59. pa. 1
- Temperantiæ ians. 113. pa. 2
- Temperantiam, nemo flagitiosus & insipiens assumere potest. 46. pa. 2
- Themistocles. 27. & 49.
- Themistoclem Miltiadis gloria ad virtutem instigat. 94. pa. 1
- Theseus

INDEX.

Theſeus ad Herculis imitationem ſe compoſuit.	94 pa. 2
Timoleon.	59 pa. 2
Torquatus.	ibi dem.
Turcarum Imperator à Tamberlano captus.	72. pa. 2.
Tyranni populari amentia & ſcelere nati ſunt.	79. pa. 1.
Tyrāni quibus artib ⁹ populos allicere ſolēt.	72. pa. 4

V

Viri fortis officium.	44 pa. 2
Virtutis dignitas.	31. pa. 2
Virtus, quæ non ita ſit appellanda.	13. pa. 1
Virtutis amplitudo & dignitas.	13. pag. 1
Virtutes oēs inter ſe ſunt nexæ & iugatæ.	45 & 142
Virtutis excellentia ſemper plurimi ſūt.	79 pa. 2
Virtutis laus tribus de cauſis aliquando impeditur.	80 pa. 1
Virtus de medio ſublata laudatur.	81. pa. 2
Virtus & vitium diu celari non poſſunt.	83. pa. 1
Virtutis vis & robur.	85 & 86
Virtute nihil magnificentius.	95. pa. 2
Vitia cur celant homines ſignitiſi.	68. pa. 1
Vitia apud aliquas nationes laudata.	18. pa. 1
Vlyſſes.	19. pa. 2.
Vlyſſes celando & mentiando laudem conſecutus eſt.	17. pa. 1
Voluptas honeſta à Platone quæ dicatur.	92. pa. 1

FINIS.

E L E N C H V S
COPIOSISSIMVS RE-
RVM OMNIYM, QVAE
IN LIBRIS DE CIVILI,
& Christiana nobilitate,
occurrere possunt.

A

- A**brahamus Christi diem vidit. 234. pa. 1
 Abraham cognatus & gentilis noster, potius
 quam Iudaeorum. 236. pa. 2
 Abraham militiam exercuit. 263. pa. 1
 Abcl. 238. pa. 1
 Academici & Peripatetici triplicem bonorum ordi-
 nem posuerunt. 193. pa. 2
 Achilis in Asteropæum coniucium. 160. pa. 2
 Achilles & paris turpes. 210. pa. 2
 Aegyptiorum rex, eo quod Iudaeos nollet dimittere,
 multis cladibus afflictus est. 163. pa. 2
 Affectiones animorum vuliter à natura nobis suc-
 runt insertae. 198 & 199
 Affectiones animi ratione resecandæ sunt, non radi-
 citur euellendæ. 200. pagina. 2.
 Affectiones animi non sunt semper rationi contra-
 riæ. 201. pagina 1.
 Alexandri inexplebilis gloriæ cupiditas. 204. pa. 2
 Alfonso primo Lusitanix regi supplicias è caelo ve-
 nisse, memoriæ proditum est. 266. pa. 2
 Altissima quæque consecrari debet, qui medium te-
 nere cupit. 188. pa. 1

INDEX.

- Amazonibus non licebat nubere, priusquam hostem
 pugnando intercessissent. 177. pa. 2
- Amicitiam mirum in modum colunt inter se veri
 Christiani. 142. pa. 2
- Amicitia à virtute nascitur. 143. pa. 1.
- Anaxarcos. 247. pa. 2
- Animi & corporis amicitia & coniunctio. 198. pa. 2
- Animus nocte r semper aliquid immensum & infini-
 tum desiderat. 202. pa. 1
- Animi humanis capacitas & magnitudo. 205. pa. 1
- Animi opes, in quibus summum bonum consistit.
 quales sint. 108. pa. 2
- Angelorum inobedientium ruina. 206. pa. 1
- Antiquitas Christiani nominis. 233. pa. 2.
- Arbor scientiæ boni & mali. 212. pa. 1
- Arboris fructu, quæ boni & mali scientiam contine-
 bat, Cur Adamo Deus interdixit. 212. pa. 1
- Atarus Syconius. 176. pa. 2
- Aristidis iustitia commendatur. 176. pagina. 2.
- Aristotelis de summo bono sententia rejicitur.
 194. & . 197.
- Aristot. veræ fortitudinis vim non vidit. 210. pa. 2
- Aristot. mundum effectum esse negat. 211. pagina. 1
- Aristot. quas virtutes maximas appellat. 176. pagi. 1
- Aristot. quo pacto definit felicitatem. 193. pa. 2.
- Athenæ nobiles cur dicantur. 155. pa. 2
- Athenæ viros egregios protulere. 163. pa. 1
- Athenienses se antiquitate suæ nationis efferebant.
 166. pagina. 2.
- Athenienses cur reticulo aureis cicadis distincto ca-
 put ornabant. ibidem.
- Athenæ post codri mortem à Solone gubernaræ.
 167. pa. 2.
- Athenis quid vastitatis & exitium attulerit. 168. pa

INDEX

gina 1. &c.	183. pa. 2
Aaritia lordei.	174. pa. 2
Author & princeps nobilitatis quis dicatur.	190. pa. 2
Authoris mens in libris de Nobilitate Christiana.	158. pa. 2
Aurum diuinum, quid appellet Socrates in Phaedro.	258. pa. 2

B

B Arbarici nomen crudelitati cur impositum.	255. pa. 1
Bestiam quid dicatur.	103. pa. 1
Bellum in testinum inter nationem & appetitum.	217. pa. 1
Bello preclaras res edere, pulchrum.	177. pa. 1
Bellum a Christiana suscipi potest, pro equitate & religione.	261. pa. 2
Beneficentia grauita diuinae bonitatis propria.	205. pa. 2
Bonum vltimum est naturae conuenienter vivere.	208. pa. 2
Bonorum omnium vltimum finem quem posuerint multi.	191. pa. 2
Boni vltimi conditiones.	192. pa. 2
Boni summi cognitio duplici ratione parari potest.	203. pa. 2
Bonus vir qui dicendus.	175. pa. 1

C

C Alebus Iudaeus.	164. pa. 2
Caritatis & amoris vis.	260. pa. 1
Carolus Magnus.	265. pa. 1
	Caroli

INDEX.

- Caroli, Martelli virtus bellica. 264. pa. 8
 Causa stirpium atque arborum est in semine. 174. pa. 1
 Civitas ab humili plebe non potest recte gubernari:
 170. pa. 2
 Civitatum sunt quædam commutationes & vicissitudines. 248. pa. 2
 Claudii, in sacra pagina, qui dicantur. 225. pa. 1
 Cleombrotos se præcipitem à turri deiecit. 246. pa. 2
 Christus optimus maximus solidam & veram virtutem hominibus patefecit. 222. pa. 1
 Christus hominem peccati & mortis laqueis implicatum, in antiquam libertatē vindicavit. 221. pa. 8
 Christus optimus maximus vires nostras confirmavit, quibus ea quæ docuit perfici possent. 224. pa. 2
 Christiani veram dignitatem, & virtutem soli amplectuntur. 227. pa. 1
 Christianum genus diuino fatu edictum esse, quomodo intelligatur. 228. pa. 2
 Christus ab ængendo dicitur. 230. pa. 2
 Christiani cur sic nominentur. 232. pa. 1
 Christiani sunt genus electum, & regale sacerdotium. 231. pa. 2
 Christiani nominis antiquitas. 233. pa. 4
 Christiani ubi primum sic nominari ceperint. 234. pa. 1
 Christianum nomen vnde deductum. 234. pa. 1
 Christiani appellari debent omnes viri sancti, qui ante Christi aduentum pie vixerunt. 234. & 235
 Christi in Hierosolymam ingressus. 234. pa. 2
 Christi appellatur Abrahamus & eius liberi. 235. pa. 2
 Christiani in familiam Abrahami translati sunt. 237. pa. 1
 Chri-

INDEX.

- Christiani in generosam stirpem inserti sunt,
 Iudæi verò ab illa excisi. 136. pa. 2
 Christiani veri Iudæi sunt. 237. pa. 1
 Christianæ nobilitatis antiquitas. 238. pag. 1
 Christi doctrina, perditis hominibus inscitiz & hu-
 militatis speciem præbet. 348. pa. 2
 Christi regnum nunquam interiturum. 252. pa. 1
 Christiani in priuatis offensionibus mites, in publi-
 ci periculis acerrimi communis salutis vindices
 existunt. 255. pa. 2
 Christus opt. Maximus flagris è templo impios ho-
 mines eiecit. 255. pa. 2
 Christianorum animus inrepidus & altus 258. pa. 2
 Christum, dominum exercitum appellant sacra luc-
 re. 263. pa. 2
 Constantinus Imperator, Maxentium Christi præsi-
 dio superauit. 264. pa. 1
 Cosmus medicus ob libertatem, laudem magnam est
 assequutus. 179. pa. 1
 Crux, tanquam moles & machina, ad euerrendum
 humani generis hostem, à Christo comparata
 est. 226. pag. 2
 Cupiditates, & reliquæ animorum pestes, vnde pri-
 mum effluerint. 219. pa. 1
 Cyrenaici philosophi, indigni nomine philosopho-
 rum. 193. pa. 2

D

- D**avid ex iudæ stirpe generatus. 165. pa. 2
 David rex iherosolymitanus, idemque fortissimus. 255. pa. 2
 Dæmon assumpta serpentis forma Euam dolis ag-
 gressus est. 213. pa. 1
 Debora

INDEX.

Debara.	261. pa. 1
Dei quid proprium.	240. pa. 2
Deus non aliis instrumentis, quàm propria cogitatione & voluntate, mundum fabricatus est.	206. pa. 1
Deus opt. max. in quem usum creaverit admirabilem hanc mundi fabricam,	206. pa. 1
Deus & ultimum bonum hominum.	209. pa. 1
Dei munus & proptietas.	240. pa. 1
Deo quid acceptissimum sit in ceteris.	141. pa. 1
Dei opt. max. omnia ferme præcepta ad misericordiam & beneficia tendunt.	240. pa. 2
Diomedam non appellandum fortem, asserit Arist.	210. pa. 1
Dionisius Tyrannus qua ratione Syracusis expulsus.	183. pa. 2
Diopisiodori Trozenii dictum, in eos qui vitiosum cum sint de suis maioribus gloriatur.	181. pa. 2
Druidæ Hallorum Magi.	259. pa. 1

E

E loquentiæ magnitudo multum valet ad unum quemque nobilitandam.	179. pa. 1. & 2
Empedoclis amentia.	245. pa. 2
Epicurus.	201. pa. 1
Ephori, qui apud Lacedæmonios.	169. pa. 1
Flayas.	221. & 224
Eugeni, & genarum differentia apud Græcos.	174. pa. 2
Euripides, morum præstantiam esse claræ gentis indicem, asseruit.	159. pa. 2
Exercitus caelestes sæpe numero impetum inimicorum à piis hominibus propulsarunt.	258. pa. 2

INDEX

F

- F** Amicitie nobiles quae habeantur, 154. pa. 2
 Familiae, ob antiquitatem magis aut minus commendantur. 166. pa. 2
 Familiarum splendor duplici de causa extinguitur. 137. pa. 2
 Felicitatis finitio ab Aristotele. 123. pa. 2
 Felices, pauci admodum coliguntur a viris doctis. 197. pa. 1
 Fermento abstinere, quid. 237. pa. 1
 Ferrandus Rex virtute militari, & pietate insignis. 286. pa. 2
 Fides quid sit. 233. pa. 2
 Fidis hominis quis sit. 201. pa. 1
 Fidis ultimi omnium bonorum variae hominum optiones. 191. pa. 2
 Finem ultimum omnium bonorum, quibus in rebus constituent mortales vniuersi. Ibidem
 Fortitudinis laus. 177. pa. 1. & 243. pa. 1
 Fortes multis titulis, & insignibus ornabantur antiquitus. 177. pa. 2
 Fortes qui appellantur. 210. pa. 2
 Fortitudinis humanae & Christianae differentia. 244. pagina. 2
 Fortitudo Christianorum tormenta omnia, mortemque ipsam continet, pro Christi religione. 245. pa. 2
 Fortitudinem a Christiana religione expulsum fuisse, quidam impudens scriptor asserere ausus est. 247. pagina. 1
 Fortitudo, clementia & mansuetudo, mirandum in modum inter se cohaerent. 214. pa. 2
Galli, Droidum disciplina ad virritatem cur incubantur. 259. pagi. 1

INDEX.

- Gallorum mores. 154. pag. 1
 Gedeon, solus, septem militauerunt. 263. pa. 1
 Gens sancta, populus acquisitionis Christiani appellatur. 233. pa. 1
 Genus & nationum contentiones de generis antiquitate. 166. pa. 1
 Genus humanum moribus atque sylois dissipatum, quo modo in vnu locu fuerit copulsum. 158. pa. 1
 Generis splendor quamobrem colendus. 174. pa. 1
 Generis ornamentum, a principe & auctore generis quomodo comparatur. 174. pa. 1
 Germanorum mores. 154. pa. 1
 Glancus Homericus. 173. pa. 1
 Gloriam veram & solidam ex quo tempore ceperunt homines dignoscere. 122. pa. 1
 Gloriam & decus hominum, herbae atque flori caduco comparant factae literae. 221. pa. 1
 Gorgias Leontianus, Laetorum princeps, quod exterrit donarent ciuitates, iridebat. 179. pa. 2
 Gotsfredi praecleara factora. 263. pa. 1
 Gracchi, principium omnia calamitatum. Romanis fuerunt. 170. pa. 1

H

- Hæcra indignum qui fortis appellaretur, asserit Aristoteles. 220. pa. 1
 Helena Theodoctæ. 156. pa. 2
 Helisæ oratione puero eius Deus oculos aperuit, ut Anglorum exercitus sibi opem ferentes conspiceret. 258. pa. 2
 Heroëscum diuina femine procreatos, ex ista antiquitate. 160. & 161.

INDEX.

Heraclidarum gens.	163. pa. 1.
Heliodus reges à Jove procreatos esse, scriptum reliquit.	176. pa. 1.
Hippia Elci ingenium & industria.	197. pa. 2.
Hispant.	154. pa. 2.
Hispānorum virtus bellica, & pietas.	265. pa. 2.
Homeri laus.	181. pa. 1.
Homerus Ulyssis errores describens quid sibi valeret.	161. pa. 1.
Homerus quo pacto inducat Agamemnonem Graecos adhorrantem.	171. pa. 2.
Homines omnes, eisdem fragilitatis & miseriae legibus tenentur.	152. pa. 2.
Homo novus nō erit in numero nobilium.	174. pa. 2.
Homo novus fuit etiam quilibet primus nobilitatis auctor.	185. pa. 1.
Hominum clarorum infelices exitus.	197. pa. 2.
Homines quare nunciam satiantur his bonis, quae in hac vita sunt.	203. pa. 2.
Hominum origo & creatio.	207. pa. 1.
Hominis duo manēra, agere scilicet & intelligere.	217. pa. 1.
Homines immolare apud quos moris erat.	216. pa. 1.
Humane mentis appetitio.	204. pa. 1.
Humanitatis & beneficentiae laus.	241. pa. 1.
Honoris spe proposita, debet leges & principes, homines ad virtutem incendere.	180. pa. 1.
Honores tribus de causis expeti solent.	192. pa. 2.
Honores qua ratione, & ad quid quaerendi.	193. pa. 2.
Honestatis ratio à sine pendet.	210. pa. 2.

Iacob castra Dei se cōspicere testificatus est. 258.
 Idolatria unde ortum habuit. 215. pa. 2.

- Ieremias de Iudeorū scelere conqueritur. 220. pa. 1.
 Ieremias. 220. pa. 1. & 2.
 Imago Dei, quid. 217. pa. 1.
 Immortalitatis desiderium humane nature con-
 -tineum. 203. pa. 1.
 Imperia quo modo solent concedere & tueri. 149.
 pa. 1.
 Ingenia hominum cum natura effluxerit dissimilia.
 158. pa. 1.
 Inimicitie ex emulatione conceptæ, inter quos so-
 -lent excitari. 203. pa. 1.
 Iniuriæ, quæ sunt perseguendæ. 263. pa. 1.
 Insignia nobilitatis, quæ noster temporibus tu cum
 -feruntur, unde ortum habuerint. 178. pa. 2.
 Itali. 154. pa. 2.
 Ioannis, & Pauli, & aliorum sanctorum testimonia,
 quibus apparet, Christianos diuino sata editor
 esse. 128. pa. 2.
 Iuda geniti in summo honore fuerunt apud He-
 -braeos. 163. pa. 2.
 Iudam habemus nostri generis & nominis princi-
 -pem. 237. pa. 2.
 Iudeorum scelera. 220. pa. 1. & 2.
 Iudeorum natio sola mansit quondam in officio.
 218. pa. 2.
 Iudæi ad summam ignobilitatē redacti. 237. pa. 1.
 Iuris civilis prudentia homines nobiles facit.
 179. pa. 1.
 Iustitiæ præstantia. 176. pa. 2.
 Iustitia dissipatos homines vnum locum coegit.
 175. pa. 2.
 Iusti & nobiles deorum géciles habiti. 276. pa. 2.
 Iustitiam egregiè colunt veri Christiani. 239. pa. 1.

Accedem onierum superstitio in praxis inuen-	
L dis	177. pa. 2
Laudis curiculum omnibus apertum	174. pa. 2
Loana meretrix	247. pa. 2
Leges libere & aere quid.	169. pa. 1
Leges & imperium viles.	171. pa. 1
Lex Iudeorum quo pacto ad virtutē incitabat.	219. pa. 2
Rogem vobis Christus opt. max. dedit, nō tabulis in-	
cisam, sed in vobis praece dicitur infixam.	225. pa. 2
Liberalitate & magnificentia multi nobilitantur.	
Liberalitas hominis verē Christiani.	240. pa. 2
Liberi eos qui pro patria dimicando mortem oc-	
cumbant, de publico alebantur.	177. pa. 2
Libri primi veteris	191. pa. 1
Justitiam pietatis & virtus bellica.	267. pa. 1
Lycurgus.	169. pa. 1

M

M acedones Capistro eos cingebant, qui nullū	
hostem in acie cecidissent.	177. pa. 2
Machiavelus Romani imperii ruinam, & virtutis	
militantis interitum, imp. Christianae religioni	
castigat.	247. pa. 2
Magnitudo animi Christianorum.	247. pa. 2
Magnanimitas qui habeantur.	247. pa. 2
Maioribus virtus postere plerumque ingeneratur.	
	174. pa. 1
Mansuetudine & clementia fortissimi quique impe-	
ratores ex tunc empor omnium duxerunt.	214. pa. 2
Martiana tempora Romanis perniciofa.	170. pa. 1
Mens hominis verē Christiani ipsius Christi sacra-	
ritia, atque templum est.	225. pa. 2
	227.
	Militia

- Militia Reipub. gerendæ causa constituta est. 267. pag. 7
- Militiam Christiana religio nō improbat. 268. pa. 2
- Militariæ disciplinæ dignitas. 148. pa. 1
- Minores suorum maiorum virtutes imitari studet. 254. pa. 2
- Minos & Rhadamanthus. 176. pag. 1
- Misericordiâ Dei, in hominum salute maior fuit, quam in ruina severitas. 222. pa. 1
- Mors quo pacto in mûdo dominari coepit. 215. p. 2
- Mortis & temporis vis in omnia quæ sub celo sunt. 249. pa. 1
- Mortem naturaliter perhorrescimus, quia immortalitatis naturaliter sumus quidi. 203. pa. 2
- Natalium conditio. 195. & 197
- Moses virga fretum verberat. 164. pa. 1
- Moses præmiis & pœna Iudæos ad virtutē incitat. 219
- Moses mitissimus, idem bello insignis. 215. pa. 2
- Mos, & reliquis sanctissimis hominibus, non semel a se Christus conspicendum exhibuit. 234. pa. 1
- Moses, Iacobus, Isaacus, Abrahamus, David, reliqui que omnes viri sanctissimi, a familia Christianorum non alieni sunt. 234. pa. 1
- Mulri, in sacra pagina, qui appellentur. 225. pa. 1

N

- Natalis dies verè celebrandus. 229. pa. 2
- Naturæ vis. 154. pa. 1
- Naturalium rerū inter se dissimilitudo. 153. pa. 1
- Natura hominibus, ve inter se conuierent, necessitatem quandam & igniculos imposuit. 157. pa. 2

INDEX.

- Natura ad alios iuandos, nos impellit. 174. pa. 1.
 Nicias Atheniensium Imperator. 257. pa. 2.
 Nobilitum & vulgi dissensiones, quot mala pariant.
 149. & 150
 Nobiles plebei, & plebei nobilibus indigent. 151. pa. 1
 Nobilitas in Rebus publicis discordiarum causas ple
 runque mouere solent. 151. pa. 1
 Nobilitas in qua significatione ab authore in hoc
 opere accipitur. 152. pa. 1.
 Nobilitas an sit in bonis numeranda. ibidem.
 Nobilitas in sobolem se nina virtute infunditur.
 153. pa. 2.
 Nobilitas natura constituta. 154. pa. 2.
 Nobiles comparantur frogiferis aruis. ibidem
 Nobilitatis finitio, 155. pa. 2.
 Nobilitatis duæ species, 155. pa. 2.
 Nobilitas absoluta eadem apud omnes nationes
 dignitatem habet. 156. pa. 1
 Nobilitas, qua in te maximè eluceat. 156. pa. 2.
 Nobilitas dup. ex. 157. pa. 1
 Nobilitatis absolute origo. 157. pa. 2
 Nobilitas ex quo tempore esse in honore coepit, &
 quot de causis. 159. pa. 2
 Nobiles homines præclaras res semper gessere. 163
 pagina. 1
 Nobilitatis ex sacris literis testimonium. 163. pa. 2
 Nobilitatis antiquitas hominum senectuti compara
 tus. 167. pa. 1
 Nobilitati se regendam tradere, sit ne plebi utile.
 167. pa. 1
 Nobilitas nuda virtutibus inutilis. 185. pa. 1
 Nobilitas bonum varium, & commutabile. 190. pa. 2
 Nobilitas constare nequit, nisi summi boni ratio pe
 nitur.

INDEX.

- nitus sit nota. 191. pa. 1
 Nobilis & generosi animi officium. ibidem
 Nobilitatis Christianæ amplitudo. 128. pa. 1.
 Nobiles vitæ apud Spartiatis præclara facinora edidit.
 169. pa. 1
 Nobilitati quando deferendum imperiū. 170. pa. 1
 Nobilitas mortalis est. 173.
 Nobilitas quibus a rebus comparatur. 173. & 175
 Nobilitatis ratio à virtute petenda. 174. pa. 1
 Nobilitati non semper innascitur laudis studium.
 174. pa. 1
 Nobilitas à iustitiæ fonte orti est. 176. pa. 1
 Nobiles multi efficiuntur, vel principum gratiâ, vel
 libertæ civitatis consensu. 179. pa. 1
 Nobilitas solet nasci & interire. 184. pa. 1
 Nobilitum, qui tantam maiorum splendore iunitur,
 tur, superbia & amentia. 184. pa. 1
 Nobiles an præferendi humili loco natis, qui tamen
 rebus præclare gestis, & propriis virtutibus, sunt
 insignes. 185. pa. 1
 Novitas generis contemnitur. 187. pa. 1
 Numæ Pompilius. 176. pa. 1

O

- Oculi cæcorum, quid in sacra pagina 224 pa. 2
 Optimatum potestas diutissime permanet.
 170. pa. 1
 Origo hominum & angelorum. 205. pa. 1.
 Orphæi & Amphionis cantus. 159. pa. 1

P

- Paradisi descriptio. 208. pa. 1
 Patientia Christianorum. 247. pa. 2.
 Patriæ & parentum Claritas, ad nobilitatem quanti
 momenti sit. 156. pa. 1.

INDEX.

- Paulus appellat Christianas mentes, Spiritus-sancti
 fana & delubra 228. pa. 1
- Pax quam nobis. Christus opt. max. largitus est, quæ
 sit. 263. pa. 1
- Pecatum à natura deprivatione natū est. 216. pa. 2
- Pecuniam in definitione nobilitatis, quare polue-
 rint nonnulli. 179. pa. 1
- Pelops quibus artibus apud Græcos regem suam man-
 u tenuit. 278. pa. 2
- Pericles 168. pa. 1
- Philosophorum, circa ultimum omnium bonorum
 optimes. 291. pa. 1
- Philosophi non usquequaque Dei præstantiam acri-
 gerunt. 211. pa. 1
- Phœniæ principes, unum ex libetis, in magnis
 Reipub. calamitatibus immolabant. 216. pa. 2
- Pisistratidæ qua ratione principatum amiserint.
 282. pa. 2
- Plato. fabulam de hominibus armatis, quibus ac-
 commodet. 180. pa. 2
- Plebis ingenium. 170. pa. 2
- Plebis amentia. 181. pa. 2
- Pœnarū, & propositorū præmiorū, utilitas. 177. pa. 2
- Polycrati Samii felix vita, & tristis exitus. 197. pa. 1
- Pœtæ vera scripserunt. 191. pa. 2
- Pœtatum & historicorum munus. 191. & 162
- Præmium primo parenti propositum, si ad Dei opti-
 maxi voluntatem se conformaret. 208. pa. 2
- Priamo longa vita quæ mala attulerit. 196. pa. 2
- Primi hominis dignitas. 207. pa. 2
- Primi hominis ruina & interitus. 212. pa. 2
- Principes possunt homines virtute præditos nobiles
 efficere. 180. pa. 2
- Prophæ-

- Prophetice manus. 237. pa. 2
 Prophetarum predictione de Christi opt. maior. 224. pa. 1
 Prophetarum verba quo modo intelligenda. 229. pa. 2
 Pythagore locum. 173. pa. 1
Questio, veri sint magis laudandi, si nequã clarioris natalibus, a suis maioribus nõ degenerant, an qui humili loco nati, famam virtutis egregie consequuntur. 185. pa. 2
Rationis perfectio quando cernitur. 194. pa. 2
 Regnum Christi. 212. pa. 1
 Religionis studium vniuersis hominibus in natum, quid in dicitur. 204. pa. 2
 Resurrectio vniuersalis. 259. pa. 2
 Romanorũ studium in res bellicas. 177. pa. 2. & 178
 Romanorum ruina vnde orta. 169. & 145. pag. 2
Sacerdos quis erit. 231. pa. 1
 Sacerdotium & regia dignitas. 212. pa. 1
 Sacrificia, & immolationes veterum, imbecillos & formidolosos animos reddebant. 256. pa. 2
 Sacre literæ generis claritatẽ comprehendunt. 161. pa. 2
 Sanctius iustitiae rex, pietate & animi robore clarior. 166. pa. 2
 Scipio Africanus Iouis filius habitus. 162. pa. 2
 Scytharum pœno in eos, qui nullum in re militari virtutis signum dedissent. 177. pa. 1
 Servare & parere differunt. 171. pa. 1
 Silentium responsum. 196. pa. 2
 Societas humana habeat oportet homines, & ordine & vine studio dispersa. 188. pa. 1
 Socra-

INDEX

- Socratis constantia. 144. pa. 1
- Solon reipub. salutem, premio & poena cōtineri, praec
clare existimavit. 177. pa. 2
- Solon à Ciceſo Lydiae Rege interrogatus quem bea
tissimum putaret, quid responderet. 195. pa. 2
- Spiritus sanctus veri Christiani mentem interior
illuſtrat, & commouet suo numine. 233. pa. 1
- Spiritus sancti instinctu, quicquid olim sancti homi
nes memorabile gesserunt, factum est. 236. pa. 2
- Stoicorum sententia circa summum bonum explo
ditur. 298. pa. 1
- Stoicorum errores unde diminuerint. 308. pa. 2
- Surdos quos appellat sacra pagina. 324. pa. 1
- Superſtitiones antiquorum. 356. pa. 2
- Superſtitio Atheniensium copias delcuit, in Syracu
satum oppugnatione. 357. pa. 1
- Syrorum mox in immolando filiis 316. pa. 2
- T
- T** Arquinus Priscus quibus artibus Romae cla
ruit. 178. pa. 2
- Tarquini qua ratione Roma fuerunt exterminati. 183. pa. 1
- Temporis antiquitas nobilitatem exornat. 166. pa. 1
- Theuſtodes Tyrannem Aphidoro quid respon
derit. 156. pa. 1
- Theodosius imperator Eugenium Christi auxilio
deuicit. 264. pa. 2
- Theſcus Athenienses per pagos dispersos, unum in
loem congregauit. 119. pa. 1
- Thraſo Syracusanus. 247. pa. 2
- Thraces mortuorum funera cantu prosequuntur. 196. pa. 2
- Thimidatis ignominia. 181. pa. 1
- Thlepo-

INDEX.

- Thlepolemus Lycium Sarpedona conuictis iosepho
 tur. 160. pa. 2
- Troba Inda prerogativa. 164. pa. 2
- Turpitudine quando emerit. 114. pa. 1
- Tyrannorum immanitas in sanctos viros. 145. pa. 2
- V
- Virens cum nobilitate sociatur. 165. pa. 1
- Virtutes quæ homines nobiles efficiunt. 155.
 pagina 1
- Virtus maiorum, posteris ingenerata, quando appa-
 ret. 174. pa. 1
- Virtoris laus. 184. pa. 2
- Virtus quid sit. 191. pa. 1
- Virtutis finitio, ab Aristotele. 194. pa. 2
- Virtus nada homines beatos non potest efficere.
 202. pa. 2
- Virtus solida & vera. 211. pa. 2
- Virtutum semina in nobis innata sunt. 218. pa. 2
- Virtutis, quæ erret in Christianis. cum ea, quæ
 olim floruerunt Romani & Græci, comparatio
 227. pa. 2
- Virtutem & religionem quicumque olim coluerunt
 diuino beneficio idunt consequuti. 236. pa. 1
- Virtutes maxime quæ dicantur. 238. pa. 2
- Virtus militaris Christianis moribus non est aliena
 243. pa. 1
- Virtutis & industris stimuli. 253. pa. 2
- Vita quæ claritatem generis extinguunt. 281. pa. 1
- Vingentum, quo olim sacerdotes, Reges, atque
 prophete regi solebant. 130. pa. 2
- Vingentum, quo Christus opt. mar. fuit perclusus.
 231. pa. 1
- Voluptatibus, aut opibus non satiari, quod signum
 sit

INDEX.

fit in homine
Voluptas, ubi primùm effluit, maximum dolorem
inuenit.
Vulgu principibus æquare quantũ noccat. 168. pa. 1

Zv

Zeno Stoicorum princeps quid de summo bono
no ientit. 168. pa. 1

FINIS.

AD LECTOREM.

Licet sumam adhibuerimus diligentiam, v hic liber quam emendatissimus in lucem exiretamen partim librariorum incuria (qui errores ad marginem annotatos sæpe numero prætermittunt) partim etiã vitio depravati codicis ex quo fuit excerptus, id assequi non potuimus. Quapropter (amice Lector) ne te pigeat, errata, quæ leuia sunt & paucis mutatis characteribus facillimè absq; lituris emendari possunt, sic corrigere. Primum enim numerus, folium? secundus, paginam: tertius verò lineam indicabit.

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
DE GLORIA LIBER
PRIMVS.

MULTA sunt Rex inuicissime,
 quæ magnam vim habent, ad ho-
 minum vitam vel recte constitu-
 dam, vel funditus euertendam:
 tum nihil est quod in vtramque
 partem tatum valeat, quantum ardens quod-
 dâ laudis & famæ desiderium. Primum enim
 adeo late patet, vt nullus sit, neque tanta hu-
 manitate præditus, neque tam agrestis & in-
 humanus, neque tantis honoribus insignis, ne-
 que tam obscurus & ignotus, neque tot vir-
 tutis ornamentis excultus, neque tam mule-
 tis flagitijs coopertus, qui non flagret infini-
 ta quadam gloriæ cupiditate. Deinde ita est
 id cõmunibus sensibus infixum, vt neque vi-
 rationis euelli, neque lege, aut more vllõ mu-
 tari, neque vllõ metu coerceri & comprimi
 possi,

DE GLORIA

po'sit. Postremo tam vehemens est, vt animum nullo in loco consistere patiatur, sed semper incensum trahat & rapiat, ad maiora in dies & aliora inflammato studio consistenda. Ex hoc autem animi motu clarissimæ virtutes, ex olem teteri in a vita nascuntur.

Acute enim industriam, animosque ad res acriter & animosè g. reuoluit exulciat: ita tamen, vt alios ad ias humanæ societatis tuendam, patriamque beneficijs immortalibus obligandam, alios ad leges nefarie tollendas & remp. delendam sollicitet. Vt enim antiquissima commemorem, illi primi vt biuim conditores qui homines in siluis bestiarum more dissipatos, vnu in locum compulerunt, & in ciuili vite societatem conuocarunt, omnes quod ex historijs constat, ardenti gloriæ cupiditate fuerunt in studium tam præclari muneris incitati. Quid, qui optimis legibus Scythiæ, ciuitates suas ad summam amplitudinem perduxerunt? Quid, qui pro patria caput suum summam vine ditrimè intulerunt? Quid, qui maximam arrium disciplinis ciues suos excoluerunt? Num. obscurum est, neminem sese sine magna speliadis, vel ab homines inter se iustitiæ munere conciliandos, vel ad remp. virtute & industria defendendam, aut ingenij opibus illustrandam contulisse? Contra vero qui patrias eius

tere, aut scelere & amentia eouellere, omnes fuerunt ad tam tetrum, & tam immane facin⁹ gloriæ cupiditate cōpulsī. Vtriusque autē rei ciuitatis vnus varij casus infinita exēpla sup⁹ peditāt. Si enim inuestigare velim⁹, per quos fuerit olim Roma fundata, eiusq; imperiū latissime propagatum, vt à Romulo ordiamur, & seriem illā clarorum hominum vsq; ad extrema florentis imperij tempora perducam⁹, intelligemus omnes adeo appetentes laudis & gloriæ fuisse, vt illius parandæ causa, neq; laborem vllū fugerint, neq; vitæ periculum recularint. Rursus si naturam spectemus eorum Romanorū, qui Romanū imperium per summum scelus euerterunt, aut saltē de illius perniciē & interitu cogitarunt, omnes reperiem⁹ ad gloriæ cupiditatē incredibiliter exarsisse. Hoc autē, nec in vnus tantum ciuitatis annalibus, nec in vna tantum memoria hominū, sed apud omnes nationes, in omni ætate cernere licet, nullū esse scelus immane, nullum facinus impium, nullā sectā pestilētē, nullum reip. turbulētum motum, qui non ab appetitu gloriæ nascatur. Non igitur immerito viri sapientia præstātes, cum animaduertissent ab hoc insito laudis appetitu & bona quam plurima & infinita mala proficisci: quasi anticipati sententia in varia partes distracti, modo iuuentū-

DE GLORIA

té, ad summe gloriæ studium cohortandam,
 modo ab illa quasi à magna virtutis & cōstan-
 tiæ labe deterrendam existimabant. Quid hæc
 sanctarum literarum monimēta commemorēt?
 Explicari enim non potest, quàm sæpè, & quàm
 ta orationis, vi nos ad summum studiū immor-
 talis nominis inflāment. Rursum autem, nihil
 est in illis tam dira poena sancitum, quàm ne
 quis honores ambiat, ne principatum appetat,
 ne cupiditate laudis efferatur, usque adeo, ut
 omne Christianæ pietatis fundamētum in cō-
 temptatione gloriæ cōsistat? Quid igitur? ut sit
 vel in casibus humanis, vel in doctorum homi-
 num scriptis, tanta dissensio, num id etiā cō-
 sti disciplinæ tribuendum est, ut illius præce-
 ptis imbuti explicare nequeamus, sit ne nobis
 gloria cōsestanda, ad summa potius animi cō-
 tentione repellēda? Sed tūmiram nihil animi
 hōstris impressum & inuissum est, in quo non
 diuinā beneficium agnoscere valeamus, nisi
 tamen illis instore principijs, quæ nobis ad
 aurē tributa sunt peruersè vtentes, nostra de-
 mentia in perniciē incurrimes. Nam ira, cui
 editas, spes, metus, dolor, voluptas, & reliquæ
 generis eius dē, quibus animos vel incēdi, vel
 restringi, vel succitari, vel remitti, vel effer-
 vel cōtrahi, vel aliis quouis pacto cōmoueri
 & agitari sentimus, nobis donata sunt, ut ne

zia repellentes, & salutaria asciscentes, naturæ
 statum cōseruemus: nos vero ea plerumq; om-
 nia ad flagitium, atq; vitæ pestem cōserimus.
 Quo autem sunt illa maiora, & ampliora quæ
 accepimus, ex eo illorū abusu grauiorib⁹ ma-
 lis implicamur. Largitus est enim deus nobis
 rationē, quā maxime à belluis distemus, & ad
 diuinam naturam propius accedamus, nos au-
 tem eādē sæpe numero rationē huc & illuc
 versantes, ea scelere concipimus, vt belluas
 etiā immanitate superemus. Habem⁹ etiam à
 natura animos imbutos religione, quā incita-
 ti præcellētem illā naturā, diuinamq; vim ho-
 minum generi consulētem, ex operib⁹ agno-
 scentes, eam castissimo pietatisq; plenissimo
 cultu veneremur. At hominum amētia factū
 est, vt ab illo naturæ sensu duceretur omni
 scelere contaminata superstitio, quæ fusa per
 omnes nationes, multis seculis omniūfere ani-
 mos opprimeret: mortalesq; miseris infinitis
 implicatos & cōstrictos teneret. Nihil deniq;
 ne plura persequar, est nobis à natura in situ,
 quod nō sit vel ad corporis tutelā, vel ad ani-
 mi cultum aptissimum: sed nos plerumq; diui-
 nis numerib⁹ ad nostrum exitium, & deformi-
 tatem abutimur. Ex quo efficitur nō studium
 laudis, cum sit nobis iageneratū, esse vllō mo-
 do vituperandum: sed iactationē, & leuitatē

hominum à vera virtute penitus abstràctum, & inanissimis opinionibus vitæ rationē pervertētium. Nō enim temere summus ille Dominus eam cupiditatē omnium mētibus insevit, sed admirabili consilio & ratione: vt ea videlicet incitati, ad honestatem, vnde laus omnis existit, ardentius aspiremus. At homines flagitijs infames, cum veræ dignitatis opibus orbati, dignitatem tamen appetant, illiusque viâ penitus ignorent: eam è rebus inanissimis querentes magnū in se dedecus admittunt: & patriæ plerumq; pestem atq; pernitiē machinantur. Hoc igitur gloriæ genus inane, funestum, atq; mortiferum, omnium malorū seminarium in se cōtines, execrari præcipiunt sapientes homines: ab huius pestilenti cōtagione Christi optimi max. voce detremur: non ab illo, quod vulgi amentia cōtēnens, stirpe veræ virtutis innititur. Quæ cum sæpe mecum animo agitarem, inire cœpi rationē, quemadmodum errorē multis insitum ex aliquorum animis euellerem. & homines nostros, in quibus est natura egregius amor laudis ingentus, à leuitate, ad veræ gloriæ studiū traducerem. Et vt in libris de Nobilitate, quos scripsi ad Ludouicū fratrem tuum, principē omnibus virtutibus ornātissimum, facere sunt conatus, vt fucatā atq; fallacē nobilitatē à vera facerem.

neremisse in his libris, cōtendo, vt inanem & fluxam à vera & stabili laude sciungam, & ad moneam omnes in quibus inest ardor quidā mētis ad gloriam, vt toto pectore in studium pietatis & religionis incumbant. Aucter enim nunquam quod expetunt adipisci vilo modo poterunt. Vt autē id cōmodius efficerē, venit in mentē mihi cōplecti his libris, ea quæ quōsdam de gloria & dignitate in sermone quodam, à me cum hominibus amicissimis habitato, cum essem Bononiæ, versata sunt. In quo sermone multa sunt adducta, quæ totius gloriæ vim atq; rationem facilius apperient. Hos autem dialogos tibi dicere cōstitui, partim vt hoc ingenij munere exiguo illo quidē sed à non exigua in te pietate profecto, animum erga te meum declararē: partim vt tui nominis amplitudine & autoritate munitus, facilius omnes reprehētorum impetus arceam. Accedit, quod nihil aptius mihi videbatur, quàm libros de gloria inscriptos illi principi consecrare, qui est virtutum maximarū gloria præstātissimus. Nec enim tu is es, qui leuitati seruias, cuius studia ad plausum populi referantur, quem misere distingat ambitio, & transuersum à recta viuendi via deducat: sed qui vix cōsilio ad exactissimā prudentiæ normam dirigas, omnesq; tuas actiones vere virtutis,

DE GLORIA

perfectiq; officij ratione meritaris. Cum autē
 sis omni dignitate princeps, tum laude reli-
 gionis atque sanctitatis et in primis admiran-
 dus. Quis enim vnquā maiorem diligentiam
 adhibuit in sacris aedibus extruendis, in rebus
 diuinis rite peragendis, in sceleribus impio-
 rum hominum vindicandis, in Christi nomi-
 ne propagando? opera enim tua affectum est,
 vt innumerabiles. Afiz nationes, patria super-
 stitione repudiata, & pristinis atque inuetera-
 tis institutis omnino relictis, sese ad Christū
 ardenti studio contulerint. Non est igitur mi-
 rum, si aliarum virtutum laudibus abundas,
 cum hanc vnā, ē qua reliquę omnes orien-
 tur, fueris studiosissime complexus. Tu singu-
 laris iustitię presidio rep. tutam ab omni
 pernitię conseruas: tu mores patrię fluētes di-
 sciplinę seueritate deuincis: tu Lusitaniā an-
 teā honorum artium rudem, omnibus discipli-
 nis instruendam curas: tua singulari sapientiā
 effectum est, vt in communi Christianę reip.
 incēdio inter Christianos principes excitata,
 sola Lusitania summa pace frueretur. In tuis
 autem laudibus illa est omnium clarissima,
 quod Christus numine suo te protegit: tibi
 presens adest: pro te pugnam capessit: quod
 cum alijs saepe numero, tum ab hinc triennio
 fuit in India, hostium etiā cōfessione declara-

tum. Christi enim numé hostium impetus re-
 pressit: nostros in summa paucitate, rerumq;
 omnium indigentia cælesti præsidio commu-
 niuit: exercitum maximum & robustissimú é
 Turcis & alijs bellicosis nationibus Solyma-
 ni opibus & imperio constatum deleuit: atq;
 ne plura dicā, recenti clarissimi facinoris exé-
 plo, memoriā victoriarum quę fuerunt olim
 diuinitus Abrahamo, Gedeoni, Dauidi, alijs-
 que viris sanctissimis concessę, renouauit.

Hoc igitur his tantis rebus es affectus, vt cū
 glorię causa nihil facias, incredibili tamen a-
 pud omnes populos gloria circumfluas. Singu-
 laris enim tuę probitatis exēplis docuisti, nō
 præcipitem ambitionem, non effrenatam do-
 minandi libidinem, nō infinitam pecunię cu-
 piditatem, sed iustitiā, æquitatem, mansuetu-
 dinem, beneficentiam, religionem, gloriam
 immortalem efficere. Quare frue in isto tan-
 to bono: Christum tuę glorię authorem sem-
 per intueere: omnes tuas curas in reip. salute
 defige: & ad æternam atq; diuinam gloriam
 vt facis aspira. Sed iam tēpus admonet vt ad
 nostri sermonis explicationē veniamus, quem
 velim vt pro tua præstante humanitate cle-
 menter excipias.

Cum igitur in Italiam me excolendi inge-
 nij gratia contulisset, & ex multorum sermo-

DE GLORIA

ne intellexissem nullam tunc Italix ciuitatem esse cum Bononia literarum gloria conferendam: eam delegi potissimum, in qua studia perturbatione rerum mearum impedita longo tandem intervallo reuocarem. Postquam vero in ea cõfedi, re ipsa cognoui fuisse mihi ab omnibus quorũ prædicationem sequutus fueram egregie consultam. Est enim illa ciuitas & opibus florens, & omnib⁹ maximè cum artium disciplinæ excultatum gẽtis humanitate, & rerum omnium copia ad studia literarum satis instructa. Florebãt ibi multi doctrinis Græcis & Latinis nõ medioeriter eruditi: multi in omni philosophiæ genere excellentes: multi postremo dicẽdi facultate præstantes, & in omni liberali doctrina summa cum laude versati. Quid dicam de vtriusq; iuris studio, cũ illud constet, Bononienses iure cõsultos omnibus qui se huic grauissimæ disciplinæ dediderũt, admirabile semper acuminis, & prudẽtiæ lumen prætulisse? Non igitur mirũ videri debet, si tãta loci celebritate commoti, bene informati adolecentes vndiq; Bononiã cõueniant, ad animimum clarissimis disciplinis excolendum, cum in ea constitutum esse videatur egregiũ quoddam eruditionis, & sapienriæ domicilium. In ea igitur cum omnem operam & studiũ in literis ponere cogitasset,

gitassem, nihil mihi prius faciendum putavi,
quàm ut me ad eorum amicitiam applicarẽ,
qui erant ingenio atq; doctrina præstantissi-
mi, ut eorum ope, è consilio eò quò cursum
institueram citius atq; fœlicius peruenirem.
Quod quidem mihi facillimum fuit. Multis
enim locis vsu didici, nunquam elegantib⁹
doctrinæ ab humanitatis laude seiunctâ esse:
imò semper ingenij suauitatẽ cum omni lite-
rarum cultu fuisse incredibili amoris societa-
te copulatâ. Siue id accidit, quia nemo ferme
nisi miti elementiq; natura sit, & ab omni mo-
tu feritatis alienus, potest excellentem doctri-
næ formam intueri, & ad illius cupiditatẽ in-
cendi: & ita fit ut paucissimi docti agrestibus
institutis viuant, quia paucissimi agresti inge-
nio præditi in doctrinæ studiũ incitantur: Si-
ue tanta vis est in optimis artib⁹ atq; discipli-
nis, ut illarum ope facile quæuis natura redda-
tur mitis atq; mansueta, & ad omnem ratio-
nem humanitatis excolatur. Præclare enim il-
le, abire, studiam in mores asseuerat. Ut enim
quisq; liberalibus est disciplinis instructissi-
mus, ita maxime est in omni genere lenitatis,
atq; comitatis excellens. Vnde non immeti-
to nomẽ humanitatis ad maximarum artium
facultatẽ traductũ est. Ibi igitur cum homi-
nes admodum doctos peramãter obseruarem
illi

DE GLORIA.

illi mihi parem voluntatem reddentes cumulatissimè gratiã referebant. Erat mihi magnus vsus cum Romulo Amaseo viro in dicendo admirabili, in omniaq; doctrinę varietate prestantissimo. Observabam præterea Achillem Bochium, equestris ordinis ornamenti, atque singulari eruditionis laude florentem. Loduovicum etiam Buccaferreum omnium Peripateticorum facile principẽ studiose audiebam: & alios item multos ex doctis habebam artissima consuetudine deuinctos. Sed ij tam multis erant, & domesticis & publicis curis impediti, vt nulla ratione possent à gerendis negotijs auocari: meisque atq; meorum æqualium longissimis sermonibus interesse. Quamuis igitur ad eos frequenter iuissem, aut salutandi causa, aut percontandi si quis locus mihi multa legenti explicata difficilis incidisset: nõ tamen vnquam induxi animum, vt homines qui & me multo ætate antebant, & erant nimis occupati vlla molestia afficerem: & prolixa oratione à grauissimis studijs aliquo tẽpore retardarem. Disputationes igitur longiores, sermonibus æqualium meorum, cum quibus eram assiduè reseruabãt, è quibus duos in primis ex omni nobilitate, insigni amore, & studio complexus sum. Alter erat Antonius Augustinus Cæsaraugustanus, quem propter mores

mores suavissimos, & multiplicè eruditionè valde amabam: alter Ioannes Metellus Sequanus homo singulari modestia præditus, quicum diutissime vixi, atque cõiunctissime. Vterque autem eorum ius ciuile, cuius studio dediti erant, alijs præclaris artibus excolebat: & multis dicèdi luminibus ancipites iuris quaestiones illustrabat. Neq; enim erant ex eorũ numero, qui sibi diligentissime cauèdum esse statuũt, ne bonas literas quasi iuris studio perniciosas attingant: sed potius nunquã se posse ad illam amplissimã iuris dicendi, & reip. constituèdæ facultatem peruenire credebãt, nisi fuissent omni doctrina nobilitate digna in primis eruditi. Cum aut in suburbano quodam, quo nos Augustinus inuitarat, simul essemus, post alios sermones vtro citroq; , vt sit, de multis rebus habitos, ego huiusmodi sermonem institui. Quando eam opportunitatẽ quã maxime optabã, mihi diuinitus oblata esse video, valde reprehendendus sim, nisi ex ea fructus excepero, quos facile huius loci gemenitati, omniumq; villarum fructibus anteponomam. Postquam enim Florentia venistis, nonquã mihi licuit per otium sciscitari, quã multa sint in illis Pandectarum voluminibus que diligentissime cognouistis, ab ijs quæ vulgò circaferantur dissidentia: & satisne magna

gnum adiumentum studiosis vos allaturos speretis. Ardeo enim incredibili cupiditate audiendi, & simul spem concipio fore aliquādo, ut ductu vestro summorum hominum prudentiam in libris illis recōditam penit⁹ inuestigem. Hic metellus arridens, *Quid tibi*, inquit, in mētem venit arcana iuris civilis velle cognoscere, cum iam pridem à nobis defeceris, & hanc totam disciplinam omnino contempseris? *Quemadmodum enim cum illis*, qui ad hostes perlugere, non sunt amplius iura civitatis illius quam scelere amiserunt, comunicanda ita nec ubi in hæc nostra studia, quæ deseruisti, curiosi⁹ inquirendum censeo. *Si te ad nos retuleris, & quasi postliminio reuersus pristina iura recuperaueris*, tum fortasse te in penetralia disciplinæ civilis admitemus. *Aliter te nō interdicitis arcebitis*, sed armis ut iuris civilis hostem, ab huius scientiæ finibus repellemus. Male, inquam, narras. Neque enim is iuris studia cōtēpsisse putandus est qui solā altissimarum, atq; diuinarum rerum cognitionem illis anteposuit: neque hostis iuris atq; legum putandus est is, qui se ad illam disciplinam contulit, è qua, tanquam ex fonte sanctis, leges omnes haustæ atq; delibatæ sunt. Nalla igitur causa est, cur mihi non liceat aliquid ex vestra facultate decerpere, vo
bis

bis præsertim auctoribus qui tam multa orna-
 menta ex illis artibus in quibus elaboro du-
 cta retinetis. Postea, inquit Augustinus vide-
 bimus num ea tibi impertire cõueniat, quæ ta-
 men non oratione, sed scriptis comprehendì
 queunt. Neque enim possent tam multa tanto
 temporis spatio, tantoq; studio collecta hu-
 mana memoria contineri. Nunc autem quid
 uis aliud agam libentius. Aequum enim est ut
 animũ à labore nimio, quem his dieb^o in stu-
 dio explicandi iuris excepi, alio studij gene-
 re relaxarem. Præstat enim hoc multiplex lite-
 rarum cognitionis cupiditas, ut nunquã labo-
 re frangamur & vnius studij satietatem alia-
 rum rerum cõmentatione depellamus. Qua-
 re in præsentia (ius enim esse statuo, ut quan-
 diu in meo regno estis, me sequamini) mētio-
 nem iuris ciuilitis omittamus: tuque in primis
 (me autē appellabat) si quid est in studijs tuis
 noui, fac afferas in medium: & aurium nostra-
 rum sitim elegãtia, & copia tuæ orationis ex-
 tinguas. Mihi inquam, nihil est, quod vestris
 auribus dignum esse putem. Toto enim tem-
 pore qui hinc abscisti, desiansi me à consue-
 tudine Musarum, animumq; retuli est studij
 plena laboris, & inania voluptatis. Nam & in
 theologis recentiorib^o versatus sum, qui qui-
 dem sunt ab omni elegãtia doctrinæ, & venu-
 state

state sermonis abhorrentes, & in Hebraicarum
 literarum elementis perdiscendis curam, atque
 cogitationem posui. Omnia igitur studia his
 proximis diebus abieci, quorum disputatio vos
 afficere voluptate aliqua potuisset; & in illis
 versatus sum, quæ mihi nihil iucunditatis, plu-
 rimum vero laboris attulerunt. Eadem igitur
 inquit Metellus, cōditione fuisti qua nos, qui
 non modo sine iocunditate, verum cum ma-
 gna interdum satietate atq; molestia, pande-
 ctarum illa, quæ dicebas volumina, perlegi-
 mus. Quod si quis nos interroget, qua spe uti-
 litatis impulsus hoc negotium susceperim⁹, vix
 vllam fingere possumus: maximè cum magna
 pars eorum, qui de nobis iudicaturi sunt, vagis
 & errantibus certorum hominum opinionibus
 addicta, eas irrideat, qui ad hos libros, tanquā
 ad purissimum huius disciplinæ fontem, o-
 mnia referenda patent. Quis enim nos feret,
 si quibusdam in locis nostram sententiā pru-
 dentium testimonio confirmatam, impruden-
 tium responsis anteponamus? Emolumentum
 itaq; & præmium nullum video. Voluptas
 vero, si qua interdum capere & delinuti fuimus
 tanta certe nō fuit, ut laboris, atq; molestiæ
 magnitudinem adæquaret. Non tamen est
 quod ad me attinet, cur me suscepti negotij
 poeniteat. Nam nostro Augustino homini do-

Ais, & mihi amicis. præclara quædã molien-
 ti operam dedi, & ita pro mea vtili parte mul-
 tis iuris studio deditis aliquid opis attulit. Præ-
 clarè tu quidem, inquam, Metelle. Nam is de-
 mum est vir virtute præstans existimandus,
 qui studia amicorum emolumentis suis ante-
 fert: & omnes curas atq; cogitationes cõfert
 in publicam vtilitatem, libentissimeq; rerum
 suarum iacturam facit, vt aliorum commoda
 constituat. Sed illud non rectè iudicas, vos
 nullo præmio affici posse. Quid? parumne ma-
 gnum præmium ponis in ea gloria & dignita-
 te, quã isto labore fuistis affecuti? Fieri enim
 haud quaquam potest, vt tam præclara indu-
 stria, quæ quidem est plurimum locis doctis
 omnibus allatura, laudis & gloriæ fructu ca-
 reat. Gloria autem nihil est in rebus humanis
 pulchrius, nihil amabilius, nihil cum virtutis
 altitudine copulatius. Nam & à splendore vir-
 tutis excitata est: & excellenti pulchritudine
 ad amorem dignitatis allicit: & homines in-
 genio præstantes ad virtutis studium inflam-
 mat. Omnes enim qui maxime ingenio prædi-
 ti sunt, stimulis gloriæ concitati, res præclaras
 aggrediuntur. Tolle gloriæ cupiditatem, &
 omne studiũ virtutis extingues. Nemo enim
 vnquam sese pro Reip. salute in capitis disceri-
 men intulisset, nemo publicam vtilitatẽ emo-

lumentis proprijs antetulsiſſet, nemo denique
 orationibus rebus poſthabitis ſapiētiae ſtudia co-
 luſſet, niſi primum fuiſſet ad ſpem quandam
 immortalitatis excitatus. Vt enim hic Theofil-
 ſtolem, Epaminondam, Scipionem, & ex no-
 ſtris Carolum Magnum, & Gotifredum, & re-
 liquos Imperatores rerū geſtarum gloria flo-
 rentes omitteam, quis dubitat Lycurgū, Cha-
 rondam, Zaleucam, incenſos ſempiternae gla-
 riae cupiditate, leges, inſtitua. Reſp. conſididi-
 ſe? Quis neſcit Platonem, Ariſtotelem, Xeno-
 phontem, Theophratum, & omnes denique
 qui monumentis ſuis philoſophiā illuſtraue-
 runt, gloriae ſuauiditate fuiſſe in ſapiētia ſtu-
 dium incitatos? Quis ad artem aliquam præ-
 clarum animum adiunxit. Quis virtutem ſtu-
 dioſe colendam putavit, qui non primum in
 egregij nominis celebritatem aciem mētis in-
 tenderet? Ex quo facile cerni poteſt, quāta ſit
 gloriae magnificentia, quōd omnes qui maxi-
 mo animo excellentiq; ingenio ſunt, eam ar-
 denter expectant, & illius cauſa non inuiti ro-
 honeſtiſſimas, atque difficiliſſimas aggrediunt-
 tur. Nihil eſt igitur ea præſtabilius, neq; com-
 muni vitæ ſalutarius, nempe quæ à virtute na-
 ta ſit, & animos maximos ad omniū virtutum
 excellentiam exuſcitet. Quare, ſi quod ſpero
 vobis euenerit, vt eo labore nomen veſtrum

immortalitati commendetis satis magnū præmiū arbitror esse vestris optimis studijs perfolutum. Est enim vestrum dignitatem omnib⁹ possessionibus anteferre. Hæc ego cum arrepta occasione dixissem, non tam vt lægiorem sermonem elicerem, quàm vt obiter Augustino orationem meā paulo ante requirenti aliqua ex parte satisfacerem: Augustinus ridens, illius certe, inquit, orationis ornamenta non videntur esse à theologis illis ducta, per quos te fuisse aiebas à studijs eloquentiæ deductū. Primum enim illi non admodum ornate loquuntur: deinde nemine fallere, aut fingere permittunt, postremo gloriam maxime contemnendam esse confirmant. Tu vero contrà omnia. Nam & oratione satis ornata vsus es, nosq; deridendos huius claritatis expectatio ne suscepisti: eamque postremo dicis rebus omnibus esse præferendā. Illud autem quàm festiue dictum? vt parva gloria cõtenti reliqua omnia negligamus. Quasi iam sit immortalitati nostri nominis hoc tã illustri opere satisfactum: aut satis magnum præsidium sit in ista nobilitate, ad vitam bene beateq; degendam. Equidem vt de me loquar eam animum ad Pandectarum emendationem adijcerē, nunquam speravi posse me hac ratione, ad eam nominis claritatem, quam dixisti, viam magi

DE GLORIA

re. Quamuis enim res sit virilis, non tamē tantam esse puto, vt mihi eam gloriam dare possit, quæ operibus magnificis monumentisque perfectis ingenio, & elaboratis industria tribui solet. Nōdum enim tantos in studijs progressus habemus, tantumq; roboris adepti sumus, vt inuidiam superare nomenq; nostrum immortale reddere valeamus. Quod si abunde magnam gloriam essemus consecuti: nulla tamen causa esset, cur ea nos voluptate diuturna perfunderet. Nihil enim illa videtur incōstantius, nihil lenius, nihil commutabilius. Quare si te ex animo dixisse putarem ea, quæ de gloriæ præstātia, & utilitate protulisti: magnam mihi profecto admirationem mouisset oratio tua. Nulla enim sententia minus cōuenit homini honestatis amore flagranti, & in vtrāq; philosophiā versato, quā ea quæ gloriam exornat: sed credo te ingenij exercendi gratia voluisse rem incredibilem argumentis probabilem reddere, & cōtra doctorum omnium sententiam disputare. Atque vtinam id quod contendis efficeres: magna enim me molestia liberares. Negare enim non possum me ad laudis cupiditatē exardescere, neq; facile posse libidinem istam refecare. Quod si posset haberi facilis, & expedita ratio seruiēdi gloriæ sine virtutis & constantiæ labe, omnes indu-

industriæ neruos ad eam parandam, sine vlla dubitatione contenderem. Nunc autem pudet me leuitatis, atq; flagitij cum eam nobilitatem appeto, quam vix possim à contagione temeritatis puram, & inuiolatam conseruare. Equidem, inquam, non aliter loquor, atq; sentio: neque si mihi iuranda calumnia esset, gloriam defendere recusatẽ. Quisquam illa nullius eget defensione. Satis enim per se dignitatem suam tueri potest. Sed ex te scire sane vellem, quid sequaris, vt rei tam insigni, & splendide, leuitatis nomen imponas. Quare nisi graue est, sententiæ tuæ rationem expone. Geram, inquit tibi morem, & simul orationi tuæ respõdebo. Illud tamen in primis dicã, me nũquam satis laudaturum illorum sapientiã, qui omnia infirma, fluxa, cõmutabilia, in quibus casus, & fortuna dominantur, nullam vim habere ad beatam vitam statuerunt. Hęc igitur omnia sapienti contemnenda, atq; pro nihilo putanda iudicabant. Sapientis enim est non habere aliunde suspensas viuẽdi rationes: sed in animi bonis omnia vitę præsidia collocare. Illi igitur tantum bona numerabant, quæ essent vera, simplicia, recta, honesta, cõstantia: quorum opibus, & præsidijs solum boni muniuntur, quæ nũquam eripi, neque amitti possunt, quæ denique sola sunt propria eorum, à

DE GLORIA

quibus possidentee. Reliqua omnia, quibus
 improbi frequenter affluunt, quæ impetu for-
 tunæ facile conuelluntur, quæ postremo sunt
 in casu sita, aut in amentissimæ multitudinis
 opinione posita, nulla ratione bona nominan-
 da existimabât. At gloria primum ex eo gene-
 re rerum est, quarum copia flagitiosi homines
 sæpe numero redendant. Nisi parum Home-
 ro credis, apud quem Achilles indignè pati-
 tur, vulgari honorem: & laudis ornamenta vir-
 tuti debita, indignis tribui. Hac autem querela
 non solùm Achilles usus est, sed multi etiã quo-
 tidie iure utuntur, cum passim videant homines
 malitiosos virtutis simulatione nefaria cele-
 ra regentes, in luce hominum, atq; celebritate
 versatos: eos verò qui virtute præstant, in tene-
 bris & caligine iacere. Neq; enim semper quod
 tu assumebas, nominis amplitudo ortum ha-
 bet à virtute. Immo longe sæpius dolis, atq; fal-
 lacijs, quàm vera virtutis ratione cõparatur.
 Est enim posita in iudicio populi, qui propter
 insitam stulticiam, & temeritatẽ nequit vera
 cernere, nec inane speciem dignitatis ab in-
 signi forma veræ dignitatis internoscere. Sic
 autem sit, ut ille vir bonus, & integer, atq; ve-
 re virtutis amator, cum nihil fingat ad opinio-
 nem multitudinis, gloria careat: contrà autem
 vafer, & astutus imperitg multitudinis erro-

rem captans diuinis laudib⁹ efferatur. Quòd
 simullum est virtutem tetrius, aut pestilētius, eo
 quod in virtutis specie latet: (aliorum enim
 perniciē facile providendo vitaueris: hoc au-
 tem prius importuna clade premit, quàm do-
 lum sentire queas) cōstatq; gloriam longe sē-
 pius simulatione virtutis, quàm vera virtute
 parari: Quę tandē causa est, cur nō fateamur,
 gloriā à singulari genere improbitatis existe-
 re? Hoc infinitis exēplis confirmari potest. Vi-
 demus enim quotidie audaces, & facinoro-
 sos fortes existimari: avaros autē, & prodigos
 liberalitatis nomē obtinere: & alios itē varijs
 viti oram cupiditatibus implicatōs, vt virtute
 excellentes omnium sermone celebrari. Faci-
 le enim quiuis in tāta populi cæcitate viti bo-
 ni personam tueri potest: & amētis plebis o-
 culos fallaci splendore perstringere. Constan-
 tia verò quę potest esse in ea re, quę nō in no-
 stra potestate consistit, sed tota sita est in amē-
 tia populari? Quod enim fretum tantas habet
 agitationes fluctuū, quantas multitudinis im-
 petos, atque dementia? Quę fuit vnquam po-
 pulis in aliqua sententia diuturna permanſio?
 quē modo singulari genere laudis ornabant,
 eandem statim lacerant indignissima contu-
 melia: & quem antea conuictijs insectabātur,
 in cælum laudib⁹ extollunt. Eos expellunt à

DE GLORIA

quibus conseruati sunt: illos amplexantur: qui
 grant Reip. perniciem machinati. Nihil un-
 quam fuit in illis constans, & firmum, nihil
 quod non varias mutationes in horas singulas
 haberet. Saepe itaque unius hominis impro-
 bis. dicto, saepe seditiosi atque turbulenti eius
 oratione, & calumnia conuersi populi, ijs quos
 paulo ante eximia laude afficiebant, inferunt
 infamiam insignem, eosdemque bonis omni-
 bus euertunt. In ista tam mobili populi volu-
 tate, quam in singulas horas inanissimi rumo-
 ris aura commutat, in ista tam praecipiti teme-
 ritate, tantaque multitudinis amentia, aliquid
 in esse statuis, quod sit grauibus, & honestis
 hominibus expetendum? Quid enim quæso est
 minus virtutis grauitati conueniens, quam po-
 puli leuiss. plausum aucupari? Quid constan-
 tiæ magis aduersarium, quam ex insipientissi-
 mi vulgi temeritate pendere: Quid denique
 miserius, quam in ornamentis infania populi
 concessis aliquod vitæ praesidium constituere,
 quod quam diuturnum sit prestare non possis?
 Sunt enim omnes rumusculi perpetuo metuen-
 di illis qui ad gloria cupiditatem incumbunt,
 cum animaduertunt, quam facile temeritate
 eiusdem populi, qui eam concessit infrangi so-
 leat. In eo autem quod dixisti sublata gloria,
 studia virtutis extinguunt, præclare tu quidem
 virtutem

virtutem exornas, quando statuis eam, nisi cupiditate famæ popularis excitata sit, officio fungi non posse. Placet ne tibi virtutis altitudinem, atque divinam constantiam ad auctorem populum referre? Cum enim ita iudicas, virtutem non ipsius honestatis illecebris, sed amore tantum istius inanissimæ nobilitatis ad regerendas excitari, omnem virtutis dignitatem plebis arbitrio committis. Virtutis igitur genus inducis humile, supplicem, ambitiosum, intuens omnes motus populi, multitudinisque rumoribus seruiens, ut præclaram famam possit aliqua tandem ratione colligere. Quæ quidem re nihil absurdi excogitari potest. Quid enim aliud est dicere, virtutem gloriam incēdi, nisi virtute non opinione populi plerumque delirantis incēdi? Omnis enim gloriæ ratio sita est in consentientis populi prædicatione. Quid igitur ille faciet in deserto loco, quem laudis tantum cupiditas acuit, & ad claras actiones suscipiendas inuitat? Necessè est enim ut omnia virtutis officia disponat, si verum est quod in oratione tua parum considerate posuisti, restringui virtutis studium, ni gloriæ facibus inflammetur. Sed tu dum gloriã falsis laudibus ornare voluisti, virtutem ipsam proprijs ornamentis spoliasti. Neque enim vlllo modo virtutis illa dicenda est, quæ famæ seruit, & officia vitæ ad

populi opinionem moderatur. Virtus enim seruire non potest, quæ sola libera est, nec humana ornamenta requirit, cum diuinis illustrata colluceat. Illa vero exēpla quibus vsus est, nō me valde mouerunt: Nam aut illi Imperatores, & Principes nihil de sua laude cogitabant, sed amore virtutis inflāmati, res illas tātas gerebāt: aut nunquam vllam solide & expresse virtutis rationem attigerunt. Iam Philoſophi qui scripserunt ad ostentationē disciplinæ, sunt valde ridiculi. Nam vitæ grauitatem oratione profitētes re ipsa sese leuitatib⁹ istis deditere. Quod si vellem exemplis pugnare, infinitam propē multitudinem proferre possem eorū qui pessimis artib⁹ nobilitati sunt. Ut enim alia genera scelerum prætermittam, quā multi vt immortale nomē apud suos adsequerentur, actiones populares acerrimē suscipiēdo, patrias euerterūt? Quā multi cum optimos ciues, multitudinis amentia resistentes exterminarent, vt benefici, atq; salutes, amplissimis laudib⁹ affecti sunt? Quā multi postremo bellis iniustis, orbem terrarum vexantes, fuerunt hominum opinione in Deorū numero collocati? Peruerse igitur faciunt, qui gloriā tanquam aliquod singulare bonū intuentur, cum ea improbiſsimis quibusq; tribuatur: & in opinionis leuitate, & incōstātia

sita sit: & scelere sæpe numero, atque perfidia
 comparetur: & postremo virtutem expellen-
 do Reip. firmamenta nefariè labefactet. Hæc
 mihi in mentem venerunt, quæ quidem video
 potuisse fusius explicari. Est enim materies
 eiusmodi, in qua possit totus dies facile cõsu-
 mi. Sed contineo me, partim quia nolo vobis
 oratione longiore molestus esse, partim quia
 satis esse dictum puto ad inanitatẽ gloriæ cõ-
 uincendam. Quæ cum ille dixisset, tum ego.
 Vtrunq; inquam, te fecellit Augustine. Nam
 & quo longior fuisset oratio tua, eo maiorem
 nobis voluptatẽ attulisset: & opinio mea inti-
 mis sensibus insita, non põt adeo breui sermo-
 ne penitus euelli. Quod si mihi valde proba-
 uisses, in claritatis studio esse flagitiorum om-
 nium seminarium, nõ tamẽ auderem fateri, me
 tam facile fuisse de sententia deiectum: ne for-
 tasse eiusdem lenitatis & inconstantia, quam
 multitudinis tribuebas, vituperationẽ subirẽ.
 Si vero rem vberius explanares, & argumẽto-
 rum copia ex intimo artificio de prõpta mihi
 vim inferres, & quam plurimis exemplis cau-
 sam apertam faceres, fortasse non puderet me
 in tuam sententiam descendere. Nunc autem
 vides, quantã ignominiam habeat facilis ani-
 mi mutatio. Quare mihi gratissimum feceris,
 credo itẽ & Metello, si de hac quæstione co-
 piosius

DE GLORIA.

pius disputare volueris. Perficies enim, ut
 si parum sententia tua mihi probata est, cum
 quā plurimis rationibus confirmes: si iam pro-
 bata est, ut me saltem non leui certamine su-
 sum, sed acri p̄xlio superatum esse confiteatur.
 Hic Augustinus ridens, est certe, inquit, ho-
 minis glorię studentis in omni sermone in-
 famiæ metu cruciari. Quare nolo deesse di-
 gnitati tuę. Cum enim conijciam sententiã tuã
 à mea non discrepare, omnes conatus adhibe-
 bo, ut liberem te isto pudore, qui te verum fa-
 teri vetat. Exordiar igitur, nisi quid aliud no-
 stro Metello videtur. Mihi certe, inquit Me-
 tellus, nihil isto sermone iucundius acciderit.
 Nã & incredibile voluptatē ex vestro sermo-
 ne capiã: & in hac tam dubia quęstione, quid
 magis verisimile sit argumentis vtrinque col-
 latis eliciam. Fac igitur ut oratione tua, rei to-
 tius vim, & naturam inspicere valeam. Audi-
 te igitur, inquit ille, philosophum insignē, ex
 Academię spatijs venientem, qui vobis aditũ
 ad omnia Philosophiæ arcana patefaciet. Hic
 postquam arrisimus, ad hunc modum exorsus
 est. In primis ipsius nominis vis explicanda
 est, ut melius possimus de tota quęstione iu-
 dicare. Nemo aut̄ dubitat, quin gloria sit in o-
 pinione. Idē. n. valet apud latinos quod apud
 Gręcos δόξα Quãuis enim δόξα in vniuer-
sum

sum opinionem significet, ita tamen vsurpatur interdum, vt illam tantum multitudinis opinionem significet, quæ habetur de dignitate cuiusquam, cum videlicet maior hominum pars est in alicuius laude consentiens. Vnde etiam euenit apud Latinos, vt opinio pro gloria capiatur, veluti cum dicimus aliquem esse virtutis opinione præstantem. Ex ipsa igitur vocabili sententia iam facile cerni potest, quam aliena sit gloria à sapientiæ gravitate. Est enim opinio imbecilla animi assètio, nulla certa ratione munita, sed obscura quadam imagine veritatis excitata, falsa sæpe & incognita, pro veris, atq; perceptis apprehendens. Sapiencia vero in errorem nunquam induci potest. Neque enim siue cælestia contempletur, siue terrena despiciat, in quamuis naturæ similitudinem, sed in ipsam naturam aciem mentis intendit. Cum autem præcipuum munus illius sit res stabiles, & nullo æuo interituras spectare: ita est cælestium, atq; diuinarum rerum disciplinis assuefacta, vt nunquam ad humanarum cõsiderationem descendat, nisi prius omnem circuncidat, & amputet inanitatem. Cõtra opinio, cum sit rebus mortalibus atq; fluxis intenta ex illa cõsuetudine rerum minime cõsistentium, quasi quodam æstu circumferretur incerta; & in summa rerum omnium ignora-

ignoratione, atq; temeritate versatur. Ita igitur fit, ut pro pulchris deformia, pro salutari-
 bus perniciosa, pro iucundis acerba frequenter
 arripiat. Quocirca nihil tam pugnat cum sapien-
 tia, quam opinio: nempe quæ sit inimica con-
 stantiae, & amica leuitatis. Si autem nihil esse
 potest clarum, & excellens quod constantia re-
 pugnet: qui fieri potest, ut gloria lumen ali-
 quod habeat, cum tota sit opinionis incon-
 stantia, atq; temeritate sita? Sed fortasse dices
 non debere omnia ad illam exactissimam sa-
 pientiae normam dirigi, quæ negat esse grauis,
 & constantis hominis opinari: eosque te ma-
 gis probare, qui multa consent opinione con-
 formanda? Sit ita sanè. Nec est enim necesse
 omnia ad viuum refecare. Sed qualis erit ea
 tandem opinio, quæ probanda est? Ea certe
 quæ nõ ab imperita multitudine, sed à paucis
 sapientibus vniuersa etiã multitudine recla-
 mante, concepta est. At gloria in existimatio-
 ne populari, atq; multitudinis opinione con-
 sistit: quod loquendi consuetudo facile decla-
 rat. Nõ enim gloriæ cupidos appellamus eos,
 qui se paucis probari cupiunt: sed qui se totum
 ad multitudinis arbitrium fingunt: & accom-
 modant. Quis enim vnquam sese nobilitatis
 amore ab hominum cœtu, atque communio-
 ne seiunxit? Quin potius omnes qui laudem

amant in hominum luce atq; celebritate versari cupiunt: & in omnium conspectu res magnas administrare: vt eam gloriam assequantur, quam sibi proposuerunt. Ille qui Platonē instar omnium existimabat, & ab omnib. alijs desertus, præter vnū Græciæ sapientissimum non alium auditorum requiebat, nõ erat studiosus gloriæ sed veritatis. Cõtra vero Demosthenes, qui gloriæ cupiditate Academiam deseruit, si fuisset à populi corona destitutus, etiã audiente Platone verbū nullū tenuisset: sed potius animo fractus & mœrens, luctu (quod aliquando fecisse traditum est) propemodum contabuisse. Sic est enim humiles atq; demissus animus in gloriæ cupiditate. Quid philosophi? Nonne satis ostendunt eam in populari prædicatione versari? Si enim eam paucorum iudicio contineri putassent, nunquam ad illius contempcionem tãto studio suos auditores instruxissent. Hoc igitur sit à nobis principio constitutū, eam in publica opinione consistere. Aliter enim Socratem gloriosum appellaremus, Alexandrum vero gloriæ contemptorem, quorū alter omnes hominū rumores aucupabatur: & cū magna bella susciperet, imperitorū opinioni seruebat: alter multitudinē contemnens, non ad populi voluntatem, sed ad rectā rationem omnia vitæ consilia

DE GLORIA

consilia referebat. Est igitur hæc vera gloriæ definitio: vniuersæ multitudinis opinio de aliquo egregia dignitate cõcepta. Reliqua deinceps persequamur, nisi prius ea, quæ à me hætenus dicta sunt, refellenda putas. Id quidẽ, inquam, experiar, posteaquam peroraueris. Nunc enim nullo modo commitam, vt te interpellem, maxime, cum hæc definitio mihi non omnino displicat. Cum igitur, inquit ille, constet gloriam esse cõsentientem populi laudem, opinione excellẽtis decoris excitatẽ illud intelligendum est, talem nos opinionẽ de rebus expetendis, & fugiendis, de laudandis, & vituperandis accipere, quales sunt ipsi mores, quibus imbuti sumus. Id enim quisque laudabile indicat, quod intuetur, quod amat quod nimis ardentè appetit. Quanta igitur varietas est vltimi boni iudicio, tanta in laudis opinio sit necesse est. Cum vero tam variũ & multiplex sit hominum ingenium, atq; dispares mores, atq; dissimiles, accidit, vt in studium suum quisq; rapiatur, & ea laudanda iudicet, quæ alijs vituperanda videantur. Quod quidem adeo latè patet, vt nullum sit tantum flagitium, nullum tam corruptum atque sceleratum studium, quod in suo genere laudatere careat. Est enim certũ laudis præmium ipsimis etiã hominibus in luctibus arti-

bus exercendis constitutum. Est & lenæ & meretrici sua laus in circumuenienda iuuetute, & turpitudinis illecebris allicienda. Quæ res impulit scriptorem quendam haud in elegantem vt illam perfectam & absolutam meretricis formam, quæ cogitatione cõcipi potest libro non inuenusto complecteretur. Quem librum si me audietis, legendo conteritis. Plurimum enim interest ad maximarum artiũ studia, vi lere quàm pulchrè sint eo opere instructæ imputæ mulieres ad tendendas fallacias, & pecuniam extorquendam. Hic Metellus ridens, bene, inquit, sanè fecit quisquis ille fuit, cum simplices feminas, & huius tam præclaræ artis ignaras erudiuit. Qui potuisset enim fallendi disciplinã tenere, ni fuissent huius litoris adiutæ? Quid, inquit Augustin⁹, est impudẽcius vanitate? Quid odio maiore dignius, quã doli, fraudes, insidiæ? Sed videmus Vlysem Homericum auxilio Palladis cecando, & mentiendo, mentemq; ad omnem malitiam, & fraudem versando, diuinis laudibus ornatum fuisse. Nunquam certe Homerus Vlysem, quem nobis ad effigiem absolutæ sapientiæ descripsit, his artibus præditũ induxisset, nisi tẽporibus illis fuisset summæ laudi tributum, astutè fallere, & insidiis callide circũuenire. Quid autem Vlysem admiramur, cum

DE GLORIA

etiam Musæ apud Hesiodum glorientur se-
cum velint falsa cōfingere, & similitudine ve-
ritatis quos velint in fraudem inducere? Sed
ad maiora veniamus. Est ne aliquid quod ma-
gis contineat civilem societatem, divini nu-
minis metu, iurifurandiq; religione atq; san-
ctitate? Nihil sanè. Qui igitur iururadum
violat, is non solum in Deum impius, verum
etiam totius humani iuris, & communis salutis
enervator est existimandus. Atamen apud
eundem Homerum legimus fuisse quosdam
illustri, & clara fama propter periurium cele-
bratos: qualis fuit.

Autolycus ille, quo non præstantior alter,

Ut inquit Homerus,

Et fraudare homines, & fallere numina diuum.

Et ne parum elegantē eam perfidie scien-
tiam putarem, subiungit:

Namque suas illi dederat Cyllenius artes.

Neq; enim tam præclara studia sine Dei il-
lius ope coli potuissent, qui eo ipso die quo
natus est, tã præclara dedit futuri latrocinii
documenta. Namq; Apollinis boues abegit
& Vulcani instrumenta sarripuit: aliaq; eius-
modi facinora edidit immortalitate dignissi-
mus. Fabulæ sunt dicet fortasse aliquis Fabu-
læ certe, sed ab egregio vate fictæ, ut videre-
mus expressam veritatis imaginem: & totius
anti-

antiquitatis mores, & instituta cognoscere-
 mus. Is igitur docet nos illis tēporibus, neq;
 latrociniis maria, & terras infestas reddere,
 neq; insidiis, & perfidia generis humani socie-
 tatē violare, neq; impia fraude periurioq; cæ-
 leste numen offendere, infamiam vllam habuif-
 se: sed potius eos qui ea scelera sciēter, & cal-
 lide suscepissent magnam fuisse laudē eo arti-
 ficio consecutos. Sed ne fabulis omnia cōfir-
 memus, quantam vim habeant leges ad laudē
 rebus impuris tribuendam, ex eo perspici po-
 test, quod multa facinora tetrē, & impiē cōce-
 pta, apud quā plurimas nationes honesta, &
 laudabilia putabātur, quod essent legibus præ-
 scripta. Assyriis mulierib⁹ anteaquam fuisset
 illis ab aliquo peregrino stuprum in luo Ve-
 neris oblatū, nubere legibus non licebat. In-
 Lydia erat statutum, vt mulieres corporis per-
 uulgati quæstu dotem sibi conficerent: ita vt
 quæ id facere renuisset, non satis proba, neq;
 antiqui moris femina putaretur. Carthagi-
 niēses, Rodii, Galli, Scythæ, aliæ nationes q̄
 plurimę non satis numen placari posse existi-
 mabant, nisi in sacris solēnibus homines im-
 molarent: vsq; adeo vt multi manu sua filiiis
 vitam eriperēt. Qui igitur apud illos aras hu-
 mano sanguine aspergeret, & seipsum parrici-
 dio contaminaret, vir religiosus & pius habe-

DE GLORIA

retur. Quid hic Massagetas, quid *Derbices*,
 quid *Hircanos*, & *Calpios* cōmemorem, quo-
 rum legibus erant ea scelera constituta, quæ
 etiam fugiat & reformidet oratio? Hæc tamē
 illi, quod essent sancita lege, & in more poli-
 ta, iusta, & honesta ducebant. Magnam enim
 vim habent mores, instituta, disciplinz, quod
 vitæ cōmunitis exemplis facillime cernitur.
 Talis enim est, ut paulo ante diximus, de re-
 bus laudāis apud omnes opinio, quales sunt
 ii mores quibus imbuti sunt. Neq; enim po-
 test is qui pudorem penitus amisit, honesta-
 tis specie commoveri; neque is qui omne stu-
 dium ad fallēdum adhibuit, vera simplicitaq;
 laudare; neq; ille qui diuturna cædis consue-
 tudine effexatus est, humanitate & clementia
 delectari. Nemo deniq; ea probabit ut quæ,
 quæ videt esse ab institutis suis abhorrentia.
 Cum hoc igitur a deo exploratum sit, quæ tã-
 dem vitæ ratio potest illi constare, qui omnia
 ad gloriam dirigit, & studia vitæ multitudini
 probare ardētissime cupit? Si genus illud au-
 ream extaret, Poëtarum monumentis immor-
 talitati consecratum, tum demū illi, qui se to-
 tos fingerent ad multitudinis arbitrium, po-
 tuissent simul cū gloria splendore virtutis adi-
 pisci. Cū enim essent vniuersi sapientes, quod
 nūc paucissimis cōtingit, nemo poterat mul-
 titudi-

titudini merces suos probare, qui non esset
 omni virtute cumulatus. Quomodo tandem
 inquit Metellus, sine doctrine studio, quod
 tunc in illis non erat, sapientiã assecuti sunt?
 Quasi, inquit Augustinus, vilo studio illis
 opus fuerit, qui nulla re, vt volunt poëtae, im-
 pediebantur, quominus ipsam naturam opti-
 mam magistrã sequeretur. Aurum autem
 illud apud poëtas, nihil aliud significat, quã
 naturales opes virtutis, atq; sapientiæ. Quod
 vt melius intelligatis, vtat illis Hesiodi carmi-
 nibus quæ à te (me autẽ appellabat) haud ita
 pridem cõuersa memoriæ mandauit. Sic enim
 inquit

Numine diuino primum est gens aurea terris.

Ediæ Saturnus dum celi sceptrã tenebat.

Vt dii vivebant homines, neq; tristibus ægri

Curu nec pressi arumnis, duroue labore.

Omne malum cunctis aberat, tristisq; senectus

Nondum tardabat vires, sed semper eodem

Robore firmati stabant, viridiq; iuuenta:

Ducebantq; choros summa dulcedine læti

Hinc apparet illos homines præsidis sapi-
 tiæ circumseptos fuisse, nempe qui mentẽ ha-
 berent ab omni perturbatione liberã & solu-
 tam; & sese ab iis malis, quæ corporis valetu-
 dinem perturbãt, & senectutem infirmam, &
 ociosam efficiunt, tutos conseruarent. Non-

DE GLORIA

dum enim ambitio & auaritia rationis arcem occupauerat: nec dum corporibus infinitam morborum vim luxuria, atq; mollicies inue-xerant. Neq; solum in vita virtutis fructu ca-piebant, sed etiam æquitate animi incredibili moriebantur, quod est consummata cuius-dam sapientia. Sequitur enim.

Non tamen inniti linguebant lumina vita.

Sed mors ut grato, dulciq; sapore quietos.

Iam longa victos etate amplexa tenebat.

Cum enim vis omnis abfuisset, neq; dum pestilentes ægitudines in humanum genus in-uassent: nemo poterat vita excedere, præter fatum, præterque naturam, sed longa, atque beata senectute consumptus. Additum deinde est.

Cuncta illis igitur felicia proueniebant.

Omnia nam tellus, nullo piscente ferebat.

Hic nõ tam est terræ fecunditas, quam præstantia moderationis intelligenda. Erant enim diuitis naturæ contenti, quæ sunt parabiles atq; terminatæ. Si enim fuissent ardentes cupiditate, nõquam opibus illis, qua tellus mediocri diligentia culta large fundit, atq; munificè, eorum sitis potuisset extingui: Sed in pecunia terra, & mari quæreda, omnib⁹ sese periculis exposuissent. Ergo non immerito cum tantis honestatis & innocentia laudibus
in vita

in vita floruisse, post mortem, antiquitatis
opinionem fuerunt in Deorum numero reposti.
Sic enim ait.

*Sed postquam fatum genus illud funere mersit,
Sancti terrarum genii sunt nomine dicti,
Humani generis custodes, & bona cunctis
Numina supplicibus, depulsoresq; malorum.
Nunc terras lustrant: obscuroq; aere septi
Vadunt iusta oculis, iniustaq; facta videntes,
Et ditant castos homines in vota vocati,
Hæc concessa illis regalia munera diuis.*

Est plane regiū munus, & gentis aureæ ma-
iestati conueniens, magnificētia sua miseros
homines inopia & egestate leuare, idque nō
tam opibus terræ venis effolis, quā uisdem
sapientiz muneribus quibus est assecuta diui-
nitatem. Hoc enim arbitror Hesiodum signi-
ficare voluisse, cum illos diuitias cultoribus
suis elargiri affirmat. Sed ut ad propositum
redeamus, Si genus illud aureum in vita per-
maneret, nec esset maiore ex parte sepultum,
tam fortasse qui omnia officia multitudinis
iudicio cōformaret, facile posset egregios fru-
ctus honestatis percipere. Sed videtis quanta
sit huius auri diuini penuria? Socrates apud
Platonē in illa ciuitatē quam finxit omnibus
opibus florentem, atq; beatam, ex huius au-
reæ nationis stirpe Principes statuit. Cū enim

DE GLORIA

vniuersam ciuitatem in tres partes diuisisset,
 alijs enim reip. gubernacula tradidit: alios ad
 vrbis custodiam armis intruxit alios postre-
 mo voluit vel terram colere, vel in arte qua-
 piã fabrili exerceri. Cum igitur hoc modo ci-
 uitatem distribuisset, Principum ordinem au-
 reum appellauit: Militum vero argenteum
 Agricolarum autem & opificum æneum, atq;
 ferreum. Vult itaq; principes excellere præ-
 stantia sapientiæ, milites autem robore animi,
 infimorum autem hominum ætatem in pecu-
 niæ studio consumi. sic enim intelligit illam
 auri, argenti, & æris differentiam. In illa au-
 tem ciuitate quam vir sapientiss. vt absolutã
 formã beatiss. populi descripsit, fatetur mul-
 tis partibus plures cuiuscunq; generis opifi-
 ces, quàm optimates, & principes hoc est, sa-
 pientes, futuros. Ergo illic erant plures inue-
 niendi qui diuitias atq; voluptates, quàm qui
 verã virtutem amarent. Quod si in illa Rep.
 cogitatione platonis informata, pauci futuri
 erant honestatis appetentes præ multitudine
 hominum ferrea, hoc est, flagitiosa, quid di-
 cendum est in tanta, & tam insanabili omniũ
 gentium cupiditate, tamque præcipiti amētia
 populorum? An parũ liquet quàm vere idem
 vates, cuius testimonio paulò superius vsus
 sum, perditos ferreæ gentis mores insecetur?
 Nullum,

Nullum, ait, iuris aut religionis vestigium in terris apparere: nullum esse inter hospites hospitii fœdus: nullam inter fratres, atq; propinquos benevolentiam: nullam inter amicos officii, & amicitie sanctitatem. Deinde filios, ait, contumelia parentes suos natu grandes afficere, nec vllò deorum metu ab hac tâta sceleris immanitate reuocari. Tum cõqueritur, nullam omnino laudem tribui, neq; religioni, neq; iustitiæ, neq; probitati: & eos qui ciues suos iniuriis, & maledictis vexât, summo pere laudari. Postremo pudorem asserit è terris exterminatum esse, Nemesim in exilium pulsam, Iustitiam humanis sceleribus insensam hominum cœtus deseruisse, & in cœlum euolasse. Sed quorsum attinet poëtarum sententiis uti, cum infinitis exemplis intelligamus, nihil posse fingi multitudine turbulentiis, nihil amentius, nihil in omni genere perniciosius? Quotus enim quisq; est in populo, qui sapientiam diuitiis honestatè voluptatibus anteponat? Cõtrà vero omnes sunt ardentibus cupiditate, nihil recta ratione moderâtes, sed omnia effrenata libidine, atq; nefaria voluptate mentientes, Cæco animi impetu salutaria declinât: pestifera atq; perniciofa consecrâtur. Eadem cœcitate mentis impediendi nomina rerum immutant, simplices &

DE GLORIA.

apertos homines stultos appellant, Vnde etiã
 illud inueterauit apud Græcos, vt enideia,
 quæ propriè significat ingenuam bonitatem
 optimè sentientem, stultitiam significaret: &
 nomen quod erat laudis proprium, contume-
 liæ seruiret. Contra vero malitiosi, & fronte
 scelus occultantes, vt viri prudentia clari, ser-
 monè omnium celebrantur. Temeritati & au-
 daciæ fortitudinis nomen imponunt. Prudẽ-
 tiæ vero & moderationi timiditatis. Legibus
 obtemperare imbecilli animi esse statuunt: vi-
 ribus vincere gloriosum. Frugales auaritiæ
 nomine vituperant: prodigos autem magnifi-
 centiæ laudibus exornant. Atq; postremo in
 omni genere virtutes deserunt, vitia persequuntur,
 à studio honestatis abhorrentes, & indo-
 mitis cupiditatibus inflammati in summa opi-
 nionum inconstantia, & inanitate versantur.
 Sunt in rebus afflictis humiles: in secūdis elati:
 in discrimine armorum timidi: in pace, &
 otio præsidentes: in inopia supplices: opibus
 autè affluentes ingrati. In periculis enim cõ-
 stituti optimorū auxilium implorant: timore
 autem liberati eosdem è patriæ sinibus expel-
 lunt. Est nanq; vulgi proprium omnem vir-
 tutis excellentiam odio habere, eamq; vt lib-
 dini populi nimis aduersariam de medio tol-
 lendam putare. Hinc illud scelestissimū faci-

nus Ephesiorum natum est, qui cum Hermo-
 dorum eiecerent è ciuitate, nõ aliam causam
 attulerunt, nisi quod virtutis industria nimium
 inter omnes excelleret. Hinc etiã extitit ostracismus ille, sic enim appellabatur illud exiliũ
 gẽnus Athenis & Argis incredibili ciuũ scelerẽ
 constitutum. Quid enim aliud fuit in Aristide, quod effenderet populi voluntatẽ, nisi
 admirabilis quædam iustitiæ, & integritatis
 opinio? Quid Cimonem & Themistoclem è
 patria eiecit, nisi res memorabiles in reb^s bel-
 licis effectæ? quid aliud eosdem Athenienses
 induxit, vt exilio aut morte viros excellentes
 afficerent, nisi quod cernerent in illis singula-
 re quoddã lumẽ virtutis elucere? Sed Athe-
 nas omittamus hoc infando scelere nimis in-
 fames atq; detestabiles. Quid Hermocratem
 Syraculis exterminauit, nisi facinus illud ma-
 ximum, atq; pulcherrimum, quo florentissi-
 mas Atheniensium opes attriuit, & patriam
 obsidione liberauit? Quid Dionem nondum
 præclaro illo munere perfunctũ, cum adhuc
 tyranni, quorum iugũ à ceruice patriæ de-
 pulerat, arcem tenerent, expulit, eundemque
 patriæ libertate constituta, vita priuauit, nisi
 egregii illius muneris inuidia? Quid hic refe-
 ram Camillum, Coriolanũ, Rutilium, Metel-
 lum, atq; Ciceronem, & alios innumerabiles
 singulari

DE GLORIA.

singulari industria præstâtes, quibus propter
 excellentem victoris opinionem aqua & igni
 interdictum fuit? Infinitum esset, si vellẽ per
 sequi quã fuerit semper vulgi temeritas opti-
 mis viris infesta. Nescio enim quo modo tem-
 per homines animo magno, splendidoq; in-
 genio præditi populo suspecti, & inuisi fue-
 re. Quãvis igitur necessitate compulsã multi-
 tudo omnes impetii opes ad egregios viros
 deferat, vbi primũ eorum virtute fuerit sin-
 gulare aliquod beneficiũ cõsecuta, extinguit
 cõtinuo beneficii memoriã inuidiz magnitu-
 do. Et ita sit, vt eos quorũ opera & consilio
 patriam atq; fortunas retinet, & patria & for-
 tunis omnibus extrudat: & illis pestem infe-
 rat, à quibus conseruata est. Cum igitur con-
 stet omnem populum esse amentem & ingra-
 tum, nefariisq; sceleribus astrictum, quid tan-
 dem laudare poterit, quod sit à vera virtute,
 & honestate profectum? Hic ego interpellas
 o hominem inquam, minime popularem: sic
 enim acriter in causam plebis inuectus es, vt
 valde verendum sit ne quid hinc emanet,
 quod in te plebis animos accendat. Quan-
 tum enim video, sic vniuersam populum im-
 probitatis, & amentiz condemnas, vt nemi-
 nem à tento numero excipias. Neminem cer-
 te, inquit ille. Non tamen vellẽ existimes me
 tam

tam censu & facultatibus, quàm virtute & industria summos viros à vulgo secernere. Is enim sum qui omnes homines ingenio præstantes, & animi sui motus rectæ rationis imperio sedantes, & omnem curâ & cogitationem ad communem utilitatem conferentes, quâvis inopes sint, & obscuris parentibus orti, in principum numero habendos censeam. Contrâ vero qui hebeti ingenio sunt, & languori desidiq; dediti, improbis cupiditatibus obtemperant, & publicam salutem negligentes, omnia referunt ad suam utilitatem, quamvis in amplissima familia nati sint, & res magnas administrant, plebeios existimo. Nô enim quantas opes habeant considerandum est sed quantis digni sint. An tu illos, Principes & optimates appellâdos existimes, qui libidini seruiunt, & potentia abutuntur ad miserorum hominû calamitatem; patrimonium que suam cõtra ius & fas amplificando & plebi gravissimas iniurias inferendo, patriæ statû nefarie labefactât? Si enim vetera memoria repetamus, intelligemus profecto hoc fuisse plerunq; in omni Rep. paucis propositum, ut paulatim omnes possessionibus suis iniuria pellerent, & in omnium fortunis impunè dominarentur. Cum aut ipsi soli omnia possiderent, plebs omnibus bonis spoliata esset, nihil

DE GLORIA

nihil mali cogitari potest, quod non esset in populi calamitate. Fit enim plerumque; ut amplissimam pecuniam insolentia atque fastidium; egestatem vero præceps audacia consequatur. Ita igitur evenit, ut & opulenti superbè imperando, & egestes in nobilium fortunas impetum faciendo, utriusque patriam turbulenta seditione conuellant. Ergo cum omnis populus in principes & plebè infamam distributus sit, & utraque pars magnis sceleribus inquinata, & hostili odio imbuta, semper in alterius perniciem incitetur, quid tandem boni erit ab universo sperandum? Est enim in plebe temeritas, furor, audacia cum incredibili studio novitatis; in his autem qui Principes appellatur, superbia immanitas, avaritia cum immoderata domandi cupiditate coniuncta. Quibus vitis omnia tandem concidant opus est. Illud autem magno argumento est, nullum esse tantum improbum facinus, quod non auctore, & approbatore populo concipi possit: quod quotidianè videmus eos qui publicum otium importunitate sua perturbant, & omnia diuina, & humana iura violant, ut viros fortes, & patriæ studiosos mirificis laudibus extolli. Quid enim persequar ea scelera quæ in turba, & seditione civili cum magna laude concipiuntur? Quid autem postquam discordia, sanguine imbuta

civium

vinium animos diuturna cœdis cōsuetudine reddit immanes, & efferatos? Neq; enim solum landantur ære alieno oppressi, cum suis creditoribus necem afferunt, verū etiam qui propinquos, & amicos interimunt, Nullam enim apud eos vim tūc habet naturæ lex: nullam possidet religionem sanguinis communitio, nullam sanctitatem retinet amicitiar sed potius omnia gentiū iura inaudito scelere, & audacia violantur. Qui autem plura facinora immanitatis ediderint, & audacius fidē iure iurando firmatam sefellerunt, astutiusq; aduersarios nihil hostile propter fidē interpositam metuētes infidiis oppresserint, amplioribus laudibus afficiuntur. Neque enī malitia vltura dedecus illis imprimit: immo res alias ab illis gestas exornat. Inde sit vt pleriq; malint humines se in improbitate callidos, quā in innocētia parum astutos existimari. In nomine enim simplicis bonitatis erubescunt: & in fama malitiosę peruerfitatis iusolēter efferruntur. Ac vtinam vetera tantum exēpla, quæ à Græcis & Latinis accepimus in medium adducere licuisset. Sed recens memoria tā multa nobis suppeditat, vt antiqua reticenda videātur. Quid enim, vt de hac potissimum regione loquamur, mali fingi potest, quod Italia in iis seditionibus longinquitate temporis inue-

inueteratis nō viderit? Multi enim fuere, qui fratres atq; propinquos necarent: qui templa religiosissime culta ciuium cæde funestarent, araque sanctissimas sanguine suorum aspergerent. Multos etiam legimus contra fidē interpositam aut fame, aut inaudito supplicio à ciuibus suis interfectos. Omnia denique facinora suscipi videmus, quæ semper in omni ætate à multitudine furente suscepta sunt, quæ pestē & exitium rebus omnibus inferre solent. Quæ enim gens est, quæ non huiusmodi sceleribus diuulsa, funditus interierit? Cū itaq; omnia magna imperia, vel externis bellis vel intestina seditione corruerint, longe plures fuerunt civilis discordia, quàm hostium armis excisa. Hic populorum furor Atheniensium imperium delcuit. Hic Spartam, & Thebas artriuuit. Hic Romam, & omnes denique nationes imperio florentes extinxit. Videris hanc discordiæ flammam inter Christianos principes excitatam, quæ nō solū miseris Pannoniæ reliquiis, sed Germaniæ, Galliæ, Italiæ, Hispaniæ, toti deniq; Europæ deflagrationem minatur, quantum terrorem omnibus incuriat? At hoc tantum malū, tā nefarium & crudele bellum, tantum Christianæ Reip. periculum, scimus esse multitudinis scelere, & amentia constatū. Populare enim

enim furia eas faces in Christianam Remp.
 immisere. Quòd nisi Christus Opt. Max. nu-
 mine suo tantum incèdium restinxerit, omnia
 conflagrarent. Cum enim singulæ ciuitates
 Italiæ sint in duas partes iam inde à Federicè
 Secundi temporibus diuisæ, & inter se hostili
 odio dissidentes: sit sæpe numero, vt qui viri
 bus inferiores sunt, dum aduersarios vlcisci-
 possint, nullo modo recusent exterarum gen-
 tium dominatum. Tantaq; est hominum de-
 mentia, vt cum patriam aliarum nationum im-
 perio atque libidine prodiderint, existiment
 suam dignitatem esse præclarissime constitu-
 tam. Omnem namque dignitatis ornamento
 ponunt in ciuib; alterius factionis euer-
 tendis. Hæc Italiæ cruenta seditio, populos inci-
 tauit, vt primum Germanos, deinde Gallos,
 postremo Hispanos ad Italiæ dominationem
 euocarent, & florentissime orbis parti vastita-
 tem, & exitium inferrent: & odium tãdem in-
 ter duos summos Principes excitarent, qui de
 Italiæ possessione dimicantes, vsque eò pro-
 gressi sunt, vt eorum cõtentio si diu vixerint
 credem ingentẽ, & Christiani nominis interie-
 tum moliri videatur. Hostes enim nostri sa-
 tis acres, atq; parati ad nostrã perniciem acce-
 dunt, magis amentie nostræ quàm in virib; suis
 confidentes. Nunc igitur magna belli contem-
 ptione

none Pannoniæ reliquias aggressi, haud me-
 diocrem cladem gentibus illis intulerunt, &
 bonam Pannoniæ partem ferro, & flamma po-
 pulati sunt. Qui nisi diuino numine, ut spero
 fuerint repressi, in quamcumque regionem ar-
 morum impetum pertulerint, omnia debebunt.
 Christum optim. Max. qui summa cæli templa
 diuina maiestate cõplet, populo Christiano,
 quem sanguine suo in lucem & libertatem vi-
 ducavit, clementer ignoret, eamque ab ista ma-
 lorum tempestate defendat. iramque suam in
 hostes sui nominis aliquando cõuertat. Diui-
 ni siquidem ope, diuinoque consilio opus est,
 ad tantam pestem arcendam, quando huma-
 no consilio depelli non potest. Confido equi-
 dem fore, ut hæc mala impetu furentis multi-
 tudinis excitata, fortissimus Imperator **Quin-**
tus Cæsar, cõfirmatus Christi auxilio propul-
 set. Periculi tamẽ quod nobis intenditur ma-
 gnitudo, nullis verbis explicari potest. Causa
 vero huius impendentis mali non aliunde, quã
 à furore partium nata est. Ipsæ enim non con-
 tenta exede & sanguine iuuum quo sæpe nu-
 mero leuissimis se causis vrbes replebant, cõ-
 plures etiam Reges ad discordiam sollicitaue-
 runt: & omnia periclitati sunt, quo tan dem non
 modo patriam perderet, sed vniuersam Chri-
 stianam Remp. in extremum discrimen addu-
 cerent.

cerent. Nunc igitur quemadmodum præclari artifices operibus suis delectantur, ita videmus huius tanti sceleris principes, & auctores, erectos & alacres expectatione rerum novarum volitare. Nec enim solum exules, & ære alieno oppressos, qui nisi patria extincta, se in colunitarem retinere non posse credunt, sed alios etiam videmus, quibus licuisset otio honesto frui, ex hoc tanto ruinæ periculo capere voluptatem. Nunc enim spem concipiunt fore, ut aduersarios vlciscantur, ut impune latrocinentur, ut opes suas per summum scelus amplificent. Sic autem stulti sunt, ut non intelligant fieri non posse, ut in vniuersa Reip. ruina salutem suam incolamem à communi calamitate conseruent. Quod minime mirandum est. Nunquam enim fuit consilium in populo, nunquam certa & cõstans vitæ ratio, sed immanis audacia atque temeritas
 omni flagitiorum
 generi copu
 lata.

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
DE GLORIA LIBER
SECVNDVS.

HIC, Metellus. Sunt, inquit, ista
Augustine, vt dicis. Multa enim
imperia, populari amentia con-
ciderunt. Non tamen, recte vide-
ris facere, si propter aliquam tem-
peratam Rebusp. incidentem, que tamen no-
in omni loco, nec semper excitari solet, om-
nem populum in crimen voces. Nam illæ ipse
resp. quæ scelere intestino corrumpere, nūquam
ad aliquem gradum amplitudinis peruenif-
sent, nisi fuissent aliquo tempore bene consti-
tura publicæque incolumitatis amantes: & in
hac tanta rerum omnium perturbatione vide-
mus multas nationes paci & otio studentes.
Ad hæc Augustinus. Falleris, inquit, ò Metel-
le, si nō credis omnem multitudinem iisdem
semper esse flagitijs coopertam, sed id mi-
nus apparere quādiu est seueritate legum
atque metu iudiciorum illigata. Fuit enim re-
bus humanis hoc cælesti legum munere con-
sultam, quod qui dem præstat, vt aliquando
metu cōprimatur audacia, & innocencia sine
cura

cura sit. Fit enim ut dum singuli supplicia me-
 tuunt, sese facilius vniuersi contineant. Atia-
 men quemadmodum bestiam inanem, quam-
 uis eo tempore quo vinculis cōstricta est, mi-
 nime noceat, non ob id circurem, atque mū-
 suetam appellamus, quia venit nobis in men-
 tem quantas strages ederet, si fuisset illis vin-
 culis emissa: Sic etiam cum intelligamus om-
 nem populum non sponte sua, sed legum mi-
 nis quasi quoddam animal ferum & indomi-
 tū alligari: debemus cogitare quid faceret, si
 claustris illis enolare potuisset. Atq; id ipsum
 magnū argumentum est, multitudinem agre-
 stem, atq; feram esse, quōd nulla ratione po-
 test, nisi legum metu septa sit, vitæ officia tue-
 ri. Leges enim non sunt grauius & honestis
 hominibus, sed leuibus & flagitiosis impostæ.
 Ridiculum enim est ijs dare leges qui florent
 opibus sapiētiae, & sponte sua in maximam
 virtutem studia incumbūt. Non igitur castis
 & integris, sed impuris & omni genere turpi-
 tudinis inquinatis, scriptæ sunt: ut petulantiam,
 auaritiam, & reliquas animi labeas vi-
 nis, atq; metu cōstringant, & in domitas cupi-
 ditates supplicij formidine refrenēt. Cum et-
 go manifestum sit, nullum vnquā populū in
 officio cōtineri potuisse, nisi fuisset legum se-
 ueritate deuinctus, easq; constet, amentie &

furoris cōtrēdi gratia inuentas esse, qui pos-
 sumus de furore & amentia populi dubitare?
 Qui quidē etiam cum est omnibus iuris vin-
 culis impeditus, dat magnam significationem
 temeritatis, motusque ratione vacuos, atque
 turbulētos requirit, & cum primum vires col-
 ligit, omnia repagula iuris effringit. Omnes
 enim id conantur, vt eum statim perueniant
 aliquando, in quo possint impune quęuis ma-
 lesicia committere. Quandiu igitur inopes &
 imbellices sunt, metu iudiciorum à flagitiis
 reuocantur. Non tamen semper. Multi enim
 quamuis sint omnium presidio destituti,
 quietem pati nō possunt, & terra & immania
 facinora moluntur. Nam cum animus ardet
 pecunie cupiditate, aut inflāmatur libidine,
 aut præceps odio, & iracūdia fertur, & ad ter-
 rorem legis obdurescit, nullum est tōrum fla-
 gitium, quod non concipere audeat. Fit enim
 ut primū nefaria cupiditas ad facinus impel-
 lat: deinde spes celandi, & occultandi animū
 audacia cōfirmet. Est autem verisimile leges
 ab initio nō nimis aspera supplicia sceleri sta-
 tuisse. Sed cum intelligerēt Reip. moderato-
 res maiore vim habere spem utilitatis ad cu-
 piditatem inflāmandam, quā pœne metum
 ad restringendam, ebant semper aliquid
 ad animaduersionis seueritatē, vt aliqua tan-
 dem

dentratione vitia comprimerent, donec per
omnia supplicia parlatim ad mortem deuen-
tum est, quæ omnē atrocitas em pœnæ cõple-
xi sunt. Nihil est enim multitudinis ipsa mor-
te terribilius. Attamen tam effrenata cupidi-
tate plerumq; concitatur, vt neq; morte pro-
fusa à scelere refrenario possit. Fieri enim ne-
quid, vt libido ad potiundum temeri incitata
minis vllis cont'neri diu valeat. Erupat enim
aliquãdo, necesse est, & omnia officia vite per-
uerat. Quàm cupiant autem omnes populi, &
iuris atque legum custodia emitti, facti e ex eo
peripicitur, quòd vt quisq; maxime sibi popu-
lum conciliare vult, ita maxime leges omnes
paulo seuerius nefariam libidinem refecan-
tes, abrogare contendit. Hæc enim via, multū
opes & gloriam quesiere, atque vt publicæ li-
bertatis custodes omnium sermone laudati
sunt, cum interim sapientes, & acuti homines
ad insidias præcauendas qui istis aduersaban-
tur, salutare magis quam incundum cõsiliū
in medium afferentes, vt communis utilitatis
euectores de medio tollerentur. Vt enim qui
febri vehementius afficiantur infesti sunt me-
dicis remedia salutaria quidem, acerbata tamē
adhibētibus: illos autem diligūt, qui gelidam
aut quiduis aliud suppeditat, quo febris estus
aliqua ex parte releuatas postea magis ingra-

rescat: sic popul^o animo semper eger illis inimicus est, qui seueritate Remp. sanare cupiunt. & eos amplexatur, qui populum vniuersum specie vtilitatis illectum, sint intra breue tempus omnib^o bonis euersuri. Eos enim qui non recta & salutaria, sed grata atq; perniciofa sua debant, vt Reip. tutores atque parentes, contra opes diuersa sententiarum praesidijs publicis armabat, atq; tandem in omnium dominatione constituebat. Ita igitur eueniebat, vt immodica libertatis cupiditate libertatem penitus amitteret. Ille enim qui populi dementia eum gradum honoris assequebantur, omnib^o qui vel animi magnitudine, vel sapientia praestabant, vel necem vel exilium inferiebant.

Cum igitur ita Remp. propugnatoribus omnino spoliassent, sine vilo metu crudeli dominatione populum qui eam aluerat opprimebant.

Quid est autem quorsu in terra tyrannide terribius? Quid odio maiore dignius? Quid iuri humanae societatis infestius? At omnes ferme tyrannos accepimus demetria, & scelere multitudinis natos esse, eiusq; praesidio potentiam corroborasse. Nec enim, vt antiquissima commemorem, Orthagoras Sicyonius, aliam sibi viam ad tyrannidem munimur: nec alijs artibus Cypselus Corinthum occupauit, nec Phisistratus alia ratione Athenarum potius est. Quid

hic referam Gelonem. Alexandrum, Phalarim, aliosq; innumerabiles non solum in illa antiquitate, sed patrum etiam nostrorum memoria tyrannos insignes, quos omnes constat populares extitisse, & populorum amentia eas opes comparasse? Si laudari potest tyrannus, laudate populum, qui tyrannos gignere, & alere solitus semper est. Quod si tyranni detestabiles & execranda sunt, quis populi temeritatem non execrabitur, quæ tam immania & importuna monstra in humanarum rerum perniciem extulerit? Quamuis igitur, ut eò reuertamur unde digressi sumus aliquis populus aliquo tempore sedatus, & quietus esse videatur, non quid tunc non agat animaduertendum est, sed quæ sit eius vis, quæ mens, quæ opinio, quæ voluntas, quid efficeret, si fuisset legum custodia liberatus, quàm sit infestus bonis, atque sapientibus, quàm facilis atq; benignus improbis, quanta postremo detrimenta communibus rebus, amentia multitudinis, inuenta & importata sint. Extat querela grauissima Solonis elegantissimis versibus conscripta, quibus deplorat suorum civium insaniam, & cupiditatem, qua quidem affert, omnes Atticas opes confici, atq; consumi. Nondum opes Asiae luxuriam in Græcorum mores inuenerat, quæ homines effœminarent, omnesque

virtutis nervos inciderent: cum iam animade-
 nerteret vir sapientiss. omnem populi impe-
 tum ad interitum spectare. Cum enim videret
 potentium insolentiam, & perditorum homi-
 num egestatem, timebat ea mala, quæ vel pro-
 pter extremas opes, vel propter extremam ino-
 piam excitari solent, stupra, adulteria, intole-
 randa concubia, furta, latrocinia, sacrilegia, de-
 inde seditiones, proditiones, clandestina cum
 hostibus colloquia, atq; tandem patriæ totius
 eversionem, quæ omnia solent omnibus po-
 pulis accidere. Quod vt melius intelliga-
 mus, incipiamus à capite aliquam Remp. re-
 rem gestarum gloria florentis mæ, qualis ex-
 titerit eo iam tempore, quo seueriore discipli-
 na fundata esse videbatur. Fuit ne populus
 vnquã populo Romano aut prudẽtiæ opinio-
 ne grauior, aut rebus gestis illustrior? Non
 profus. Ponite nũc ante oculos singulas Ro-
 manorum grates, & ea scelera, quæ temporibus
 illius Reip. castis, & integris concepta fue-
 re, in memoriam reuocare, vt melius de omni
 populo iudicare possitis. Vt enim facinora re-
 gum ætate nefarie suscepta præteream, post
 exactos reges populus in duas continuo par-
 tes distractus ab externis bellis ad intestinã se-
 ditionem cõuersus est. Principes enim id pro-
 positum habebant, vt plebi libertatẽ & fortu-
 nas

nas eriperent. Publica itaque bona domum auertendo, & priuatos homines suis exturbando, in potestatem suam omnia redigebant.

Plebis iracundia furēs ad nobilitatis imperiū excindēdum, inuidiæ etiam stimulis concitata ferebatur. Alteri igitur eos, quorū tutores esse debebant, iniurijs grauissimis onerabāt; alteri in illos in quorum tutela erant omnes opes Reip. impetum faciebāt. Interim potentium hominum cupiditas omnes possessiones vsurpabat, sceneratorum immanitas ciues in neruo deuinctos cōtumelijs atq; verberibus conficiebat: multitudo tribunitis furoribus agitata, omne imperium aspernabatur, vimque summis magistratibus inferebat, clādestini, nocturniq; cœtus, & occultæ cōiurationes interitum Reip. denuntiabant.

Quid referam illas insanę plebis secessiones, illam nobilitatis in opprimenda plebe contumaciam, illam temeritatem plebis ad affligendam publici consilij grauitatem instructā & armatam, illam postremo odij acerbitatē contra populū commoda in principū animis insitam, & penitus inherētē? Iam in legibus rogandis, aut obrogandis, in tribunorum intercessionibus, in obnuntiationibus augurum, quantæ turbæ commotę, quantæ cædes etiam interdum factę? Pauci enim erant, qui ratione aliqua

DE GLORIA.

aliqua ducti, communi vtilitati consulerent,
 multi qui omnia infima summas patia facerēt
 turbarent, atq; commiserent. Tantum ita-
 que malum erat populi scelere conflatum, vt
 bellum quantumuis magnum, atq; periculo-
 sum esset sanis ciuibis optabile, & expeten-
 dum. Nec enim alia ratione poterant discor-
 dia sedari, nisi communis periculi metus ani-
 mos otio dissidentes ad commune malum de-
 pellendum coniungeret. Hæc erat illi prisca
 Romanorum disciplina: hoc illud Reip. de-
 cus, & ornamentum: hi deniq; ciuitatis illius
 sancti, & incorrupti mores. Non hic disputo
 de immensa luxuria, & auaritia, & reliquis pe-
 sibus quæ post imperium latissime propaga-
 tum, & otium terra atq; mari constitutum in-
 cubuerunt ad nominis Romani perniciem.
 De illa ætate incorrupta priscorum hominū
 loquor omnium Græcorum, atq; Latinorum
 scriptis illustrata. Quod si nullus vnquam
 populus habitus est Romano præstantior, is-
 que vel eo tēpore, quo magis excellere vide-
 batur omnibus virtutis & industrię laudibus,
 fuit in finitis sceleribus inquinatus: Quid de-
 reliquis omnib⁹ existimandum est, qui omnia
 studia vitæ in turpē quæstum & effrenatam
 libidinem cōtulere? Vera est igitur & sapiens
 eorum sententia, qui à procuratione populi,
 tanquam

tanquam à navigatione maris scopulosi & infesti, fugere precipiunt. Non immerito itaque Demosthenes cum Athenis exultaret, & civitatis arcem reipiceret, flens exclamabat.

O Minerva, inquit, Quid tibi venit in mentem tribus feris importunissimis delectari, noctua, dracone, & populo? His quidem verbis ille vir eloquentis non modo graviter ut debuit, in populum inuectus est, sed eius etiã naturam, & ingenium sapienter explicavit, eum cum noctua, atque serpente conjugens. Nulla enim noctua sic luce solis, ut multitudo splendore virtutis offenditur. Nullus draco tantã vastui & immanis est, qui sit cõferendus cum feritate populi, multiplici lapsu, & impetu furentem omnia perverteatis. Ergo cum hominum opiniones cum eorum moribus & vita consentiant, ita ut id solum laudent, quod institutis suis convenire viderint, constetque omnem populum esse magnis furoris & amentie stimulis agitatam, atque virtutis ipsius inimicum, erit quisquam tam sine mente qui dignitatem aliquam in illius opinione positam existimet? qui tam feri & indomiti animalis motus observet? qui multitudinem cœcam, & amentem sibi magistrum vitæ constituat? qui denique id illius infinitam libidinem actiones administret. Quid enim est amentius, quàm

tam varias & inanes hominum opiniones in-
 tueri? Quid difficilius, quam tam contrarijs,
 & inter se repugnantibus studijs & cupidita-
 tibus obtemperare? Quid deniq; miserius
 quam popularis offensiones metu dies atque
 noctes examinari? Est enim primum libertas
 abijcienda, sine qua vera dignitas, quæ tota est
 in virtute posita, ne intelligi quidem potest.
 Virtus enim nō in populi opinionem, sed in
 se ipsam intuetur, nec leges accipit, sed poti⁹
 imponit, nec ullis malis frangi potest, sed est
 ab omni malorum impetu semper inuisa. Fit
 itaq; ut dum miseri homines dignitatis spe-
 cie capti gloriam consecretantur, omnia orna-
 menta veræ dignitatis amittant. Deinde quid
 absurdius quā honestatis iudicium commit-
 ti iudicibus inhonestis atque totius virtutis
 ignaris? Sæper enim cum de re aliqua quæstio
 exoritur, requirimus iudices qui sint eius rei,
 quæ vocatur in dubiū, scientissimi. Si de phi-
 losophia certamen est, summos philosophos
 studiose consulimus. Si controversia aliqua
 iuris incidit, eorum sequimur auctoritatem,
 qui optimi iureconsulti numerantur. Si de re-
 bus ad artem musicam pertinet, bus ambigi-
 mus ad eorū examen, qui sunt in musicis val-
 de exercitati omnia perpendim⁹. Neq; id so-
 lum facimus in artibus ingenuis, sed in sordi-
 dis

dis etiam, vt ad iudicium artificum excellen-
tiam omnia referamus. Nihil enim arbitra-
mur indignius, quam velle aliquem de re cu-
ius vim penitus ignorat, ferre sententiam. Si
igitur in omni contentione eorum insolentia
qui iudicant de reb⁹ quas nunquam cognitio-
ne attigerunt, intoleradam censemus, qui con-
uenit existimatione multitudinis virtutis ex-
pertis & ignaræ, in virtutis iudicio magnifa-
cere? Quid? In artibus leuiss. iudicium impe-
ratoru audaciam danamus, rei vero omnium
maximæ atq; pulcherrimæ iudicium popula-
ri amentia colamitemus? & non quid pauci
sapientes, sed quid vulgus imperitum statuatur
intuebimur? & quos singulos vt leues, & insa-
nos cõtemnimus, ijs vniuersis tantum aucto-
ritatis tribuemus, vt eorum opinione à turpi-
bus honesta distinguamus? Quid illud? Quæ-
rum mali est? Nemo enim potest ab omnibus
laudari, nisi sit iucundus vniuersis. Nemo au-
tem potest id assequi, nisi seipsum ijs de scele-
ribus astringat, quibus vniuersam multitudi-
nem infestū esse videt. Nihil est enim aptius
ad amorem conciliandum, quàm studiorum si-
militudo. Est igitur illi necesse qui diligi cu-
pit, vt ineat ratione qua populi cupiditati sa-
tisfaciat. Ita efficitur vt qui gloriæ seruiūt, nõ
modo sint humiles, & amentes, verum etiam
scelerati.

sceleritati. Nam populari temeritati ita ad di-
 ctum esse quempiam, vt nihil moliri audeat,
 quod intellexerit non fore populo iucundum,
 est extremæ cuiusdam humilitatis, honestatis
 autem iudiciū ad multitudinis arbitrium de-
 ferre singularis stultitiæ: Indomitæ vero po-
 puli cupiditatibus obtēperare, sceleris imma-
 nissimi. Est igitur illorum humilitas conte-
 mnēda, & leuitas irridēda, & improbitas exe-
 crāda. Illud autem est valde odiosum, quòd
 vt quisq; maximo animo præditus est, ita ma-
 xime opinionis errore gloriam aucupatur: ea
 que de causa omnia vitæ cōsilia ad populi vo-
 luntatem alliciendam dirigit. Nec enim po-
 test aliter clarus esse, & summos honores adi-
 pisci, nisi popularis existat. Popularis autē ille
 est, qui nihil omnino neque dicit neque facit
 quod populo ingrātū fore cognouerit. Cum
 igitur is qui valet industria, & ad omnē disci-
 plinam docilis est, animum suum ad studium
 multitudinis adiūgit: tetra facinora suscipiet.
 Quòd si solum habetes, & tardi animi raperē-
 tur in istum errorem, non tantum damni fiet.
 Nam neq; si se studio sapientiæ dicauffe-
 rent, valde proficere potuissent, neque ex eo-
 rum erratis tam multa detrimēta fuissent re-
 bus communibus importata. Cum autem ho-
 mines florentes ingenio sic vitā instituunt, vt

morem populo gerendum existimēt, duplex malū est. Nam & se ipsos priuant illo amplissimo virtutis fructu, quem perciperent, si studia sapiētiae coluissent, & multa grauiora mala possunt ciuib⁹ suis excellenti industria machinari. Præstās enim naturæ vis perinde est, atq; sunt ij mores & disciplina, quibus inforatur. Vt enim nihil est Reip. salutaris ingenio eccellente, si fuerit honestis artibus ex cultum, ita nihil Reip. pestilentius esse potest animo maximo prauis opinionibus imbuto. Ergo qui populi leuitatē intuebitur, quo maiore industria fuerit, eo erit perniciosior: populi enim disciplina assuefactus ingeniū suū ad ea flagitia quæ populi cordi esse videt, diligenter exacuet: & in ijs conficiendis inter omnes excellet. omniaq; summo studio declinat, quæ populo suspecta & inuisa cognoscit. Atq; primum cum Philosophiæ studium vulgo spretum, atq; cōtemptum esse videat, numquam is erit qui magnam vitæ partem in studijs sapiētiae consumendam existimet. Nunquam igitur inuestigabit, quis sit terræ situs, quæ forma, quæ circūscriptio, quæ maris vniuersas terras ambientis species, atque magnitudo, quæ fontium, & fluminum natura, quàm disparia, atq; dissimilia genera plantarum, & animantium. Neque inquireret vn-

quam, quæ sit origo ventorum, quæ vis fulgurum, & fulminum, unde nocturnæ faces flammis coruscantibus & cœmæ quæ vulgus esse putat malorum præduntias, existant. Nunquam denique iucunditatē illam sentietis, quæ percipitur ex admirabili specie atq; pulchritudine siderum, immutabili cōstantia certos, & equabiles motus, in omni ætate conservantium, neq; postremo in sui ipsius cognitione studium vllum ponendum arbitrabitur. Quæ certè consideratio illum ad summum sapientiæ gradum perducere ingentiq; voluptate afficere, & ad summi rerum cōditoris amorem incendere potuisset. Sic autem omnibus opibus divinis affluens, illum beatum statū assequeretur, qui in cœlestium atque divinarum rerum cognitione consistit. Ille enim duntaxat est beatus existimandus, cuius mens hoc divino cōtemplationis pabulo, quasi quodā nectare & ambrosia alitur atque sustentatur.

Quid enim aliud est Deorum interesse convivijs, quàm divinis opibus sapientiæ, quæ quidem sunt epulæ mentis, & cogitationis abundare? Nolite enim putare doctis homines fictis fabulis nos in eum errorem inducere voluisse, ut crederemus Tantalum aut Promethæum, aut alium quempiam à Deis convivijs splendide magnificeq; ornato acceptos fuisse:

LIBER SECVNDVS. xxxiiij

se: Sed cum existimarent *Deorum* vitam naturæ cognitione contineri, eos qui in naturæ peruestigatione multum opere & studij consumebant, *Deorum* conuiuas appellauere, quòd diuinis Sapientiæ dapibus alerentur. Felix enim illi habendus est, non qui ingenio ad quæstam, & libidinem abutitur, sed qui rerû potuit cognoscere causas. Qui quidem notitia nihil vtilius aut humanæ naturæ cõuenientius inueniri potest. Nam si natura pulchritudinem amamus, nihil possumus cernere hac tam excellenti mundi specie pulchrius. Si voluptas omnes mortales allicit, nullæ voluptates sunt cum ijs quæ mente ex notitia rerû capiuntur, vlla ex parte conferendæ. Si tranquillitas animi status est ardentè expetendus, nihil est quod maiorem vim habeat ad constantiam animi comparandam. Is enim qui diuinarum rerum pulchritudinem amare cœperit, nunquam humanarum cupiditate cõcitatns vllû scelus admittet. Deinde cum sic natura comparatum sit, vt mores nostros ad imitationem eorum, quos assidue intuemur effingamus, opus est, vt qui singulari studio in naturæ cognitione delixi sunt, cæli magnificentiam, cõstantiam, & ornatum imitetur: nec aliquid in vita suscipiât, in quod aliqua humilitatis, aut inconstantia, aut turpitudinis suspicio cõue-

DE GLORIA

nire possit. Nā humilitati repugnat amplitudo naturæ, incōstātiz rati & æquabiles astro-
rum omnium cursus, totiusq; cælestis naturæ
firmitas: turpitudini vero tam magnifici ope-
ris decus & ornamentum. Ex ijs itaq; studijs
præclaris, efflorescat necesse est pietas, atque
iustitia, & reliquæ virtutes, quibus humani
animi excoluntur, atq; ad diuinæ mētis simili-
tudinem accedunt. His igitur tantis tamq; di-
uinis hon estatis fructibus qui ex studio sapiē-
tiæ constāt, carebit is, qui gloriam expeten-
dam censet. Necesse enim est, si in vulgus con-
mendari cupit, vt seipsum ab eo studio seiun-
gat, quod vulgo despici, atq; contemni per-
spicit. Qui quidem si multitudinis opinionē
despiciens, animum suum summis artibus ex-
coluisset, quā facile cōtemneret omnes istas
insanias populares? Nec enim conuenit, ani-
mum incredibili celeritate, cælum, terras atq;
maria perlustrantem, aut gloriæ celebritatem
angustis terræ finibus exiguoq; temporis spa-
tio circumscriptam exquirere: aut ignobili-
tatem, vt maximū malū extimescere. Omnis
enim gloriæ splendor exiguis regionibus con-
tinetur, & intra breue tēpus extinguitur. Et
quamuis in omnes rationes effundi, atque in
ætatem longi ssi. propagari potuisset, illi tamē
qui infinitam cælestium regionum magnitudi-
dinem

dinem animo peregrinatur, & sui æterni tatem cōsiderat, nihil magnū esse potest, quod sit terre angustijs inclusum, & aliquando tandem vetustate consumendum. Omnis enim humanarum rerum memoria necesse est tandem obseuretur & euanescat, & obliuione sempiterna deleatur. Quòd si veritas ad sapientium normam dirigenda est, cōstatq; sapientes homines gloriā paruipendere, quid causę est cur gloriā expetamus? Nec enim vlla reclarius se sapientia solet indicare, quā glorię contēptione. Qui enim ambitione districti, hominum rumusculos intuentur, aperte declarant, nōdum se mentis aciem in naturę magnificentiam intēdisse. Illud deinde naturę iudiciū num est parui ducendū? Omnes enim qui glorię causā ad res gerendas impelluntur, eam cupiditatem occultant, atq; dissimulant, seque finem alium sibi proposuisse profitentur. In quo facile iudicant inesse in glorię cupiditate insignem aliquam sceditatem. Non enim quod amplum, & honestum esse statuunt, ab hominum conspectu remouendum censet, sed potius enitentur vt id in omnium oculis ponant atq; cōstituant. Cum ergo illi qui nondum sensum omnem amiserunt, glorię cupiditatē in hominum conuentu profiteri non audeant, nonne aperte iudi-

cāt eam esse insigni turpitudini affine? Quod si cupiditas glorię turpis est, & ipsa gloria turpis habenda est. Neque enim ea res honesta est existimanda, eius appetitum inhonestum esse constat. Nec mirandum est eos etiam qui omnia referūt ad nominis claritatem, qui populi famam vt rem omnium præclarissimam sibi proponunt, natura admonitos sentire huius insane cupiditatis turpitudinem. Est enim tum pestilens & exitiosa, tum insatiabilis, & infinita: nempe cuius nec ardor villo modo restingui, nec impetus vlla ratione coerceri potest. Nec modo singulos homines amentes, & insanos efficit, sed vniuersam Remp. exagitat, & omnia societatis humanę iura peruertit. Ex illa enim acerbissima odia, turbulētissimę seditiones, teterrima bella nascūtur. Reliquę deinde cupiditates pacem plerumq; & otium expetūt, vt iis rebus potiantur, quę in bello obtineri nequeunt: at hęc vna quietem publicā pati nō potest: nec aliud optat, quā patrię procellam & tempestatem rerumque omnium cōfusionem. Postremo singula vitia singulis virtutibus aduersantur, vt libido temperantię, frugalitati luxuria, liberalitati auaritia: at hoc vnum in omnes virtutes cæco impetu incurrit, omnemq; splendorem decoris, & honestatis extinguit. Atq; in primis quā sit

contrariū prudētiae videamus. Est enim prudentia recta ratio lumen quoddā animo præferens, quid fugiendum, aut sequēdum sit, sine vilo errore præscribens. Hoc tamen lumē is habere non potest, qui multitudinem insanam atq; dementem sequitur, & in omni officio sese ad eius libidinem accommodat. **Qui** autem gloriæ seruiunt, vt demonstrauimus, libidini, & amentiae multitudinis additi sunt. In aura enim populari dignitatē omnem constituunt. **Quare**, necesse est vt in easdē tenebras incurrant. Videmus enim eos qui semper aliquid noui in Rep. moliantur, & quietē ciuitatis statum sollicitant, magnos, atq; claros existimari: qui vero bonum & æquū populū rumoribus anteponunt, in obscuritate latere. Sic enim est amens multitudo, vt turbulentos homines, perniciemq; rebus communibus afferētes laudibus in cælum tollat: Salutares autem ciues communi paci, & otio consulētes, ne homines quidem existimet. **Quid** autem amentius Hectorē? Cum enim illum hortaretur Polydamas ne temere cum Achille cōfligeret, sed reciperet se intra mœnia, vt de hostium impetum sine vilo periculo propulsaret, cōsiliū illud spernens, se, parentes, & patriam funditus euertit. Videmus tamē illum viribus suis stultissime præsentē diui-

DE GLORIA

nis laudibus ab exercitu affectū: Polydaman-
 tem vero patriæ sapientissime consulētem in
 digno conuittio iactatum Quis autem, vt fa-
 bulas omittamus, ex ijs qui gloriam amant,
 non se mallet. Annibalis quàm Hannonis ef-
 se similem? cum alterum videat eximijs laudi-
 bus efferri, alterum vix à quopiam nominari.
 Atqui Hannonis consilio potuisset Carthago
 diutissime permanere: Annibalis autē amen-
 tia omnes opes Carthaginis excisa sunt. Infi-
 nitis exēplis è Græca, & Latina historia sum-
 ptis poterit confirmari, quàm sit studium glo-
 riæ prudentiæ aduersarium. Sed minime ne-
 cesse est. Quotidie enim videmus eos qui ci-
 ues ad iniuria bella sollicitant, qui temeraria
 & periculosa cōsilia sanis, & tutis antepōnūt,
 quorum animi sunt stimulus quibusdam amē-
 tiæ concitati, ad facinus obeundum, in oculis
 ciuium esse, & vt viros acres & animosos o-
 mnium sermone celebrari: cōtrā vero qui ci-
 uitatis otio consulunt, & longe in posterum
 consilio suo Reip. incolumitati prospiciunt,
 ignauos haberi. Iam ipsam gloriam tātō pere-
 colendam putate, quantæ tandem est impru-
 dentiæ, atque leuitatis argumentum. Neque
 enim quidquam fingi potest leuius aut com-
 mutabilius, populi existimatione atq; volun-
 tate. Sæpè enim pertenui quadam suspicione,
 sæpè

sæpè sermone nõ certis auctoribus dissipato
 non raro inuidia ex alicuius hominis egregij
 dignitate concepta, eos, quos antea laudibus
 affecerant, atrociter in sequuntur, eorumque
 nomini notam nefariæ turpitudinis inurunt,
 quos paulo ante in cælû extulerant. Cum igitur
 tanta sit in gloria leuitas & incõstantia, is
 certè qui contra omnia fortunæ tormenta se
 gloriæ præsidio præclare septum, atq; muni-
 tum esse statuit, stultus & demens est existi-
 mandus. Ille tamen longe dementior, qui vi-
 dens quam infirma sint omnia egregiæ famæ
 propugnacula, omnia tamè illius causa sibi fa-
 cienda putat. Vtrumq; igitur nimis alienum
 est à prudētis sentētia, & grauitate, & ea præ-
 clara ducere, quæ sunt inania, & quæ sentit ef-
 se inutilia ardenti studio consecrari. Deinde
 qui fieri pōt, vt vir excellēti ingenio præditus
 neq; solum longo rerum v̄su, sed omniũ gen-
 tium monumentis instructus, qui populorũ,
 atq; regum illustrium imperia, & res gestas
 cognouerit, & totius ætatis consequentis or-
 dinem diuina mente perspexerit, laudem à
 paucis, hominibus, iisque imperitissimis ma-
 gno studio petendam arbitretur? Quantula
 enim est ista hominum multitudo apud quã
 laudari possumus, si ad omnes homines qui
 vniuersam terrã incollunt, si etiam ad illorũ,

DE GLORIA

qui fuerunt, postea uè nascetur numerum cō-
 fetantur? Fieri ergo non potest, ut vir omni
 prudētia cumulatus, gloriam, cum & exiguis
 terrarum finibus circūscribatur, & breui tem-
 poris spatio terminetur, & postremo in leui-
 tatis opinione sita sit, non contemnat, atq; de-
 spiciat. Quod si quis ista cupiditate non va-
 cauerit, quamuis prudentiæ nomen habeat,
 imprudentissimus est habendus. Satis enim
 indicat se parū instructum, & ornatum esse il-
 lis rebus, quæ prudentiam efficiunt, cū id ap-
 petit, quod præ illarum splendore erat valde
 contemendum. Cum igitur exploratum sit
 gloriam sitam esse in opinione populari, quæ
 quidem semper est comes stultitiæ, atque ce-
 meritatis, nihilque minus conuenire pruden-
 tis hominis grauitati, quam id appetere quod
 est Reip. perniciosum, & sapientis amplitudi-
 ne nimis indignum: nihil magis perspicuum
 esse potest, quam gloriæ cupiditatem pruden-
 tiæ repugnare. Si autem cupiditas gloriæ pru-
 dentiam aduersatur, & prudentia virtutem o-
 mnem continet, is quem studium gloriæ soli-
 citat virtute omni carebit. Primum enim ne-
 cesse est, ut humane societatis iura violet. Vi-
 demus enim vulgo despici simplices, & aper-
 tes homines, nihil per vim, aut fraudem gerē-
 tes, sed iustitiam atque pietatem studiose co-
 lentes

lentes. Eos quamvis pleriq; bonos viros esse fateantur, ciues tamen nullo numero habent. Vxores autem calamitatem suam deplorant, quod datæ sint in matrimoniû ignavis hominibus quibus neq; studium sit patrimonium augere, neq; opes malis artibus amplificare. Serui moleste ferunt se dominos imbelles, & nulla industria præditos habere. His autem sermonib⁹ incitati liberi diducunt se nulla ratione parentum vestigijs ingressuros, sed vbi primum adoleuerint, operam daturus, vt in Rep. dominantur. Nihil est igitur ad opinionem multitudinis humilius innocentia: nempe quam contemnunt ciues, execrantur vxores, serui despiciunt, liberi summa contentione fugiendam esse censent. Omnes enim existimant eos qui leges sanctas habent, & æquitate omnia mentiuntur, nõ consilio, sed imbecillitate ab iniuria abstinere: & eû qui importunitate proposita nõ cõtendit, vt per scellus etiam nefarium ad summû honoris gradum ascendat, hominem abiecti animi, aut amentem iudicant. Hanc igitur vnam rationem augendi nominis, & gloriæ comparandæ plerique putant, quæ in vi & audacia consistit. Dum enim vident eos qui leges observant à multitudine cõtènni, non modo ciuilia iurâ, sed illud etiâ ius naturæ lege sancitum incredibile

DE GLORIA

dibili audacia conculcant. Neque enim possunt illum statum assequi, quem sibi proponunt, quamdiu æquo iure cū ciuibus suis contenti fuerint. Quantum igitur in illis est, ea omnia conuellunt, quæ cupiditati suæ obstare videt, nempé leges iudicia, consiliū publicū, & omnem deniq; constituendæ Reip. rationem. Quid enim attinet hic commemorare, quantam cladem rebus humanis inuexerit, vt alios in numerabiles omittam, imperatorum gloria? quantam cædem, incendium, vastitatem, orbi terrarū intulerit? quantas furor hic immanis in omnibus regnis, & imperiosis populis strages ediderit? Sunt enim hæc adeo perspicua, vt oratione nullius indigeāt. Nec per se solum est ambitio, & laudis effrenata libido pestilens & exitiosa, sed auaritiā & similes rerum humanarū pestes effundit. Qui enim principes esse cupiūt, omnes auaritia immani sunt. Partim enim existimant valde pertinere ad dignitatis amplitudinem splendidi cultus elegantiam, partim ad gratificandi voluntatem & multitudinem infinita largitione deliniendam opes summo studio comparandas esse ducunt. Omnes itaque qui nominis claritatem amāt, ita pecuniæ student, vt eam omnibus rebus artibus anteponant. Qui quidem si in gloria ineffet aliquod bonum atq;

natura

naturā expetendum, cum alienū appeterent, & iura violaret, potuissent se non inhonestate ratione defendere. Hic ego ridens. Te quidem, inquam, eorum causam agentem sanè libenter audirem. Non quòd diffidam posse te, modo velis, omnia crimina quātumuis terra & capitalia diluere. Est enim ingeniosi iuriconsulti perditam litem, omniq; iuris præsidio destitutā superiorem efficere, & ad elictis vtilitatem leges omnes interpretari. Quāuis igitur non dubitē te facile posse facinorosos homines crimine omni liberare, cupio tamen acumen istud ex artificio vestro depròptū propius intueri. Oblitus ne es, inquit ille, me hodie iuriscòsulti personam deposuisses? Nò est igitur cur tibi insidias fieri suspicaris. Omnē namque artem, qua, vt inquis, causam è manibus aduersariorum cum volumus extorquemus, à nostra disputatione remouebo. Alibi igitur censeo tibi caveas. Hic enim nihil erit veteratoriū, aut malitiose comparatum ad fraudem inferendam. Vere itaque & simplici animo patrociniū eorum suscipere qui laudis cupiditate còtra ius opes suas amplificanti, si còstaret gloriam esse rem præclaram & expetendam. Non tamen tu fortasse mihi succēdeas, illos defendam si ad me accedant. Ipsi pro se causam dicēt. Finge igitur
sic

sic tecū loqui homines claros honoris & lau-
 dis appetentes. Nos, inquit, ij certe sumus
 qui omnia vitæ cōsilia ad gloriam & honorē
 referamus: ignobilitatē & humilitatem in ex-
 tremis malis numeremus: & nihil esse duca-
 mus præclarum, & excellens, nisi quod ad fa-
 mæ celebritatem dirigatur. Quo circa nullū
 laborem fugere, nullum periculum recusare
 in hoc studio debemus: nec nobis indignum
 aliquid putare, quod nos ab obscuritate vin-
 dicet in hominum lucem & claritatē. Neque
 enim vllum tantum malum opinione nostra
 fingi potest, quod sit cum obscuritate, & con-
 temptione aliqua ex parte conferendum. Pos-
 ses ne tu qui gloriā laudis tam honestum ora-
 tionis principiū vitaperare. Minime inquā.
 Nunc igitur, inquit, attende qua ratione hoc
 iacto fundamento defensionem instituerent.
 Cum igitur, inquit, omnia ad nominis am-
 plitudinem dirigamus, consentaneum est, vt
 ea studia persequamur, quæ gloriam pariant,
 ea vero deseramus, quæ apud omnes impro-
 bantur. Videmus autem homines iustitiam &
 æquitatem obseruantes propter inopiam vul-
 go cōtemni: eos autem qui opibus abundant,
 quamuis iniustissimi sint, erectos & alacres
 magnæque famulorum antecedentium, atq;
 sequētium turba constipatos incedere. Hi ad

Reip. consilium adhibentur: illis honores deferuntur: eos omnes mortales intuentur, cum ob vitæ magnificentiam, tum quia sperat eorum tantum posse publicam salutem atq; dignitatē tueri, quibus amplissimæ fortunæ fuerint.

Quantum autē instrumentum in pecunia sit ad dignitatem, non solum vitæ communis exemplis, sed etiam prudentissimorum hominum auctoritate confirmari potest. Ille enim primi urbium conditores, atq; rectores, qui sempiternæ memoriæ commendati sunt, sic initio statuerunt, vt tantum loci quisq; haberet in ciuitate, quantum illi pecuniarū esset.

Censibus enim constitutis, omniq; populo in certas classes pro pecuniæ ratione distributo penes eosdem honores summi fuere, qui summis opibus affluebant. Ita igitur factum est, vt egētibus à Reip. moderatione deiectis, diuites atq; beati res communes administrarent. Hic autem mos omnium gentium consensu confirmatus est. Quære Hispaniæ tuæ monumenta, & reperies Hispaniæ primarios viros, diuites homines appellatos fuisse. Sic enim passim legimus, reges quoties de rebus ad Reip. summam pertinentibus consultare voluissent, diuites homines euocasse, vt eorum ope, & consilio vel bellū, vel pacem facerent: Nomine autem diuitum satis constat princi-

DE GLORIA

pes intelligi, qui quidem, vt ex nomine apparet, non tam virtute & industria, quã opibus & facultatibus ad illũ principem locum ascenderunt, & nobilem stirpem in multa secula propagarũt. Hæc cum ornatus, & copiosius explicarent, tũ illam nobilitatis ciuilis rationem à te duobus libris constitutã euerterent, ostendentes quã parum sit firmitatis & roboris in virtute ad posteritatem nobilitandã, nisi opes adhibeas, quæ solæ, cõplures familias illustres & nobiles effecerunt. Id autem demonstrarẽt, in singulis nobilium familijs perspicuum faciẽtes, eas omnes ex opibus singulari diligentia partis, originem duxisse: atque tantisper dignitatem retẽtoras, dum incolumes fortunæ permanserint. Hæc igitur cum verbis illustribus & acutis sententijs differuissent, tum ita fortasse concluderent. Ergo cum tanta momẽta sint in diuitijs, ad gloriã comparãdam, cum omnes auditus ad honores, ad imperia, ad generis nobilitatẽ, qui sunt sæpe numero virtutib⁹ interclusi, magnitudini pecuniarũ aperti sint, & nos vitam sine dignitate mortis instar putemus, possumus ne pecuniam aliqua ratione contemnere? Non profus, inquit. Aut enim diuitiæ nobis, omni studio quærendæ sunt ad nominis claritatẽ, aut gloriæ studiũ omnino deserendum. Nihil

est enim gloria sumptuosius, quam vel minima illiberalitatis suspicio frequenter obscurat. Sūt enim in vitæ cultu immanes quidam, sumptus faciendi: sunt hospitibus conuiuia splendide atq; magnifice comparanda: est ampussima familia semper alēda: sūt multi mortales muneribus alliciēdi: sunt postremo multa ad vniuersi populi voluptatē atq; plausum referenda. Qui autem existimat se iuris æquitati obtemperando hos tantos & tam multis in locis sumptus facere posse, est omni sensuū auxilio destitutus, atq; vitæ communis ignarus. Qui enim iustitia par esse voluerit, nunquam opibus & potētia superior esse poterit. Est igitur necesse si vellimus illorū vestigijs insiltere, qui nomen suum immortalitati consecrauerunt, qualis fuit C. Cæsar & Cn. Pompeius, & alij huius generis innumcrabilis factis illustres, & vitæ splendore magnifici, vt multa contra iuris præscripta moliamur: vt prædam ex priuatorū bonis faciamus: vt publica depopulemur: vt nullam occasionē patrimonij contra fas augendi pertermittamus. Neque est cur nos vlla iuris ratio perturber. Si enim esset aliqua constans & certa iuris descriptio, non tanta esse contentio armorū propter controuersiam iuris excitata. Omnes enim qui sumūt arma, ius suum perlequi di-

cunt: eiusdemq; defensio patrem ytramq; ad
 hostilem dissensio em sollicitat. Vnde facile
 apparet, cum reliqua omnia sint dubia & con-
 trouersa, hoc vnum ius certum esse, cōmuni-
 que gentium more comprobatum, vt legum
 æquabilitas locū tātum habeat in ijs, qui for-
 tuna sunt, & conditione pares: qui vero potē-
 tia præstat, omnia quæ virib⁹ occupare pote-
 runt obtineant: illisq; cedant imbecilliores
 & ita tandē omnia, ad eos qui sunt in summo
 loco collocati deferantur. Pareant igitur illis
 legibus qui imbecillo animo sunt, vitamq; in
 humilitate ducere, & contumeliam pati pos-
 sunt. Nobis vero qui propter altitudinem ani-
 mi nihil vnquam abiectū & humile cogitau-
 mus, in dignum est vlla legum formidine con-
 turbari. Quid? Nos cum ad decus nati, & in-
 stituti simus, & ad excellētem gloriæ formam
 am plectendam ardentem incitati, cum tātum
 opibus atque dignitate valeamus, æquo iure
 cum infima plebe viuemus? & eadē iuris so-
 cietate deuincti, cum ijs erimus, quos tātō in-
 terualo superamus? & æquo animo cum abie-
 cta & contempta multitudine commercium
 iuris habebimus? Non profecto vlla conditio-
 ne tātam indignitatem patiemur. Omnia potē-
 tius iura violabimus, & vniuersæ patriæ statū
 conuellemus, quàm tātum de decus admitta-
 mus

mus. Hæc si dicerent homines clari atq; nobi-
les venit ne tibi in mentem, qua nam ratione
posses eorum sententiam refutare? præserim
cum demonstrarēt, sed eorum exēplum sequi,
qui sempiternæ memoriæ, propter factorum
excellentiā, commendati sunt? Non ita qui-
dem facile inquam. Neq; enim facile est dice-
re contra homines non modo potentes ve-
rum etiam acres, atq; ad dicēdum paratos, ni-
si sumpto prius spatio ad cōfirmationem ani-
mi, atq; diligentissimam commemorationē.
Hic Metellus, quàm isti disertī, inquit, sunt
nescio: hoc vnum scio, illorum orationem ad
tyrannidem spectare. Fieri enim non potest,
quin ea animi furentis elatio patriam oppri-
mat, vbi primum vires nacta fuerit. Verum
id quidem est, inquit Augustinus, attamen id
mihi facile probant, non posse eos clarum in
Rep. nomen adipisci, qui iustitiā colunt, sunt
que magis ad excipiendam iniuriam, vt recta
ratio postulat, quàm ad inferēdam parati. Sic
enim est amens & ceca multitudo, vt eos pro
nihilō ducat, qui manus à scelere continent:
eos vero qui iura omnia conculcant, laudib⁹
exornet. Hoc igitur multos mortales ad om-
ne nefarium facinus impellit, vt ex scelere lau-
dem aucupentur. Fit itaq; vt glorię cupiditas
non solum propter honorum contentionem,

sed etiam quia est cum avaritia & luxuriis cō-
 aructa, omnia diuina & humana iura violat,
 e que tyrannides vbiq; constituat. Huc enim
 rumpat aliquando laudis appetitio, necesse
 est. Videmus enim eos egregijs laudibus ef-
 ferri, qui terri & immanes in patriā existunt.
 Quanta enim prædicatione celebrantur ij ve-
 teres, qui non contenti priuata viuendi ratio-
 ne, tyrannidem occupaueret? Quin etiam pa-
 trū memoria multi, quos minime necesse est
 nominare, egregiam laudem cōsecuti sunt te-
 tra & crudelia facinora suscipiendo, multaq;
 cōtra publicam salutem, & vniuersæ Reip. li-
 bertatē moliendo. Hac enim ratione summis
 honoribus vsi, & in ciuitatibus suis dominati
 sunt. Quid imperiosi populi? Quid reges il-
 lustres? Aliene ratione sibi gloriam perpere-
 runt, quā gētium iura violando, & iniustis-
 sima bella finitimis populis inferendo? Cum
 enim summi principes animaduertāt nō alia
 viā posse clarius & amplius nomen adipisci,
 quasi cōmunes hostes generis humani, omni-
 bus quos opprimere possunt infesti sunt. Hac
 igitur libidine futētes causam aliquam dictū
 speciosam prætedunt, vt non sine ratione vi-
 deantur alijs regibus, aut populis pernitiē af-
 ferre. Primo igitur tenuiores inuadunt: dein-
 de accessione victarum gētiū duplicatis vi-
 ribus

ribus potentiores adorantur. Iam si vident
vicinos atteri seditionibus, ad discordiarum
euentum tanquam ad certis. prædan attendi
sunt. Sperant enim fore, vt altera pars illi sup
plicatum pro auxilio veniat, & hac via cre
dunt ita se posse victis subsidio occurrere, vt
tam victos, quàm victores libertate spoliemur
aut certe partem vtramque mutuis vulneri
bus confectam aggredi cogitant. His artibus
Assyriæ principes Imperium auxerunt. Iisdem
Persæ, & Medi rerum potiti sunt. Hac ratio
ne Athenienses in socios tyrannidem compa
rauerunt. Eadem etiam via Lacedæmonij socios
oppresserunt. Quid de Philippo dicam? qui
partim vi, partim dolis & fraudibus vniuersam
Græciam subiugauit? Filius autem illius Ale
xander cum orbem terrarum iniustis armis
peragraret, & innumerabiles nationes, à qui
bus nūquam læsus fuerat, euertret, nominis
sui gloria omnes mundi regiones impleuit.

Qui si ab iniuria abstinuisset, ne tenuis quidē
illius fama ad nos vsq; permanisset. Roma
nos autem quis non videt ambitione præcipi
tes omnia bella quæsiuisset, iugumque omni
bus terris imposuisset? Apud quos disputabat
Carneades, omnes opes quas habebāt, illis di
mittendas esse, si vellēt iuris humani præscri
ptis obtemperare. Sed quid opus est in reb.

DE GLORIA.

adeo perspicuis multis exemplis vti? Parumne liquet omnes ferme qui ardentes gloriæ cupiditate in rerum bellicarum studium incubuere, nullam rationem iuris habuisse? Scitum est igitur illud Antigoni dictum, Sophistæ cuidam librum de iustitia inscriptum illi offerenti. Nugaris, inquit, cum apud me de iustitia differas, quem vides armis alienas vrbes inuadentem. Intelligebat enim Rex acutiss. eum qui ditionis augendæ, & gloriæ parandæ gratia bella sumit, intra regiones officij cōtineri non posse. Inde adeo factum est, vt nullus vnquam rex Iusti cognomen assumpserit. Cum enim alij vrbiū expugnatores, alij Aquilæ, alij Fulmina appellarentur, permulti etiā Inuicti cognomine gauderent, neminem vnquā in omni memoria ætatum, temporum, regionum accepimus, qui se iustum appellari vehementer exproceret. Quæretis autem fortasse, quæ tanta illos amentia vexaret, vt sese titulis vim & impetum significantibus efferrent, iustitiæ verò nomen, quo nullum est magis regio muneri consentaneum, omnino despicerent? Quia videbant eos quos æquitas & cōtinētia delectabat vulgo cōtemni, qui autem viribus ad iniuriam vrebantur, consentienti omniū laude celebrari. Quod si nihil est hominum opinione clarius industria militari, &

constat

constat omnes ferme qui gloriam armis affecti sūt iniustos, & humanos genere infestos extitisse, relinquitur; nihil magis pugnare cū iustitia, quàm gloriæ cupiditatem. Hæc enim vt dictum est, propter honorum contentiōnem intestina bella concitat, patriamq; omni crudelitate lacerat, multisq; vulneribus impositis tandem extinguit. Nulla denique tanta iniuria est, quæ non habeat ortum è gloriæ cupiditate. Nunc si lubet fortitudinem videamus. Perge, inquam, hic enim audire cupio quid sentias. Primum, inquit, est euellendus error omnium animis intas. Opinantur enim nihil esse quod magis accēdat animum ad egregiæ virtutis studiū, quàm eximie nobilitatis desiderium. Hoc autem euenit, quia parum acutè vident quantum intersit inter virtutem & audaciam, & quantum ab animi magnitudine furor & amentia differat. Nam si omnes qui qua cumque de causa sese intrepide in armorum discrimen inferunt, fortes appellandi sunt, cur nō omnes sicarios & gladiatores multum in sanguine & cæde versatos fortes appellamus? Fit enim persæpè vt maiora facinora edant in turba perditī homines, quàm in præliopro patria inuito viri virtute præstantes. Quid est igitur quo virtus ab audacia, & temeritate præcipiti distinguatur?

Primum quidem recte rationis imperium, sine quo nulla mentis affectio poterit ad virtutis amplitudinem pertinere. Quos enim non ratio impellit, sed furor exagitat ad pericula subeunda, non modo parum fortes, sed ne homines quidem habendi sunt. Cui enim hac eximia laude non leones, & pantheras, in quibus natura incredibile robur insequit, ornaremus, si virtus aliqua posset sine lumine rationis aliquo modo consistere? Tum demum igitur existet illud animi robur inuisitum, tunc eminebit illa virtutis præstantia, quam excellentem atque pene diuinam arbitramur: cum ratio imperium tenuerit, atque pro dignitate præscripserit, quæ sunt tãquam terra, nefaria, & infesta aeri impetu repellenda. Est enim hoc viri fortis officium, ut cum honestatem ratione duce perspexerit, eam omnibus vitæ commodis anteponat, illiusque retinendæ causa mortem libenter occumbat. Et quem idmodum in Rep. bene constituta omnes leges sunt in armorum tutela, sic etiam in bene moratis animis omnia iustitiæ præscripta fortitudinis præsidio muniuntur. Existunt enim & corpore immanes iracundiæ, nefariæ cupiditates & timores horribiles, qui mēti tenebras offundunt, eamque de gradu deiciunt. Fuit igitur necessaria ad firmissimam iustitiæ custodiam

diam quædam altitudo animi, mortem atque dolorem negligentis, omnesq; turbidos motus, qui cæco impetu rationis arcem oppugnant, acerrimè propulsantis. Est itaq; fortitudinis munus cum illud commune omnium virtutum, vt rationi obtemperet, tuum illud præcipuum, vt iuris æquitatem diuina constantia tueatur. Ergo si fortitudo semper rectæ rationi pareat, & pro iustitiæ sanctitate pugnat, illi qui se totos effingunt ad temerariæ multitudinis opinionem, & iniuriis quâ plurimis vniuersum genus humanum vexant, quomodo tandem poterunt ad fortitudinis excellentiam aspirare? Eos enim vt antea disputatum est, à multitudine laudari eximie videmus, quorum viribus & potentia fuerit omne lumen æquitatis extinctum. Quid igitur? illi ne tam claræ virtutis nomen assecuti merito videntur, qui dominandi libidine aut patriam oppresserunt, aut aliis gentibus à quibus læsi nūquam fuerant, libertatem eripuerunt, multosq; mortales bonis omnibus euerterunt? Cur enim sicarij atq; latrones infamiam vllam susciperent, si isti verum decus sibi conciliare possunt? Neque enim sunt minus quàm latrones, atq; piratæ generi hominum pestilentes, immo quo maiores opes habent, eo maiores calunitates rebus humanis

inferunt. Ex hoc autem genere sunt illi Imperatores, quorum paulo ante fecimus mentionem, quos imperita multitudo tantis laudibus affecit, ut eos propemodum in Deorum numero collocaret. Qui quidem tantum abest, ut fortes habendi sint, ut etiam in summa imbucillitatis turpitudine volutetur. Qui enim fortis est, idem est magnanimus: Qui autem est magnanimus animo excelso & alto, humanaeque omnia contemnente praeditus est. Sed qui gloriae studet, humana despiciere non potest, cum in popularibus ornamentis omne decus vitae constituat, efficitur itaque ut qui gloriae seruit nunquam splendorem vere fortitudinis assequatur: fortitudini enim semper aduersatur animi infractio atque demissio. Qui autem ex plausu populi dignitatem quaerit, ut sit populo supplex & obnoxius opus est. Praeterea si magnitudo animi seruitutem pati non potest, qua ratione illum magnanimum appellabis, qui se populo in turpiss. seruitute addixit? Nec enim villo modo is liber dicendus est, qui se plebi indignè submittit: qui ad multitudinis nutum se totum accommodat: qui omnes infamiae rumusculos extimescit, cuius omnia facta dicta, cogitata ad auram popularem referuntur. Quod si constas omnes virtutes esse inter se nexas atque iugatas,

tas, fortitudinēque esse quandam animi elationem ab omnibus timoribus inuictam ad alta & ardua incitatā, in firma vero cōtemnentem, relinquitur planē, istam insanæ mentis affectionem, quæ se fortitudinis imitatricem esse vult, cum omni virtute repugnet, & ad populi auram captandam tam cæco impetu rapiatur, immanitatem potius, atque lenitatem, quàm virtutem nominandam esse. Nunc vltimo loco videamus, quàm parum cum temperantia & moderatione gloria cōueniat. Cum enim constet non posse gloriæ cupiditatem, cum aliquo virtutis genere simul habitare, tum hoc vel maxime cernitur in animi tranquillitatis, atque sedati constantia. Multi enim tyranni sapiētiae laudem adepti sunt: multi simili ratione falsam iustitiæ personam induere: multi etiam fallaci virtutis imagine famam egregiam consecuti sunt. Animi autem moderationem nemo vnquam flagitiosus & improbus potuit imitari. Habet quidem prudentia acumē ad mala præcauenda: id tamen sibi malitiosa calliditas assumit. Est iustitia clemens atque benigna: eandem vero laudem multi largitione & falli specie liberalitatis adepti sunt. Inest in fortitudine incedibilis quædam animi elatio: at huius elationis similitudinē in hominib⁹ audacissimis & improbissimis

DE GLORIA

mis plerunq; cernimus. Temperantia vero
 cum totius honesti formam habeat expletam
 & cumulatam, nempe quæ ab vniuersæ vi-
 tis consensione, sapientiæque muneribus ex-
 stat, & in animi placida & quieta cōstantia si-
 ta sit, nihil relinquit insipientibus, quod aut
 cupiant, aut possint assimulare. Quemadmo-
 dum enim magna tempestas vêtis vehemen-
 tibus, excitata nihil habet commune cum tran-
 quillitate, ita nec in insipientis animo variis
 percuabationibus tanquam fluctibus agitato,
 cerni potest aliqua mentis honestæ & tran-
 quillæ similitudo: Operæ preriū est autem vi-
 dere, eos quos nominis cupiditas inflamat,
 quàm multa signa dent furoris & a mentis:
 quàm sicut eorum inconsiderata consilia, atq;
 turbulenta, quantis stimulis ad facinus inci-
 tentur, & à mente rationeque deducantur:
 vsque adeo vt neq; somnum capere, neq; vl-
 lo modo quietem pati possint. Vt enim quis
 que maxime gloriæ studet, ita maxime illi ac-
 cidit, vt à tota mente deficiat. Quid enim in-
 ter amētem, & ambitiosum intersit, nō intel-
 ligo: cū ipsa ambitio sit maximus quidam fu-
 ror. Quod quidem in Annibale facile cer-
 ni potest. Sic enim à Silio haud contemnen-
 do poëta describitur, vt furorem cum inaudi-
 to scelere coniunctum in eo videre liceat.

Sed

Sed ipsum Siliū audiamus. Sic enim inquit.

Armato deum nullus pudor. Quid mirum?

Est enim hæc propria laus virorum fortiū,
 seseque insolentius efferentium, omnes reli-
 giones spernere, nempe quibus animos tan-
 tum humiles, & abiectos constringi putent.
 Sed videamus quàm claræ fuissent illæ vir-
 tutes, quæ erāt cum isto contemptu numinis
 coniunctæ.

Improba virtus.

Et pacis despectus honor.

Non facile patior diuinum virtutis nomen
 improbitatis coniunctione maculati. Nec e-
 nim virtus improba esse potest, nempe quæ
 improbitatem repellendo publicam salutem
 constituat. Hic tamē poëta vulgi consuetudi-
 nem secutus audaciæ impotentiæ gloriam ap-
 petenti virtutis nomen imponit. Quid dein-
 de sequitur?

Penitusque medullis.

Sanguinis humani flagrat sitis.

Vtrum magis sitienter appeteret, huma-
 num ne sanguinem, an nominis claritatem,
 nequeo dicere. Illud quidem affirmare pos-
 sum Annibalem multo clarius & illustrius
 nomen ista immanitate adeptum fuisse, quā
 mente vitæque tranquilla potuerit adipisci.
 Addit deinde.

Insuper

Insuper cui.

*Flore virgens, auct. Reges abolere, parentum,
Dedecus, ac sicule demergere fœdera pœto.*

Et iure quidem auebat. Neq; enim si fœderis sanctitatem coluisset, potuisset ea gloria florere, quâ fœderibus violatis maximisque detrimentis in patriâ inuectis, affecutus est. Sed ait,

Dat mentem Iuno, ac laudum spe corda fatigat.

Agnosco Iunonis inueteratum odium.

Nec enim satis habuit bellum acerbum terra marique contra virum pietate insignem domo profugum gessisse, & omnes Acherontis opes ad illius exitium euocasse, nisi quemadmodum Diana aprum in Calidonicos fines, sic illa immane illud monstrum ex Africa ad ipsius Aeneæ posteritatem euertendam immississet. Quæ tamen quâuis Romanos vlcisci vellet, multo tamé acrius ipsum Annibalem sibi charissimum vexauit, quam Aeneas das quibus erat infensa. Longe enim grauius est mentem & rationem, quam vitâ atq; fortunas eripere. Videte igitur ut Annibal antequam exercitum in Romanos cõpararet, numine Iunonis cruciaretur, & iam ad furorem & insaniam redactus maleficiorum pœnas penderet.

Tamque aut nocturno penetrat Capitolia visu.

Aut

*Aur rapidis fertur per summas passibus Alpes
 Sape etiam famuli turbato ad lumina somna
 Expauere truce[m] per vasta silentia vocem,
 Ac largo sudare virum inuenere futuras
 Miscentem pugnas, & inania bellagarentem.*

Num potuit maior furor inuadere Alemeonem, aut Orestem, quos matrum furia[rum] tedis ardentibus agitauerunt? Aut Pentheum, & Athamata, quos poetæ nobis furentes inducunt, & in suorum cæde bacchantes? Non est enim cur existimemus Annibalis tantum naturam & ingenium hic descriptum esse, & non potius omnium qui simili studio ad gloriam contendunt. Quid enim Achille furiosius? qui ut expleret iracundiam cupiebat suos armis Troianorum opprimi, ut in ultimo discrimine constituti faterentur se sine illius ope pares hostibus esse non posse. Iam de Aiace impotentia nihil attinet dicere, quem ira ob Achillis arma Vlysi adiudicata ad furorē mortemque perduxit. Sic enim furebat gloriæ cupiditate, ut existimaret esse sibi vitam abijciendam, si quisquam sibi fuisset antelatus. Sed fabulas omittamus. Quis gloriam expetiuis ardentius. Alcibiade? Quis illo fuit intemperatior, peiusque animo & vita constitutus? Eius autem ambitionem & effrenatam gloriæ libidinem legimus, exitium Atheniensem rebus intulisse.

DE GLORIA

intulisse. Qui si non inexplibili laudis cupiditate fuisset inflammatus, nunquam civitatem aliorum consilio florentem ad inutilia bella furenter incitasset, nec opes patriæ intemperantia sua comminuillet. Quid de Alexandro dicam non minus amente, atq; furioso, magis tamen fortunato? Quam mala ille signa dedit intemperantiæ & immanitatis, cum in suos non solum esset petulanter iniectus, sed ijs etiam quibus omnia debebat mortem crudeliter attulisset? Nec enim necesse arbitror persequi Clitiæ aut Parmenionis, aut Callisthenis cadem, aut aliorum cum quibus erat necessitudine sanctissima copulatus. Vnde facile apparet, quam fuerit immanis in alienos, cum fuisset tam sceleratus in suos. Quætuus ille furor exitit cum magna pœna sanxit si quis se ut Deum non veneratus esset? Quid cum in medijs epulis hortatu meretricio regiã in qua epulabatur incêdit? Quid cum profusa chrymis questus est, nõdum se vnum mundum subiugasse, cû à Philosophis innumera-biles esse traderetur? Quid cum suorum oblitus, quos in media barbaria infinitis hostibus circûsusos dele rebat, solus se intra Sudracarum urbem in confectos hostes saltu deiecit? Nanne hæc omnia declarant illum nihil unquã sapienter & graviter, sed furiose semper & rabide

& rabide res administrasse? Non est opus in re minime dubia plurimis exemplis vti. Perspicuum enim est, eos qui omnia ad gloriam & honorem referebant amentia præcipites, & nimis intemperantes extitisse. Quis etiam si est aliquis paulo modestior vbi primū gloriam gustauerit, quasi Circæam aliquā portionem hauserit, omnem humanitatem exuit, & superb⁹, crudelis, immoderatus efficitur. Nemo Pausaniam infimulauit insolentiæ antequam apud Platæas cum Mardonio signis collatis dimicaret. At post illam insignem victoriam, adeo sese insolenter extulit, vt omnem Græcorum nationem fastidiret, & de patria pro qua paulo ante vitā in discrimen adduxerat, prodēda cogitaret. Quid Themistocles? Nonne Salamina victoria sic elatus fuit, vt nihil fingi possit intemperantius? Idem etiā moribus Lyfandrum inuasit, postquam Atheniensium opes attriuit. Tanta enim insolentia esse cœpit, vt statum Lacedæmonis prædentissime à Lycurgo fundatum immutare cuperet, ne videlicet illa iuris æquabilitas quæ erat in Lacedæmoniorum institutis honori immodico, quem ardentè appetebat, obsisteret. Jam Romulus propter intolerandam superbiam, qua post Fidenates deuictos Rôm. administravit, fuit in frustra discertus. Quid

hic L. Malium Capitolinum? Quid alios infinitos commemorem, qui simul vt in gloria venire, statim ab omni mentis statu decedunt, sunt, multa q; furoris & amentiae signa dedere. Si igitur temperantia est omnium virtutum fons, continet enim omnium perturbationum sedationem, vnde omnis virtutis splendor existit, estque manifestum gloria constantiam, atq; moderationem penitus euerti: quid est quod dubitemus ex ista cupiditate omnes immensas libidines, quae vitam miseram & aeniosam efficiunt, oriri? Quid igitur est in illa nobilitate famaue populari, quam obrem iam tam multis miseris esse velimus? Si enim constat eorum animos qui gloriae student multis erroribus obnoxiosos esse, si vi & fraude plerumq; nituntur, si nihil possunt elate & ample cogitare cum omnem dignitatem ex populi temeritate petendam existimant, si postremo infinitis cupiditatibus distracti sunt, & aegritudinibus anxijis & acerbis implicati, si omnes istae pestes sunt semper comites istius leuitatis & insaniae: quid tandem gloria terribis aut detestabilius inueniri potest? Nec enim vno tantum genere flagitiorum animos excidit: sed tamquam furia innumeris circumplectita serpentibus multiplici cupiditatum genere circumsepta, facies intentat animosq; perper-

tuo cruciatu conficit; omnemque rationem
 beatæ vitæ peruertit, quæ in tranquillitate ani-
 mi cura vacantis, & omni virtute cumulati,
 consistit. Sed tēpus admonet vt ad exitum fe-
 stinemus. Nimis enim diu vestra humanitate
 abusus sum, & fortasse immodica loquacita-
 te fui vobis aliqua ex parte molestus. Equidē,
 inquit, Metellus vellem vt integrum diem in
 tam præclara disputatione consumeres. Nihil
 enim mihi iucundius isto sermone accidere
 potuisset. Hic ego idem, inquam, dicere si
 nō fuisset mihi imposta necessitas cōtra tam
 accuratam orationem disserendi. Hæc igitur
 cura abducit animum meū à voluptate, quā
 ex tam erudito sermone capere potuissem.
 Nondum igitur, inquit Augustinus satisfac-
 tum tuæ dignitati putas. Nescio enim quā
 spem ostēdebat fore, si rem vberius explana-
 rem, vt in meam sententiam discederes: quod
 ne statim faceres pudore te aiebas impediri.
 Nunc autem ad gloriæ defensionem te magis
 paratum video. Quid respondens inquam: adco-
 ne me gloriæ ipsius immemorem esse putas,
 vt sine dolore, & sanguine, quod aiunt, me vi-
 ctum esse cōfitear? Prius omnia periclitabor,
 tibi que quanta maxime poterō contentione
 resistam, quam tibi victoriam concedam. Fac
 igitur vt orationi tuæ finem imponas. Epilo-

gum enim expecto tuæ disputationis elegan-
 tiæ consentaneum. Illum quidem, inquit Au-
 gustinus, nõ tam è Rhetorum officina, quàm
 ex sanctissima Christi religione deprimam.
 Sic igitur traditum est, maximas cælitum co-
 pias à cælo detrusas in inferorum sedes, & per-
 pætuæ noctis tenebras incidisse, propter insa-
 nam principatus & gloriæ cupiditatem. De-
 inde persequuntur casum atque ruinam pri-
 morum parentum, qui simili libidine cæcati
 non solum ipsi cõcidere, sed omni posteritati
 ingentem vim malorum inuexere: quæ qui-
 dem nullo genere orationis possunt explica-
 ri. Sũt enim infinita, quibus animi sæpe in cõ-
 trarias partes distracti, & à se ipsis dissidentes
 sæpe grauiore aliqua clade percussu, & abiecti
 sæpe cæcati errorib⁹, & opinionum prauitati-
 bus impediti, à recta ratione deiiciuntur, &
 quam plurimis sceleribus imbuuntur. Sunt
 innumerabiles æruaræ, ingentes dolores,
 acerbissimi casus animũ assiduo cruciati la-
 cerates, quæ quidem possint cruditi homines
 deplorare, cõplecti autem oratione non pos-
 sunt. Nullum enim est tantum ingenium, tan-
 taque dicendi facultas & copia, quæ valeat ea
 mala dicendo cõsequi, quibus sæpissime con-
 fliamur. Quòd si omnia mala, quibus op-
 pugnamur ab illa ruina primi parentis nata
 sunt

sunt eaquē non alia de causa edita fuit, quā in gloria cupiditate: quid alia argumēta requiramus? Quid illud? Nonne satis nobis ad imitandum differendi laborem, cælestis ille doctor ad omnem errorem depellendum, hominumque genus à tenebris vindicandum à cælis in terras missus? Videns enim humanas mētes, multis erroribus implicatas, & infinitis sceleribus ad strictas diuina benignitate motus, humanā naturam inexplicabili ratione sibi copulauit, ut in humano habitu atq; forma delitescens, nos à seruitute miserissima, qua oppressi tenebamur eriperet, & in cælestem libertatem asserere. Luit ille quidem suo sanguine nostra facinora, pestiferique hostis imperium excidit, ut pestē à capitibus nostris auerteret. Sed non hac solum ratione insanabiles ægrotudines generis humani curare voluit: sed etiam disciplina cælesti diuinæq; virtutis atq; sanctitatis exemplo. Caliginem enim hominū mentibus offusam præsentia sua disculsit, atq; docuit que esset vera & constans vitæ ratio: quod esset illud summum & extremū in bonis, quibus ornamentis esset animus excolendus, quibus gradibus in cælum ascēderemus. Quod est autem huius sanctissimæ disciplinæ caput, atq; Christianæ Philosophiæ fundamentum, honoris, laudis & gloriæ contemptio.

ptio. Hanc virtutem qui complexi fuerint, omnes virtutes assequentur. Quemadmodum enim ab illa nobilitatis appetitione natus est principium omnium flagitiorum, ita contempta illa omnes virtutes oriuntur. Quia sit autem ista nobilitatis appetitio perniciofa, satis est diligentius intuentibus exploratum. Evertit enim omnem civilis atq; domesticæ disciplinæ rationem, iuris æquitatem oppugnat: fidei sanctitatem violat: amoris & amicitie rationem labefacit. Simul enim atque honoris species obiecta fuerit, quæ plures amicos ad sui cupiditatem alliciat, omnis ardor amoris extinguetur, & existet nefaria quædam, atque scelerata contentio. Animos præterea libertate spoliat, formidine infamiae conuenit, varijs perturbationibus exagitat, atq; furenti libidine ad omne facinus inflammat. Ergo ut is qui in loco in cultu agrestiumque platarum asperitate vastato hortum facere instituit, opus est ut prius inutiles illas plantas euellat: ita fuit necesse ut antequam Christus animos nostros excoleret, prius istud inanis seminarium quod omnia scelera fundit, radicitus extirparet. Hoc igitur in primis & doctrina & vitæ exemplo suscepit, ut humanum fastum comprimeret. Primum enim in obscura patria, & ad multitudinis opinionem obscuris
 .ciij (110) natalib⁹

natalibus nasci voluit: porro quo tempore in
 lucem editus est, in præsepe propter loci an-
 gustias abijci. In illa tenuitate delituit sumus
 ille cæli moderator, qui naturam vniuersam
 infinita virtute coercet & cõtinet. In ipso ve-
 rò ortu, sanctissimæ matris inopia, perditu ty-
 ranni illius sanguinem petentis immanitate,
 postremo fuga & exilio vexari voluit. Post-
 quam vero ab Aegypto in Iudzam reuersus
 est, non statim Hierusolymam cõcessit, vt in
 hominum luce versaretur: sed in loco ignobĩ-
 li, & infrequenti domicilium cõstituit. Cum
 verò venit maturitas tradendæ disciplinæ, se-
 que ad homines erudiendos applicauit, nihil
 aliud frequentius inculcauit discipulis, quos
 ex Infima plebe delegerat, quàm vt ambitio-
 nem fugerent, & de se humiliter atq; demisse
 sentirent: omnes autem immodicæ laudis ap-
 petetes verbis acerbis insectatus est, eisq; pro-
 cipitem ruinam & occasum denuntiauit. Cõ-
 trã vero moderatos & humiles ingenijq; sui
 opibus diffidentes benigne complexus, ad fir-
 missimam spem immortalitatis excitauit. Quid il-
 lud? Nonne satis ostendit quàm essent hono-
 res respuendi, cum eos fugit qui se creare re-
 gem volebãt? cum vitam inopem & ab omni
 cultu & elegantia remotissimam secutus est?
 Jam quis non videt illum gloriæ mortiferam

vulnus impoluisse, cum insignes contumelias pati, grauissimas ignominias accipere, multisq; flagris cædi, & quod mortis genus erat olim maximo dedecori, in crucem tolli voluit? Est igitur audax & impium facinus cum humilitatis authorẽ Christum rerum omnium dominum habeamus, claritatem nominis aucupari velle. Illius enim sunt hæc monita, præcepta, instituta, quibus gloriam euersam & extinctam conspiciamus. Si igitur Christum Opt. Max. puram, integram, & incorruptam mente veneramus: si illius disciplinam, in qua omnis immortalis, atq; beatæ vitæ ratio consistit, se quendam existimamus: si non nomine duntaxat sed re ipsa Christiani sumus: omnem gloriæ appetitum coercere debemus. Aut enim summi illius rectoris disciplina repudianda est, aut gloriæ cupiditas ex animis extrahenda. Vtrumq; enim fieri non potest, vt & Christo obtemperemus, & gloriæ seruiamus. Attendite quæso diligenter, vt melius videre possitis, quàm contraria sit gloria Christianæ pietati. Elatus iracundia maledictum in aliquem temere contulisti: facinus est in expiabile, sanguine atq; cæde luendum. Nec enim existimatis, qui verbo violatus est, posse se in pristinam dignitatem restitui, nisi prius illi, quem affecit contumelia in armorum certamine

mine vitam eripiat. Potest iniuriam persequi iudicio. Non est, inquit, viri fortis cum eo iure contendere, quē manu, & ferro possit opprimere. Nullum est enim in legibus honestum virtuti præsidium, sed quoddam subsidium imbellicitati necessario constitutum. Ideone ego ætatem in decoris studio cōsumpsi, & tā multa facinora virtutis militaris edidi, vt post tantas res cum magna laude gestas sit mihi instar cuiusdam viduæ iudicum auxilium implorandum? Tum certè longe maius dedecus in me cōcepissem, quā illud ipsum, cuius macula mihi vel cum vitæ periculo diluenda est. Certum est enim vitæ nō parcere dum dignitati cōsulam. Præcepit Christus vt iniurias, & errata omnia condonemus. Quid Christus, inquit, in hac causa præcipiat, non valde ad me pertinet, id autem quod pertinet valde exploratum habeo, nēpè nihil esse viro indignius, quā pati contumeliam, & ab vlciscendi studio religione aliqua dimoueri. Aut igitur sese mihi ad pedes abijciat, erratique veniam petat, vt ipse subeat infamiam, ego dignitatem meam recuperem: aut si recuset hanc conditionem ad pugnam se paret. Vitari enim summa cōtentio non potest: in qua si sese prius non dediderit, gladio meo confectus cadet: aut ipse fortiter, & honeste decumbam.

DE GLORIA

bam. Quid si cadas, & à corpore exoedens in
 perpetuum cruciatum abripiare? Ridiculum
 est, inquit, istis tartareis monstris viros incen-
 sos gloriæ cupiditate perterrere velle: mo-
 ueant ista homines, anilis & imbecilli animi,
 anxisque superstitionib⁹ implicatos, me ve-
 ro nõ obiecta religio, non mortis metus, non
 supplicia quæ dicuntur esse apud inferos con-
 stituta, non môstra denique vlla à laudis stu-
 dio deterrebunt. Quòd si ad inferos abduc-
 tus sum, nõ dedecore contaminatus, sed ho-
 nestus atque viri fortis officio functus abduc-
 car. Videtis amentiam? Queruntur miseri
 homines se dignitate spoliatos esse ab ijs
 quos ipsi impuros, & nulla dignitate prædi-
 tos esse cõfiteantur. Non pudet igitur homo a-
 mentissime, te tantum operæ, atq; studij in ca-
 re posuisse, quæ nõ sit vnquã in tua potestate
 sed in aliorum libidine futura? Nam si tantum
 iuris habet in dignitate tua cuiusvis audacia,
 vt cum velit verbo tibi totam eripiat, quid te
 miserius, quid magis anxium, aut sollicitum fini-
 gi potest? Vitam enim ages acerbam & cala-
 mitosam: intemperatissimi cuiusque furo-
 rem extimesces: infamiæ metu noctes & dies
 cruciaberis, atq; perpetuo animi angore pec-
 nas amentia perfolues. Sed videamus quan-
 tum malorum factor hic rebus humanis im-
 portet.

portet. Primum legum vtilitatem quæ à diuina mente ad humanæ vitæ cultum defluxit, è medio tollere cõtendunt, dum illis submitti ignominiosum existimât. His autem sublatis nihil est in vita quod cohærere atque permanere possit, nihil quod impediatur, quominus omnia scelere & audacia violentur, & cupiditatis incêdio deflagrent. Deinde quod est lōge grauius Christi religionem & sanctitatem despiciunt, atque populi cæcā & amentem opinionem splêdoti diuinæ lucis anteponūt. Quo quidem scelere nullum profecto dirius aut detestabilius excogitari potest. Tu ne vt imperitiss. populū plausum aucuperis, cælestē Christi disciplinam summi atq; præpotentis Dei mentem, & numen ludibrio habeas? Tantum ne istam nescio quam gloriam admiraberis, vt maius apud te pondus insanæ plebeculæ ramos habeat, quàm leges sanctiss. ad salutem generis humani diuina beneficentia constitutæ? Tandiu igitur Christiani nomen retinebis, quandiu id tibi per populum licueris. Vbi vero casus aliquis inciderit, in quo populi leges iubeant à Christo deficere, repente Christi leges infringes, & quantum in te erit omnia illius sacra conturbabis. Sed opere præcium est exitum tam funesti certaminis spectare. Ille igitur miser, cuius honor

8. digni

DE GLORIA

& dignitas, in quam omnia studia vitæ cōtulerat, vnius hominis improbissimi cōuitio delata est, nullam moram interponit, quin ad pestiferum armorum certamē prouocet eum, quo accepit iniuriam. Prouocat autem literis per omnia compita muris affixis, atq; multorum testimonio consignatis. Alter iisdem tyrannicis legibus populi coactus oblato certaminis conditionem minime recusat. Tempus ergo præstituitur: locus designatur: omnia quæ ad pugnam opportuna sunt summo studio cōparantur. Interim domus vtriusq; impurissimo comitatu, atq; flagitiosiss. turba referta perstrepit vocibus gladiatorum, & aleatorum: conuiuia quotidie celebrantur, in quibus nemo vir honestus accumbit: opes in libidine & nequitia consumuntur. Animus autē vtriusq; confectus acerbissimo cruciatu consistere, aut respirare non potest, cum diuturna cædis cogitatione diuis & hominibus infectus ad perniciem contra fas inferendam separet, & nocte visis terrificis in somno obiectis turbulentè quatiatur. Postquā vero dies adest qui inter eos cōuenerat, & in loco destinato leuissimorum hominū turba circumfusi consistunt, constituitur spectaculum inhumanum & atrox, omnibus rebus institutis & legibus perniciosum. Homines duo eiusdem
 plerū-

plerūque linguæ, nationis, & patriæ, atq; saltem iuris & sacrorum societate deuincti, causa leuissima contentionis oblata, in campum deducuntur, vt alter alteri exitium inferat: & vitam quam religioni, & patriæ debet, cum summo religionis atq; patriæ detrimento, in magnum periculū mortis, & sempiterni cruciatus adducat. Locus vndique septus, & armatorum præsidio communitus, disceptatio armorum inter vtriusque partis aduocatos, ipsiq; iudices sese truculentius gerentes, & truci vultu barbaram immanitatē denuntiātes, atq; postremo illa tam tristis exitus expectatio animos formidine perterret, & oculorū acies horrore perstringit. Quim ipsi egregij bellatores antea ferociter insultantes, eximiam animi conturbationem dissimulare nequeunt: imperio tamē populi coguntur in instituta amentia persistere. Postquam vero signo dato vterque eorum infestis animis, & ancipiti armorum agitatione contendit, vt alteri exitium comparet, & alteruter, vt fit, graui vulnere sauciatus occumbit: tum demum apparet quantum imperium habeat in homines laudis inanitati seralentes amentia popularis. Necessesse enim est vt tanta ferocia appareat in vultu illius qui ceciderit, vt quāuis illi victor maximis vocib⁹ inelamnet, vt sese dedat,

dat, iugulum det potius, mortiferâque plagi
 accipiat, quàm deditioe sua id quod erat o-
 mnibus notissimum victum se esse fateatur.
 Aliter enim extremum dedecus concepisset.
 Mauult igitur crudelissima morte matri, si-
 biq; morienti sacris omnib⁹ interdici, quam
 vitam ab hoste accipiêdo, ab otium aditu,
 sermone, congressu, propter infamiam nomi-
 nis arceri. O conditionem seruitutis miseram
 acerbâ, & luctuosam omnia mala quæ cogita-
 tione fingi possunt continentem. Despicit po-
 pulus animi simplicitatem, & stultitiâ appel-
 lat. Est igitur tibi vtendum versuta fallacique
 nocendi ratione, si vis sapiens existimari. Co-
 temnit integritatē & innocentiam: danda er-
 go opera est, vt per vim & fraudes fortunas
 amplifices. Frugalitatem, obscuram & nobili-
 tate alienâ ducit: omne patrimonium est per
 luxuriam effundendum, si velis in clarorum
 hominum numero reponi. Modestiam & ani-
 mi moderationem imbecillitatis esse putat.
 Sunt igitur danda plura furoris & amentie si-
 gna, si cupis vir ad res gerendas acer, & ani-
 mosus existimari. Leges postremo durissimas
 imponit, vt religionem negligas, vt diuina, &
 humana iura violes, vt sempiterni domini nu-
 men offendas, vt te manibus inferis inaudito
 scelere deuouear. Est ergo tibi repudiâda sa-
 lus

lus Christi sanguine quæsitæ, & omnis sancti-
 tas irridenda, bellumque sceleratum gigan-
 tum more cœlitibus inferendum, atque ma-
 nus terræ & impurè christiano sanguine crue-
 tanda. Quid enim quæso est ad opinionem
 vulgi præclarius, quàm multos in hoc impio,
 atque nefario pugnae genere trucidare? Vi-
 ctor enim postquam aduersarij cædè crudeli-
 tatem expleuerit, ita discedit è loco certami-
 nis, atq; si è patricæ finibus hostium impetum
 repulisset. Equo igitur inuectus, ingentique
 numero hominum stipatus deducitur ouans,
 & omnium oculos in se cõuertit. Celebratur
 incredibili multorum gratulatione victoria,
 tympanorum, atque tubarum cantu omnia
 concrepant. Nec solù præconis vocæ, sed præ-
 dicatione omnium magnitudo tâti facinoris
 ornatur, mirisque in cælum laudibus effe-
 ritur. Si igitur, vt iam omnia concludamus, cõ-
 stat omnem gloriæ rationem, cum in popula-
 ri leuitate, atq; scelere sita sit, esse contrariam
 legibus, iudicijs, totique disciplinæ civili: Si
 comperum est, hoc insanabili morbo do-
 mus ciuitates, imperia, nationes ex scindi o-
 mnesque virtutis opes euerti: Si postremo
 nihil est, quod tam pugnet cum Christi Opt.
 Max. disciplina, religione, sanctitate: quid cau-
 sæ est cur nõ à gloria, tanquam à re pestilen-
 ti,

ti, atq; pernicioſa fugiamus, illiusque impetum ſumma animi contentione comprimamus? Dicam enim quod ſentio, me iſta aliquando mente pertractantem vehementius conturbari. Sum enim, quod apud tales amicos fateri libet, gloriæ fortasſe quàm par erat auidior. Sed cum videam quàm multa mala morbus hic in res humanas inuexerit, omnia vota faciendâ puto, vt illum depellam. Nunc autem expecto quid ad hæc reſponſurus ſis.

Quamquam ſi te Chriſtianum meminereſ, & quid à te ſanctarum literarũ ſtudia poſtules, animo cogitaueris, eam deſenſionem deſideres, gloriãque non modo contemnes, verum vt magnam religionis, & pietatis labem ſingulari diligentia propulſabis.

HIERO-

HIERONYMI OSORII LVSITANI

DE GLORIA. LIBER
TERTIVS.

HAEC ILLE cum dixisset, finē
differendi fecit. Ego autem vix,
inquā, statuere apud me possum,
maiolem ne mihi voluptatē, an
admirationem attulerit oratio

tua. Tantam enim rerum varietatem in omni
genere disciplinæ, ingenio, copia, facultate
complexus es, vt me penē magnificentia ora-
tionis obrueres. Sed quo maior fuit eloquen-
tia tua vis, eo magis in pristino meo sensu
permaneo, vel eo solo argumento persuasus,
quod nec ista tanta dicendi facultate potue-
rim ab hac sentētia depelli. Quid enim cen-
ses? Esse ne me in differendo pertinacem, &
veritari, quod Sophistę faciunt, impudentissi-
me repugnātem? Nihil est certē magis à mea
natura, atq; moribus alienum. Cum enim in
errore aliquo versor, tantum abest, vt in eo
perseuera re velim, vt etiā immortale me be-
neficiū accepisse cōsítear ab eo, qui me in viā
reducit. Quod eujm munus amplius hominī

H veri cu-

DE GLORIA

veri cupidissimo dari pōt, quā veritatis ipsius
 ab struā, atque reconditā patefactio? Quòd
 si vel amici prudentis auctoritas, vel disertī
 hominis facultas errorem ynquam alicui de-
 traxit, id tibi nunc facillimum & expeditis,
 fuisset: Nec enim habeo amicum quem plu-
 ris faciam, nec est ē nostris æqualibus quem
 esse putem tecum orationis vbertate, & ele-
 gantia conferendum. Sed sic natura compa-
 ratum est, vt opiniones iudicio, & voluntate
 susceptæ, facile deponantur: innatæ vero nul-
 la dicēdi vi conuelli possint. Id igitur es affe-
 ctus, vt mihi difficile admodum videtur,
 gloriam à calumnia tueri, nō vt eam odio ali-
 quo dignam putem. Adhuc enim is sum, qui
 nihil arbitrer in natura præter vnā virtutem
 nominis claritate diuinius. Fieri quidem for-
 tasse potest, vt propter ingenii mei imbecilli-
 tatem disputationis tuæ firmamenta labefa-
 ctare nequeam. Gloria tamē nihilominus or-
 namenta sua retinebit, nēpē quæ non in ora-
 tione mea, sed in natura consistant. Attamen
 quando semel illius defensionem suscepi, pu-
 gnabo ne officio meo desim. Malo enim vt
 male à me defensa ingeniū meum vituperet,
 quàm deserta perfidiam. Hic Augustinus ri-
 dens, Hoc certè, inquit, veteratorum est, elo-
 quentiam meam extollere, tuamq; ipsius ex-
 tenuare,

tenuare, vt si minus causam à te susceptam
 tueri poteris, appareat id non illius imbecilli-
 tate, sed incredibili mea dicendi vi effectum
 esse. Expecto igitur an reliquus orationis tuę
 cursus huic principio respondeat. Me namq;
 oratorem qualem tu me vis esse non putabo,
 si me hoc artificio abs te vinci patiar. Certum
 enim mihi est, vbi peroraueris, meum inge-
 nium, & copiam quam tantis laudibus orna-
 sti, in tuam laudem conferre. Quasi, inquam,
 mihi homini glorię avidissimo quicquã iucũ-
 dius acciderit, quàm laudem vnde quaque ve-
 nari. Istius igitur quamuis artificiosę laudis
 spe, contendam nunc multo vehementius.
 Atq; primum glorię ortum à fonte repeta-
 mus: deinde paulatim ad Christianã discipli-
 nam veniemus, cuius testimonio probabimus
 nihil esse magis cum Christiana sapientia co-
 pulatum, quàm laudis & glorię splendorem.
 Quare non me valde mouet illa oratio tua,
 qua me perorando admonebas, vt meminis-
 sem me Christianum esse, sacrisque literis de-
 ditum. Quasi minime officio meo conueni-
 ret, gloriam, quam tu magnam religionis la-
 bem appellas, aliqua ratione defendere. Ego
 quidem illam quantum potero defendam; nec
 vllius oratione ab illius studio deducar. Con-
 tinet enim totius honestatis elegantia & cla-
 rita

ritatem. Fieri autem non potest, ut res tantis honestatis opibus exulta, diuinis institutis, & legibus aduerfetur. Id tamen suo loco referemus, exordium nunc aliunde capiamus, Glorie igitur rationem non esse in errante opinione, sed in natura sitam id maxime declarat, quod omnibus in natam est mirum illius desiderium. Quae enim gens est aut tam humanitate culta, aut tam immanis & barbara, quae non naturali studio concitetur ad laudis studium? Quanta vero illius cupiditatem natura nobis inleuerit, ex eo facile cernitur, quod omnes pueri infantes simul atque sentire aliquid incipiunt, laude mirifice capiuntur. Mirum est enim, quanta certamina ineamt, quanto vincendi studio efferantur, quantus in vis pudor insit. Vt autem quisque praestantissima indole natus est, ita maxime cupiditatis huius significationem dat. Refert Xenophon, Cyrum illum Persarum regem cum esset adhuc puer adeo ad cupiditatem laudis exarsisse, ut illius causa iam in ea aetate pericula omnia subeunda duceret. Facile fuisse igitur ex illo motu animi futuram Cyri virtutem augurari. Nemo enim unquam res magnas animo magno aggressus est, qui non in ipsius aetatis primordio dederit insignia documenta quanti gloriam aestimaret. Non est hic nosc

se Pyrrhos, Scipiones, Alexandros enumerare, cum omnes summos Imperatores hoc tantum signo constet magnam spem futuræ virtutis civibus suis attulisse. Quid de insigni ad præclaras disciplinas indole? Nam parum linquet optimã de illis spem, concipiendam esse, qui omnem conatum animi ad laudem referunt? Mihi, inquit Fabius Quinctilianus, ille datur puer, quem laus excitet, quem glorie iuuet, qui victus beatur. Hic erit a lea datus a moribus, hunc mordabit, obiurgatio, hunc honore excitabit, in hoc desidiã nunquam crebor. His verbis optimus ille magister iudicia ingenii excellentis explicat. Quid? postquam pueri ætate progressi quatenus quidquid ipsos attingat dispicere incipiunt, num alio genere orationis à lægure desidiãque citius auocantur, quàm summorum hominum commemoratione? Videte quibus verbis Pallas apud Homerum Telemachum incendat, ad pœnas de procorum petulantia repetendas. Sic enica ait.

*Nec iam res tantas puerili mente retractas.
 Nonne vides quãtũ nomen sit adeptus Orestes?
 Cum patrem ulciscens, vita spoliauerit illum,
 Qui scelera infando patrem dimiserat, orco?
 Te decus eximium præstanti in corpore tandem
 Exsitet, ut magno laudum capiaris amore.*

Illa igitur oratione sic videmus incensum Telemachum, vt nihil aliud quàm de virtute cogitaret. Cum enim sit hoc studium laudis in omnibus, tum illi in quibus est maior animus, tanto laudis amore capiuntur, vt illius causa vitam despiciant. Quod de se testatur Euryalus apud Maronem, dicens.

*Est hic, est animus laevis contemptor, & istius
Qui vita bene credas emi, quo tendis honorem.*

Nec is ardor extinguitur ætate confirmata, sed tunc ratione & studio multo magis incitatur. Vnde Vlysses apud Euripidem ait, se necem haud recusaturum, dummodo sibi mortuo sepulchrum magnificum ædificetur ad sempiternum gloriae monumentum. Multos etiã constat fuisse eo progressos, vt gloriae cupiditate suis vitam eriperent. Vt Brutus ille de quo idem Maro.

Infelix vt cumque ferent ea fata minores,

Vicit amor patria, laudisq; immensa cupido.

Sic etiã traditum memoriae est Alcitheam Pausaniae matrem cum illum Spartiae in Tenaro monte domi interclusum fame necare parauissent, primum lapidem ad obstruendum aditum exitum posuisse. Similis etiam cupiditas Timolcontem induxit, vt fratrem dominatu patriam opprimentem interimeret. Nec Torquatus quidem cum filii eade sanxit, milita-

rem disciplinā, hac cupiditate caruisse putan-
 dus est. Nō hic disputo an omnes hi recte of-
 ficio functi sint: sed illud ostendere volo, ne-
 minem vnquam gloriæ causa suorum carita-
 tem repudiaturum fuisse, nisi natura hæsisset
 eorum animis, gloriā esse omnibus rebus hu-
 manis longe præferendā. Quid Philosophi?
 Nonne spe clari nominis inducti se ipsos ad
 sapientiæ studiū contulere? Vt enim antiquio-
 res præteream. Plato certè quantum prædica-
 tionem atq; nobilitatem amaret aperte decla-
 ravit. Nam & laudem esse bonum quoddam
 celeste cēset, & omnib⁹ eam rectè factis qua-
 si præmium diuinum proponit, ipseq; maxi-
 marum artium instrumentum, & illud admi-
 rabile genus eloquentiæ in gloriam suam ma-
 xima ex parte trātulit. Aristoteles autē cum
 esset philosophiæ gloria præstans, minime cō-
 tentus illo splendore, quem erat sapientiæ stu-
 diis affecutus, eloquentiæ laudem incredibili
 animi contentione quaesivit. Infinitum esset
 si vellem eos qui ab his orti sunt enumerare,
 quos omnes cōstat fuisse gloriæ stimulis acri-
 ter incitatos. Quod si aliqui se gloriam de-
 spicere gloriati sunt, id fecerunt, vt ea nobi-
 litatis contemptione maxime nobilitarētur.
 Quod declarat eorum studium in suis nomi-
 nibus inscribendis, cogitationumq; suarum

DE GLORIA

memoria propagāda. Quid de poētis dicam?
 Non enim solum sibi ipsis, sed omnib⁹ in quo-
 rum studium propensi sunt, nominis immor-
 talitatem pollicētur. Hoc enim sibi diuinitus
 concessum existimant, vt è tenebris quos ve-
 liat eripiant, atq; sæculis innumerabilibus in
 hominum luce constituent. Cæleste profecto
 munus, res ad laudem insignes ab obliuionis
 iniuria vindicare, mortemque ipsam omnia
 delentem ingenio comprimere. Sed nescio
 quomodo inuitus hoc dico, tum quia poëta-
 rum ingenia sum semper admiratus, tū quia
 te solonem credo imitatus cum illis comuni-
 xisti. Nescio igitur quam ratione plerique
 suæ dignitatis obliti mercatum immorta lita-
 tis instituunt, gloriamque venalem omnibus
 proponūt. Multi enim sunt, qui cum nulla in-
 strumenta virtutis habeant, eam facile à poë-
 tis nundidantur, quibus si te muneribus infi-
 nitus, statim te faciēt Iouis filium, felici fidere
 natum, atque multiplici virtute aurea sæcula
 referentem. Quod vitium ad quosdam histo-
 ricos hac nostræ ætate contagione perman-
 uit. Nam bene de se meritis spem sempiterni
 nominis ostendunt: ii s autem quibus insensu
 sunt perpetuam nominis infamiam minitan-
 tur. Vtrumque enim se ingenio, & eloquen-
 tia præstare posse cōfidūt. Illis igitur, inquit

Augusti

Augustinus ridens, inferuias opus est, si te im mortalem fieri cupis. Nihil enim est proderit summum ipsius honestatis studium illis, qui Poëtas aut Historicos iratos habēt. Quasi, in quam, possint homines leuissimi, id quod contendant, efficere. Multi enim sunt, qui vere, & incorrupte res gestas memoriae prodant, idque solum est in omni aetate perman surum, quod est veritate subnixum. Vanitas enim in lucem veritatis incurrens quasi quæ dam nebula dissipatur, & enascitur. At tamen neque scriptores laude afficerent eos, quos maximo beneficio sibi obligare cupiūt, neque auari homines ingenti pretio laudem emerent, nisi vtrique eorum laudis eximia di gnitate caperentur. Sed quid Poëtas admira mur, cum agricolas & oppifices, cum barba ros etiam homines, & ab omni cultu huma nitatis abhorrentes laudis dulcedine moueri videamus? Nullus enim est agricola, nul lus artifex, nullus operarius qui non laudari valde cupiat, & inter sui ordinis homines principes existimari. Ergo cum pueri, senes, adolescentes laudem ardentem expetant, cum omnes siue principes, siue plebei, siue in telligentes & docti, siue rudes & imperiti, si ue maximis disciplinis exculti, siue artibus in suis incumbentes ad eam eitantur, pos-

DE GLORIA

sumus ne dubitare, quin ea cupiditas humanam naturam maxime attingat? Numquam enim esset tantus omnium gentium consensus, & conspiratio in gloria consequenda, si ea moribus, & opinione desiderata, & non potius vi, & impetu naturæ expetita esset. Quæ enim moribus aut legibus, & institutis continetur, nec sunt eadē apud omnes, nec vllā constantiam habent: sed varias pro temporum ratione mutationes subeunt. Ex eo igitur quod omnes mortales semper laudari cōcupierint, facile cernitur hunc appetitum laudis esse naturam, & non opinione nostris animis infixū. Si autem qui vel ingenio vel præ clara ad virtutem indole præstāt, quo sunt ad altiora nati eo maiora dant indicia naturæ, constatq; in studium laudis illos ardētius incitari qui maiore indole præditi sunt: relinquitur planè hunc animi impetū nullo modo infirma opinione, sed naturæ præstātia contineri. Quod si natura nos nō ad flagitium, sed ad honestatem genuit, & cōfirmavit: ob idq; omnes sapientes eam tanquam optimam vitæ ducem sequendam statuunt: & perspicuum est, nos impetu naturæ ad laudem contendere: efficiatur nos gloriæ cupiditate ad virtutem, & honestatem dirigi. Poterit quidem fieri, vt non teneāt homines veræ gloriæ viam, & opinio-

nis errore flagitia infinita cōcipiant. Quem-
 admodum enim reliquas affectiones vtiliter
 à natura datas ad nostrum statum cōseruan-
 dū temeritate, & amentia ducti in perniciem
 nostrā convertimus: ita etiam fit, vt gloriæ cu-
 piditate ad nostrum dedecus abutamur. Vt
 igitur in rebus alijs cum impetum naturæ cer-
 nimus, quid sit illud quo nos impellat ratio-
 ne inuestigamus: ita cum tantū gloriæ deside-
 riū omnibus innatum esse videamus, in qui-
 bus rebus ea sita sit exquirere ratione debe-
 mus. Providendum enim est, ne quod plerif-
 que accidit inanis laudis specie deliniti sem-
 piternā infamiā subeamus. Vt igitur id præ-
 cauere possit, est gloriæ vis & ratio diligētius
 inquirenda. Primum itaque videndum est
 eam in laudi genere versari. Locus autem &
 regio laudis honestate, & pulchritudine cōti-
 netur. Id enim tantum laudamus quod aptū
 & venustum est, & aliquo splendore dignita-
 tis illuminatū. Cōtra vero quicquid turpe &
 ineptum est vituperare solemus. Quod si in-
 terdū accidit, vt rebus inhonestis aliquid lau-
 dis impertiamus, id fit propter aliquam deco-
 ris atq; venustatis similitudinem rebus turpi-
 bus adiunctam. Existit enim in corporis mo-
 tu, in incessu, & in voce quidā modus, & con-
 ueniētia in numeri, rationem cadens, & venu-
 statis

statis speciem præ se ferēs, qua quidem sit, vt
 res etiam flagitiosæ genus quoddam laudis au-
 cupentur. In quibus tamē rebus nullo modo
 flagitia laudari possunt, sed illa pulchritudinis
 imago, qua sæpe numero insignes turpitudi-
 nes occuluntur. Quæ enim ita deformia sunt,
 vt nulla specie pulchritudinis illustrētur, ne
 mo laudauerit vnquam nisi sit humano sensu
 penitus orbatūs. Cū id igitur tantū laudari
 cōtingat, quod decorū atq; venustū est, vir-
 deamus, sit ne huius decori iudicium in errā-
 te opinione situm, an semper ad naturā refer-
 ratur. Continet enim hæc quæstio omnē di-
 sputationem. Si enim est in natura positum,
 non tanta erit varietas, & inconstantia, quan-
 tā tu esse voluisti: sed erit profecto aliquid,
 quod in omni memoria sit certa & cōstante
 laude celebratum. Hoc autē in corpore hu-
 mani figura cerni facile potest. Vt enim ex
 omni genere animantiū nullū est præter ho-
 minem, quod pulchritudinis elegantiam sen-
 tiat ita nullum aliud potest insigni aliqua spe-
 cie delectari. Reliqua enim vt histrionis mo-
 tum sentiunt, ipsius autē motus ordinem, &
 venustatem non sentiūt, vt cantorum sonos
 auribus accipiunt, harmoniā autem ex va-
 ria compositione sonorum haud assequuntur:
 it, & informis magnitudinem atque colorē
 vident

vident, ipsam vere partium convenientiam & aptam corporis compositionem intueri non possunt. Ex quo sequitur deformia à pulchris humana tantum natura atque ratione distingui. Quæ cum sit in eadem in omnibus, idem erit apud omnes de venustate iudiciū. Nam vt omnium aures vox extra modum absona, & absurda lædit, distincta vero & variis intervallis numerum apte conficiens delectat: ita oculos omnium partes corporis nõ certa ratione inter se convenientes offendunt, membrorum autem omnium cõcinnitas incredibiliter allicit. Sumus enim natura elegantiæ & concinnitatis appetentes. Quæ quidem in motu & in voce numeris, in corpore autem certa, & rata partium ratione constat. Quis enim est, quãvis sit ab omni flagitiosa cupiditate remotissimus, qui non excellentem formam libenter aspiciat? Neque enim solum aspectu alienæ pulchritudinis alliciuntur homines, sed etiã omnibus insidet cura quædam propriæ dignitatis. Nemo enim est, qui non cupiat integras, & aptas, corporis sui partes habere, & nõ omnia circûspiciat, quibus eius species ornatior esse possit. Quod si corporis elegantia, quæ quidem non tam in coloris bonitate, quam in certa dimensionis lege consistit, omniũ oculos ad se rapit, efficitur

planè

DE GLORIA

planè id nō incerta opinione, sed constante naturæ iudicio contingere. Non enim nunc hoc, nūc illud, sed idem semper omnes natura iudicant, fugiendam videlicet esse deformitatem, & pulchritudinem expetendam. Poterit quidem fieri ut alios alia magis delectet ut in picturis, nemo tamē, nisi prius omnem humanitatem exuerit, honestam & liberalē oris speciem non aspectu iucundam existimabit. Si igitur illa pulchritudinis imago quæ sub oculos cadit, quāvis fluxa sit & instabilis nō tamē incerta opinione, sed certo ipsius naturæ sensu iudicatur: quid de pulchritudine animi dicendū est, quæ neq; morbo corporis amittitur, neq; ætate deflorescit, neque medicamento vllō corrumpit, sed quotidie magis ornamentis diuinis illustratur. Illic enim nō adumbrata venustas multis interdum maculis aspersa cernitur, ut in corpore, sed solida, & expressa pulchritudo, quæ sola est sua natura & sponte laudabilis. Nā si laus omnis, ut dictum est superius, reb⁹ tantum decoris, atq; venustis tribui solet, & verum decus in animi tantum bonis eminent, quis dubitet omnem laudem esse ad dignitatem animi referendam? Quod ut facilius videamus, illam similitudinem honesti corporis ad pulchri animi speciem transferamus, ut in eo tandem excellentem

cellentem illam formam intueri possimus:
 Atque utinam sic eam oratione liceret atque
 mēte licet & cogitatione depingere: iam vi-
 deretis ipsius honestatis fontē, vnde omnes
 laudes emanant. Sumamus igitur hominem
 ingenio & studio præstantē, optimis artibus
 imbutum, verique videndi cupiditate vehē-
 menter inflammatum: Is cum a crem mentis
 aciem in mūdi motus, & conuersiones, admi-
 rabilemque cæli ornatum, atque totius natu-
 ræ constantiam intenderit, omniaque cælestis
 illius rectoris numine & cōsilio regi, & admi-
 nistrari perspexerit: cōuertat sese ad sui ipsius
 contēplationem, vt mentem suam cælesti sa-
 tu editam, & cum diuina mente copulatam
 sentiat, atque tandem videat, quid sit tāto na-
 talium splēdori cōsentancū. Intellet enim
 profecto summū illum dominum à quo ani-
 mum hausit, & tāta beneficia accepit, esse sibi
 non modo religione summa colendum, sed
 etiam ardentissimo studio sequendū. Ex hac
 igitur animi conformatione pietas & sancti-
 tas exi stet: hinc admirabile iustitiæ, & equita-
 tis decus orietur: hinc singularis amicitia fide-
 s, hinc liberalitatis, & magnificentia splen-
 dor elucescet. Hinc tā claro & illustri virtu-
 tū comitatu adiungamus illam quasi custo-
 diam & propugnatricem iustitiæ fortitudinē,
 quæ

quæ hunc armis diuinis vndique tegat, & mu-
 niat. Sit itaq; erecto animo & excelso, huma-
 naque omnia despiciente, altaque nimis & ar-
 dua cõsecrante, & in omni contentione sem-
 per inuictõ. Hanc autem animi altitudinem
 moderetur temperantia, quæ quidem totius
 honestatis & elegantix decus, & ornamentũ
 in se cõtinet. Sit igitur hic quem animo & co-
 gitatione fingimus insigni modestia præditõ,
 omnẽ turpitudinem repellat, turbulentis cu-
 piditatibus obsistat, in omnibus dictis & fa-
 ctis modũ, & ordinem cõseruet, & quid ma-
 xime deceat semper inquirat. Ergo cum his
 tam illustribus & inter se concinentibus ho-
 nestatis ornamentis, atq; præfidiis redunda-
 uerit, nullam ne censes admirationem homi-
 nibus allaturum? Illũ quidem admirabuntur
 vniuersi, & complures etiam amabũt. Nullo
 enim modo honestas, qua quidẽ nihil est in
 terris magnificẽtius aut amabilius, hominum
 admiratione & studio carere potest. Etenim
 quis tam agrestibus institutis viuit, qui non
 ipsius rationis præstantiam, atque sapientiam
 cum iugenti admiratione suspiciat? Quis vn-
 quam tam abiecto animo fuit, qui virtutis al-
 titudinem minime prædicãdam existimaret?
 Quis tanta immanitate efferatus est, vt fidẽ
 & bonitatem non amãdam iudicet? Si igitur
 sup
 singulz

singulæ virtutes per se, quamquã illæ rediun-
gi non possunt, sed cogitatione tantum sepa-
rantur, omnibus præ se ferendæ, & amandæ
videntur, quid tandem omnium cõspiratio,
atque consensus efficiet? Præclare Aristote-
les. Si essent, inquit, qui veluti deorum signa
pulchritudine corporis excellerent, reliqui
omnes æquum esse ducerent, eos in omnium
dominatu locari. Quod si corpus eleganti-
a præstans hanc opinionem afferre potest, mul-
to facilius id esset de animi præstantia iudicã-
dum. Sed non ita facile pulchritudinem ani-
mi cernimus, atq; venustatem corporis aspe-
ctu sentimus. His verbis ostendit Aristoteles
vehementius amores excitati posse animi di-
gnitate perspecta, quàm corporis insigni spe-
cie considerata: animi autem formam nõ ita
facile cerni. Sed quid refert? Non enim di-
scelari poterit. Necesse enim est ut aliquando
tandem existat, lucemq; suam longè latèque
diffundat. Tunc igitur omnes in solito splen-
dore commouebit, & ad sui amorem invita-
bit. Habetis hic gloriæ principium, quod qui-
dem nihil est aliudquàm egregiũ illud altissi-
mæ mentis lumen omnium oculos in se con-
uertens, & ad sui amorem incredibiliter alli-
ciens. Est enim gloria publica virtutis excel-
lentis admiratio cum insigni beneuolentiã cõ-

iuncta. Nec enim quoduis decus gloriam gi-
 gnit, sed excellens & admirandum: Neq; rur-
 sus omnia quæ sunt admiranda, gloriosa di-
 cenda sunt: sed ea tantum quæ ab animi deco-
 re, & honestate ducuntur. Si enim quæcum-
 que sunt admirabilia gloriam sibi parerent,
 cur non monstra atq; prodigia, quæ magnam
 mortalibus admirationem incutiunt, glorio-
 sa putaremus? Gloria igitur tum demum lo-
 cum habet, cum excellens, & admiranda pul-
 chritudo animi conspicitur, quam admiræt ut
 omnes, & singulari omnium caritate dignam
 existiment. Sola enim dignitatis amplitudo
 vtrumque simul efficit, vt & stupore suspen-
 sos homines teneat, & sui amore inflammet.
 Neque enim tantum propter vtilitatum ma-
 gnitudinem, quam viri virtute florentes no-
 bis afferunt, quantum ob insignē & illustrem
 virtutis speciem eos amplectimur: vsq; adeo
 vt illos etiam quos nunquam vidimus, exi-
 miè diligamus. Sumus enim appetentissimi
 honestatis, eiusq; forma perspecta, in illius cu-
 piditatem ardēter incumbimus. Vt enim eos
 à quibus nunquam læsi sumus, si virtutis ex-
 pertes, & flagitiis inquinati fuerint, & con-
 temnimus, & iustum in illos odium concipi-
 mus: ita homines virtute precellentes veneratione quadam, & insigni beneuolētia dignos
 iudi-

indicamus. Quis enim est qui desidē & igna-
 uum hominem non despiciat? qui libidinem,
 auaritiam, perfidiam, crudelitatem non ode-
 rit? Nemo tam effrenatis cupiditatibus vn-
 quam fuit, qui si vtrumuis licuisset, non mul-
 tis partibus maluisset ad ea quæ scelere conse-
 cutus est, sine scelere peruenisse. Eos enim
 ipsos qui se vitiis omnibus dediderūt, ita gra-
 uiter offēdit suscepti flagitii turpitudine, vt libi
 ipsis odio sint. Sit autem aliquis homo teter,
 & impurus, omniq; scelere, & patricidio con-
 taminatus, fieri ne posse credis vt non in do-
 mesticorum odium irruat? vt nō cum fratres
 etiam atq; parentes, vt malum auspicium de-
 testentur? vt non illum omnes ē naturæ fini-
 bus exterminandum putent? Si igitur omnes
 à natura instituti scelus odio, & vituperatio-
 ne prosequūtur, consequens est, vt honestatē
 iudicent esse diligendam, atq; mirifice cele-
 brandam. Vnde planē colligitur, omnem lau-
 dis excellentiam esse in virtutis magnitudine
 constitutam. Quod igitur in orationis initio
 posuisti, nemo tibi facile dabit, nempē gloriā
 ē populi leuitate pendere. Illud enim iudiciū
 multitudinis in alicuius hominis laude cōsen-
 tientis, non est libera voluntas, sed naturæ
 ne-essitate susceptum. Necesse enim est, vt
 quem viderint omnes esse virtute præstan-
 tem,

tem, quod minime obcurū esse diu potest, quamuis id in principio lateat, laudibus in cœlum tollant. Gloriæ itaq; fundamentum non in populi inconstantia ponendum est, cum ea sibi stabilem sedem, & sempiternum domicilium in vna virtute collocarit. Hoc enim semper euenit, vt virtutis ipsius lumē celebris opinio consequatur. Nec me conturbat nomen opinionis. Nō enim verum est omnes esse dubias & incertas. Si quidem multe sunt verę constantes & grāues, quibus ad religionem, ad patrię caritatem, ad omnem deniq; virtutem incitamur. Hæ igitur opiniones, licet enim doctissimi viri appellant interdum communes sentētias in animis nostris impressas, quāuis nec ratione conclusæ, neque vlla disciplina cōfirmatæ sint, nullam possunt habere vacillatē. Sunt enim naturales & insitæ, nec ad eas confirmandas vllis exquisitis rationib. opus est, cum sint ipsa natura perspicuæ, nec vllō modo dubitandæ. Si igitur grauissimi philosophi non verentur has inchoatas intelligentias, vnde omnis sapientia defluxit, opiniones appellare, quid tibi venit in mentem ex nomine opinionis inuidiam in gloriā concitare velle? Equidem, vt verum fatear, illorū disputationis principio cohorrui. Putaui enim te velle Chrystippum ab infirmitatibus excitare,

re, qui nos nō hydriis, sed aculeatis argumen-
tis vndique pungeret, & maledictis in se ceta-
retur, quod aliquid præclarū in opinione pos-
situm existimāremus. Ii enim sumus qui non
modo innatas opiniones, sed alias quā pluri-
mis honestas & laudabiles asseramus. Si ita-
que illo genere necromātiæ vti voluisses, me
certē metu examinasses. Quid ita tādē? in-
quit Augustinus arridens. Nec enim vñquam
te Lusitanum hominem adeo timidum puta-
ui, vt mortuonū imagines extimesceres. Qua-
si, inquam, Gorgonis ipsius aspectu conturba-
ri possim, & nō potius horrido illo disserēdi
genere à naturæ tuæ clemētiā penitus abhor-
rente. Nec enim Chrysippus ipse mihi tātum
terroris inculsisset, si carmē illud vsurpasset,
Adsum, atq; aduenio Acheronte, quantum
si me contortis sophismatis oppressum indi-
gna etiam contumelia vexasset, leuem, & futi-
lem appellando, quod in aliqua opinione di-
gnitatem constituissem. Timui igitur initio
cum te de leuitate opinionum disputantem
animaduerti, ne menullas eiusmodi insidias
suspicientem acumine Zenonis oppugnares.
Sed postquam dixisti non tibi placere omnia
ad illam exactissimam sapientiæ normam di-
rigi, teque vidi ad hoc mitius disserēdi genus
oratione delapsum, illam ætatem auream lū-

culenter explicantem, continuo respiravi.
 Non dubitas enim quin si genus aureum exta-
 ret, tūc is qui se multitudini probauisset, fuis-
 set omnino splendorem virtutis assecutus. Si
 hoc inter nos conueniat, non erit difficile de
 monstrare, eum etiam quem hæc gens, quam
 vos Poëtæ ferreâ appellare soletis, laude per-
 petua dignum existimari, esse omni virtute
 cumulatum. Hoc quidē, inquit, scire sanè vel-
 lem, qua ratione te id probare posse cōfidas.
 Quia inquam, insipientis multitudinis de re-
 bus laudandis & vituperandis opinio à sapi-
 entium sentētia non discrepat. Si igitur in il-
 lius aurei, hoc est, sapientis gētis opinione de
 alicuius dignitate cōcepta, erat aliquid excel-
 lens, atq; magnificum: non erit dubium quin
 id etiam quod imperitū vulgus mirifice lau-
 dandum putarit, sit honestū & laudabile exi-
 stimandum. Hoc igitur, inquit, effice si potes,
 multitudinis opinionem à sapientiz decre-
 tis minime dissentire. Nec enim te impedire
 volo. Hoc, inquam, planè effectum arbitror.
 Iam enim disputatum est, fieri non posse, vt
 virtutis decus animaduersum, non vniuersis
 hominibus admirandum, atque summo stu-
 dio complectendum videatur. Tantas enim
 vires virtus habet, vt ab hostibus etiam egre-
 gie dignitatis confessionem exprimat. Hoc
 autem

autem voluit ostendere Homerus, cum Priamum inducit in senum confessa Agamemnonem, & alios Græcos principes à quibus ingētes clades acceperat eximie laudantem. Sed quid hostes admiramur, cum illi etiā qui non cum hominibus, sed cum virtutibus bellum omni scelere imbutum gerunt, ipsarum virtutum splendore, & elegantia obstupescant? Illud enim quod dicebas, talem nos opinionē de rebus laudandis & vituperandis accipere, quales sunt ij mores quibus instituti sumus. quis tibi concedet, qui modo in ipsius nature vim acutius intenderit? Omnes enim nati sumus ad decus, & honestatē, hisque virtutum seminibus inclusis, sit vt quamuis pravis moribus imbuti, & perniciosis legib⁹ instituti simus, vnā tamen virtutem summis laudibus efferendam iudicemus. Nec vllō modo tanta morum aut rerum perniciēs incidere potest, vt rerum natura vertatur. Quis enim quæso est adeo flagitijs omnibus coopertus, vt non cupiat se iustum, & graue existimari? Si enim flagitia multitudini pulchra viderentur, cur ea impuri homines tanto studio celarent? cur explendę libidinis gratia tenebras & iustra se querentur? cur eos post susceptum scelus intemperantię suę pœniteret? Nam cum aliquis aut turpitudinis illicebra delinitus, aut

DE GLORIA.

alia quavis animi perturbatione cōcitus flagitium committit, vbi primum ille motus animi residet, qui rationis iudicium impediēbat, multis signis ostēdit, quā acerbo animi cruciatu afficiatur ex illius maculæ conscientia. Hinc illa Phædra priuigni amore insanies, atq; à mollissimo vite cultu ad venationis studium traducta, ab Euripide lamentans inducitur. Cum enim amore furens nihil aliud quā tela, canes, & montes inclamar et: vbi se colligit, ita suum dedecus lamentatur.

Miseram me quod facinus feci?

Quo me traxit furor inuitant?

Agit in præceptis dira calamitas.

Heu heu infelix.

Iterum nutrix caput occulta

Nostrum, nam me pudor oppressit.

Tege, nam lachrymis oculi stillant,

Vulcumq; rubor nimius tinxit.

Redens sensus cruciat animum,

Amens trador in exitium, sed

Præstaret tunc fumere mergi,

Cum sensum furor et ipse omnem.

Vidētis in Phædra et à scelete, & anētia furente nō esse penitus extinctam indolem pudoris, & honestatis. Sed quid Phædrā admiramur, cum Medea mulier omnium sceleratissima multipliciq; parricidio contamina-

ta apud eundem Poëtam Corinthiis mulieribus persuadere nititur, sese uillos officii numeros præterisse? sed fabulas omittamus. Non enim illis nobis opus est, cum ipsa vita cõmunis infinita exempla suppeditet. Quis enim vnquam fuit adeo impurus, & flagitiosus, qui non suspiceret fidem, continentiam, animique excellentis altitudinẽ? Sume ex omni memoria quem uelis. Vis nẽ Dionysium illum superiorem teterrimum hominẽ & impurissimum? Multa quidem ille contra generis humani societatem ÷npie atq; nefarie cõmisit, & patriam à se durissima se uirtute oppressam multorũ cæde funestauit. Num illius inueteratã perfidia, & immanitas efficere potuit, ut nõ fidem, & animi constantiam laudabilem existimaret? Non profecto. Quãtum enim amicitiaẽ sanctitatẽ suspiceret, aperte declarauit, cum exemplum singularis amicitiaẽ atque fidei in duobus Pythagoricis admiratus, exclamauit: Utinam ego uobis tertius amicus ascriberet. Idem cum parasset insidias Polyxeno viro spectatissimo qui Cestã illius sororem in matrimonio habebat, isque Polyxenus metu perterritus in Italiam fugisset, Cestam acciter inculcavit, quod non indicasset mariti cõsiliũ. Tum Cesta: Adeo ne me, inquit, dignitatis oblitã putas, ut si rescissem

DE GLORIA.

uissim quæ vir meus animo agitabat, non me illi eiusdem fugæ atque fortunæ comitè præbuissem? Multo enim erat mihi ad dignitatè aptius, uxorem exulis Polyxeni, quàm Dionysij tyràni sororè appellari. Quid deinde secutum est? Tyrannus ipse vir immanis & truculētus illius virtutis à admiratione percutus, Cestam post illam diem multo officiosius obseruauit. Jam filius eius quamuis patris scele-
ra immensa luxuria cumulasset, satis ostendit quid de sapientiæ atq; virtutis amplitudinè sentiret, cum Platonè honoribus diuinis affecit. Quem tamen postea Syraculis ablegauit, ne videlicet in illius cōspectu turpior appareret. Omitto præclaram Phalaridis indolem: Nihil dicam de multis alijs tyrannis importunissimis: vt ad Neronem tandem perueniam, quo quidem nullum tetrius, aut immanius monstrum tellus extulit. Parum ne multis ille signis ostendit quàm magnifice de virtute sentiret? Quanto studio quodam tempore viros excellētis ingenio complexus est? Quanta industria musicen, & alias ingenuas artes excoluit? Cum autem omnes suas opes in singularem nequitiam cōtulisset, inaudita que scelera concepisset, cupiebat tamen sese continentem, & grauem, summumque P. R. reatorem appellari. Nunquam certe Nero

virtutis

virtutis egregiæ nomen concupisset, nisi in ea quam plurimum dignitatis in esse iudicasset. Quid postquam matrem necavit? Numquid illæ ipsæ matris furæ quæ mentē ipsius assiduo cruciatu lacerabāt, parum aperte docebant, nunquam in hominibus quantumvis perditis, & efferatis sensum honestatis extinguī? Nunquam enim consceleratos homines tātum sceleris conscientia vexaret, nisi hæc fuisset eorum animis, nihil esse scelere fœdus, nihil tetrius, nihil detestabilius. Quòd si Nero homo omnium scelestissimus, si homo ille appellandus est potius quàm importunum quoddam monstrum atque prodigiū, & scelus odio dignum, & virtutem laudabilem, & amādam esse iudicabat: quis animo fingi potest adeo cōsuetudinis improbitate victus, ut virtutis magnificentiam non suspiciat? Dies me deficeret, si vellem exemplis hanc sententiam confirmare. In re tamen adeo perspicua vnico tantum, eoq; recentī, atque domestico contētus ero. Fernandus quidam fuit regius Lusitaniz princeps, Ioānis regis hoc nomine primi filius. Is defuncto patre cum ab Eduardo rege illius fratre exercitum cum imperio obtinuisset, in Africam traiecit, atque signis collatis ita parua manu cū innumerabili hostium multitudine sæpè cōsiliat, ut semper ex illis

DE GLORIA

illis victoriam reportaret. Sed tandem effectus est, vt insidiis oppressus in hostium potestatem perueniret, & in mediterraneas Mauritanie regiones deportaretur. Occuparat illum tyrannidem Lacerachus quidam homo auaritia immani, luxuria infinita, feria incredibili præditus. Cum autem Fernandi redemptio fuisset in longinquum tempus dilata, nihil enim inter nostros & Maurum conuenire poterat accidit tandem vt Fernandus ipse multis doloribus in ergastu o perfusus vitam ederet. Eius autem morte tyranno nunciata, tradunt illum quasi stupore perculsum diuisisse, atq; tandem hæc verba protulisse. Perfecto si vir hic non ita Mahometi institutis infensus, & inimicus extitisset, fuisset in omni ætate diuina quadam laude cumulandus. Fuit ille quidem in omni genere honestatis excellens: ego tamen tres illius virtutes præcipue sum semper admiratus. Constat enim illum nunquam sese venere vlla commaculasse, nec vnquam in vita mentitum fuisse: Deumque semper ardentissima pietate coluisse. O vim virtutis admirandam, quæ hominibus etiam dedecore, flagitio, turpitudine contaminatis eam adferre necessitatē, vt vel inuiti decoris & honestatis excellentiam laudibus in celum tollant. Num clarius naturæ indicium exper-

tatis

Atatis? Perfidiosus homo, atque adeo ex fraude & mendacio compositus, singularem fidem admiratur, in omni libidine terre, & impure volutatus, sanctissimi viri castitatem celebrat: hostis sanctitatis, purissimum & ardentissimum religionis studium laudibus efferendum putat. Ergo si virtus tantum valet, ut iisdem ipsius quorum cupiditatibus infesta est, admirationem ingentem commoueat: quid conuenit asserere, nos laudem non natura & splendore suo, sed studio & cupiditate nostra metiri? Si enim ita esset qui turpi voluptate ducuntur nullo modo continentiae pulchritudine mouerentur: Neque qui alienum appetunt, innocentiam laudarent, neque scelesti, & impuri castitatem religionis extollerent. Quod quam falsum sit, satis esse probatum arbitror. Quamquam in re minime dubia confirmanda longior fuit quam fortasse conueniebat. Nihil est enim magis perspicuum, quam vniuersum genus humanum in virtutis laude mirifice consentire. Et hoc fit, ut dictum est, non lege, more, aut instituto, sed insito natura iudicio. Ut enim Solem lucere, ignem calere sentiunt vniuersa mortales omnes quantumuis impuri iudicant virtutis excellentiam esse admirandam, & praedicandam, & omnium studio complectendam. Nam ad id quod dixisti, infames

homines,

DE GLORIA

homines, & impuras mulieres in ludicris, aut flagitiosis artibus exercēdis certo laudis præmio affici solere, iā responsum est, turpitudinem ipsam per se à nemine laudari posse: sed illud aptum atque concinnum, quod in forma, in cultu, in motu, in gestu denique corporis enitescit. Quæ tamen honestatis similitudo non tantam vim habet, vt impuras artes vulgo laudabiles efficiat. Nunquam enim vt probrū obijcerentur, si hominum vulgus existimaret alicuius expectēdi decoris laudem in illis esse sitam. Quod autem ad Sisyphum, & Antolycū, & Vlysem attinet, intelligi oportet, non in illis vanitatem, sed sapiētiz speciem fuisse laudatam. Sapiētis enim hominis officium existimatur, multa dissimulare, multa etiam interdum Reip. causa simulare, & hostes insidijs callide circumuenire: quibus artibus apparet, tres illos priscis temporibus nobilitatos extitisse. Nec tamē Homerus quamuis multa præclare dicat, est in omnib⁹ audiendus. Multa enim mentiuntur Poëtæ, vt est in veteri prouerbio. Cum igitur, vt ad propositum redeamus, exploratum sit tantam esse admirationem virtutis, tātum ipsius honestatis splendorem, vt tyrannos etiam homines ferros & humano generi pestilētes commoueat: Quid de populo tandem vniuerso existimandum

dum est. Constat enim ex ijs qui nec insigni
 scelere contaminati sunt: nec rursus egregie
 virtutis specie commendati, virtute namque
 excellentes multis annumerari non possunt:
 & qui insigni aliquo scelere publicum otium
 perturbant, omniū consensu à vitæ commu-
 nione repelluntur. Est igitur populus multi-
 tudo collecta ex ijs, qui vel aliquā officij me-
 diocritatem tueri possunt, vel in leuiore ali-
 quo flagitio versantur. Hic tu quantam ora-
 tionem cōsumpsisti in accusanda libidine po-
 pulorum, in amentia multitudinis insectāda,
 in cōmunibus vitæ flagitijs describendis? In
 illa vero explicatione ciuiliū seditiōnū at-
 que publicarū calamitatum exultauit oratio
 tua omnem antiquitatis memoriam repetens
 atq; demonstrans omnia imperia populorū
 amentia & scelere concidisse. Sed mihi crede
 habuit multum iniquitatis accusatio tua. Præ-
 termisissis enim bonus populorum opera & in-
 dustria constitutis, in eorū tantum malis enu-
 merandis, vitijsq; omnibus seligendis versa-
 ta est. Quia enim quæso fuisset ad humanæ vi-
 tæ præsidium & cultum vtiliter inuentum, si
 non multitudinis labor, & manus accessisset?
 vt enim hic comittam terræ culturam, ædium
 extructiones, vrbium munitiones, curatio-
 nem valetudinis, nauigationem & artes innu-

merabiles ad vitam sine cura degendam populi ipsius ope, & diligentia constitutas: recte profecto viuendi disciplina, mores, & instituta nulla fuissent, nisi hominum multitudo iure sociata unum in locum conuenisset. Nam si homines in siluis dissipati bestiarum more vagarentur, quis humanitatis cultus, aut quod vercediæ signum in rebus humanis existeret? Ciuitates igitur indolem adolescentum excitauerunt, atque paulatim hominum ingenia excolentes, ad honestatis splendorem instruxerunt. In illis religio & officium ortum est: ibi iustitiæ lumē eluxit: ibi magnitudo animi, ibi modestia, & reliquæ virtutes exitere. Quin etiam artium maximarum studium, occultarumque rerum inuestigatio, & inuentio nulla esse potuisset, nisi prius summorum hominum ingenia fuissent civilibus institutis mansuefacta, & exculta ad rerum naturam acriori mentis ratione perspicendam. Neque solum hoc præstat civilis cultus, ut homines ab agresti vita ad humanitatem tra ducti facilius humanarum atque diuinarum rerum cognitionem capiant, verum etiam ut secure atque commode vitam in naturæ peruestigatione consumant. Nullo enim modo summi viri sapientiæ studia colere potuissent, nisi multitudinis ope eorum vitam uniretur, multorumque hominum inuentum

ingentē

ingentem illis materiæ ad naturæ explicatio-
nem suppeditarent. Omnes igitur artes qua-
rum præsidio vitam sustentamus & vim be-
stiarum, imbrium, hostium arcemus, & ani-
mum sapientiæ disciplinis excolimus, atq; po-
stremo homines sumus, ipsius multitudinis
ope inuentæ atq; perfectæ sunt. Hæ tam mul-
tæ utilitates quæ nam tandem ratione à popu-
lis manare potuissêt, nisi fuisset innatus omni-
bus insignis quidam pudor, & publicæ incolumi-
tatis appetitus? Quis enim quæso est in
populo legibus, atq; moribus cõstituto, qui à
caritate humani generis abhorreat? Nec enim
solum liberos, parentes, propinquos, sed ci-
ues etiam atq; adeo genus humanum sibi na-
turali amoris fœdere sociatum vident. Quam
dociles autem sint ad omnem recte viuendi
disciplinam, si modo rectores habeant, & pru-
dentia graves, & publicæ incolumitatis aman-
tes, est explicatu difficilimum. Mirum enim
est, quàm omnes magistratus, & principes ve-
reantur, & viros omni virtute præstantes ob-
seruent: vsq; adeo, vt excellētis hominis con-
spectu furor omnis confidat, & incendium
seditionis extinguatur. Quod Vergilius ele-
gantissime describit.

*Magnò (inquit) in populo cum sepe coorta est.
Seditio, sentiq; animi ignobile vulgus.*

Itaq; facci, & saxa volat furor arma ministrat.
 Non potuit magis ante oculos ponere turbu-
 lentæ discordiæ tempestatem. Sed videte il-
 lius sedâdæ facilem & expeditam rationem.
Tum pietate gravæ, ac meritis si forte vinû quæ,
Cõspexere silent, at rectisque auribus adstant.
Ille regis dictis animos & pectora mulcet.

Cernitis quantum habeat authoritatis apud
 populû furij; etiam ad tetrum & immane fa-
 cinus excitatum, prudentiæ, constantiæ, atq;
 probitatis opinio? Non est necesse id exem-
 plis confirmare. Plenæ historiæ sunt, neque
 est quicquam magis per vulgatum, quàm pru-
 dentiû & gravium hominum authoritate po-
 puli furores omnino cõprimi, & turbidas se-
 ditiones extingui. Quid illud? nonne magnû
 argumentum est, nihil esse apud populum vir-
 tute illustrius, quòd eos magnificiat, qui præ-
 stantium hominum testimonio comprobantur?
 Non enim mediocrem laudẽ inveniunt
 ij, qui se ad claros & spectatos viros adju-
 gunt, & ab illis diliguntur. Hos itaq; multitu-
 do statim incipit admirari, quamvis nondum
 eorum recta studia perspiciat. Satis enim ad
 magnû decus existimat esse, datum illis à sum-
 mis hominibus, virtutis, & industriæ testimo-
 nium. Hoc animadvertentes Poëtæ fecerunt
 eos quos ornare volebant, quorundam Deo-
 rum

rum familiares. vt Vliffem Mineruæ, Aeneã Veneris, Hyppolytum Dianæ: vt multitudo in tanta gloria ponens approbationem hominum virtute præstantium, tanto magnificentius de illis iudicaret, quos audiret fuisse Deorum familiaritatibus implicatos, quantum diuina sententia hominum iudicijs antecellit. Ergo cum omnes homines maximam quidem laudem arbitrentur esse à diuina mente comprobari, proximam autem à viris diuinis in pretio haberi: quid est magis perspicuum, quam omnes ad virtutis, & sapientiæ laudem conspirare? Nam quod ais, populum ingratum semper, & improbū in ciues bene meritos extitisse, si rectè iudicare de omni causave limus, eum certè huius inuidiæ crimine liberabimus. Eas enim calamitates quas viri excellentes in liberis populis hauserunt, magna ex parte reperiemus paucorum perfidia illatas multitudinereclamante. Obijt in carcere Miltiades in quem fuit non populo, sed Xantippo accusante deductus. Populum enim in iudicio valde proprium expertus est. Theramenes triginta tyrannorum iussu venenum sumpsit inuito populo, necemq; illius ægerri me ferente. Hausit in ea ciuitate, venenū Phocion, calumnia paucorum Macedoniæ regibus gratificatum: at yniuersa ciuitas ob illius

mortem in luctu versata est. Quid hic Socra-
 tis necem? Quid Xenophó tis exilium? Quid
 Demetrij fugam? aliorumque hominum in-
 dustria præstantium exitus miserabiles oratio-
 ne complectar. Parum ne constat eos omnes
 fermè inuita multitudine in clades illas inci-
 disse? Quantum merorem, vt de Romanis
 loquar, exiliú Cæcilij Metelli Numidici, gen-
 tilis ò Metelle tui, ciuibus vniuersis attulerit,
 quãtã rursus voluptatem ex illius restitutio-
 ne cuncti ciues exceperint, dici vix potest.
 Fuit Clodij conductis operis in exilium pul-
 sus Cicero: at illius discessu omnis ciuitas in-
 credibili dolore confecta fuit. Quid de illius
 restitutione dicam, tanta totius Italiæ gratula-
 tione celebrata? Quanto amore populus vni-
 uersus Catones, Paulos, Marcellos, Scipio-
 nes, & omnes egregios viros complexus est,
 vt eorum casus, & incommoda dolèter tulit,
 quàm grata voluntate fuit semper summo-
 rum hominum memoriam persecutus, docto-
 rum hominum scripta declarant. Quare Afri-
 canum illum superiorem valde admiror. Lin-
 ternum, patriæ, quæ illum amplissimis hono-
 ribus auxerat, prætulisse. Quin etiam tradunt
 morientem præcepisse, vt sepulchrum sibi in
 eo ipso loco, quem exilio voluntario delege-
 rat edificaretur, ne ossa illius ingrata patria
 conti-

contineret. O vocem tanto viro indignam,
 Tu ne ingratiā patriam appelles, tam, quæ te
 tantis beneficijs, ornavit? Illa te admodum iu-
 uenem in summo imperio locavit: eadē sum-
 mis viris gloriam, & dignitatem tuam immi-
 nuere cogitantibus, incredibili studio resti-
 tit: quin etiam eo ipso die quo erat tibi iudi-
 cium subeundum, suum erga te studium de-
 claravit, cum deserto foro, neglectis tribunis
 & insigni contumelia vexaris, te omnia tem-
 pla salutantem prosecuta est. Si patriam ap-
 pellas duos Petillios qui tibi dictū dixerō, nō
 recuso quo minus eam, vt ingratiā & imme-
 morem scelere condemnes. Si autem patria
 est vniuersa ciuium multitudo, cum hæc te
 semper ornarit, & auxerit, tuæque dignitatis
 amplitudini nullo in loco defuerit, non in ea
 gratum animum, sed in te prudentiam requi-
 ro. Idem quod de Scipione diximus, de omni-
 bus ferme præstantibus in Rep. gubernanda
 viris dicendum est. Vix enim fuit vnquam
 egregius homo, qui non populo egregie ca-
 rus extiterit. Ajs præterea populorum amen-
 tia ciuitates, & imperia corruisse. Verum id
 quidem est, sed ea ipsa imperia populorū ope-
 ra, & industria fundata, & amplificata sunt.
 Non, inquires sed paucorum consilio, & sa-
 pientia. Fateor equidem. Sed si ea iusta causa

DE GLORIA

est, cur populos ab ea laudis societate repellas, quod nō per se, sed paucos secuti, urbium fundamenta iecerint, & ciuilem societatem diutissime coluerint: eadem ratione defendā non esse verum, causam publicæ calamitatis populis attribui. Nō enim per se, sed paucos secuti, omnia perdiderunt. Quæ igitur inuidia est, id illis crimen inferre, quod præcipue pertinet ad principes eorum inscitia ad suam dominationem intemperanter abutentes: & laudem illis cum principibus communem ad principes vniuersam transferre? Si verum itaque fateri, & rectis populorum studijs vitia pensare velimus, multo plura bona quàm male reperiemus reb⁹ humanis fuisse opera multitudinis importata. Quæ quamuis interdum turbetur, & in perniciem irruat, ducta tamen sæpè ipsius honestatis splendore à flagitio reuocatur. Vt enim mare diutius sedatum atq; tranquillum, quàm tempestate concitatum animaduertimus: ita populum diutius quietum, quàm seditione commotum aspiciamus. Hanc tu populi causam si tueri voluisses, quātum campum haberes, in quo oratio tua posset excurrere, & quomodo cumq; vellet libere vagari? Facile enim potuisses, quæ tua copia est, infinitatis exemplis ostendere, quātus amor honestatis fuerit semper omnibus populis

pulis ingenitus. Atq; primū res ab Athenien-
 sibus gestę (nescio enim quomodo ciuitatis il-
 lius omnium disciplinarum altricis exēpla li-
 bentius vsurpamus) ingentem tibi materiam
 afferrent. Commemorares enim, quā saepe
 omnis populus honestatis tuendę gratia ex-
 tremum discrimē adierit: quā illustres con-
 tentiones pro iustitię defensione, & totius
 Gręcię liberate suscepit: quanto impetu
 & ardore cum summo fortunarum omnium
 periculo supplicibus opem attulerit. Quod si
 Spartā orationis ipsius cursu & impetu dela-
 tus esses, quā multis, & quā memorabili-
 bus exemplis disputationem locupletare po-
 tuisses? Explicares enim puero rum institutio-
 nem, studia inuētutis, ipsius senectutis graui-
 tatem, vniuersiq; populi in virtutis studio cō-
 sensionem. Tum ea quę Laecdamoniorum
 multitudo pro Gręcię defensione fortiter ac
 que laudabiliter gessit: quę rectē, temperate,
 & constanter administrauit, loculenter expo-
 neres. Iam Romanę gentis mores & institu-
 ta, quā amplam orationis segetem tibi sup-
 peditarent? Quę enim tanta fides, tanta iuris
 iurandi religio, tātum honestatis studium in
 vllis vnquam fuit? An tu credis fieri potuisse,
 vt populus ille tam longe lateque imperium
 augetet, idq; tam multis annis conseruaret,

si non artes præclaræ, quibus erat instructus, multis partibus eiusdem vitia superassent?

Nullò modo mihi crede, non dico imperium augere, sed ne ciuitatis quidè vnus opes diu tueri potuisset, si plus apud eum libidinis & ignauitæ turpitude, quàm laus industriæ & cōtinentiæ valuisset. Nihil enim est quod sine virtutis, & modestiæ præsidio possit esse diuturnum. Vt autè hic Gallos & alios populos rerum gestarum gloria, florentes omittā, quo modo tu Hispaniæ nationis facinora, verbis extollerēs? vt singulas res vnuerse Hispaniæ consensu cōtra Christiani nominis hostes suscepta exornares? Dicerēs enim quanta virtute Hispani pro religione dimicarint: quantā contentione patriam defenderint: quanta fide reges & principes amplexi fuerint. An tibi homini eloquentissimo iu tam vera & expedita causa oratio defuisset? Quam autem si multitudinem tru culentæ bestiæ inducis, alienam puto. Non enim vt inuitis bestijs atq; recusantib⁹ sunt intacta vincula, sic hominibus leges impositæ. Homines enim nō vis, sed ratio impulit, ad leges accipiēdas: rationi autem iniici vincula nō possunt. Quæ vis enim quæso multitudini inferri potuit? Aut quo suppli cū metu vnuersum populum coges legibus obedire? At constat sæpe numero multos vt

patrijs legibus obtemperarent, ad nō dubiam mortem concurriffe. Vnde in Spartiatis, qui apud Thermophylas duce Leonide ceciderūt extat illud Simonidis Epigramma à nostro Cicerone verfum.

*Dic hospes Spartanos te hic vidiffe iacentes,
Dum sanctis patria legibus obsequimur.*

Ergo qui vt legibus parcerent mortem expetiuerunt, eos certè constat, non metu coactos sed honestatis amore ductos, ad quam eos leges erudiebant, seipfos in vite discrimen incuiffe. Nec enim si hosti cefiffent, erat illis aliqua pœna præter ignominia subeūda, quam vt vitarent sanguinē suam patriæ largiri voluerunt. Hoc etiā de multis alijs nationibus affirmari potest, quæ vsque ad extremum spiritum pro institutis patriæ decertarunt. Hoc ipsum autem est magnum argumentum docilitatis ad honestatem, quòd vniuersi populi, leges vereantur. Sunt enim magistræ morum, & officij disciplinam continent. Sed eas inquis, non esse grauibus, & honestis, sed flagitiosis hominibus scriptas, Equidem vt fatear eas non esse perfectis hominibus impositas, ita nec ijs qui omnē moderationem repudiant scriptas esse defenda. Hoc enim est illis propositum, vt humanum ani-

mum ad omnia virtutis officia natum, sed do-
 mesticis interdū vitijs à natura discedentem,
 ad naturam suam reuerti cogāt. Nam duplex
 est animorum cultus. Vnus positus est in Phi-
 losophia, qua splendida ingenia sapientiæ opi-
 bus excoluntur: alter in legibus & institutis,
 quibus imperfecti & mediocres homines ad
 officium erudiuntur. Quod enim præstat al-
 tissimis animis altissimarum rerum cognitio,
 hoc licet non eodem modo præstat multitu-
 dini disciplinæ ciuilibus institutio. Vtraq; enim
 facultas id efficit, vt ratio coerceat temerita-
 tem. Vt igitur qui apti sunt ad sapientiæ disci-
 plinam Philosophiam colūt, vt sapientes eua-
 dant: ita qui nōdum moribus recte constitu-
 ti sunt natura tamē propēsi sunt ad honesta-
 tem, legibus viuētes in dies honestiores fiūt.
 Sunt enim leges præscripta rationis ad offi-
 cium impellentia, & à flagitio multis modis
 auocantia. Partim enim sceleratos homines
 de medio tollendo, partim mediocres homi-
 nes ad honestatem præmio laudis incitando,
 multitudinem bonam, & obsequentem effi-
 ciunt. Vt enim medicina refecat interdum
 partes insanabiles, ne earum contagio totum
 corpus inficiat: ita leges extremo supplicio in-
 expiabile scelus comprimunt, ne ex illo quasi
 quædā lues ad vniuersam Remp. permanet.

Et quemadmodum vt in eodē simili verfer, vbi falus omnino desperata eſt, ibi nullus medicinaꝝ vſus eſſe pōtita ſi mores publici fuiſſent omnino corrupti, nūquam fuiſſet in ſcēlora vindicatū. Nam neque curatio desperatis adhibenda eſt, neque corruptæ partes excindendæ, ſi totū corpus eſt ſimiliter affectū. Hic tu populū ipſum quaſi belluam immanem inuitam atq; repugnantem legum clauſtris incluſam eſſe viſ. Quaſi non ab ipſis populis expetitæ leges, atque comprobatæ ſint. Aliter enim cur tanti honores Lycurgo apud Lacedæmonios publico omnium cōſenſu decreti fuiſſent? Cur apud Athenienſes Solonis nomen in tanta laude floruiſſet? Cur Romani ciuitatis principes in Graciam miſſent, qui leges à ſapientiſſimis hominibus latas deſcriberent? Cur omnibus qui leges dedere ſumma rerū omnium poteſtas permiſſa fuiſſet? Omnes enim conſtat in ſuis ciuitatibus principatum tenuiſſe. Omitto illa antiquiora de diuinitate credita, Mercurij apud Aegyptios; de Minoe, & Rhadamātho, qui filij Iouis habiti ſunt: de multis alijs legū latoribus qui fuerūt populorū opinione in Deorum numero repositi. Velim igitur mihi dicas, quæ nā belluæ immanis vincula expetiuit vnquam, aut diuinos honores habuit illis à quibus

bus alligata est? Quid illud? Multa enim in
 publico more posita pro lege habēda cēsent
 illi quos authores habetis. Sic enim, vt alios
 omittam, vester Iulianus ait. Cum ipsæ leges
 nulla alia ex causa nos teneāt, quā quōd iu-
 dicio populi receptæ sint, merito & ea quæ si-
 ne vllō scripto populus probauit, tenebunt o-
 mnes. Ex hac Iuliani sententia, quam reliqui
 omnes sequuntur, apparet, quantum sit publi-
 co iudicio tribuendum. Nunquam enim vi-
 ri grauiissimi atq; prudentia præstantissimi
 tati fecissent vniuersæ multitudinis approba-
 tionem, nisi acute vidissent illius voluntatem
 esse plerumque cum honestatis studio, legum
 que prudentia mirifice congruentem. Quod
 si lex est, vt placet Domósthēni, Deorum in-
 uentum atq; munus, aut, vt inquit Aristote-
 les, mens omni perturbatione vacua, eaque
 de causa diuina, constatq; populi morem &
 legem ratam efficere, & pro lege reputari: effi-
 citur planè populi plerūque iudicium cum
 diuina mente consentire. Quod igitur tu pro
 argumēto sumis amentia popularis, id maxi-
 me populi pudorem & verecundiam confir-
 mat. Cōtinent enim leges, quibus populi de-
 uincti sunt totius honestatis disciplinam, vni-
 uersumq; Reip. statum præsidio suo commu-
 niunt. In quo autē inuidiam ex tyrannorum
 imma-

immanitate populo concitare voluisti, parū mihi visus es attendere, quantū iudicium honeste indolis in populis extiterit, tunc etiam cum tyrannos publico præsidio armabant.

Quantum enim sit multitudo ad honestatem propensa, ex eo perspicitur, quod nemo unquam ad eam astu capiendā accessit sine virtutis egregiæ simulatione. Quis enim unquā tyrānidem affectauit, qui non prius omnem contentionē in eo adhibuerit, ut vir virtute excellens, & publicæ incolumitatis amans haberetur? Quemadmodum cum aucupes, aut esca, aut fistula aues alliciunt, atque tandem improvidas illaqueant: ita qui populum insidijs opprimere statuunt, hoc primū aucupio simulata virtutis sibi utendum putant. Numquam profecto malitiosi homines hac arte sibi populum capiendum existimarent, nisi intellexissent illum virtutis specie delectari. Ergo si populi volūtatē respicias, videbis eum tunc etiam cum ad homines improbissimos omnes opes Reip. deferebat, plurimū virtuti tribuisse. Non enim illos sed virtutē quam esse in illis existimabat ornandam esse ducebat. Idq; vbi primum dolum sentire potuit, aperte ostendit. Quantum enim odium in tyrannos, & quā immane concipiat, quā inimicus & intestus sit omnib⁹ qui simulata vir-
tute

tute populis illuserunt, explicari non potest, Multa dici alia possunt ex quibus liquidò cōfret, quàm sit vt plurimum omnis multitudo honestatis appetens, & infensa turpitudini. Sed mini ne necesse est. Hoc enim dico, cum populi mores immutati perniciem Reip. minitantur: cum ciues perditæ effrenataque libidine furētes sese flagitijs omnibus inquinant: cum vt rerum humanarum conditio postulat, Reip. fatalis exitus appropinquat: tunc etiam omnium testimonio virtutis excellentiā comprobari. Te autem teste potissimum vtar. Sic enim ais, nomina rebus immutari, malitiam appellari vulgo sapiētiam, audaciæ virtutis nomen imponi. Si igitur tantum studium existit in omnibus improbis occultandi flagitij, virtutumque nomina capitandi, nonne satis apparet eos omnes egregiè de virtute iudicare? Addis præterea, in periculis constituti optimorum auxilium implorāt, metu autem liberati, eosdem è patriæ finibus expellunt. Non cernis igitur quantum in omni fortuna testimonium à corrupta multitudine viris optimis impertiri soleat? Nam qui in communi rerum omniū perturbatione in rebus desperatis cum ad delubra omnia confugiāt, vt iram diuinā religione placent, à viris etiā bonis, quasi à quodam numine cœlesti auxilium

lium implorant, iudicant certè in illis diuinã virtutem elucere. Qui vero secūdis in rebus ciues bene meritos eijciunt: aut in eos improbi sunt, quòd intelligant eorum virtutem & continentiam pecuniarũ cupiditati voluptatumque libidini repugnare, aut inuidia duci virtutis præstantiam æquo animo aspicere nequeunt. Si vt licentiam suarum cupiditatum obtineant, quid illustrius, quàm declarari ab hominibus libidini deditis sese præsentia hominis vnus tanquam luce solis offendi? Nec enim perditii homines de illo præclaram opinionem habent, quem flagitij testem habere nõ reformidant: si æstuãtes inuidia egregios viros exterminãt, eos planè iudicant esse diuinis copijs affluentes. Ijs enim quæ quisq; contemnit nemo inuidet, sed ijs quæ pulchra & eximia putat. Quid est igitur clarius, quã in omni fortuna semper excellentem virtutem furiosi etiam populi consensu in laude versari? In vniuersum autem tria sunt, quæ aliquo tempore expressam laudẽ virtutis impediãt. Nam aut flagitiosa cupiditas incitat homines ad laudem honestatis obterendam, aut inuidia ad extinguendam, aut inscitia ad obscurandam. Cum enim vt primum de cupiditate loquar, animus æger quasi graui morbo oppressus ad studium virtutis excitari nequit, se

que nefariæ voluptati cōstringendum dat, in-
digne patitur proprium seclus aliorum splen-
dore coargui. Hoc igitur instigat homines
amentes ad aliud facimus lōge detestabilius
obeundum. Intendunt enim insidias optimo
cuiq; machinas omnes adhibent, vt eum aut
interimant, aut exterminent, vt ita tandem
possint per omnia genera libidinum vagari.
Vt igitur læcem oderunt, non quia parum iu-
cundam aspectu, aut parum rebus humanis
vtilē existiment, sed quia suis interdum fla-
gitijs eam aduersari conspiciunt: ita virtutem
interdum nefarie persequuntur, non quia lu-
men illius parum cœlestē atq; diuinum arbi-
trantur: sed quia vident illud esse sceleri con-
trarium & inimicum. Ergo vt ad suscipienda
flagitia opportunitate noctis vtūtur, ita luce
virtutis amota credūt se multo liberius pec-
caturus. Vident enim illius discessu, noctem
atque tenebras quasi occidente sole futuras.
Hæc itaque flagitiosa cupiditatis immanitas
est interdum impedimēto, quo minus virtus
pleno ore laudetur. Inuidia deinde quantum
potest, eam infringere conatur. Est enim ma-
lum tetrum, detestabile, execrandum, omni-
bus bonis infestum, rebus humanis pestilēs,
atque mortiferum. Hæc vbi animis homi-
num quasi furias quasdam immitit, ita eos
amentia

amentia præcipites exturbat, vt in amicorum
 etiam perniciem infliget. Dum enim pleriq;
 dignitate principes esse cupiunt, idque non
 tam industria eccellente, aut acti virtutis stu-
 dio quàm alienæ laudis imminutione se asse-
 qui posse confidunt, omni impetu feruntur
 in eos, quos vident insigni dignitate præditos
 vsque adeò, vt neque familiaritate, neque pro-
 pinquitate, nec vlla denique coniunctione, à
 tanta sceleris immanitate deducantur. Nihil
 est enim tam sanctum, nihil tam omni religio-
 ne munitum, quod nõ inuidia violare solet.
 Intimos enim sensus lacerat, atque consumit
 tantumque dolorem efficit, vt menti lucem
 eripiat & ab omni alia cogitatione ad virtutis
 exitium traducat. Hinc igitur doli, fraudes in-
 fidiz, hinc tela comparata in bonorum pestè
 atq; perniciem, hinc turbulentissimæ tempe-
 states excitatæ. Attamen quo maiorem doló-
 rem capiunt homines perditis ex aliena di-
 gnitate, eo clarius iudicium iudicij sui dant.
 Numquam enim tanta inuidia æstuant, nisi
 plane cernerent eas opes, quibus homines sin-
 gulari virtute in omni genere redundant esse
 laude immortalis dignas. Ergo neque flagitiosi
 homines cum impugne libidini atq; dedeco-
 ri seruire cupiunt, nec inuidi cum alienæ di-
 gnitatis aspectu contrahescunt, aliter de virtute

te iudicāt, atque viri boni, quamuis id omni ratione dissimulent. Considerandum tamen est quā breuis, & quā imbecilia sit illa fraus hominum aliena dignitate dolētium. Quamuis enim primos impetus habeat vehemētes, interposito tamen spatio confenescit, atque tandem vires omnes amittit, Illi enim ipsi qui omnia effrenata libidine metiuntur, qui virtutem intueri nequeunt, eandem paulò post vi naturæ victi in omni ætate celebrandam, atq; religione consecrandam existimant. Obscurum ne est, vbi primum virtus ab omniū conspectu remouetur, omnem inuidiæ tumorē residere, & spectatos homines ab ipsis inuidis requiri? Tunc enim omnes virtutem amissam lugent: tunc se bonorum præsidio orbatos esse queruntur: tunc cupiunt eos etiam quos occiderunt in vitam reuocare: tunc eos laudibus in cælum extollunt. Sic igitur sit vt omnes excellentes viri in multo maiore gloria floreat post mortem, quā in vita florebant. Tunc enim inuidiæ impetu videbatur nonnumquam cursus veræ laudis impediri. Post mortem vero inuidia prorsus extincta & caligine ab omniū oculis dispulsa, mirum est quantus splendor virtutis omnium oculis obuerferat: & quanto consensu multitudinis efferatur. Restat vt de multitudinis insciti-

tia differamus, quàm tertiam causam esse dixi, cur interdum virtus in obscuritate lateat. Fateor quidem imperitum vulgus in magnis erroribus versari solitum. Multos enim videmus falsa virtutis opinione commendatos, multos contra virtute eccellente præditos eodem errore hominum ignominia versari. Nam licet sapientes cum insipientibus in virtutis approbatione consentiant, hoc tamen interest inter utrosque quod sapientes statim vere & incorrupte iudicant, & vitia nomine virtutis iuoluta perspiciunt, insipientes vero id tardius assequuntur & prius aliquam in scitiæ pœnam luunt. Vnde perspicitur, illis qui ad veram gloriam nituntur, nō modo per aliorum hominum furore, & invidia multos labores esse preferendos, & ingentia vitæ discrimina subeunda, sed etiam infamia concipienda. Quæ tamen intra breue admodum tempus evanescet. Tãta enim est veritatis vis, tantum vere virtutis lumen, vt omnem infamiam aut scelere hominum, aut errore conflata debeat, & extinguat. Ita tandem fiet, vt homines etiã scelesti & imperiti bonos egregie laudent. Non ista est, inquis: nam cum in omni genere rerũ illi tantum iudicare de ijs rebus possint, qui sunt earum rerũ scientissimi: fieri non potest vt populus cum sit virtu-

DE GLORIA.

tis ignarus, recte de virtute iudicet Hoc qui-
 dem recte dictum fuisset, si sensus ille quo ho-
 nestatem laudandam & amandam sentimus:
 ratione & disciplina, & non potius natura, &
 quadam penitus insita notione cōstaret, Om-
 nes enim à natura informati sapiētiam, æqui-
 tatem: & animi altitudinem cum admiratio-
 ne suspiciunt. Quod inficiari non potes. Sed
 insidias inquis, fieri multitudini, & ita eue-
 nire vt homines flagitiosi simulatione virtu-
 tis opes, honores, imperia, consequantur. Fa-
 teor equidē, sed quero num possit aliquis do-
 lis, & fraudibus in diuturna laudis possessio-
 ne permanere? Minime certe. Cur ita tandē?
 Quia multa signa sunt, quæ facile arcana mē-
 tis indicent. Nam eum oculi, frons, status, in-
 cessus, occulta mentis aperiant, tum multo
 magis oratio omniaq; vitæ consilia, quæ sem-
 per natura cogente con mentis habitu con-
 sentiunt. Est enim animus quasi fons peren-
 nis vnde omnis oratio, & omnes actiones
 emanant. Vbi igitur vitij redundauerit, mul-
 ta necessario profluent, quæ illius inclusas li-
 bidades ostentent. Quantum studium adhi-
 buit Alcibiades quādiu Spartæ vixit vt seue-
 ri & constātis hominis personam sustineret?
 Num eam tueri diu potuit? Nō profecto. In-
 sita namque libidine cōcitatus infinita flagi-
 tia

cia concepit, cum summa impuritate & impu-
 dētia. Quid phalaris? Quid Dionisius? Quid
 alij immanissimi tyranni? Num cum populos
 specie lenitatis, & clementiæ delinire cupe-
 rent, insitam immanitatem dissimulare po-
 tuerunt? Quàm multi perfidiosi cum intelli-
 gerēt nihil esse fide plau sibilius, frustra se bo-
 nos viros esse simularunt? Quàm multi na tu-
 ra, & ingenio truculenti frustra clementiæ fa-
 mam occupari conati sunt? Veluti ille Demea
 Terentianus qui cum videret facilitate nihil
 homini esse melius, neque clementia, eaque
 de causa blāde atque benignè facere medita-
 retur nullo modo potuit id quod inuita Mi-
 nerua conabatur ad extremum vsque tenere.
 Ad naturam itaque suam subinde redit, &
 cum maxime se cohibere vult, verba plena
 stomachi fundit: quale est illud. Effundite,
 emite, facite, quod vobis lubet. Nulla deniq;
 virtus, nullum studium diu simulari potest.
 Aduersatur enim atque repugnat ipsa natur-
 ra. Quāuis igitur nullum esset ingeniū in po-
 pulo, scelus tamen tam multis signis se ipsum
 indicās negotium nullū esset inspicere. Quid
 quod non est omnino hebes ad id quod est
 melius intelligendum? Vt enim fatear, in re-
 bus que artificio constant, multa ab earum re-
 rum intelligentibus animaduerti posse, quæ

DE GLORIA

Imperitos effugiunt, id tamē in reb. quæ sunt
 cōmuni bus infixæ sensibus accidere non pos-
 se defendo: quamquam in artibus etiam vide-
 mus eadē sæpe numero doctis, & indoctis pro-
 bari. Quis enim est in populo, quæ Francisci
 Mediolanen, eximij citharcedi cantus non in-
 credibili suauitate demulsi; quem Michaëlis
 Angeli Florentini tabula non admiratione
 suspensum teneat; Legi nuper per bella Epi-
 grammata summorū hominū in tabulā quan-
 dam, in qua erat Mendoza tuus vir omnibus
 rebus ornatissimus, Cæsaris apud Venetos le-
 gatus opera Titiani cuiuspiam luculenter ex-
 pressus. Existimāsne fieri posse vt illa pictu-
 ra, quæ viros doctissimos & amplissimos cō-
 mouit, non multitudinem etiam commoue-
 ret? Idem etiam in omnibus alijs artibus acci-
 dere videmus, vt qui excellentes artifices ab
 optimo quoque artifice iudicantur, iudicio
 etiam multitudinis excellent. Contra vero si
 pictor aliquid imitando à natura discedit, si
 mulicus vocem absonam, & paulò à numero
 rum ratione discrepātem emittit, omnes quā-
 rantijs harum artium rudes offendit. Quod si
 homines idiotæ de artibus illis sæpe numero
 recte statuunt, quarum intelligentiā sine di-
 sciplina assequi non possunt: quid de honesta-
 te dicendum est, ad cuius intelligentiā & cu-
 piditatem

diditatem non disciplina, sed natura instituti sumus? Si Aristidis ætate quæsisset aliquis Athenis quis esset omni laude florentissimus, nam aliter graues homines, aliter plebē fuisse responsuram opinari conuenit? Minime quidem. Omnes enim vnum Aristidem propter virtutis excellentiam admirabantur. Tempore Phocionis quis bonorum opinione, fuit illo virtutis & continentiae fama præstantior? Quis item fuit illi iudicio multitudinis antelatus? Quid hic Camillum, quid Regulum, quid Africanum, & alios excellentes populi Romani principes cōmemorem? Quis enim erat Romæ qui non eorum virtutē Romanū imperium nisi iudicaret? Sed minime necesse est in re perspicua confirmanda multis exemplis uti. Constat enim semper vulgus hominum, constantiā, grauitatē, & animi magnitudinem suspexisse. Quod si aliquādo aut vera virtus latet, aut vita simulatione virtutis occultantur, considerandū est, nec virtutis lumē diu obscurum esse posse, nec quicquam factam aut simulatam in diuturna laude versari. præclare igitur Soerates, ut est apud Xenophontem, eam tantum esse certā ad gloriā viam ostendebat, quæ veritate munitetur. Hoc autem ita confirmabat. Fingamus inquit, velle aliquem antecedum præclarum existimā

ti non tamen sit. Is cum illud musicum artifi-
 cium imitari nequeat, reliqua omnia quæ vi-
 derit fieri ab aulædis summa animi conten-
 tione persequetur. Primum igitur operam da-
 bit ut ad eorum similitudinem ornato pul-
 cherrimo instructus, & sequentium agmine
 circumfusus in publicum prodeat. Deinde
 cū eos videat omnium sermone laudari, mul-
 tos etiã laudatores allegabit. Sed tandem aut
 nullum sui speciem dabit, aut si dare volue-
 rit sese ridiculum ostendet. Nec solum malus
 aulædus, sed impudenter arrogans esse con-
 vincetur, ingentelq; opes sine vlllo fructu cõ-
 sumere. Hoc igitur tanto dedecore sine vlllo
 emolumento, & cum omnium derisione con-
 cepto, quo nam modo poterit reliquã vitam
 sine angore traducere? Idem eueniet illi qui
 se summum Imperatorem aut optimum gu-
 bernatorem haberi velit, harumq; artium sit
 ignarus. Si enim cū valde cupiat singularem
 de se opinionem multis afferre, fidem nõ fe-
 cerit, erit certe miser. Si autem fidem fecerit
 multo miserior. Nec enim poterit aut clauũ
 sibi traditum tenere, aut exercitum sibi com-
 missum moderari: & ita eos quos minime vel-
 let, funditus euertet, & ipse cum insigni dede-
 core & ignominia peribit. His quidem ver-
 bis Xenophõ ait solitum fuisse Socratem no-
 biles

biles homines ab inani gloria deterrere. Ali-
 bi vero sermonē à Cambyse cū Cyro filio ha-
 bitum exponens ita eos loquētes inducit. Sic
 statutus pater, inquit Cyrus, nihil esse vtilius
 opinione sapientiæ ad milites imperio conti-
 nendos. Ego vero, inquit Cābyles. Quanam
 igitur ratione perficiam vt me omnes sapien-
 tem opinentur? Vna est, inquit, via ò fili ad il-
 lustre sapientiæ nomen in quouis genere cō-
 sequēdum, sapientiam ipsam cōplecti. Quod
 quidem in res singulas inquirens verum esse
 deprehendes. Si velles enim te bonum agrico-
 lam, aut equitem, aut olædum existimari, nō
 tamen esses: aut aliam quamuis artem profite-
 ri instituisset, cuius esses omnino rudis, vide-
 quàm multa tibi fuissent excogitanda, vt cam
 quàm velles opinionem populo commoue-
 res. Atqui si cum multis egisses, vt te lauda-
 rent, vt videlicet ea via fallax illa confirmare-
 tur opinio, & magnifico cuiuslibet artis appa-
 ratu expectationem multitudinis excitasses:
 vbi primum tui periculum fieret, in scitia tua
 conscientia omnium coniuncta teneretur: &
 apertissimum insolentiæ crimen sustineres.
 Hæcenus quidem Xenophon. Cuius senten-
 tia videmus quàm sit inanis eorum conatus,
 qui dolo atque fallaciis ad gloriam aspirant.
 Erunt quidem illi aliquo tempore in oculis

DE GLORIA

populi, & opibus atque gratia florebut: sed ubi primum inſidiæ detectæ fuerint (neque enim animo cõceptum scelus diſſimulari diu potest, neq; latere) summa infamia deformatur. Sola igitur vera virtus firmam & stabilem gloriã efficiet. Magna est enim vis in virtute, magnum robur & inuictum, nempe quæ nec perditorum hominũ iniurijs infringi, neq; inuidiæ telis obtui, neq; inſcitia multitudinis obscurari possit: sed ita semper cõ scelere & amentia concreditur, vt clarissimũ triumphum agat, lumenq; suum tandem omnium oculis conspiciendum exhibeat. Ergo cum neque flagitiorum omnium inuisa scditas, neque inuidiæ detestabilis immanitas, neque imperitæ multitudinis amētia possint vilo modo laudē honestatis diutius impedire: nihilq; si aliud quod laudi virtutis officiat, eueniat tãdem necesse est, vt virtus omnium improbissimorum etiam cõfessione summis laudibus efferatur. Hæc est illa gloria quam amandam, quam expetendam iudico. Nihil est enim à virtute profectum, quod non sit omni studio complectendum. Illa vero fallax & inanis, quæ se huius imitatricem esse cupit quamuis illi nemo resistat, per se tamen intra breue tempus euanesceat. Nullas enim vires falsum habere potest ad permanendum. Hæc est

est illa quæ miseros homines afflicta quæ populo supplices esse facit, quæ scelera infinita suscipit, quæ ciuitates & imperia cõuellit, inanis, furiola turbulenta, dignitatis appetens, & nõquam in vlla dignitatis parte veritata. Huius tu quidem vitia grauiter in se status es, sed oratio tua immerito inanis gloriæ flagitia ad ipsam gloriam transtulit. Quod quidem perinde est atque si quis humanæ figuræ è luto fictæ vitia colligens, eaque in hominem consecrus, probare vellet hominem esse luteum, & fragilem, mente & ratione penitus carentem. Ista enim gloria cuius scelera cõplexus es, non magis gloriæ rationem cadit, quàm homo è luto, & argilla fictus in hominis rationem. Tuis autem definitionibus vti libet. Vis enim gloriam esse cõscientem vniuersi populi laudem opinione excellentis decoris excitatem. Vtri igitur tibi tandem gloria affluere videtur? Illi ne qui eblanditis suffragiis in opinionem suorum ciutum irrepunt, an illi potius, qui laudem non ambitiose flagitatez, ab omnibus tamẽ & ciuibus, & perigrinis miris laudibus efferuntur? Illi qui autem leuissimi & inconstantissimi rumoris exultant. An ij quorum laudem nulla consequens ætas obruet? Illi postremo quos imperiti tantum ad breue admodum tempus inanisimo plausu profe-

D E G L O R I A

prosequuntur an illi potius, quos paulò post
 omnes ciues, & peregrini, prudètes & impru-
 dentes, boni & improbi sunt eximijs laudi-
 bus ornaturi? Est enim virtus grata multitu-
 dini, iucunda bonis, improbis admiranda &
 contra omnia inuidiæ tela vndique munita.
 Emitaque solam gloria stabilis & firma con-
 sequitur. Contra vero qui virtutis expertes
 sunt, frustra ad gloriam intuntur. Merito igitur
 eos ita pudet, iustius leuitatis, vt interdù
 gloriæ studium in concione profiteri non au-
 deant. Est enim scèdum, & flagitiosum glo-
 riam si se virtute consecrari. Illa igitur oratio
 qua ambitionis indignitatem, insidias egritu-
 dines, humiles & fractas exanimationes ele-
 gantissime descripsisti, nullo modo gloriam
 labefacta: nempe quæ non in ambitione, sed
 in eximia virtute constat. In quo vero ais sa-
 pientiæ studia vulgo contemni, sapientiam
 tuâ requiro. Si enim quid primo impetu vul-
 gus exquirat attendimus, fateor eorum stu-
 dia despici, qui neglectis diuitijs, spretis volu-
 ptatibus, omnem operam in naturæ peruesti-
 gatione ponunt. Sic vero quid tandè natura
 cogente laudare soleat, intelligimus omne
 studium esse gloriæ cupidis in sapientia collo-
 candum. Illi enim ipsi qui primo præclara stu-
 dia sperunt, paulo post animo reputantes
ipsum

ipsius sapientiæ dignitatem, sapientes homi-
 nes, vt aliquod cæleste numen intuentur. Sic
 autem antiquitatis memoriam repetere veli-
 mus, videbimus omnes qui sunt habiti sapien-
 tia præstantes amplissimis honoribus vsos, co-
 rumq; consilio res magnas administratas. Vt
 enim à Poëtis ordinamur, quis ignorat in quâ
 to honore fuerit apud Thebanos Pitestias. Cal-
 chas vero apud vniuersos Græcos, qui Troia-
 nis bellum intulere? Ex principibus autē Am-
 phiaraus, Nector, Palamedes, & Vlysses sapiē-
 tissimi sunt existimati. Quis igitur illis tem-
 poribus fuit auctoritate præstantior? Achil-
 lies autem fertur fuisse traditus in disciplinam
 Chironi Centauro qui fuit inter illius memo-
 riæ sapientes numeratus. Ex quo intelligitur
 quantum fuerit olim sapientiæ tributum. Nū-
 quam enim Poëte finxissent Achillem, quem
 diuinis laudibus ornare volebant, fuisse sum-
 mis artibus eruditum, nisi animaduertissent
 omnes mortales præclaras diciplinas admira-
 ri. sed abeamus à fabulis. Quid Lycurgus? nō
 ne sapientiæ admiratione tantum est auctori-
 tatis affectus, vt ciuitatem luxuria diffluen-
 tem legum seueritate deuociret? Quid septē
 sapientes? Nonne in suis ciuitatibus principa-
 tum obtinuerunt, & Græciam vniuersam, bo-
 namque Asiæ partem sapiētiae nomine com-
 mouerunt?

DE GLORIA

mouerunt? Athenis vero postquam doctrinae studia à paruis iniitijs ad summam amplitudinem peruenère, quis pupuli suffragio vel exercitui, vel Reipublic. præfectus vnquam fuit, qui non esset idem omni doctrina perpolitus? quid hic referã amplissima laudis ornãmẽta, quibus Gorgias, Plato, Aristoteles, Xenocrates, Theophrastus, & omnes denique in philosophia excellentes affecti sunt? apud Persas autem Magi in tanta admiratione fuerunt vt nemini regnare liceret, qui nõ fuisset prius eorum disciplinis institutis. Quantus honos itẽ fuerit habitus apud Aegyptios sacerdotibus penes quos erat diuinarum & humanarum rerum scientia, explicari non potest. Romani longo tempore politiore doctrino caruerunt: attamen quãtum rerum cognitioni tribuerint, ex eo intelligi potest, quod vanissimam illam ex Etruria disciplinã quæ in angurijis & monstris interpretãdis, & exis inspiciẽdis posita erat, in summo honore haberent. Quare minimẽ mirandum est, postquam philosophia Romam immigrauit multitudinem maximarum artium disciplinas admiratam esse, nobilitatemquẽ ad earum cupiditatem vehementer exaruisse. Quid comme morem Africanam illum qui Carthaginẽ & Numantiam deleuit? Quid Lælium sapien-
tem

LIBER TERTIVS. lxxx viij

tem cognominatū? Quid Scæuolá & Brutum
 atque postremo, vt alios innumerabiles omit-
 tam ciceronem nostrum eloquentiæ paren-
 tem qui gloriam Romanam imperij doctri-
 na præstantissimis muneribus illustrauit? An
 est obscurum eruditos homines apud Roma-
 nos egregiam laudem, & eximios honores
 fuisse disciplinarum omnium laude consecu-
 tos? Nec Romani solum sed etiam externi do-
 ctinæ commendatione fuerunt in eam ciui-
 tatē accepti, atque summis honoribus orna-
 ti. qualis fuit Plutarchus Cheronæus, & L. Se-
 neca, aliique permulti, quos esset infinitum
 recēlere, Druides autem apud Gallos, Brach-
 manes apud Indos quantum multitudini ad-
 mirationis attulerint, est satis exploratum. Ex-
 ponam vobis rem admirabilē, & auditu for-
 tasse non iniucundam. Sinæ vt scitis, regionē
 incolunt latissimā, in extremis Orientis oris
 ad septentrionem sitam, atque Scithiæ con-
 tinentem, ita vt multis in locis niue, pruinaq;
 rigeant. Nostri autem cum maria omnia trās-
 miserint inuictis armis omnia littora perua-
 gātes, aurēā Chersonesum, extremaque oras
 Indiæ præteruecti flectunt ad Septentrionē,
 ad regiones maritimas Sinarum naues appel-
 lentes. Ibi itaque tandem consistunt, atque si-
 nem vltimus nauegandi faciunt. Qui igitur

DE GLORIA

ex nostris aliquod commercium cum illis habuerint, aiunt vix esse ullam nationem siue urbium magnitudine siue ædificiorum pulchritudine, siue victu, cultuq; civili, siue flagrantium artium studio cum Sinatu natione comparandam. In libris autem scribendis æneis formis, quæ non ita pridem apud nos in vsu sūt illi infinitis prope sæculis vtuntur. Tantumq; ferunt apud illos tribui disciplinis, vt non sit vlllo modo fas summum imperium committi, nisi illi qui se probauerit esse omni disciplina cumulatum. Nec enim in mādatis honoribus, aut generis: aut fortunæ rationem habent, sed tantum disciplinæ. Omnes igitur qui principatum experunt, in artium studia incumbunt. Vbi autem credunt se non peccatendam progressionem fecisse, ad certos iudices huic muneri destinatos accedūt. Horū suffragio, aut vt indocti repelluntur, aut vt docti certis honoribus insignibus ornantur. Ex ijs diliguntur, qui minores iurisdictiones administrant: Qui autē diuſius in studio permanere, & in maioribus disciplinis versari cupiūt, vbi certam cursum absoluerint, aliud iudicium longe grauius subeunt. Iudicantur enim à viris multo doctioribus, ijs si satisfacerint, ad altiore honoris gradum ascendūt. Sic etiā licet ijs qui ampliore honoris spem sibi

sibi proponunt plures annos in studio consumere, & ordinatim alia atq; alia doctorum hominum iudicia subire. Sunt enim plures ordines hominum de ingenio atq; doctrina iudicantium. Pauci autem sunt qui per omnes doctrinae gradus ad amplissimum locum ascendat: cum multos praestans vis naturae, non paucos fortunae deficiant. Hi tamen pauci summum imperium administrant, in summo rerum fastigio collocati. Hic Metellus: Si verum est, inquit, quod asserit Plato, nepe eam Rem beatam fore, quae se Philosophis regenda tradiderit, Sin ebeati putandi sunt. Essent quidem, inquam, si fuisset Philosophia apud eos recte constituta. Sed ut facta est, genus doctrinae colunt multis erroribus atq; magicis superstitionibus implicatum. In hoc tamen admirandi sunt, quod eos imperio summo praestant, quos esse iudicant doctrinae laude praecellentes. Nam si tantum apud eos valet opinio sapientiae, ut eius etiam inanem speciem summis honoribus afficiant, quid fecissent si vidissent aliquem vere sapientiae muneribus ornatum, & instructum? illum profecto ut divinum hominem, atq; de caelo delapsum cum ingenti admiratione suspicerent. Si igitur, ut eò redeamus, unde sumus digressi, omnes sapientiae opinione praestantes in summa laude

DE GLORIA

atque dignitate vixerūt si doctrinæ studium
 nō solum apud Græcos & Romanos, sed etiā
 in omnibus barbaris nationibus semper flo-
 ruit, atq; dominatum est: satis constat, non di-
 sciplinæ studio gloriam imminai, sed potius
 amplificari. In eo autē quod ais graues, & sa-
 piētes homines minime esse de fama, atq; exi-
 stimatione sollicitos, valde tibi assentior. Sed
 id nō accidit, quia gloriā despiciant, sed quōd
 sapienter intelligunt fieri non posse, vt gloria
 virtutē deserat. Nec enim Aristides cum plau-
 sum vulgi contemnebat, gloriam contemne-
 bat, sed temerarium illum populū motū bre-
 uī interiecto spatio confidentem. Neque Fa-
 bius Maximus qui non ponebat rumores an-
 te salutem, gloriam aspernabatur: sed leuem,
 & inanem famam negligebat, vt paulo post
 constanti omniū laude frueretur. Hoc est au-
 tem quod dici solet, gloriam fugiētem sequi.
 Necesse est enim, vt qui alta mente fontē glo-
 riæ videt, & ita vulgi leuitatem contemnens
 ipsam virtutē, vnde laus omnis emanat, con-
 sedatur, in vera, & constanti gloria vigeat: &
 ita sit vt laudem spernendo laude circūfluat.
 Qui sunt igitur anxii? Qui solliciti? Qui cum
 exanimatione humili atq; fracta omnes auras
 extimescunt? Illi qui errore hominum obrep-
 unt ad dignitates. Nec enim ita sunt amen-

tes vt non intelligant quā infirma sint omnia,
 quæ fraude atq; fallacijs innituntur. Vt enim
 qui in magna rerum omniū inopia se copio-
 sum & lautum existimari vult, magna solici-
 tudine cōturbatur, anxie reformidans ne do-
 mesticarum sordium fama in vulgus emanet,
 cum ea cura diuitem hominem ne attingat
 quidem: ita necesse est virtutis, & sapiētiae ex-
 pertes magna molestia torqueri, si cupiāt glo-
 riam adipisci, cum ij qui virtutis opibus abun-
 dant, sine vlla huiusmodi cura ætatē degant.
 Vident enim sese veræ gloriæ compotes ali-
 quando futuros: x quo efficitur, nimiam

In studio gloriæ sollicitudinem turpi-
 tudine vacare nō posse. Satis enim
 apparet, non adesse virtutem,
 quæ homines quietos,
 atque confiden-
 tes efficit.

M ij HIE

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
DE GLORIA LIBER
QVARTVS.

VAE CVM dixissem, pau-
lum conquieui, & rursum ita exor-
tus sum: satis opinor esse demon-
stratum gloriam non ab errore
vulgi pendere, sed à lumine vir-
tutis oriri nec in populi delirantis inscitia,
sed in exulta mentis acie sitam esse: nec se-
qui multitudinis inconstantiam, sed esse sta-
bili, atque firma in sede collocatam. Natura
enim vi fieri ostendimus, vt omnes mortales
virtutem, & sapientiam in caelum fama, atque
sermone tollant: contra vero flagitia, & scele-
ra detestentur. Probauimus errorē vulgi, quo
saepe numero laudē tribuit indignis, esse non
posse diuturnum: & ita fieri vt qui maxime vi-
dentur gloriae studere, eam minime conse-
quantur: & qui primo interdum aspectu glo-
riae expertes apparent, insigni laude cumu-
lentur. Nunc igitur consequens est, vt breui-
ter explicemus, quantum fructum rebus hu-
manis afferat illius studium. Vt autē hinc ini-
tium

tium sumamus: cum multa diuinitus in humanis animis innata sint, nihil tamen habent vtilius, quàm ingenitum pudorem & verecundiam. Est enim pudor vehemens quidam dedecoris, & ignominie timor. Hunc autem timorem appellat Plato diuinum. Est enim custos omnium virtutum. Primum enim huius verecundie lumen elucet in pueris, in iis præsertim, qui clariore indole nati sunt, quos videmus non tam doloris metu, quàm timore infamie & turpitudinis offensione commoueri. Hic igitur infamie metus illos acuit, & in studio vigilantes efficit. Dum enim ab æqualibus vinci turpe & ignominiosum putant, omnem laborem perferunt, & summam adhibent diligentiam, vt inter omnes excellant. Et ita fit, vt dum dedecus summo studio vitant, honestatem omni ratione conseruentur. Postquam vero ætate progressi magis vim ipsius naturæ dispiciunt, quid est quod eos vehementius incitet in virtutis studium? Hoc enim timore impulsus quidam artium maximarum studia sequuntur: alij militarem disciplinam strenue colunt: alij civilia munera diligenter administrant: alij denique alijs eiusmodi curis inteti sunt, vt omnem dedecoris suspensionem à se remoueant. Cum enim videant nihil esse turpius inscitia.

nihil effœminati animi languore fœdius: nul-
 lum laborem aut periculum dedecoris vitan-
 di gratia recusant. Vides igitur quàm vtile sit
 hoc insitum odium turpitudinis? Qui enim
 ita affecti sunt, vt dedecus exhorreant, non
 umbra, & otio læguescent: nõ luxuria, & mol-
 litia diffluent: non auaritiæ sordibus inquina-
 buntur: non hostis aspectu perculsi & abiecti
 fugient: sed omnibus se periculis exponēt, &
 omnem ætatem honestis in actionibus con-
 sumunt. Quòd si illis ea detur optio, quæ vt
 est infabulis, data fuit Achilli, velint ne po-
 tius pro patria dimicantes cum gloria mori,
 an vitam cum rerum omnium affluentia, & si-
 ne vlla dignitate ad extremã senectutem per-
 ducere, non est dubiũ quin obscure vitæ mor-
 tem claram anteponant. Hic etiam pudor se-
 nes à leuitate, libidine, & inconstantia deter-
 ret, animo reputantes, nihil esse temeraria li-
 bidinosaque senectute flagitiosius. Vt igitur
 nihil est in vita tetrius impudẽtia, ex ea enim
 omnes effrenatæ libidines existũ: ita nihil po-
 terit ad virtutem colendam pudore vtilius in-
 ueniri. Pudor autem quid aliud est, quàm ve-
 hemens motus animi dedecus repellentis, ad
 laudem & gloriam aspirãtis? Ex quo efficitur,
 omne studium honestatis cupiditate gloria
 contineri. Illud deinde quantum est? Nemo

enim vel laborem excipere, vel voluptatem respicere, vel vitam negligere potest, si non sit laudis & gloriæ suauitate delinitus. Cum enim à natura sic instituti simus, vt dolorem vitemus, & voluptatē a seiscamus, euenit necessario, vt magna pars hominum omne officium voluptate meriatur. Nec enim sapientes sumus, vt statim ipsius honestatis pulchritudinem cernere valeamus. Præclare Plato beatum fore prædicat, cui vel in senectute contigerit sapientiam adipisci. Vnicam igitur præclare institutionis rationem esse censet eam, quæ in recto dolore, & in honesta voluptate consistit. Dolorē autem rectum cum esse statuit, qui est turpitudinis infamia capi solet: honestam autem voluptatem, quam magnitudo laudis efficit. Præcipit igitur sic institui pueros, & adolefcētes, vt ignominia quàm maxime doleant, & laude quàm maxime delectentur. Hæc platonis sententia sequēda est omnibus, qui suos in officio cōtinere cupiunt. Aliiter enim frustra operam suam consumet. Nemi enim persuaseris, vt voluptatē spernat: vt autem voluptati fluxæ atque nefariæ, stabilem & honestam anteponat, persuaseris. Nemo inducet animum, vt dolorem appetendum iudicet: vt autem breui & exiguo dolore ingētem effugiat, inducet. Possunt enim be

D E G L O R I A

ne informati animi facile videre quã inanis & fluxa sit corpore percepta voluptas: & intel ligere laudem honestis laboribus emptã firmam & constantem voluptatẽ efficere. Turpi itaq; voluptate libentissime carent, ea cõpensatione, vt vere laudis dulcedine perfruantur. Sic etiam illius doloris vitãdi gratia quẽ admissum dedecus inurit, omnem dolorẽ libenter excipiũt. Quis enim vigilias, quos labores nõ perferunt ij, quos laudis suauitas ad disciplinarum studium inflamat? Quere ab ijs qui summam eruditionem in omni literarum genere consecuti sunt, an potuissent vniquam ad eum gradum aspirare, nisi fuissent à principio dulcedine laudis inuitati. Negabit aperte Iacobus Sadoletus, vir omnibus literarum laudibus abundans, & insigni eloquentia præditus: Negabit Petrus Bembus, qui res Italas, vt audio, clarissimis ingenij monimentis illustrat: Negabit Contarenus, vir omni doctrinã genere, atq; Philosophiã laude cumulatus: Negabunt denique reliqui eiusdem ordinis principes, qui sapietia studia colunt. Hoc autem fatebuntur multi viri eruditione præstantissimi, quos esset infinitum recensere, sese hac laudis iucũditate delinitos, omnes labores sustinuisse. Hoc idem tute ipse fateberis, & omnes denique in quibus idem ar-

dor

dor existit. Magnum est enim voluptatem aspernari, blandimenta naturæ respuere, vitæ cursum in corporis labore, & in animi cōtentione cōficere. Laudis igitur illecebris opus fuit, quibus animi à flagitiosa voluptate ad honestam traducti, neque laborem, neque dolorem vlium sentirent. Tanta est enim gloriæ dulcedo, vt illa semel capti, quamuis sapiētes nō sint, nullis inuidiæ telis infringi, nullis fortunæ tormētis debilitari possint. Licet igitur omnes malorum tempestates sibi subeundas animaduertant, nō tamen eorum metu deterrentur, quo minus omnem operam, curam, & cogitationē in vnam virtutem conferant. Crede mihi, ferre tantam contentionem animi nō possent, nisi voluptate eximia laudis allecti fuissent. Multa sunt à nostris dicā enim audacius, tanto animo suscepta, atque perfecta, vt omnem penè antiquitatem obscurent. Vt enim alias preclaras contentiones omittā, illud certè facinus stupendū est, homines neque multitudine, neque opibus abundantes omnia maria transmisisse, Indiā, & suis & maximorum Regum præsijs opibusq; vallatam aperuisse, & in suam potestatem summa belli contentione redegisse. Quid enim ego referam ingentes classes hostium depressas, innumerabiles exercitus exigua manu fu-

DE GLORIA.

sos, Persas, & Arabas multis in locis superatos, & vt nihil aliud dicam, regionem immenso spatio à Lusitania distātem è Solimani hostis potentissimi faucibus ereptam, & contra ingentem Turcarum, & Thracum multitudinem defensam atque conseruatam? Hæc quidem tāta sunt, vt impium facinus sit ea humanæ virtuti, & non potius auxilio Christi, qui nostris sæpè præsentiam suam declarat, adscribere. Sed si est aliquid humanæ fortitudini tribuendū, quæ tamen ipsa in diuinis beneficijs numerāda est, nihil in nostris hominibus video in quo tam multis gentibus excellent, præter eximiam laudis cupiditatem. Si enim ad numerum respicias, sunt paucissimi: si ad belli apparatus, aut rei militaris scientiā, nullo modo cum Turcarum opibus & vsu comparandi: si ad aliorum auxilia, Turcis omnia in illis terris pacata, nostris autem propter religionis dissensionē vehementer infesta sunt. Sed illud est, nostros verè gloriæ cupiditate incensos, neque vulnera, neq; dolorem sentire: in gladios, & flammās irruere: omniaque vitæ pericula dignitatis gratia negligere. Hęc enim voluptas, quæ ex laude percipitur illos ædificat, vt ad mortem ante oculos positam alacri sanè atque fidenti animo gradientur. Ex quo facile cōstat, laudis suauitatem, non modo,

do, vt ait Cambyles apud Xenophótem, sum-
 morum hominum lauorem leuiorem effice-
 re, sed etiam optabilem, atque iucundum. Si
 igitur præstantium hominum ingenia multis
 laboribus & vigilijs lucem aliquam rebus hu-
 manis attulere: si viri fortes, & magnanimi vt
 patriæ consulerent, vitæ non pepercerunt: si
 postremo aliqui ætatem in clarissimis studijs
 consumentes sapientiam assecuti sunt: id cer-
 te est studio & cupiditati verè laudis assignā-
 dū. Ea enim primam ætatem allicit, & in vir-
 tutis studiū incendit, donec paulatim animos
 ad ipsam virtutem per se colendam & aman-
 dam perducatur. Neque solum primus animi
 cursus, & impetus ad laudem, eos fructus af-
 fert quos diximus, sed multo etiam maiores
 & vberiores effundit iosa laus amplificata. Ex
 ea enim æmulatio existit, quæ stimulis languē-
 tem animum excitat, & ad certamen virtutis
 accendit. Vt autem nihil est inuidia pestilen-
 tius, in eo enim pugnat vt nō virtute propria
 sed alienæ virtutis extinctione principem lo-
 cū obtineat: ita nihil æmulatione salutaris,
 nempe quæ non alienam decus obscurando,
 sed ad parē, aut maiorem laudem nitendo
 ad summā dignitatem adspirat. Quod eni-
 ferunt de Themistocle quæ gloria Miltiadis
 instigauit, vt omnem ætatem in virtute consu-
 meret,

DE GLORIA

meret, quod etiã antiquior fama de Theseo prodit, qui Herculem imitatus bellum cõtra monstra omnia suscepit, patet latissime. Incredibile enim est, quantam vim habeat excellens virtus cõstanti omnium fama celebrata ad animos amore virtutis incitandos, & inflammados. Quis enim est, quem non clarorum hominum gloria vehementer afficiat? quem à somno non suscitet? cui stimulos non admoueat? Multos enim libidini deditos accepimus, qui summorum hominum claritate incitati, repente ad studium honestatis exarserint. Quod minime mirandum est. Quamuis enim pars illa animi nostri, quæ cælestis habenda est, sit plerumque vitij in terram depressa, & quasi demersa, tamẽ ubi primum aliquam honestatis speciem intuetur, ad memoriam suæ naturæ reuocata, amore honestatis acceditur. Quantum igitur potest enititur, vt à vitij emergat, & quasi renatis pennis, quas nefariæ cupiditates inciderat, in altum euolet. Inde autem oritur illa præclara contentio inter virtutis amatores excitata, dum nemo alijs æquo animo cedit, sed singuli potius dant obnixam operam, vt inter omnes excellant. Hoc autem certamine iniecto, quis nõ videt quanta sit futura bonorum affluentia? Illa enim ciuitas planẽ beata est, in qua nõ figulus figulo inuidet,

inuidet, vt ait Heliodus, sed sapiēs cum sapiēte certat: iustus iustum æmulatur, fortis cum forti virtutis præstantia cōtendit: modestus & cōtinens in eo laborat, vt omnes magnitudine continentia vincat. Sic enim fit, vt dum singuli sese ad virtutis certament acuunt, vniuersi tandem sint in virtutū omnium studio florentes. Ergo cum hæc illustris & honesta contentio, tantum utilitatis afferens amplitudine laudis excitetur, quid tãdem illa vtilius in rebus humanis inueniri potest? Animum enim iacētem excitat, instruit, inflammat, omnium dolorum obliuisci facit, & ab omni alia cogitatione ad magnorum hominum imitationem, atq; singulare virtutis studium traducit. Gloriam tu igitur, quæ tã utilis, & fructuosa est vituperare audeas? & eam sapientis in o cuique spretam, & inuisam esse contendes? Quomodo tandem? Aut qualis erit iste sapiens, cuius omne studium in virtute colenda positum esse debet: si virtutis ipsius partem negligat, atque pro nihilo putet? Poterit ne fieri, vt quod ab ipsius honestatis fonte ducitur, ne sit ipsum honestum, eaque de causa sapientibus expectandum? aut parum aperte demonstrauimus nullo modo gloriam aliunde, quàm ab honestate nasci? Nihil, inquis, esse magnum potest, ijs qui cæli spatia immensa

mente

mēte definiunt. Quasi sit quiddam intra cæ-
 li complexum virtute magnificentius, aut ma-
 ius decus in syderibus ipsis, quā in pulchritu-
 dine mentis eluceat. Nam quod ais, eam pru-
 dentia repugnare, iam facile cerni potest,
 quā id sit ab illius ornamentis alienum. Om-
 nes enim virtutes gloriam parientes prudē-
 tia gubernat, & ipsa per se munera amplissi-
 ma, dignitatisq; plenissima tuetur, & susti-
 net. Quemadmodū enim errare, labi, decipi,
 temere quiddquā & imprudenter administra-
 re, turpe & flagitiosum videtur omnibus: ita
 qui nullis erroribus cæcatam mentem habēt,
 sed obscura cognoscūt, & futura præcipiunt,
 & quemadmodum incidētibus rebus vti con-
 veniat sapiēter explicant, amplitudine laudis
 antecellunt. Hæc est enim omnium morta-
 lium opinio, vt homines prudentia præstātes
 summo imperio dignos existimēt. Inde fit, vt
 sæpe numero multitudo, quam præcipitem et
 se dicis, imperiumque nefarie detrectantem,
 prudenti homini libenter obtemperet. Intel-
 ligit enim omnium salutē illius auctoritate,
 & iudicio contineri, qui oprime potest quid
 omnibus utile futurū sit, ratione providere.
 Quod quidem in rebus singulis licet inspice-
 re. Aegroti enim quantumuis morosi bono-
 rum medicorū iussis parent, vectores etiam
 præstan-

præstantium gubernatorum nutus omnes ob-
 feruant. Sic etiam milites incredibili alacrita-
 te ijs imperatoribus obediunt quos esse vidēt
 rei militaris scientia præcellentes. Hoc item
 in reliquis artibus, neq; enim omnes percur-
 rere necesse est, euenire constat, tantum quem
 que auſtoritatis ad imperandam habere, quan-
 tum intelligentia suæ artis excellit. Quod in
 Rcip. regendæ scientia maxime cernitur. Ne-
 mo enim adeo mente captus est, vt non intel-
 ligat eos saluos esse non posse, qui spectati ho-
 minis consilium aspernantur. Ergo ea virtus
 quam omnes mortales planè regiam existi-
 mant, quo tandem modo fieri potest, vt glo-
 riæ aduerſetur. Sequenda est, inquit, vulgi te-
 meritas ijs qui publice laudari cupiunt. Sequē-
 da quidē, si breuem & inanem laudem appe-
 tunt, quam summum statim dedecus & infam-
 ia consequatur. Hoc autem vel eo exem-
 plo, quod ab Homero sumpsisti de salutari
 cōsilio Polydamantis improbato intelligi po-
 test. Nisi forte suspicaris, cum Hector ipse se
 damnaret amentis, quod Polydamanti non
 auscultasset, & temeritatis infamiam morte
 delere statueret, clementiorē in illum exerci-
 tum ab Achille cæsum fuisse, quam ille in se
 fuerit. Inanisimo igitur plausu vnus noctis
 clatus, in eam ignominiam incidit, quæ erat
 morte

DE GLORIA

morte t. istilsima, & acerbissimo patriæ fune
re luenda. Sed inquis, Hectoris nomen esse
multo quã Polydamantis illustrius. Quid ad
rem? Quasi Hector illum splendorem nomi-
nis affecutus sit temeritate & amentia, & non
potius singulari magnitudine animi, quæ pro
patriâ dimicabat. Cum illum itaque multitu-
do Polydamanti præferebat, non temerita-
tem prudētia, sed virtutem eximiam medio-
cri consilio præferebat. Idem de illa compara-
tione Hannonis, & Annibalis dicerem, nisi
viderem alterum grauitate, & constantia o-
mnium approbationē mouere, alterum per-
fidia & immanitate offensionem incurere.

Gloria autem vt dictum est, non admiratione
tantum, sed quadam etiam animorum concili-
atione comparatur. Cum igitur Hānon sem-
per honestus & grauis, Annibal sæpè turpis-
simus nobis occurrat, & in alterum quodam
modo propēli simus, alterius autem sæuitiam
detestemur, nō est probatu difficile, Hanno-
nem plus gloriæ quàm Annibalem fuisse
consecutum. Illam autem partem orationis
tuæ, qua probare conatus es gloriā esse con-
uariam iustitiæ sum valde admiratus. Quid
enim quæso est aptius iustitia ad immortalita-
tem nominis comparandam: Nam si virtutis
amplitudo commouet homines, nihil est illa
magni.

magnificentius: si decus honestatis amorem conciliat, nihil illa pulchrius: si utilitatis magnitudo mortales in alicuius studium incendit, nihil est iustitia salutarius. Quod enim est officium sine ciuile, siue bellicum, siue priuatum, siue publicum, siue ad honestatis cultum, siue ad vitæ commoda pertineat, quod illius tutela vacet? Nullum est studiū quod ab illo seiunctum homines ad se allicere, & aliquam gloriæ partē consequi possit. Ingenium enim perspicax & acutum, si absit iustitia, quo maius extiterit, eo magis erit omnib⁹ suspectum & inuisum. Magnus autem animus iustitia vacans quo fuerit erectior, eo maiorem ex illo pernitiē formidamus. At iustitiæ vel soli confidimus, omniaque vitæ præsidia in bonorum fide cōstituenda putamus. Gloria autem sine hominum fide & beneuolentia intelligi nequit. Ex quo efficitur sine iustitia gloriam cōstare non posse. Non enim quod nō semel diximus, omnia quæcumque animos insolita magnitudine conturbant, in gloria ponenda sunt: sed ea tantum, quæ excellentis animi pulchritudine, & honestate continentur. Tamberlanus quidem Scythæ fuit multis opibus abundans, & bellorum gerendorum peritissimus. Is è Scythiæ finibus egressus multas Aliq̄ nationes popalatus est: & omnia quocū

N que

DE GLORIA

que impetum armorum tulit, ferro, flammaque vallauit. Tandem cum Turcarum Imperatore congressus cum in prelio cepit, & in aurea cauei vinculis aureis costrictum inclusit. Hunc ferunt adeo traci immanique naturae fuisse, ut nullius unquam lachrymis ad misericordiam adduci potuerit. Morem autem hunc in obsidione ciuitatum solitum seruari constat. Primo die candidis tectorijs castra tangebatur, significans eo tantum die spem clementiae obsessis ostendi. Sequenti vero die pupurea fangi praecebat, ut intelligerent omnem aditum ad clementiam illius esse iam puberibus interclusum. Quod si deditiois consiliū in tertium diem differrent, tunc atris tectorijs collocatis omni sexui, & omni aetati interuentionem denuntiabat. Cum autem aliquando urbe n qua sese dedere intra illud bidui spatium recusat, multis tormentis & machinis oppugnet, obsessi salutem desperantes oculos pueros habitu lugubri deformatos instruit, ut ad Tamberlanū supplices accedant, & flebili clamore sublato misericordiam implorent. Hos ille pueros cōspicatus turmam equitum obuiam mittit, quae eos omnes proterat, atque dilaniet, urbemque statim capit, & in omnem sexum ita crudelitatem suam expromit, ut neminem superstitem patriae relinquat. Hic quidem

dem quamuis ingentes opes habuerit, omnia
 que bellorum victor extiterit, nullam glo-
 riam assequi potuit. Est enim gloria, vt sepe
 iam diximus, fama celebris honestatis, excel-
 lentibus in humanum genus meritis excitata,
 beneuolentiam multorum concilians. Illum
 autem non magis quisquam aut laudare aut
 amare poterat, quam procellam atque tem-
 pestatem turbido impetu omnia peruertentem.
 Sed quorsum Tamberlani fecimus men-
 tionem? Vt cum intellexerimus, nullam na-
 turam immanem & importunam, quamuis
 sit reliquis in rebus a Imitanda posse laudem
 adipisci, facilius intelligamus nihil sine iusti-
 tia, & eius partibus nempe fide, benignitate,
 clementia, gloriosum & laudandum reperi-
 ji. Præterea minime obscurum est, omnem
 nominis claritatem, & splendorem in diuini
 numinis imitatione consistere. Huc enim na-
 turæ impetu trahimur omnes, qui laudem ap-
 petimus vt dei similes efficiamur. At nulla
 virtus in Deo nobis clarior, & illustrior oc-
 currit, ea qua genori hominum ope & gratia
 cõsulit, omniaq; iustissimo imperio modera-
 tur. Ea namque omne pie venerationis stu-
 dium, & castissimæ religionis sanctitatem ex-
 citauit. Ea effecit, vt non modo sancti scripto-
 res, sed etiam Poeta Græci, atq; Latini præ-
 cipiunt.

potentem Deum deorum & hominum pa-
 centem appellarent. Ergo cum hæc vna virtu-
 te, quæ polita est in humano genere tuendo
 maxime possemus distare ab immanitate bel-
 latorum, & diuinæ naturæ similitudinē attingere
 quid tandem ad claritatem & omnino illa
 fieri potest illustrius? Quantum vero vniuersum
 genus hominum iustitiâ amaret, aperte
 declarauit, cum sese illis regendum tradidit,
 quæ iustitiâ excellentē esse videbatur. Omnia
 siquidem regna & imperia, singulari iustitiæ
 & æquitatis opinione constituta sunt. Princi-
 pio enim cum nondum essent homines certo
 iure deuincti, omniſq; vita mutuis esset iniu-
 rijs, & cedibus infesta, ij qui a potentioribus
 indigne premebantur, confugiebant ad ali-
 quem iustitiâ & fide præstatem, qui ab eis ini-
 iuriam propulsaret. Hic autem aliorum qui-
 dem vim, & impetum reprimendo: aliorum
 vero miseriam subleuando, facti omniſi con-
 sulebat. Cum igitur animaduerteret vt iuer-
 sus populus, quam salutaris esset omnibus illa
 iuris æqualitas, eum cuius iustitiâ exper-
 tus fuerat, in summo rerum imperio locabat.
 Ex egregia itaque iustitiæ fama, regum maie-
 stas orta est, inde summa imperia nata sunt:
 inde postremo gloria immortalis i fluxit. Nã
 vsque eo proæ la sua amore iustitiæ multo
 tudo

tudo, vt eorum principum memoriam, qui cum fide, & æquitate vixerant, summa religione consecraret. Vnde colligitur, hæc vnâ esse viam munitissimam, ad regis dignitatis amplitudinem & magnificentiam, quæ iustitia, probitate, & beneficentia continetur. Re & tu quidem, inquit Metellus. Contra tamè disputant aliqui, conuenire principi, qui magna quædam spectat, in loco fidè fallere. Aliiter enim negant eum iug dignitati & amplitudini seruire posse. Scio, inquam, multos esse in hac sententia, qua quidem nihil fingi potest amènius. Si enim principi hanc virtutem detraxeris, nõ modo perfugia honorum, præsidia innocentium, firmamenta Reip. conuelles, sed eum turpitudine insigni, notatum reddes. Quid enim turpius principe astuto & fallaci, & vitæ consilia non ad humanæ societatis fidem, sed ad utilitatem suam callide referente? Quis, inquam, putes, nos eum magnum hominem appellare, qui societatem humanam, & nimiam in solenda fide religionem emolumentis suis anteponeat, & non eum potius, qui omnia ad suam amplitudinè dirigat. Credibile quidem est auctores tam sceleratæ sententiæ nulla præcepta honestatis in magno principe fingendo cõplecti. Sed istud amplum, & magnum videamus quale tãdem

sit. Est ne aliquid in rerum natura, quod sine
 propria virtute magnum esse possit? In vni-
 uersum enim vniuscuiusq; rei virtus appella-
 tur id quod eam perficit, & absoluit. Ad huc
 modum canis virtutem esse dicimus celerita-
 tem, & sagacitatem: equi velocitatem ad cur-
 sum, & in periculis ad eundis alacritatem: ho-
 minis vero, ingenium excellens, & egregiam
 ad omne genus honestatis indolem. Similiter
 etiam, in rebus, quæ nõ natura, sed arte & stu-
 dio constant, eas virtutes appellamus, quibus
 earum rerum perfectio cõuincitur. Alia enim
 est virtus pictoris, alia Poëtæ, alia citharædi.
 Nullum autem est artificium, siue ingenuum,
 siue sordidum, quod sine propria virtute esse
 possint, in suo genere cumulate perfectum. Ar-
 tis autem regis virtus, aut iustitia est, aut nul-
 la prorsus est. A principio enim hæc reges
 creauit, & auxit, & ad summum fastigium di-
 gnitatis euexit. Nullam autem huius omnium
 præstantissimæ disciplinæ virtutem dicere,
 cum artes etiam infimas proprijs virtutibus
 excoli videamus, homines esse demētis, & ma-
 ximis in rebus torpissime delirantis. Ergo cõ-
 nihil propria virtute vacans magnitudinem
 suæ naturæ conuenientem assequi possit, con-
 stetque iustitiam esse virtutem maxime re-
 giam, quo tandem modo fieri poterit, vt prin-

ceptis iniuria, atque peccidia, regiam magnitudinem consequatur? Poterit ne vir altus & magnus esse, qui clarus & honestus non sit, aut honestus esse, qui decus & honestatem, pro qua viris magnanimis vita deferenda est, utilitate posteriorem habet? Que enim dignitas in eo poterit in esse, quem inquitant avaritia turpitudine? quem deformant perfidia scelus? quem estrenata dominantis libido à re sua ratione detorsit? Eum certe non principem inodo, sed ne hominem quidem appellaris fas est: sed monstrum potius importunum, non ex equo & homine mixtum, quales Poëta Centauros fuisse fingunt: sed totum è leonis immanitate, & vul peculæ fraude compositum. Non hic disputo quanto angore, sollicitudine, tæbe, cruciatu afficiantur ij qui neminem possunt habere fidei benevolentia cõmunitum, quales sunt omnes qui fidem sanctam non habent. Non dico in quam fluxa, & incerta sede sint eorum opes locatæ, quid ad eas augendas malitia vtuntur: quàm breui concidant omnia imperia malis artibus comparata. Hoc dico, quod ad nostrum institutum pertinet, nihil esse ad hominum existimationem turpius, nihil magis cunctis mortalibus iniustum, Omnes enim iustum imperium libentissime sequuntur, iniustum vero extinctum atque

DE GLORIA

deletum cupiunt. Quod quidem, vnius tantum ciuitatis exempla apertum facient. Fuit in Romanis olim præclara quædam indoles ad iustitiam. Ex ea enim ciuitate prodijt Camillus qui magistrum inaudito scelere ciuitatem hostium prodentem noua pœna affecit. & Faliscos quos belli magnitudine non poterat iustitiæ admiratione sub Romanô imperium subiunxit. Ex illius Reip. institutis extitit Fabricius, qui Regem potētissimum terræ maximum Romanorum incenibus inferentem monuit, vt à veneno caueret. Eiusdem ciuitatis disciplina instructus Regulus, ne fidem hosti datâ falleret, ad exquisitissima supplicia subeunda Carthaginem profectus est. Quid hic memorem Coruncani, Catonis, & Aemilij Pauli continentiam? Quid Africani, quid Quinctij, quid aliorum principum mæ suæmodi, & in seruandis victis moderatorem? Bella vero numquam ferme, nisi lacessiti iniuria sumebāt, nec arma illis ipsis, à quibus violati fuerant inferebant, nisi rebus frustra repetitis bellum ante denuntiarent, atq; solenni ritu indicerent. Imperatores autem earum ipsarum nationum, quas armis subegerant patroni fiebant more maiorum, & eorum comodis egregie consulabant: vsque adeo, vt esset eorum victoria sanis hostibus interdum

retidum expetenda. Quàm multis enim posu-
 lis intestinis seditionibus agitatæ malorum fi-
 nem attulere? Quanta fide socios, & omnes
 deniq; quos semel in fidem receperant, tuta-
 ti sunt? Quãdiu igitur illa ciuitas floruit equi-
 tate, fuitq; omnium gentium commune per-
 fugium, ita propagauit imperium, ut id prope
 modum vicinis terræ finibus terminaret. At
 postquam auaritia infinita in illius mores in-
 uasit, postquam Romani è sociorũ bonis præ-
 dari, subditas gètes vexare, prouincias exina-
 nire cœperunt, statim ciuitatis illius magnitu-
 do dissipari cœpit, & magis magisq; labi do-
 nec omnino corrueret. Minime igitur probã-
 da est illa Carneadis oratio, qua cõtra iustitiã
 in populi Romani concione disseruit. Noluit
 enim ea vir copiosus, & disertus sententiam
 suam exponere, sed ingeniũ ostentare, & de-
 mōstrare nihil esse tam absurdum, quod non
 posset probabile di cẽao fieri. Si enim verum
 fateri uelimus, asseremus Romanum Impe-
 rium fide auctum, atque diutissime cōserua-
 tum fuisse. Quod quidẽ Romanos impulit,
 ut fidẽ in Capitolio prope Iouem summa re-
 ligione consecrarent. Sapienter enim uide-
 bant, nihil quod fide & beneuolentia factum
 nõ esset, diu permanere posse. Id autem cum
 à fide discedebant, multo facilius apparebat.

DE GLORIA

Claudicabat enim imperium, quoties excie-
 bat, ut illi in officio claudicaret. Quod si nul-
 lus honor, nullum imperium, nulla potentia,
 si non sit fidelis constantia stabilita, aliquid sta-
 bilitatis habere potest, tamen erit quisquam
 tanto furore praeditus, qui perfidiam summam
 vitis utilem esse dicat? Non aliquando tan-
 dem animo reputabit, quam multi reges, &
 imperiosi populi propter iniurias illatas, om-
 nibus bonis euersi fuerint? quam cito magnas
 illas opes amiserint? quantum semper odium
 doli, atque fraudes excitarint? Sed esto: sit ali-
 quis improbus, qui in magna amicorum ino-
 pia multorum animis graueris offensus, possit
 opibus per iniuriam partis diu atque sine cura
 frui: tamen erit quisquam animo magno pra-
 editus, qui velit propter vllum vite commodum
 omni laude spoliari? qui diuitias vllas virtutis
 ornamentis anteponat? qui non dedecus vel
 eum summo vite periculo declinet? Quod au-
 tem dedecus tantum est, quod sit cum perfidi-
 ae infamia conferendum? Qui excellenti
 animo sunt neque paupertatem, neque exi-
 tium, neque mortem, neque dolorem me-
 tuunt: omnia quae mortales intoleranda iudi-
 cant continent atque despiciunt: vnum tan-
 tum dedecus extimescunt, & libenter vitam
 abiciunt, ne splendorem honestatis amittant.

Cum

LIBER QVARTVS. cij

Cum igitur in iniquitate turpitudine tanta sit, qui laudis amore flagrauerit, opus est, ut omni impetu in iustitiæ studiū incumbat. Hæc tu tamen vulgo sperni dicis. Ita enim ais euenire, ut serui dominos, liberi parentes uxores maritos pro nihil putet, si videant eos innocentiam seruare fidemq; proprijs emolumentis anteferre. Ita credo fieri posse, ut qui tam alto animo sit, ut cū pecunia non moueat, & constanter huic inani cupiditati, quia pleriq; inflammati in perniciem rapiuntur obstitit, cōtemnatur. Eum quidē quamuis in principio multi ut negligentem hominem, & parum rebus augendis attentū despiciant, vniuersi tamen paulo post admirabuntur. Sed pauperiam obscuram & ignobilem esse dicis. Est quidem si nullæ sint animi diuitiæ, quibus fortune iniuria cōpensari possit. Nam si virtus ad sit tantum abest, ut paupertas splendori nominis officiat, ut id etiam longe clarius & illustrius reddat. Quid Epaminondæ gloriæ nocuit rei familiaris angustia? Nihil sane: immo multo illam magnificentius illustrauit. Non enim ignauia, sed pecuniæ contēptione pauper erat. Nihil autē videtur esse tam excelsi animi quàm pecuniam contemnerc. Idem etiam de Aristide, de Phocione, de multis alijs dici potest: quorum gloriā paupertas non imminuit,

DE GLORIA.

imminuit, sed amplificauit. Si enim gloria posita esset in inanissimo ludorum apparatu, in sumptibus profusis & immoëdicis, è quibus nullus fructus ad publicam utilitatem redundat, si denique in muneribus illis, quæ ad breue admodum tempus multitudinem imperitam delinunt, fatere equidem, eam sine magnis diuitijs parari non posse. Cum autem sita sit in virtutis altitudine, & magnificentia, quæ non inani plausu statim morituro, sed laude perpetua celebratur, qui tibi venit in mente dicere, pecuniæ cupiditatem esse cum gloriæ cupiditate coniunctam? quasi quicquid sit quod in maius odium multitudinis incurrat, quam auaritia, aut rō facile possint animi Maximi gloriam vllam consequi, sine pecuniæ magnitudine. Fuisset hoc in loco facillimum conatueri eorum hominum amentiam, quos disputantes induxisti, neminem splendoris & gloriæ cupidum posse colere iustitiam, & æquitatem. Sed cum sint ita vehementes, atque violenti, vt nullo modo patiatur se vlla iuris disceptatione vinci, iusque suum armis, & non oratione persequendum statuunt, metuo ne disputatione irritati impetum suum in me conuertant. Vides enim quā periculosum sit homines opibus elatos oratione laessere. Verba namque rebus vlciscuntur. Quid igitur?

inquit

inquit Augustinus ridens, timore aliquo ductus tã illustrem causam, tantoque impetu à te susceptam desereres? Minime profecto conuenit homini gloriæ cupido in ipsius gloriæ defensione tam insigne dedecus admittere. Nullo, inquam, modo neque meæ dignitatis obliuiscar, neq; causam deseram, quam etiam si opus ita fuisset vel cum periculo uitæ defendere. Ratio tamen in eunda est, si commode fieri possit, vt in odium hominum potentiū minime veniamus, & illis valde proximus. Alio igitur sermonis genere minus cōtentioso, & magis nitido mihi vtendum censeo, vt facilius in corū animos influat oratio. Exordire igitur, inquit Augustinus. Nos enim valde ad audiendum animis erecti sumus. Faciam inquam. Sed est necesse, vt si mihi exciderint argumenta, quibus illos vti fecisti, me in eorum memoriam reducas. Hoc enim tantum memini, illos postquã se omnia ad gloriam dirigere professi sunt, disputauisse fieri non posse, vt sine magnis opibus ad principatū peruenirent. Deinde exemplis clarorum hominum, & institutis omnium Rerump. & Hispaniæ etiam monumentis ostendere conati sunt, omnem vitæ splendorem in pecunia consistere. Tum fieri posse negauerunt, vt sibi quisquam vel magnas opes pararet, vel ingentem

pecu-

pecuniam conseruaret, nisi prius omnia iura
 p. r. ingeret. Atque ita tandem concluderit,
 esse indignū summorum hominum præstan-
 tia, legibus vllis submitti. Omnia inquit Au-
 gustinus argumenta potissima complexus es:
 nec aliud mihi in mentem venit, quod qui-
 dem ad te facere putem. Principio igitur (in
 quā) videamus an hoc pacto me illis insua-
 te valeam. Sic igitur existimate me cum illis
 loqui. Non possum equidem viri claris-
 simi non admirari præclaram istam indolem
 animi vestri ad omnem decoris, atque digni-
 tatis excellentiam. Quantum enim ex oratio-
 ne vestra iudicare potuit, sic laudis amore fla-
 gratis, vt opes, & facultates, atque postremo
 vitam ipsam gloriæ causa profundere mini-
 me dubitetis. Est igitur iam hic vester impe-
 tus ad laudem, non vulgari laude decoran-
 dus. Quid enim quæso est in vita laude diui-
 nius? E. namque Deum veneramus, nec vl-
 lam victimam namini diuino gratiorem, aut
 magnificentiorem offerre possumus. Ea diui-
 nos homines, & in omni genere virtutis ex-
 celletes afficimus: nec vllum maius præmiū,
 quod recte factis proponi possit, habemus.
 Eius postremo immortalitate breuitatem vi-
 tæ consolamur. Celestis igitur natura animo-
 rum vestrorum, atq; cognatio quæ vobis est
 cum

eum mente diuina, facit vt rebus alijs negle-
ctis, quæ vulgus hominum sitienter appetit,
immortalem gloriam atque diuinam arden-
ter expetatis. Sed interdū vereor, multæ nāq;
insidiæ tēdi solēt hominibus amplissimis qua-
les vos estis, ne sermonibus improborum pa-
teant aures vestræ, quibus in errorem inducti
non veram sed inanem gloriam consecrēmi-
ni, cuius specie capti in sempiternū dedecus
incidatis. Ne igitur id vobis accidat, vt perdi-
torum hominum rumoribus tamquam vētis
aduersis iactati, laudis & gloriæ naufragium
faciatis: singularem cautionem, atque diligen-
tiam adhibendam censeo, & perinde atq; gu-
bernatores optimi in maximis tempestatibus
vectorū consilia non aspernātur: ita nullo mo-
do conuenit vobis in profundo tantis procel-
lis agitato nauigantibus, repudiare consilia ho-
minum dignitati vestræ studētiū. Audite igitur
viri nobilissimi ea quæ fortasse vos quam-
uis sitis ingenio excellenti, propter curas re-
rum maximarū quibus estis impliciti, haud
ita citare potestis intueri. Nec enim dubito fo-
re, modo res ea consilia perditorum hominū
sermonibus anteponatis, vt eam gloriam con-
sequamini. quam nulla vniquā vetustas posse
obruere. Præclare tu quidem, inquit Mer-
tellus, exordium est rhetorum officina sumptis

Si multis dicendi iam nibe illustratum, & ad
 animos nobilitatis vniuersae præparandos sit
 appositum. Si igitur reliquum orationis
 cursum eadem qua cœpisti felicitate peregre-
 ris homines insanos in sanitatem fortasse re-
 stitues. Omnia quidē, inquam, tentabo, nec
 vllum artificium mihi notum prætermittam.
 Tu tamen siquid me hominem in dicendo pe-
 ne rudem effugerit, velim mihi præstos. Om-
 nes namq; persuadendi rationes tibi notas
 esse oportet, nempe qui non Ciceronem mo-
 do, sed artem etiam vniuersam diligentissime
 cognoueris. Magnum, inquit ille ridens, tibi
 aduocatum adhibes. Faciam igitur ut te ope-
 ra mea indigere videro, ut te consilij tui in me
 ad hoc munus deligendo minime peniteat.
 Audi igitur inquam. Sic enim institutam ora-
 tionem, fortasse non incommode, contexere
 licebit. Mihi quidem amplissimi viri hoc in-
 primis spectandum videtur omnibus qui glo-
 riam amant, quam sedem atque domicilium
 habeat ipsa laudis elegantia. Nec enim con-
 uenit rem adeo illustrem nullum certum lo-
 cum, in quo consistat habere, sed sine vlla con-
 stantia vagari. Credibile autem non est, vos
 cum tanta magnitudine animi præditi sitis ali-
 quam leuē, & inanem laudis vmbra inue-
 ni, quæ statim tu nescat, & vobis potius eam ne-

LIBER QUARTVS. CV

minis claritatem quam omnes anni cōsequen-
 tes excipiant. Cum igitur immortalitatis amo-
 re flagretis, reliquum est, vt laudis ipsius do-
 micilium in ea parte constituatis, quæ in vo-
 bis immortalis atq; diuina ducēda est. E cor-
 pore autem cum sit è terra concretum, ea quæ
 de causa mortale, & caducum, quid tandem
 existet, quod fixū, & stabile permanere pos-
 sit? Si claritatem igitur eximiam, si laudem in-
 signem, si glōriam sempiternam adipisci cupi-
 tis, animus ipse natura diuinus & immorta-
 lis est vobis egregie colendus, omnibusq; di-
 uinis copijs locupletandus, nihilque omni-
 no prætermittendum, quod ad illius excel-
 lētem speciem & pulchritudinem pertinere
 videatur. Non enim è gemmis & auro, quo
 flagitiosos homines, & impuras mulieres sæ-
 pe numero fulgere conspicimus, sed è diuino
 cultu animi laudes omnes existunt: inde om-
 nis summæ gloriæ splendor & dignitatis
 elucescit. Animi autem ornamenta, sunt vir-
 tutes eximie, quibus humanæ mentes ornatae
 similitudinem diuinæ mentis attingunt, & simi-
 litudinem nominis assequuntur. Contra
 vero vitia flagitiosa scēditate, pulchritudinē
 animi corrumpunt, & mentis habitum ita de-
 pranant, vt nihil turpius fingi possit. Primum
 igitur cauēdum est omnibus qui dignitatem
O
suam

DE GLORIA.

suam tueri volunt, ne voluptatum blanditijs
 illecti, cælesti illud animi decus inquinent.
 Nefariæ namque voluptates, præterquam
 quòd sunt fviles & inanes, cum semel efflu-
 xerint, ingentem dolorem animis, & diutur-
 num dedecus in pressum relinquunt. Contrà
 vero labores honesti breui contentione per-
 ficiunt, ut animus eximia voluptate complea-
 tur, & insigni gloria cumuletur. Ut igitur il-
 lustris laborum, atq; dolorum patientia ani-
 mum illustrat: ita laborum fuga omnibus il-
 lum ornamenti spoliat. Inde sit ut ne mortem
 quidem, quæ plerisque mortalibus horribilis
 est, & maxime pertimescenda summis viris,
 & cupiditate laudis incensis, liceat extimesce-
 re. Timoris enim turpitudine mentis altitudinè
 deprimat, & illius speciem obscurat. Videtis
 enim quàm scædum & turpe sit abiectis armis
 ex acie fugere, metu trepidare, nihilq; ut forti
 & constanti homine dignum est, sed omnia
 cum humili, & fracta animi demissione susci-
 pere? Hæc certè vobis accidere posse non arbi-
 tror, ut mortem magis terram, & horribilem
 existimetis, quàm tanti dedecoris offensionem.
 Sic enim estis nati, sic educati, sic exem-
 plis domesticis instituti, ut dum ignominiam,
 & turpitudinem vitetis, mortem facile con-
 temnatis. Si igitur tuendæ dignitatis gratia
 sunt

sunt omnes voluptates nefarie repellendae:
 labores eximij suscipiendi, dolores magni
 subeundi, atq; postremo mors etiam appetē-
 da: tātaque est ipsius honestatis vis, vt omnes
 labores leues atq; tolerabiles efficiat, & occi-
 dentem vitam verè laudis dulcedine conso-
 letur, quid erit indignius, quàm dignitatem
 ipsam sordibus auaritiæ maculari? quid amen-
 tius quàm excellentis animi statum, pro quo
 viris magnanimis vita ponenda est, & acer-
 bilissimi cruciatus etiam perferendi, pecuniæ
 causa prodere, & amore diuitiarū terrestriū,
 & caducarum opes cælestes, quæ magna ex
 parte in iustitia consistunt, amittere? Nihil est
 enim vel ad elegantiam pulchrius, vel ad stu-
 dium multitudinis amabilius, vel ad clarita-
 tem nominis illustrius, quàm humanam so-
 cietatem tueri, propriæque vtilitatis immem-
 morem omniū incolumitati prospicere. Hæc
 enim sunt illa diuina opera, quæ admiratio-
 nem cunctis afferunt: studia hominum exci-
 tant, immortalique laude vigent. Vt autem
 nihil est iustitia præstabilius, ita nihil iniu-
 ria tetrius, nihil fœdus, nihil omnibus magis
 execrandum. Ergo qui pecuniam æquitati iu-
 ris anteposit, illustrem animi figuram, habi-
 tumq; corrumpit: & dum legibus quas recta
 ratio, atque diuina faxit, subdi ignominio-
 sius

sum putat, ipse sese dedecori & ignominie,
 vilissimo pretio addicit. Animi itaque splendo-
 re deleto, impuritateque suscepta, quæ tandem
 spes relinqui potest vilius laudis & gloriæ cõ-
 parandæ, cum ex ornamentis animi laudes
 omnes oriantur? Non adducar igitur vt cre-
 dam vos aliquid ad famam sordidam, & ve-
 stris rationibus, & institutis alienum, pecuniæ
 causa suscipere. Quamuis deinde valde for-
 tunas amplificetis, multi tamen erunt merca-
 tores qui vos diuitijs longe superent. Vestrum
 autem est non eas opes appetere quibus ob-
 fœuri etiam homines affluunt, sed quæ vos in-
 astissimo gradu constituent: neque in illis diui-
 tijs dignitatem ponere, quibus abundantem
 licet esse turpissimum: sed per quæ omnia ve-
 re dignitatis ornamenta consequamini. Si ve-
 ro pecuniam vt gloriæ instrumentum aman-
 dan existimatis, reputate quàm sit absurdum
 pecuniæ causa, dignitate omni orbati, atque glo-
 riam prorsus abijcere. Nec vos illorum homi-
 num exemplis vti debeat, qui flagitijs indignis-
 simis facta egregia cõtaminauerunt. Quis enim
 est tam sine mente, qui vel Marium vel Syl-
 lam, vel Cæsarem, vel alios simili amentia fu-
 rentes eorum nomine laudet, quòd vt magnas
 opes haberent detrimenta quam plurima cõ-
 munitibus rebus inuexerint? Contra vero, si-
 mul

quid

quid ab illis sapienter & fortiter administratum est: siquid opere & studij in Reip. contulere, id omnes laudibus efferendum, atque prædicandum iudicant. Non sunt igitur quidam homines imperici vel stri dissimiles vllomodo ferendi, qui cum summorum hominum virtutes assequi nequeant, eorum vitia confectantur. Hoc enim periude est, atque si quis excellentem formam illuue & squallore fœdatam effingere volens, cum pulchritudinem illam expriri nere non possit, illuuiem tantum, atque sordes imitetur. Nec vos moueat illa descriptio facultatum in Rebusp, ab earum moderatoribus insituta. Non enim fuit mens eorum, vt summos honores ad eos qui essent opulentissimi deferrent. Sed cum intelligerent illos qui summa rerum inopia premuntur haud ita facile posse Reip. studia nauare, & eas artes colere, quibus patriæ maximis in rebus vsui esse possent, homines propter necessarij victus indigentiam infimis artibus incumbentes, nec inmodicis oneribus fatigandos, nec summi honoribus honestandos esse decreuerunt. Illum autem maximum censum statuerunt qui satis esset ad vitam honeste & moderate degendam. Quod si quis infimæ classis homo virtutem egregie coleret, & excellenti industria e tenebris emergeret, illi

certe noluerūt esse aditum ad summos honores interclusum. Tunc enim optime Reipub. consuli putabant, cum virtus & frugalitas inerti nobilitati esset antelata. Nam quod ad Hispaniæ principes attinet, quos olim dicitis diuites homines appellatos, haud facile dixerim, magisne, propter abundantiam pecuniae, an ob illustres animi opes, hoc sibi cognomen peperisse. Illud affirmare possum, eorum nomen, qui virtutis opibus minime instructi fuerunt, aut obliuione sepultū esse, aut quod est longe grauius, sempiterna infamia notatum. Soli igitur omnium prædicatione celebratur qui pro religione, & patriæ defensione opes & facultates neglexere, caputq; suum in vitæ discrimen intulere, hostiumque impetum in uicta virtute repressere. Horum enim laudes ad citharam patrio more canitur: horum res gestas ornari, his mirificum ab vniuersis studiū tribui videmus. Si vos autem lauta, & pretiosa suppellex, si magna familia, & magnifici apparatus ita delectent, vt in illis decus vitæ constituat, veniat vobis in mentem, quàm sit indignum aliunde quàm à vobis ipsis dignitatem exquirere. Etenim si vos aliqui propter alium vestrum æqualem honorarent, idque aperte ostenderent, sese nullo numero vos habituros fuisse, nisi vidissent cum illo sociatos,

quem

quem obleruantia dignum cēserent: id certe splendore vestro indignum putaretis, honoremq; aliorum causa vobis oblatum aspernamini. At quanto est indignus propter infirmam seruorū conditionem, aut propter opes fluxas, & caducas obseruari? Perficite igitur viri nobilissimi, vt nō facultatib⁹, nō familię, non generis claritati: sed vobis ipsis, hoc est, animis vestris omni laude cumulatis honores eximij deferantur. Ea enim tantum vestra ducite, & earum facultatum copia gloriāmini, quę nec casus eripit, nec inuidia labefactat, nec ætas vlla consumit. Quę enim ad imperitate multiusjinis plausurā aucupandum referuntur, ita sunt fluxa & inania, vt intra breue tempus & exiguum ea omnia leuissimus etiā quisq; contemnat, & pro nihilo habenda putet. Nec eos imitemini, qui corruptis hominū studijs se stabilem gloriam assequi posse cōfident, eaque de causa alijs eripiunt, quod alijs statim largiuntur. Multo enim plures erunt iniustitia læsi quē beneficio deuincti. Deinde multitudinis odium iustissimis de causis excitatum est multo vehementius, quā sit illa gratia paucorum, impurissima largitione collecta: & ita fit, vt qui malefici sunt in multos, vt esse possint in paucos benefici, fructū laudis exigū, & inanem habeant, celeris autem

offensionem sempiternam. Repellite igitur omnia, quae maculam afferte possunt vestrae dignitati, illaque studia colite, quae sola gloriosa sunt existimanda. Nō enim diuitijs abundare, nec tenuiores affligere, neque in Rep. dominari, sed animi bonis affluere, vniuersis charum esse, Reip. salutatem existimari, est laudabile, gloriosum, & summis honorib⁹ illustrandum. Est enim honor diuinum quoddam premium virtuti, & honestati constitutum, omne turpitudinis consortium repellens: & ita fit vt qui animum flagitio, & turpitudine contaminatum gerunt, nullo pacto honorem, sed inane fortasse nomen honoris adepti in summa ignominia verentur. Ergo cum tanta dignitas sit in animo virtutis ornamentis exculto: cum tantum laudis ornamentum in fide, iustitia, bonitate, consistat: tamen erit quisquam, qui suadere audeat, vobis hominibus ad decus, & laudem natis, vt tantum decus abijciatis? vt praeclaram istam indolē insigni scelere polluatis? vt animi praestantissimum eximio decore maculetis? Non istud genus hominū a vestra familiaritate repellatis? Non tantam gloriae labem atque perniciem in terras vltimas exterminabitis? Arcete viri amplissimi pestem, foeda, consilia detestamini, scelerosos homines a contubernio vestro rejicite, ne

uestro nomini grauem maculam sermonibus
 impurissimis inurant. Non enim illa domus
 gloria floret, in quam innumerabilis pecunia
 congesta est: sed quę multis abstinentię exem-
 plis abundat. Nec qui opibus & potentia præ-
 stant, sed qui sunt virtute & dignitate princi-
 pes splendide solent atque magnifice laudari.
 Nec illi qui proprię vitę consulunt; sed qui
 eam pro patrię salute ponunt, in gloria sunt.
 Non vos autem cõturbet inopię nomen. Si
 enim fortunę Reip. causa neglexeritis pro-
 fluxis & interituris opibus æternis atque diui-
 nis affluetis. Nec motus ipsius aspectu terrea
 mini. Si enim cum id a vobis patria flagitare
 rit, hęc breuem & miseram vitam in summũ
 discrimen adduxeritis, immortalitatem con-
 sequamini. Si igit̃ exarsistis ad glorię cupidi-
 tatē si vos à primis annis pulchritudo digni-
 tatis allēxit, si immortalitatis studio flagratis,
 excellentem istam industriam in virtutis stu-
 dio consumere, iustitiam atque pietatem coli-
 te, vniuersum genus hominum beneficijs ve-
 stris obligate. Sic enim eam honestatis ampli-
 tudinem consequemini, quam præsentēs ad-
 mirentur: posteri memoria gratissima prose-
 quantur: de cuius laude mortales omnes vna
 mōte & voce consentiant. Hactenus quidem
 me cum illis differuisse existimate. Libenter

autem hoc dicendi genere vsus sum, vt hac
 quasi declamatione meditatus atque paratus
 aliquando ad huiusmodi homines ab iniuria
 dehortandos accedam. Cupio enim eos quo-
 nis artificio ab opinione leuitatis ad vera glo-
 ria ratione traducere. Nihil quidem, inquit
 Metellus, erit quod nō isto tam eleganti ora-
 tionis instrumēto effici valeat. Sed vnde que-
 so tibi tanta dicendi ornamenta suppētunt?
 Hanc enim ante hac habuit de te opinionem,
 vt existimarem te facile posse tractare mate-
 riam, in cuius commemoratione multū vt so-
 les, opere & studij consumeres: Vt autem ex
 tempore isto modo diceres, suspicari nō po-
 teram. Quod itē in Augustino nostro mira-
 bar. Quamuis enim nihil sit illo politius, ta-
 men tam splendidum orationis ornatū ab il-
 lo sine diligentiore meditatione nō expecta-
 bam. Fortasse, inquā ridens, habet hic locus
 aliquam vim diuinam, quæ differentiam ani-
 mos incitet: & nos ea quæ dicimus, non inge-
 nio nostro, sed Musarum spiritu concitati di-
 cimus. Vt autem Poëtis multo felicius fluunt
 carmina, quæ non studio & meditatione, sed
 furore diuino proferuntur: ita mirum nō est
 nostra nō multum multis in locis à Poëtis dis-
 fidēcia vberius Musarum quodā afflatu fun-
 di, quàm diuturna commentatione contexi
 potuiss

potuissent. Sic hæc, inquit Augustinus loci natura est, huic nobis sæpius ut niendum ceseo, ut tam iucunda Musarum consuetudine fruamur, illarumque numine completi, in his salte sedibus floridis & amœnis inter has vltimos tam suis frõdibus, quàm adiunctis vitibus totum hunc locum opacantes deserti esse possimus. Tibi igitur auctor sum, ut hac tanta loci opportunitate admonitus, ea quæ restant alacrius persequare. Faciam inquam: atque de Iustitia quidem non est quod amplius in præsentia disserã. Cum enim veram decus sit in maxima virtute positû, quæ quidem illustratur magnis in Remp. meritis: constetq; nihil esse Iustitia magnificentius, aut hominũ vitæ salutaris: quid est magis per specuũ, quàm summum & excellens decus Iustitiæ munere contineri? maxime cum nulla animi, & ingenij indoles egregia à iustitia sciũda possit aliam quam habere dignitatem? Quæ enim iniusta sunt, quãvis sint admirabilia, sunt odiosa, & iniusta, perpetuaque flagrant infamia. Quod quidem, in animi magnitudine facile cernitur. Rectè tu quidem, virtutem, à temeritate & audacia distinxisti, cũ dicerès, nõ omnẽ animi alacritatẽ in fortitudinis rationem cadere, sed eam tantũ, quæ rationis imperium sequitur, & pro Iustitia, atque cõmuni vili-

tate pugnat. Qui enim impetu cæco, & incó-
 siderato concitatus manu cum hoste confli-
 git, eum nullo modo fortem, sed temerarium,
 & immanem appellari conuenit. Ille igitur tã-
 tum vt dixi fortis est, qui rationi parens nul-
 lum periculum pro salute communi recusat.
 Qui autem hoc animo est, egregia laude care-
 re non poterit. Omnes enim mortales admi-
 rantur inuictam: obur animi, nemini cedentis,
 nulli labori succumbentis, nullis periculis
 officia reliquentis. Nec verum est, inhumã-
 nam & impudentem audaciam, cõstanti mul-
 titudinis opinione laudari. Quis enim homi-
 nes cæde nefaria imbutos, sanguinemque per-
 petuo sitientes eo nomine laudandos putat,
 quòd aliquòd immane facinus intrepide sus-
 cipiant. Contrã vero quo maior est in illis ad
 scel^o audacia, eo magis illos omnes mortales
 oderunt, & execrãtur, malaque peste dignos
 existimant. In eo autem quod ais, summos
 principes iniustissima bella suscipiendo sum-
 ma quadã gloria floruisse, parum mihi vide-
 ris attendere, quæ sit huius verbi sententia.
 Gloria enim vt sæpè dictum est, sine singula-
 ri hominũ studio & beneuolentiã, ne intelli-
 gi quidem potest. Nemo enim pestilentiam,
 & vastitatẽ, nemo terræ motum, eluisionem,
 incendium, & reliqua, quæ vi incredibili ani-

mos hominum perterrent, gloriosa vñquam
 putauit. Ea igitur tātum laudari, ea memoria
 mandari, ea immortali religione consecrare
 cernimus, quæ alia quadam mente, atque sin-
 gulari Iustitiæ & pietatis studio geruntur. Vt
 igitur nec nature prodigijs nec truculētis bel-
 lais gloria tribui potest: ita nec hominibus
 nihil omnino à belluarum immanitate distā-
 tibus. Quis enim est tam sine mente, qui no-
 men eorum nō oderit, quos accepit fuisse ge-
 neri humano pestilentes? Ergo cum gloria
 magna ex parte in hominum caritate sita sit,
 eos quos omnes existimant luce indignos ex-
 titisse, quibus etiam ad inferos perpetuū cru-
 ciatum extant, dices esse gloriam consecutos?
 Fuerint ille potentes & admirādi: horrificum
 bellum malis intulerint: innumeraōiles na-
 tiones Martis vi peculerino: atque subege-
 rint gloria certē ne tum quidem cum se florē-
 tes, atque beatos existimabant, affici potue-
 runt. & nūc mortui, omnibus impuri, detesta-
 biles & execrandi videntur? Quod si leuissi-
 mus quisque eos admiratione percussus ex-
 lollat, nō diu in ea opinione permanebit. Il-
 lam eaim, breui tempore, ratio, atque medio-
 cris animaduersio penitus euellet. Hic locus
 postulat, vt ordine tuo omissio nunc potissi-
 mum orationem illam refutemus, qua affue-
rabas,

rabas, eos qui in singulari certamine furēter
 inuito parent suum obruncant, insigni gloria
 cumulati. Eos enim ne minimā quidem glo-
 riæ partem attingere contendam. Non enim
 fortes, sed furiosi: nō honesti, sed impuri: non
 illustres & ampli, sed humiles, & obteuri sunt
 existimandi. Grauius tu quidem, & merito
 genus illud certaminis, vt omnibus institutis
 diuinis, & humanis infestum infestatus es.

Quid enim habet turbulētum illud dissi-
 dia in sua in laessendo contumelia, funestus ille
 teterrimæ cōtentionis exitus, quod non sit &
 omni scelere imbutū, & turpitudine insigni
 cumulatum? Eos tamen ais, in summa gloria
 versari. Quomodo tandem? Aut qualis est
 ista gloria? Cōcursum vndique sit leuissimorum
 hominum, vt viros illos Martios inter se
 acriter, & animose sine vlla graui causa certā-
 tes spectēt. Tribuitur magna laus illis, qui vel
 hominem sanctissimo sibi religionis fœdere
 sociatum iugulēt, vel mortiferam plagam vt
 amētissimæ multitudini satisfaciāt, interrito
 vultu excipiant. Sed velim mihi dicas, cum
 olim gladiatores inspectantes populo Roma-
 no depugnabāt, num existimes eos qui simili
 audacia paribus suis vitam eripiebant, simili
 laudis genere caruisse? Immo quo plures &
 clariores spectatores habebāt, eo maiorē plau-
 sum

sum excitabant. Quid autem mirum est, hominum genus abiectissimum propter inane virtutis imaginem, eam laudem obtinuisse, quæ bestiis etiam dari solebat? Laudabatur enim fere truces, & immanes, quæ multos homines in circo laniabatur. Hac etiam ætate, in Hispania præsertim, cum in ludis publicis undique spicula in tauros intorquetur, illi qui magnam hominum stragem edunt, egregij tauri, atque non vulgari pretio digni reputantur. Sic igitur homines isti nobiles, qui amentia præcipites in exitium ruunt, ab imperita multitudine laudem assequuntur, sed eam laudem, quæ sit illis cum impurissimis gladiatoribus, cum leonibus, cum pætheris, atque postremo cum tauris etiam communis. Num quispiam asseruit, aut feras illas, aut homines efferatos, quorum ludus erat humanum sanguinem fundere, in gloria fuisse? Minime quidem. Cur ita tandem? Quia gloria nullo modo consistit in leui, atque repentina multitudinis approbatione, quæ momento temporis evanescit. Vt igitur apud Romanos non Mirmillones, non Retiarij, non Thraces, non Hoplomachi, non denique totum hoc operarum genus est disciplina lanistarum impurissimum & inquinatissimum, quavis audax esset, in gloria vixit, sed Imperatores, & optimates virtute, gravitate,

& cōsilio patriam conseruantes: ita nunc nō
 in humanum, ferum, barbarum facinus obeū
 tes in gloria vigent, sed viri constantes & gra
 ues amplissimæ virtutis opibus Christianam
 Remp. fulcientes. Nemo enim non videt isto
 rum turpitudinem, qui vitam venale habent:
 qui sui, aut aduersarij cæde, amentissimæ mul
 titudinis spectaculum præbēt. qui sunt furoris
 ipsius mancipia, qui leuissimis de causis gla
 diatorio generi mortis addicuntur. Videte igitur,
 quod genus laudis vita emendandam putent
 homines amentissimī. Id nēpē, quod impuris
 gladiatoribus, & bestijs immanibus concedi
 potest. Deinde, quā cito memoria fac moris
 illius extinguitur. Postremo, quanta sceleris
 infamia deforuitur sit. Qui enim in certa
 mine spiritum effundunt, statim veniunt in
 obliuionem, & ita excedūt ē vita ut ne pom
 pa quidem aut funeris & sepulture honorē,
 quem vulgus hominum plurimi facit, obti
 neant. Victores autem, quis post triduum sa
 piens in magnis viris habendos putat? Quem
 admodum igitur olim gladiatores quāuis vi
 ctōres ē circo discederēt, & p̄ciā veherentur
 in rheda eximio quodā plausu celebrati, ne
 mo non infamēs & detestabiles existimabat:
 ita isti quos similis in cōditione dissimili mo
 rum feritas, atque barbaria delectat, quamais
 illo

illo tēpore exiguo, in quo maior est leuitati & amētīæ, quam rationi & iudicio locus, à leuissima illa turba aliquod genus laudis assequatur: breui tamen omnium opinione in turpissimorum hominum numero reponuntur. Nec enim esse potest in scelere, diuturna multitudinis approbatio. Ergo cum gloria posita sit in constanti prædicatione hominum, ingētia facta mirantium, & eximium ornamentum dignitatis insigni amore cōplectentium, illam tam inanem laudem, tam temerariam, tam repentinam, tam subito ex omni memoria discedentem, atque postremo tanta sceleris immanissimi contagione maculatam gloriam appellabis? Nullo modo, mihi crede, potest gloria in tam tetro & impio, tam omnib⁹ testato, tam cunctis hominibus inuiso facinore, consistendi locum habere. Qui sunt igitur illi quorum virtutem omnes summi, infimi, mediocres admirantur: quorum magnificam speciem intuentes studio incēduntur: qui nō viui modo, sed multo etiā magis post mortem in ore omnium sunt? Illi nempe qui insignem patriæ caritatem incredibili robore, atque virtute communiunt: qui humana omnia quātumuis horribilia veri decoris tuendi causa despiciunt: qui vitam cum opus ita fuerit, patriæ reddere minime recusant. Mirū enim

P est,

DE GLORIA

est, ut afficiantur omnes, quoties audiunt, aliquod lacinus clarum & memorabile, pro salute omnium, cum magno vitæ periculo susceptum. Tanta est enim huius virtutis admiratio, ut eos etiam, qui multis ante seculis patriæ suam sanguinem largiti sunt amare compellamur. Ceterus itaque hominum commemoratio ne viget, qui sese in medios hostes immisit, ut morte sua patriam conseruaret. Clarissimam Leonidæ mortem pro salute Græciæ appetitam miris laudibus exornant. Decij sese pro patria deuouentes animos nostros sibi virtutis admiratione deuinciunt. Huius generis exempla innumerabilia proferri possunt, quibus intelligamus non audaciæ, sed virtuti laudem immortalem tribui, nec patriam importuna cupiditate vexantes, sed eam cum vitæ etiam periculo conseruantes omnium sermone celebrari: nec illis qui omnia dominandi libidine peruertere, sed qui è suorum ceruicibus hostiū impetū insignē virtute depulserunt, diuinos honores haberi. Sed minime necesse est nobis hoc in loco diutius immorari, ad alia præsertim festinātibus. Restat ut aliquid etiam de Temperantiæ laude dicemus. Est enim in hac virtute totius honestatis decus, & lumen constitutum. Regit enim, & continet omnes affectiones, unde appellatur Temperantia,

perantia, quod insit in illa animorum temperatio quædam, & admirabilis ex vario & repugnante affectionû genere concitatus. Græci appellat: Sophrosinon, quasi Sozoufa phroi isin. Conseruat enim maxime prudentiam: & considerata iudicia rationis salutari præsidio confirmat. Parum enim iuuat recte sentire, si statim nos libidinis immanitas à recta sententia depellat. Hoc igitur efficit Temperantia vt ratio imperium facillime teneat, atq; pro dignitate regium manus administret. Refrenat enim libidinem: voluptatem nefariam repellit: infinitis cupiditatibus obsistit: & omnes denique motus animi temerarios atq; turbulentos coercet, & cõprimit. Ex quo efficitur, prudentiam, atque iustitiam modestiæ munere contineri. Tunc enim demum vel vera cernere, vel recta atq; simplicia consecrari possumus, cum omnis libido comprimitur. Iam vero illa magni animi indoles, ad res altas & arduas aspirans, si modestia vacat, virtutis nomen habere nõ potest, sed extremi furoris & amentitiæ. Qui enim ita elato animo sunt, vt modum non teneant à rationis imperio deficiunt, & impetu cæcorunt, omnia quocumque se conferunt euertentes. Cum autem præcipuû munus huius virtutis sit, in omni officio modum & ordinem conseruare, & id quod

DE GLORIA

in qualibet re maxime deceat amplecti, necessario complexa est omnem pulchritudinis excellentiã. Vt enim qui temeritate & amentia ducuntur, aut alicui proterve nocent, aut molliter & effeminate se gerunt dedecus insignne concipiunt: ita qui animo recte constituti sapientiam & æquitatem colunt, & humana cuncta despiciunt omnia honestatis lege metientes, omnibus simul dignitatis opibus excellunt. Ergo cum hæc virtus omne dignitatis ornamentum in se contineat, & virtus ex se necessario gloriam generet, relinquitur omnem gloriam in temperantia consistere. In ordine enim vitæ & cõstantia, sita est honestas omnis, & in confusione turpitude. Quid enim quæso, Achillis iracundia, aut Aiacis furore turpius? Quorũ alter luctu atq; lachrymis quantum sibi ipse displiceret ostendit: alter dedecus impotentia animi conceptum morte delere constituit. Quod si homines laudis avidi, propter intemperariæ recordationem se ipsi oderunt, quod tandem de illis populi vniuersi iudicium fore suscipiamur? Fieri ne potest vt multitudo sit in quemquã natura clementior, quàm est quisquã in se ipsum? aut vt cernat aliquis acutius sua flagitia, quàm vulgus ad alienum dedecus animo notandum semper intentum? Quod autem ad Annibalem

attingit,

attinet, si talis eius natura fuit, qualis à Silio describitur, ecquē existimas, qui tātum illius immanitatem non exhorruerit, atq; detestatus sit? Cum igitur odio hominum flagrarit, ad gloriam peruenire non potuit. Non est ita inquis. Immo præcipiti & effrenata mēte eam gloriam est adeptus, quam animi moderatio-
ne atque temperantia nunquam assequi potuisset. Pergis ne gloriam in hominum metu atque consternatione ponere, quæ tota est in animi dignitate atque beneficentia collocanda? Fuit ille quidem stupēdus, fateor: sed ita, vt horrida & infesta pestis, non vt vir egregiæ dignitatis laudibus abundans. Quod etiā in Alcibiade perspicui potest, qui cum egregiā indolem intemperantia contaminarit, ignominia sempiternæ maculis est aspersus. Idem de Pausania, cuius etiam memoriam intulisti, & reliquis eodem morbo oppressis asserendū est. Nam quod ad Alexandrum attinet, quantum illius dignitati intēperantiæ dedecus offecerit, explicari non potest. Quamuis enim magnum nomen animi præstantis altitudine, & multis continentia exēplis adeptus fuerit, postquam sese immēsa luxuria, impiaq; multorum cæde commaculavit, extremam ignominiam subit. Factum enim est vt illius nomen paulo ante hostibus etiam earū, esset re-

DE GLORIA.

penſe amicis prope omnibus inuiſum. In vni-
 uerſum autem, quos dixiſſi gloriae magnitudi-
 ne inſolentes & furioſos extitiſſe, in nūquam
 vllum verè laudis guſtū habuere, nec ſolida
 gloria, ſed iactatione, & leuitate à mentis ſta-
 tu deiecti ſunt. Non enim erant virtute vera,
 è qua gloria omnis emanat, ſtabiliti, & ideo
 nec ventofam populi celebritatem, nec hono-
 res eximios ferre atq; ſuſtinere vllō modo po-
 tuerunt. Perinde enim atq; parua cymba na-
 uis onerariae velis & armamentis inſtructa vē-
 tum ſuſtinere non poteſt, ſed leuiſſimo flatu
 iactata deprimitur: ita iſti, cum virtutis ampli-
 tudine & grauitate careant, honorib⁹ eximijs
 tanquam ventis vehementibus obruuntur.

Vide autem quā grauiſſe Plato omnem vi-
 tae dignitatem in animi moderatione ponat.
 Sic enim ait in quarto libro de Legibus. *Deus*
quidem ò viti, vt ex antiquorum ſcriptis ac-
cepimus, omnium rerum initium, extremum,
& medium numine ſuo cōplectens, ita recta
per omnia pertinet, vt orbē natura conficiat.
 Illum autem ſequitur iuſtitia, in eos qui à di-
 uina lege deficiunt ſeuere vindicās. Porro au-
 tem, qui vitae beatæ cōſpōſ futurus eſt, iuſti-
 tiam amplexus, humili ornatu ſubſequitur:
 qui vero ductus inſolētia, vel opibus, vel ho-
 noribus, vel forma corporis elatus, tum inſe-

ta & amentia præcep̄s ardentiq; impetu ani-
mi concitatus, cum tanta contumelia, vt sta-
tuat nullius se principis aut moderatoris ope
indigere, sed esse potius ad alios regendos in-
structum, is à Deo deseritur. Desertus autem
& alios ijsdē opinionibus inflatos sibi socios
adiugens, exultat, omnia perturbans. Et pri-
mum quidē apud multitudinem in viris ma-
gnis habetur, sed breui dignas pœnas iustitiæ
pendens, se ipsam, domum, vniuersamq; pa-
triâ fœditus euerit. Verba Platonis expres-
si, quibus vir ille summus omnē gloriæ ratio-
nem in iustitiæ cultu, & in humilitate collocā-
dam putat. Illius enim tantum firmas, & stabi-
les opes esse dicit, qui deum omnia prouiden-
tem, atq; moderantem intuetur, sibi que nihil
assumens omnia beatæ vitæ præsidia in ope-
rælesti, diuinæque virtutis imitatione consti-
tuit. Superbi vero, & insolentes, suisq; opib;
nimium præsidentes, cum in deum non respi-
ciant & ita diuinæ mentis lumine careant, in
tenebris ruant, omnia temere commiscentes
atq; perturbantes. Breui itaque flatu inanissi-
mi rumoris elati cum insigni patriæ calamita-
te in sempiternum dedecus incurrunt. Vnde
colligit idem Plato, esse deum supplicii ani-
mo venerandum, & omni studio sequendum
omnibus, qui laudem & dignitatē caram ha-
bent,

bent, neq; aliam esse cenſet ad vitæ ſplendor
 rem viam, quàm quæ diuinæ virtutis ſimilitu
 dine, & animi moderatione continetur. Sic
 enim ait eodem in loco. Quod nam erit igitur
 officium Deo gratum, & cum illius natura
 cōgruens? Vnum certè vna priſcorum homi
 num ſententia contentum. Aiunt enim, ſimili
 ſimile, quod quidem eſt ratione dimenſum,
 gaudere. Quæ enim modum non habent, ne
 que ſecū inter ſe, neque cum ijs quæ certa ra
 tione & modo definita ſunt, vlllo pacto cōuen
 nient. Deus autem nobis modus atq; mensu
 ra eſt multo quidē certior pecunia, & multo
 exactior quàm mens humana. Is igitur qui in
 Dei amicitiam vêturus eſt oportet, vt quàm
 maxime poſſit ad illius ſimilitudinē accedat.
 Hac autem ratione efficitur, modèſtum eſſe
 Deo carum. Eſt enim illi ſimilis. Antemperat
 vero diſſimilis, & ab illo diſſidēs, & iniuſtus.
 Hæc Plato. Quibus nihil potuit dici præcla
 rius. Primum enim ſimilitudine ſumpta è ma
 gnitudinibus cōmuni dimenſione carētibus
 aſſerit incontinentes, proteruos, atque petu
 lātes, neque bonis, neque ſui ſimilibus vlla ra
 tione cōiangi poſſe. Cum enim eorum inſini
 ta cupiditas nequeat vlllo modo terminari, &
 idem omnes ardētiffime cupiant, multo ma
 ior exiſtit inter illos cōtentio, quàm inter bo
 nos.

nos & improbos excitari plerumq; solet. Tū illud quàm sapiēter dictum? Non pecuniam, quam multi communem rerum omnium mēsuram esse statuunt: non mentem humanam, qua quidam omnia moderanda putant: sed Deum ipsum esse modum, rationem, & regulam, qua sint omnia vitę officia dirigenda. Ita autem fit, vt illi moderati sint, qui sese ad Dei voluntatem, tamquam ad exactissimam vitę legem, & normam accommodant. Qui cum Dei similes sint (necesse enim est vt si illis e-ximia eū Deo similitudo, qui sua omnia diuina lege & ratione metiūtur) Dei sibi amorem conciliant, & illius opibus illustrantur. Vt igitur omnes impuri, & intemperantes, cum Deum à quo valde dissident, infensum habeant, & honestis hominibus odiosi sint, & flagitiosis etiā vehementer inuisi, luce omni dignitatis orbati concidunt: ita mites, atque mansueti tranquille omnia, atque moderate gerentes, cū in Deum respiciant diuino quodam lumine collucet, & bonis cari sunt, & improbis admirandi: atque ita tandem diuino & humano iudicio immortalem claritatem assequuntur. Ex quo efficitur omne glorię lumen esse in temperantia positum. Non igitur impotente, & iracundi nō superbi, & insolentes, omniaque furore, & inaudita libi

DE GLORIA

dine perturbantes gloria florent, sed qui iracundiam cohibent, libidinem refranant, animum temperant, & quanto magis excellent opibus, tanto se submissius gerunt, & ordinem atque modum in omni officio conferuant. Hi constantes & graues homines, hi viri magni, atque plane dei similes habentur, & omnium tandem consentiente laude celebrantur. Ergo, ut iam huic parti finem imponamus, si illi tantum quos neque amentia vexat, neque nefaria habendi cupiditas inquinat, neque formido concutit, neque vis libidinis inflamat, in gloria sunt: sed qui sapienter florent, & omnem curam, & cogitationem in publica salute defigunt, animoque magno sunt, & inuidio, quem quidem lege diuina moderantur: relinquitur plane, omnia egregiae cuiusdam laudis ornamenta, esse necessario cum virtutum maximarum studio coniuncta.

HIERONYMI
 OSORII LVSITANI
 DE GLORIA LIBER
 QVINTVS.

NVNC TANDEM inquit
 Metellus reliquum est, vt osten-
 das, quam vim habeant argumen-
 ta illa quibus contendebat Au-
 gustinus, gloriæ studium Chri-
 stianis institutis aduersari. Tem ego: Ea ve-
 ro quæ hactenus adducta sunt, satis superque
 puto ad illa diluenda. Si enim inquæ constat,
 nullam esse in temeritate, & amentia ad glo-
 riam nuntiam vitam, si laus omnis in eximia
 virtutis elegantia consistit, & omne studium
 Christiani hominis excellenti virtuti dicen-
 dum est, quid clarius esse potest quam gloriæ
 cupiditatem esse cû Christiana disciplina co-
 pulatam? Qui fieri enim potest, vt quisquam
 singulari studio virtutem colat, virtus autem
 ipsius decus, & ornamentum despiciat? Quod
 quidem si diuini homines indignum virtutis
 præstantiæ putauissent, nunquam splendore
 illius inuitarēt eos, quos omni virtute instru-
 ctos

DE GLORIA

Quos & ornatos volebant. Audi enim quibus
 verbis magnus ille Moses populum in amo-
 rem pietatis allecte & inuitet. Sic enim ait.
 Hæc est vestra sapientia & intelligētia in gen-
 tium luce, & celebritate cōstituta, vt audien-
 tes vniuersi huius diuinę legis instituta, di-
 cāt. En populus sapiēs, & intelligens, gens ma-
 gna. Vides ne quali oratione vir ille summus
 ostendat gloriam esse diligendam? Non me-
 diocrem enim vim in eo argumento sitam pu-
 tat, ad populum amore pietatis inflamman-
 dum, quod ipsa pietas sit apud omnes miris
 laudibus efferenda. Idemq; statim subiungit.
 Non est vlla natio tam illustris & ampla, vt
 deos præsentēs habeat, sicut nos habemus do-
 minum Deum nostrum præsentem, & nobis
 in votis & precibus occurrentem. His verbis
 Moses non modo gloriam exornat, sed illius
 fontem aperit. Deo enim carum esse, illius
 mēte gubernari, cælesti præsidio communiti
 est maxime laudabile, & gloriosum, & om-
 niū sermone celebrandū. Multa ex huius san-
 ctissimi viri scriptis proferre possem, quibus
 videretis, quantū semper oēs verę glorię sti-
 mulis ad studiū virtutis incenderit. Sed ad di-
 uini vitis atque clarissimi Regis carmina fer-
 uinat oratio. David igitur, vt alios inter illius-
 & Mosi tempora interiectos omittā, quanto

to studio gloriam tuetur? Quanta ani contē-
 tione dedecus repellit? Quam indigne pa-
 titur eorum inuidiam, & immanitatem, qui
 laudes ipsius obscurare nituntur? Quousque
 tandem, inquis, ò viri, gloriam meam defor-
 matis, & alibi, Domine, inquit, si feci istud,
 intelligebat autem falsum sibi crimen illatū,
 si manus meas scelere maculaui, si domesticis
 meis aliquid mali machinatus sum, & non po-
 tius ita me gessi, vt inimicos etiam meos à de-
 bita peste seducerē, hostis me persequatur, at
 que petat animam meam: comprehendat at-
 que proterat vitā meam. Grauis sanè impre-
 catio. Nihil enim videbatur fieri posse calami-
 tosius, quàm in hostiū manus incidere, & san-
 guine suo crudelitātē illorum satiare, nisi id
 vltimo loco addidisset, quod omni diritate te-
 trius existimabat. Adiungit enim. Gloriam
 meam infringat, & abiciat. Hęc oratio vide-
 tur ne tibi hominis laudē contemnentis? an
 eam potius omnibus vitæ commodis longe
 præferentis? Iam vero cum excitatur ad diui-
 nę maiestatis amplitudinem, auguste atque
 sancte venerandam: cum illius erga se benefi-
 cia infinita commemorat, quid illo tam gran-
 di carmine celebrat magnificentius, quā glo-
 riam sibi à deo tributam? Pugnas itaque suas
 victorias, atq; triumphos extollit, omnia sum-

DE GLORIA.

mæ laudis ornamenta, quæ fuit diuina beni-
 gnitate consequutus, oratione complectitur
 neque tantum potentia aut imperij finibus,
 quantum claritate nominis, incéditur, ad Dei
 laudes, cælesti quadam harmonia concinen-
 das. Illius autem vltima verba, quæ dixit, cum
 iam mors appropinquaret, nonne aperte de-
 clarant quantum illi nominis amplissimi stu-
 dium extiterit? Nam neque nomen suum ne-
 que parentis reticuit: & cū maiestatem suam
 esset oratione complexus, musicū illud artifi-
 cium quo tantum diuinæ mentis viribus exci-
 tatus excelluit, nullo modo silentio præteri-
 uit. Huius sapientissimi viri sapientissimus fi-
 lius Solomon, quæ præmia proponit iuuentu-
 ti? quibus muneribus adolefcentes ad sapien-
 tiæ studium in principio operis inuitat? Non
 alijs certe, quam regis dignitatis insignibus,
 quibus excoluntur omnes animi, qui diuinæ
 legi parent. Ait enim in eodem libro, iustitiæ
 memoriã esse iucundam, atque sempiter-
 nam, impiorum autem nomē quasi tabe exe-
 sum, atq; confectum euanescere, claramque
 famã esse omnibus opibus & facultatibus an-
 teponendam. Alibi vero, cum rerum huma-
 narum imbellicitatem, huiusq; miseræ vitæ
 sollicitudines, & angores esset elegantissime
 persecutus, omniaque tandem humana, vt le-
 uia

uia & inania contemneret, vnam gloriam excipit, & quasi mente incitatus exclamat, illius suauitatem vuguetis suauissimis & odoribus esse preferendā. Multa possum ex huius summi Regis scriptis memoriter pronuntiare, quibus ea confirmetur opinio, gloriam nempe esse pijs hominibus expetendam. Sed par est, vt rationibus etiam pugnemus. Atque primum illud afferamus, obscuritatem, ignobilitatem, ignominiam, & dedecus esse diuinæ vindictæ supplicium consceleratis hominibus irrogatum. Legimus enim eorum nomē qui diuinam religionem impie, atque nefarie violauerunt, fuisse ex hominum memoria penitus euulsum. Apud Mosē vero deus ipse prædicit impijs, fore nisi resipiscāt, vt eorum nomē obliuione sempiterna conteratur. Alibi autem idq; multis in locis minitatur infamiam omnibus, qui legem neglexerint, atque sacra polluerint. Ieremias autem ita sub dei persona in Iudæos inuehitur. Euellā, inquit, vos, & ciuitatem istam excindam, tradamq; vos grauissimis ignominie maculis iniustos hominū memoriæ sempiternæ. Ex ijs & alijs locis infinitis, quos breuitate diei admonitus omitto, apertum atque perspicuum est ignominiam esse supplicium hominum impietati & scelere à diuino numine constitutum. Qua

DE GLORIA

re minime mirandū est, viros interdum sanctissimos infamia quoddammodo frāgi atq; debilitari: & qui contra omnia fortunæ tormenta egregie muniti sunt, ignominie tempestate sæpè cōuelli. Quod in Iobo, Dauide, Neemia, & alijs viris sanctissimis, & fortissimis cerni potest, qui cum reliqua omnia inuicta virtute sustinerent, indignè ferebāt ignominiam. Quod si tantum malū est in sepulti nominis obliuione, in dedecore, & infamia, vt in ea sepe numero videat vitio diuina consistere, consequens est vt laus, & gloria sit in diuinis muneribus habenda. Ea si viri pietate præstātes nō sine causa vituperatione, & conuitio perturbantur, par est, vt laude & prædicatione delectentur. Quod autem gloria sit diuinum beneficium, Mo e in primis ostendit. Hoc enim Israël denuntiat: futurū nempe, si diuinis institutis obedierit, vt sit à Deo locatus in summa gloria, & cunctis gentibus honore antelatus. De Iesu vero illius successore scriptum est, dei munere fuisse nomē illius per omnes terras cum summa omnium admiratione peruagarum. Apud Samuelem aiebat Deus. Eū qui me coluerit honestabo, qui autem me cōtemnunt, erunt contempti. Non igitur immerito Dauīd multis in locis asserit, illam omnem gloriam qua mirificere dundabat,

dundabat, esse diuinæ beneficentiæ referendam. Illum itaque perennem gloriæ fontem carmine perpetuo celebrat: illum summum authorem decoris, & dignitatis intuetur: in illius cultu claritatem omnem positam esse docet. Ex quo apparet, gloriâ esse cæleste quoddam munus apud animos pios collocatum.

Ergo cum non in inanis atq; famæ celebritas sit in diuinis bonis numeranda, sapientem appellabis eum, qui illam aspernatur? qui lucem ipsam fugit? qui beneficiû diuinum repudiat? Christus, inquit, præcipit, vt à gloria, tanquam à re pestilente, atq; perniciosa fugiamus: quasi vero Moses, David, & reliqui, quorum testimonijs vsus sum, non ea quæ protulere, spiritu illius afflati protulerint. Erat enim iam illis temporibus Christi numen illorum animis inclusum. Sed de illius institutis postea videbimus. Nunc vero ex te libenter audierim, num Christus à cælo in terras delapsus est, vt rerû naturam quas ipse finxit, euerteret: immo vero, vt eam iacentem erigeret, atq; cælesti præsidio confirmaret. Gloria autem appetitum esse in animis natura insitum abunde demonstrat. Necessè est igitur vt animus tunc cadentius laudem appetat, cum fuerit morbis, qui illum impediunt omnino liberatus. Tunc enim incorruptus, atq; sui similis permanens,

Q vim

vim atque naturam suam clarius ostendet. Ergo cum Christus omnes morbos quibus erat oppressum genus hominum à suis omnino depulerit, consequens est, ut illi qui Christi opce ex illis malis, quæ naturam humanam detrimiebant, emerlere, ad gloriam adspirent, atque tanto ardentius gloriam expectant, quanto maior ardet honestatis in illis exillit. Ne inde quid impudentia tetius? quid hominum vite perniciosius? quid Christiana religionis castitati magis infestum? Nequam enim hominem & improbum poteris aliquando fortasse ignominie metu à flagitio reuocare, qui pudorem omnem amittit, nihil sibi reliquum fecit ad effrenatam libidinem aliqua ex parte cohibendam. Quo circa non immerito viri sanctissimi hoc impudentie nomine, omnem morum immanitatem complectuntur. Quales illud Sair. Scelus instar Sodome præ se tulerunt, nec occultauerunt. Item illud Ieremie. Frontem perficuisisti, meretricis impudētiam suscepisti. Quod si nihil existimatur apud nos impudētius inuerecundæ frontis audacia, nihil erit moribus & institutis Christianis aptius quàm pudor & verecundia. Pudor autem nihil aliud est, quàm vehemens motus animi dedecus fugientis, laudemque maxime consequentis.

Ex quo efficitur, Christiani hominis esse, de-
 eus & laudem intue i. Præterea, cum homi-
 nibus Christianis omnis opera in eximio vir-
 tutis cultu ponenda sit, qui possunt id negli-
 gere, cuius ope vident omnem cōtentionem
 in virtutis studio susceptam facillime sustine-
 ri? Quantam enim vim habeat laudis suauit-
 atis, ad pericula negligenda, voluptates nefa-
 rias repellendas, labores ingētes subeundos,
 satis fuit antea demonstratum. Id autem im-
 pulit Paulum diuinum hominum, vt tam sæ-
 pe eos, quos ad virtutis altitudinem instruit,
 laudis suauitate deliniret. Romanorum enim
 pietati atq; religioni gratulans dicit, eorū fa-
 mam iam fines orbis terrarum peragrasse. Ad
 Philippenses vero scribens, eos ait, iustitiam Sy-
 derum, lumen suum longe lateque diffunde-
 re Corinthios autem sanctissimæ templæ, at-
 que delubra diuini spiritus appellat. Omnes
 denique ad quos scribit, laudibus inuitat, ad
 pietatis certamen alacrius ineundum. Petrus
 itē quàm magnifice exornat eos, quos ad sum-
 mum gradum virtutis adhortatur. Vos, in-
 quit, estis genas electam, reginam, sancto-
 rum, & ab omni terræ contagione secretam
 & liberam. Sed quid horum celestium homi-
 num testimonijs utimur, cum ipsum cæli do-
 minum auctorē habeamus? Discipulos enim

- suos coram laudans, eos mundi lucem appel-
 - lat, & vt ciuitas in edito loco, & excelso sita
 - occultari nequit: ita illorum excellētem virtu-
 - tem celari & occultari non posse confirmat.
 - His igitur laudibus eos vehemētius allicit ad
 - omnes tempestates atq; procellas inuictō ani-
 - mo subeundas. Ergo si tantum virtutis instru-
 - mentum est in laudis suauitate positum, vt ea
 - sibi viri caelesti quādam atque diuina virtute
 - praediti, vtendum esse duxerint ad animos ho-
 - minum amore pietatis vehementius incitan-
 - dos: si Christus ipse suorum mentes ad sum-
 - mum virtutis studium magnificentia laudis
 - inflamat: possumus ne dubitare, quin laus
 - egregia sit diuinum quoddam imbellicitatis
 - humanæ subsidium, ad omnes labores animo
 - maximo perferendos valde necessarium? Iam
 - illud quantum est? Omne videlicet Christia-
 - norum studium, omnem operam, industriam,
 - curam, cogitationem, omnem denique men-
 - tem esse ad communem salutem generis hu-
 - mani conferendam? Quid autem magis ho-
 - mines iuuet, quā egregiæ famæ celebritas,
 - & amplitudo, haud quaquam reperietis. Est
 - quidem liberalitas, & beneficentia satis utilis,
 - sed ea utilitas ad multos per manere non po-
 - test. Vnius viri iustitia, vnius ciuitatis opes cō-
 - tineri fortasse aliquando possunt, quæ tamen
 - illo

illo extincto corrueat. Sic etiam fortitudo ciuis vnus ciuibus tantum suis erit aliquo tempore salutaris, non tamen alijs, nec suis quidē semper. Hoc etiam modo, sapientie, continentie aliarumque virtutum omnium fructus, est angustis finibus, & exiguo vitæ spatio circumscriptus. At fama iustitiæ, fortitudinis, liberalitatis continentie, & omnium denique virtutum non paucis sed omnibus, non modo suis sed etiam exteris, non vna tantum aetate, sed in multa sæcula, atq; prope infinita cōsulit. Nec enim tātum valet ad præsentēs ampla dignitatis specie commouendos: sed ad omnem posteritatem exēplo virtutis inflammandam. An tu credis fieri potuisse in tanta scelerum omnium colluione, crescēte subinde luxuria, vitiōrumque multitudine mentes humanos obruente, vt aliquod virtutis & industriæ vestigiū in hominum vita resideret, nisi quorundam animi virtutis egregiæ monumentis excitari, sese ad virtutis studium applicuissent? Laus laus inquam, & gloria hominum dignitate florentium omnium prædicatione celebrata, & monumentis annalium cōsecrata, languentes animos exuscitat, & amore dignitatis incendit, atque facit tandem, vt omnia humana quantumuis aspera & difficilia contempnant, & honestatem, in maximis la-

botibus & periculis acri studio cōsestantur.
 Ea autem de causa, sancti scriptores non mo-
 do nobis sanctorum hominum expressas ima-
 gines reliquerunt, sed etiam nos, ad eos intue-
 ndos & imitandos omnibus modis adhortari
 sunt. Illos itaque qui pietatem vnice coluere,
 diuinis titulis & ornamentis illustrāt: nos au-
 tem acerrimus interdum verbis insectantur,
 quòd vitæ nostræ consilia excellētium homi-
 nū cogitatione minime confirmemus. Quod
 certe nō fecissent, nisi planē iudicassent, nihil
 ad vitia ex animis extirpanda, virtutesque le-
 rendas, hominumq; vitam honestatis opibus
 excolendam vtilius inueniri posse, quàm cla-
 rorum hominum maxime claram & nobilita-
 tam virtutem. Etenim vt nulla maior pestis
 atq; pernicies rebus humanis inferri potest,
 ea quæ nascitur ex aliquo inauditi sceleris exē-
 plo: ita nihil est ad homines in officio conti-
 nendos vtilius, nihil ad communis vitæ cul-
 tum salutaris, quàm virtutis eximie moni-
 mentum. Quòd si præstantium hominum me-
 moria iisdem regionibus, quibus vitæ spatium
 circumscriptum est, terminata fuisset: eorum
 que res gestas idem tumulus qui eorum cor-
 pora contegit obruisset, quem tandem fructum
 ab illis caperemus? Nunc vero dici non po-
 test quàm nos inuet illorū gloria æternis mo-
 nimentis

nimentis celebrata. Cum igitur constet, tantum fructū afferre hominibus nominis claritatem, ut sine illa parum sit utilitatis in virtute Christianique hominis officium sit, vitam etiam si opus fuerit, pro omnium salute profundere, quid minus Christiano convenit quam gloriam repudiare? Equidem cum qui gloriam omnibus modis aspernator atque respuit, non impudentem modo atque naturæ communis ignarum, ut quidam homines sapientes nec angusti atque parvi animi, ut plerique: sed etiam inhumanam atque feram appellabo. Tu cum officium tuum sit omnium utilitati consulere, ijsque legibus adstrictus sis, ut quætam possis vniuersum genus humanū neri debeas, id negligas atque despicias quod nihil potest hominum vitæ salutaris inueniri? Si te non pulchritudo laudis allicit, utilitas certe communis te ad eam amandam incitare debuisset. Nunc vero cum nobilitatem despicias, aut non intelligis quantum fructum rebus humanis afferat hominum præstantium fama, aut intelligis quidem, sed id ad te pertinere non putas. Si non intelligis, fatuus & amens: si cum intelligas id minime curadum putas, inhumanus & ferus es existimandus. Quantum enim in te est, non modo dignitatis tuæ lumen, sed hominum salutem repudi-

dias. Illud postremo tantum est, vt nemo pos-
 sit sine graui crimine laudem abijcere. Sum-
 mum enim & extremum omnium bonorum
 quò sunt omnia studia, officia, còsilia vitæ re-
 ferenda, ad quod omnes curæ, cogitationes,
 & omnes denique rationes honoris, laudis,
 & dignitatis dirigendæ sunt, est ille summus
 omnium rerum sator, atq; moderator, à quo
 animum hausimus, & tantis, tamq; diuinis be-
 neficijs affecti umus. Si igitur ingrati animi
 crimen & scelus exhorremus: si beatæ vitæ cò-
 potes fieri ardentè optamus, nihil tâta cura,
 & studio moliri debemus, quàm vt Dei no-
 men am- le, magnificeque apud omnes natio-
 nes illustretur. Quid autem magis Dei glo-
 riâ illustret, quàm Christiani hominis digni-
 tas, non facile reperies. Tale enim gentes à
 nostris institutis abhorrentes opinionem de
 Christi numine còcipiunt, quales sunt ij mo-
 res quibus Christianam, numinique diuino
 consecratam nationem præditam esse conspi-
 ciunt. Inde fit, vt nihil magis dedecoret apud
 homines summi Dei nomē, quàm turpitudi-
 nis infamia à Christianis impie concepta. Vt
 igitur Christianorum flagitia quodammodo
 in Dei contumeliam redundant: ita nihil cla-
 rius illius bonitatē in omnium conspectu cò-
 stituit, quàm Christiani hominis decus. *excet
 lens*

Iens. Multo enim clarius Dei numerus in animis pietate atque virtute florentibus elucet, quam in hac vniuersæ naturæ fabrica quam oculis intuemur. In naturæ enim operibus, opificiū summi conditoris, ornatum atq; pulchritudinem mundi, quasi regiarum ædium elegantiam & magnificentiam aspiciamus: in animis autem omnium virtutum ornamentis quasi gemmis & auro fulgentibus effigiē diuinæ mentis admirantes, obstupescimus. Ea autem de causa Petrus Christianos literis adhortatur, vt sic inter gentes vitam instituant, vt omnibus admirationem commoueant.

Sic enim, inquit, fiet vt qui modo vos quasi maleficos insectatur, opera vestra bona respicientes Deo gloriam tribuant. Paulus vero quàm multis in locis admonet, ne vllum impijs sermonem demus: vt omnem maledicendi materiam amputemus: vt decoris & honestatis coram omnibus hominibus studiosi simus? Sic enim ait, futurum, vt illustri dignitatis exemplo multi virtutis studio incendantur, & diuina virtus debitis laudibus effertur eamq; sibi causam asserit, quòd tanto studio, muneris sui functionē, clarissimæ virtutis operibus illustret, vt gentem suam æmulatione incendat: atque ita tandem aliquos ex Hebræis ad verū dei cultum iraducat. Porro

Q V autem

autem cum docet Timotheum qualem sacerdotem deligi conueniat, adiicit in fine, oportere, et non solum à pijs sed ab ipsis etiã & alienis detur illi honestatis & innocentię testimonium, qui Põtifex creandus est. Idem ad Corinthios scribit se mortem facilius passurum, quàm vllam glorię suę immunitationem. O diuinum hominem, atq; verè glorię cupiditate flagrantè, nempe qui illius tuendę gratia, neque mortē, neque cruciatum vllam recuset. Videbat enim nihil esse in rebus humanis neque ad salutem generis humani fructuosius, neque ad Dei virtutem prædicandam illustrius, quã piorum hominum claritatem.

Ergo cū nihil clarius in omni natura Dei laudem & gloriã ostēdat hominibus, quàm illustribus piorum hominũ laus, & omnis animorum contentio ad diuinam gloriã referenda sit, qui possunt gloriã sine graui, tetroy & impio crimine repudiare? Christi tamē inquis præcepta gloriã tollere. Inanem quidem gloriã, que vel ex inani plausu populi caduca, & fragilia laudantis, vel è simulatione virtutis exilit: nõ illam quę ex vera virtute nascitur: Nec eorum studium damnat, qui glorię seruiunt: sed qui errore hominum ad eã se peruēturos esse confidunt, & ita quod erat diuino beneficio tribuendam, in amensis populari

pulari collocandum putant: qua quidem nulla capitalior pestis esse potest. Mentem enim omni luce spoliat, & à rebus diuinis abstracta in terras ita deprimat, vt nullo modo possint verum animi decus intueri. Hoc est autem quod Christus ipse perditissimis hominibus dicebat, quomodo potestis credere, qui gloriam ab hominibus accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est nõ quæritis? nihil est enim quod mentem magis impediatur quò minus cælestis disciplinæ lucem accipiat, quàm illius gloriæ cupiditas, quæ errore hominum comparatur. ita igitur fit, fit vt qui terrenis rebus addictus, inanem laudem ardentem appetit, cùm vera virtute careat, nunquam ad veram gloriam adspiciat, quam solus Deus solum pietatis & honestatis cultoribus elargitur, verum enim decus quod est nõ in falsa opinione, sed in vera virtute positum, vt antea disputauimus, Dei munus atque beneficium est. diuina autem beneficia non repudianda, sed gratissimis animis accipienda sunt. Immo inquit laus etiam vera fugienda est. Id enim Christus præcipit, vt præclara numera obeuntes oculos hominum vitemus. Quando id? aut quomodo? Nec enim id præclarum dici debet, quod in inani specie virtutis inest. Qui autem extremum vitæ finem in humana laude constituunt, non
virtutem

DE GLORIA. 111

virtutem colunt, sed virtutem simulado scelus immane concipiunt. Dirum enim est, impium est, execrandum est, non dico iam humanas opes, sed ne in gloriam quidē, aut virtutē ipsam, ē qua gloria omnis existit, vt in summum bonum respicere. Deus enim Deus solus est illud vltimum omnium bonorum quod sunt omnia vitæ consilia dirigenda. Qui igitur gloriam vt vltimum bonum respicit, fructum omnem virtutis amittit. Nulla enim virtus esse potest, nisi ad Deum virtutis ipsius auctorem referatur. Extincta autem virtute, extingui gloriam necesse est, & ita fit vt nulla verę glorię ratio constare possit, nisi illis qui semper in Deum respiciunt, & omnem celebritatem ad diuini nominis amplitudinem dirigendam existimant. Qui igitur opus aliquod specie honestum ita molitur, vt in humanam laudem, quasi in vltimū actionis finē respiciat, nihil amplum aut præclarum suscipit, sed potius in se impiū atq; nefarium scelus admittit. Ab hoc autē scelere grauissima Christi oratione deterremur. Hoc enim facit, ne cum Deum precamur, cum inedia libidinem refrenamus, cum egentibus opitulamur, nobis auram popularem vt summū præmium proponamus. His igitur præceptis nullo modo nos à glorię studio reuocare cōtendit,

dit, sed ab illa inanitate, quæ pulchritudinem gloriæ corrumpit. Quod eò erat diligentius faciendū, quo gloria magis omnibus humanis opibus antecellit. Qui enim ad voluptatem, vel ad pecuniam, vel ad alias res fluxas omnia referunt, facile possunt intelligere, in quanto errore versentur. At gloriæ splendor tantus est, vt illius etiam species homines honestatis amore flagrantem commoueat, illisque sæpè ruinæ periculum intendat. Fit enim interdum, vt laudis specie capti, eam non ad aliud præstantius bonū referendam, sed per se sequendam, & amandum iudicent. Ne igitur insita laudis cupiditate prolapsi corruamus, illa cautio adhibenda est interdum, ne opes nostras ostentemus, donec eum statum assequamur, in quo tutò possimus eas explicare: fructum nobis laudis, non laudē ipsam, sed hominum salutem, atq; Dei gloriam proponentes. Vtrumque autem Christus ipse præscripsit: vt enim eos qui tam lubrico loco sine graui casu insistere nequeūt, à periculosa ostentatione deterruit: ita illos qui sunt aduersus inanis laudis insidias salutari consilio præmuniti, ad omnes suas opes proferendas impellit. Eos igitur tantum agit, & instatur, qui vel leuitati seruiunt, vel gloriam vt summum bonum intuentur. Tantum enim

abest,

abest, vt nos ab illa dehortetur, vt etiam ad il-
 lius studium instruat. Veluti cum admonet,
 vt inuitati postremum in conuiuio locum pe-
 tamus, vt nos ipsos subinisse geramus. Sic
 enim ait futuram vt nobis laudis & gloriæ di-
 gnitatem, ampliorem inter homines etiam
 comparemus. Qui tradit veræ gloriæ discipli-
 nam, qui nobis certam & directam viam di-
 gnitatis ostendit: qui docet qua ratione possi-
 mus ad laudē peruenire, is nullo modo nos
 à gloria deducit, sed potius in illius studium
 intendis, & incitat. Quid illud, cum clare, &
 aperte suis præcipit, vt omnes præclaras actio-
 nes in luce collocet, & in omnium hominum
 conspectu proponant, vt illo præclaro virtu-
 tis aspectu commoti homines Deum agno-
 scant, atque debita laude prosequantur? Mini-
 me igitur necesse est præcorum vatum respō-
 sis, diuinorum hominum scriptis atque moni-
 mentis, innumeris piorum hominum exem-
 plis vti, cum ipsum Christum gloriæ ducem
 & auctorem habeamus. Illius enim hæc sunt
 monita, instituta, præcepta, à quibus desiste-
 re sine scelere nefario nō possumus. Cum igi-
 tur gloria sit diuinum beneficium: cum in ea
 tantum instrumentum virtutis insit: cū nihil
 sit ad emendandos hominū mores, & vitam
 recte constituendam salutaris: cum tantum

valeat ad virtutis diuinę glorię magnificen-
 tius illustrandam, cum postremo ad eam aman-
 dam diuinis oraculis, & Christi præceptis, &
 monitis incitemur: qui tandem conuenit asse-
 rere, eam esse Christianę disciplinę contra-
 riam? Non est igitur vlllo modo gloria negli-
 genda, sed optadū potius, si fieri possit, hoc
 sine quem diximus constituto, vt in omnes or-
 bis terrarū regiones virtutis nostrę fama pe-
 netret, nec vnquam nomen nostrum delea-
 tur. Nullus enim modus earū rerum cupidi-
 tate constituendus est, quę ad hominum salu-
 tem, & dei glorię referuntur. Est itaque vo-
 tum hoc non modo amplum, & illustre, sed
 etiam sanctissimū, pietatisque plenissimū,
 Contra vero, glorię negligere, non modo
 est animi turpis, & abiecti, verum etiam ab o-
 mnibus naturę legibus atq; diuinis institutis
 nefarie desidentis. Quid enim aliud est glo-
 rię à virtute repellere, quā Solem luce sua
 orbare? Aut quid minus decet hominem pie-
 tati deditum quàm diuinum munus asperna-
 ri? hominum salutem negligere? de glorię di-
 uini numinis minime sollicitum esse? Christi-
 quę imperium detrectare? Hęc enim omnia
 sunt committēda ijs, qui laudem & claritatem
 non amant. Quare vos horreo, vt magno &
 claro animo in glorię incumbatis: eamque
 putetis

DE GLORIA

putetis esse cæleste quoddam munus animos
 nostros spe quadam amplioris decoris & di-
 gnitatis inflammans. Vt autem melius cerne-
 retis, nihil esse diuinæ legi magis cõsentaneũ
 quàm verè laudis studium, erat mihi in huius
 disputationis fine laudis ipsius ratio ab homi-
 nis ortu repetenda. Sed partim quòd arbitrer
 aures vestras iam audiendo defessas esse: par-
 tim quòd solem præcipitantem aspicio, hac
 extrema parte nunc supersedere constitui. Si
 placet igitur perorat onem in alium diem re-
 seruemus. An tu, inquit Augustinus, cum
 opus iam penè ad extremum perduxeris, im-
 perfectum è manibus dimittes? Nos autem
 non audiendo defessi, vt inquis, sed valde ob-
 lectati sumus, & sermonem nostrum, si dies
 non suffecerit, possumus in multã etiam no-
 ctẽm producere. Quare tibi author sum, vt
 præsentì dicendi felicitate, quæ tibi hodie ob-
 lata est diuinitus, vtaris. Minime enim comu-
 nit, cum orationis tuæ cursum adeo secunde
 tenueris, antequam portum optatum capias,
 vela contrahere. Equidem, inquit Metellus,
 tum demum integram voluptatem ex ista di-
 sputatione percipiam, cum illa absolueris.
 Quare te etiam hortor, vt hodie tuæ oratio-
 ni finẽ imponas. Eadem enim opera te labo-
 re in posterũ leuabis, & hominibus tui amari-
 tissimis

risimis obsequere. Equidē, inquam, inuitus hanc orationis partem in alium dīem differebam, verebar tamen ne loquacitate mea satietatem vobis afferrem. Nūc igitur quādo vos, quæ vestra est benignitas, ad audiendum erectos esse video, persequar libentissime quod restat. Atque vtinam non quod antea ioco dicebamus, Musarum numen, sed ipse diuinus spiritus mentem nostram afflaret, vt illius cælesti vi, & impetu cōcitati possemus verę glorię splendorem oratione cōsequi. Nec enim fieri potest, vt ingenij nostri tenuitate rem tantam pro dignitate explicemus. Sed quando me huc sermonis cuius prouexerit, oneri potius ipse succumbam, quā aliquid intentatum omittā. Vt autem hinc potissimum aliud dicendi initium sumam, quantis opibus ornatus fuerit ille princeps generis humani à quo omnes pro creati sumus, explicari nō potest. Quod enim est tantum ingenium, tamq; diuina orationis facultas, & copia, quæ possit illum excellentem humanę mentis habitum illam multiplicis virtutis elegantiam, illas tantas opes memorię, rationis, intelligentię, non dico ornare dicendo, sed enumerando pertere? Si enim qui terrę situm, & circumscriptionem, qui maris immensitatem, qui aëris circumfusi naturam, totiusque ætheris ardo-

R rem,

rem, qui cælum undique siderib⁹ distinctum
 & ornatum, qui postremo totius mundi con-
 cinnitate & admirabilem rerum omnium co-
 nuenientiam contemplari volunt, neq; satiri
 tantæ pulchritudinis aspectu queunt, neq; il-
 lam naturæ vim in singulis rebus inlitam in-
 genio & ratione cōsequi. Quid de illo præcel-
 lenti summi conditoris opere, cuius causa o-
 mnia quæ cernimus oculis effecta sunt, cogi-
 tare debemus? Cōstat enim, nō ea solum quæ
 in terris & aquis gignantur ad usum hominū
 creata esse: sed cælum etiam fuisse humani ge-
 neris alendi atque conseruandi causa genera-
 tum. Nostris vsibus seruiunt illi fati & immu-
 tabiles siderū omnium cursus, cælestis natu-
 ræ admirabilis & incitata conuersio, dierum
 atq; noctium vicissitudines, temporū omnium
 varietates. Quantum vero hominis natura &
 conditio inter omnia quæ subsensum cadunt
 excellat, ex eo perspicitur, quod nec in astris
 clarissimis, nec in Sole aliorum luminū prin-
 cipe, nec in cælo ipso tantis sideribus illumi-
 nato, sed in homine solum accepimus fuisse
 imaginem diuinæ mentis impressam. Hæc au-
 tem imago, cernitur in mēte & ratione incre-
 dibili celeritate & solertia multa simul agite-
 te, & summo studio verum semper inquiren-
 te, cum admirabili cupiditate diuinę virtutis
 imitandæ.

imitandæ. Hanc verò cælestem animi iadolum lux diuinæ mentis illustrabat, & ad clariorē Dei similitudinē omnium virtutū muneribus instruebat. Si igitur homo in illō florētissimo statu permāisset, fuisse profecto admiranda quadam atq; sempiterna gloria cumulatus. Cum enim esset diuinis ornamentis excultus, & ad spem ampliōis etiā dignitatis excitatus, necesse erat illum non modo in singulari dignitate versari, sed etiā in dies magis diuinā similitudinē, quam natura ardentē expetebat, animam conformare. Noc enim verū est, primum parentē diuinæ gloriæ cupiditate omnibus corporis & animi bonis euersum fuisse. Qui potuisset enim gloriam illam non appetere, ad quam fruendam editus in lucem fuerat? Tam enim est in natura hominis insitum, diuinæ virtutis & sapientie similitudinē optare, quā cælo in orbem verti; quā igni superam regionem appetere; quā terræ in medium mundi locum vndiq; conglobari. Quid igitur illam precipitem beatis sedibus exturbauit? Inconsiderata illa temeritas, qua legem diuinam violando sese à Deo nefarie distinxit, atq; id quod sine Dei præsidio assequi non poterat, per se consequi posse confidit. Non igitur, quia vitam florentem & beatam atque diuinæ similitudinis appetiuit,

petiuit, sed quia impie & insolēter appetiuit,
 immortalitatem atq; cælestes opes amisit. Sic
 autem effectum est, vt cælesti lumine priua-
 tus, in tenebris & caligine versaretur, in nume-
 ris malis vndique circumuentus. Perinde enim
 atq; leue corpus Solis luce collustratum, oc-
 cidente Sole tenebricosum repente fit: ita ne-
 cesse est, animum diuina luce destitutū sum-
 ma caligine circumfundi. Et quemadmodum
 ij qui per loca multis latrocinijs infesta no-
 ctu iter faciū, nullo modo vitare possunt in-
 fortuna: ita qui diuine mentis lumine caret,
 nulla ratione potest, quādiu est à Deo se iun-
 ctus, hostiles infidiat, malorumque omnium
 tempestatem declinare. Quod primus homo
 statim sensit, vbi primum non à Deo pende-
 re, sed ingenio suo viti, pulchrum existima-
 uit. Fuit enim repente orbatus omni lumine
 cælesti: spoliatus Dei beneficijs amplissimis:
 præcipitatus ex altissimo gradu dignitatis:
 omnibusque florentissimi illius status ruinas
 oppressus: atq; immanissimorum hostium cu-
 piditati prædæ relictus: qui quidem illum pri-
 mo impetu perculerunt, atq; grauissimis vul-
 nerib⁹ inflictis deformauerūt. Postquā enim
 se ipsa à summo illo vitæ custode & conserua-
 tore distraxit, atq; terræ mortis imperio addi-
 ctas est: protinus anxij metus: inanes spes: im-
 mensa

mensæ labidines: molestissimæ ægritudines:
 & reliquæ vitæ pestes incitate vndique ir-
 ruunt: illum inermen & imparatum adoriun-
 tur, & quasi turbine & tempestate iactatum à
 mentis statu deijciunt. Ut autem in lumine
 mentis & rationis, in ordine vitæ, & constan-
 tiæ erat sita illius honestas, & amplissimi eu-
 jusdam decoris atq; laudis ornamentum: ita
 fuit necesse mentis cæcitatem, & fœdam illam
 animi cõfusionem, omnibus turpitudinis &
 ignominie maculis inquinari. Offusis itaq; te-
 nebris: malorum omnium procella concita-
 ta, perturbata ratione, fuit oppressa dignitas,
 obruta laus, decus extincta. Quid enim ego
 commemorem illam tam funestas generis hu-
 mani labes, tam turpia, atq; detestanda flagi-
 tia, tantam scelerum omnium colluisionem,
 quibus se homines ab illo corrupto principio
 propagati progressu temporis quotidie magis
 contaminarunt? Tantum dicam, animal illud
 regium & excelsum, ad imperium atque lau-
 dem natam, in tantam miseriam incidisse, ut
 fieret tandem turpitudinis ipsius vile manci-
 pium. Non tamen hominis tantis malis op-
 pressi illam indolem amiserunt: immo quan-
 tum natura decus & laudem appetebat, ani-
 mi dolore quem saepe numero capiebant ex de-
 decoris admissi conscientia fati indicabant.

Mentis enim angore & cruciatu cōfecti tam sibi ipsi displicebant, vt de vita etiam deserta, sæpissime cogitaret. Quod si turpitudinis infamia è voluptatum libidine solum existeret, abunde magnum flagitiorum incendium libidinis impurissimæ faces excitaret. Sed illud est maxime dolendum, homines natura incensos laudis cupiditate, non modo cum libidine, aut iracundia, aut alia quavis animi perturbatione, creati ab honestatis studio detorqueantur, infamiam subire: sed tum etiam cum ad decus erant, & illam fractam, atq; debilitatam animi vim ad laudem conferant, omnibus sordibus ignominia maculari. Est enim hic teterrimi morbus insanabilis: nempe qui nec humana ope leuari possit, nec ad eum depellendum homines erroribus inflati diuinum auxilium implorandum patent; supra enim, furta, latrocinia, & similes impunitates adeo terribiles & deformes ad aspectum sunt, vt eos ipsos, in quibus inhaerent vehementer exterreant. At cum inanissima laudis imagine deliniti dedecus in sine suscipimus: neque facile conceptam maculam videmus, neque ad eam abstergendam opem ullam requirimus: & ita fit, vt falsa dignitatis forma capti in perpetuo dedecore, & flagitio volutemur. Sic enim ille perennis hostis, hominum, quod

facta literæ Satan Hebræo nomine appellat,
 sese ad omnem fraudem & malitiam versat,
 ut nos ipsos illis naturæ principijs, quæ nobis
 ad bene beateq; viues dum attributa sunt, ad
 nostram ipsorum perniciem, & interitû abuti
 faciat. Perinde igitur atq; sensum illum reli
 gionis hominum mentibus insculptura ad im
 puram superstitionem traxit, ita laudis ap
 petitum dignitatis illecebris incantatum in o
 mnium flagitiorû gurgitem abripuit. Quod
 quidem illi facillimum fuit. Cum enim ho
 mines laudem expeterent, eamque in tantis
 tenebris nec ubi, nec qualis esset intelligerent:
 quicquid primum illorum animos inani spe
 cie pulchritudinis alliciebat, statim arripie
 bant: neque vitia occulta perspicientes, nec
 que quid esset ex illa temeritate pronent
 rum animo suspicantes. Hinc igitur animi tu
 mor, & fastidium extitit. Hinc superbia, &
 insolentia nata est, quæ maxims inconvul
 dis omnem vitæ rationem perturbavit, &
 infinitis calamitatibus afflixit. At quibus re
 bus leuissimè homines efferruntur? Alijs ina
 nis & fluxa corporis forma quæ temporis mo
 mento corrumpitur, tollit animos, cum in
 aerim mens iosa, in qua est gloriæ sedes at
 que domicilium, sit omnè tarpato dine de
 formata. Alij valitudinis vanæ, & lubricæ
 rudimogni R ii j firmita

DE GLORIA

firmitati cōfidentes humanæ fragilitatis obli-
 uiscuntur. Alij virib⁹ corporis elati tanta fla-
 grant amentia, vt nullis se legibus adstrictos
 esse putent: quo quid esse potest indignius?
 hominum reliquorum animantium principē,
 atq; dignitate proxime ad cælites accedētem
 id amplum existimare, in quo sit tam multis
 bellius inferior? Nemo enim poterit robore
 leones, aut velocitate tigres superare. Illam
 igitur sui partem negligunt homines amen-
 tissimi, qua principatum in natura tenere fa-
 cillime potuissent: & ea roboris præstantia tu-
 ment, qua neque cum brutis animantib. con-
 ferendi sunt, quam terra morbis vis conficit,
 quâ extrema senectus interimat. Quòd si cor-
 poris ingens proceritas: si vires eximie certâ
 gloriandi segetem suppeditarent: quid fuis-
 set illustrius illis Gigantibus, qui bellum ter-
 trum & impium cunctis cœlitib. intulisse per-
 hibentur? Nihil enim visum est in tetris aut
 corporis firmitate robustius, aut virium im-
 manitate truculentius: quibus insolenter ela-
 ti, omnem religionem, atq; sanctitatē negle-
 xerant, in auditoque scelere violarunt. Vnde
 poëtæ finxerunt, illos bellum contra cælum
 mouisse, atque tandem fulminum incendio
 conflagrasse. Sed quæso num viribus illis im-
 mensis, illa corporum vastitate, illis animis
 ingentibus

ingentibus potuerunt claram, & illustre nomen adipisci? Non profecto. Nulla enim sunt relicta tantorum facinorum vestigia, illorum internecone sublata funditus atq; deleta sunt: nec aliud ex eorum rebus gestis accepimus, nisi fuisse genus hominum superbum, arrogans, elatum, saeuum, immane, truculentum, diuinis legibus, & institutis inimicum, quod tandem Dei telis confixum euenerit. Ergo cum genus illud tam vastum, & tanto corporis robore munitum nullam sui memoriam reliquerit, nisi tenuem & obscuram, & quæ magis valeat ad insignem maculam nullis ætatibus eluendam, quam ad egregium nominis splendorem: quid istis amentius fingi potest, qui in tanta vitæ breuitate, & imbellicitati naturæ, eaque tam multis & infestis casibus obiecta, tenuissimis elati viribus insolescunt? Alij deinde pecunijs, & fortunæ muneribus efferuntur, cum interim immanis illa cupiditatis sitis qua semper æstuant, extingui nulla ratione possit. Et ita fit, ut nō modo auaritiæ sordibus inquinentur, sed etiam semper in mendicitate viuant. Iam vero qui leni & inani nobilitatis nomine gloriantur, quæ amentis sint, est explicatu difficillimum. Ita enim gaudent imaginibus, & fucato illo generis splendore, atq; si possent

eo nomine sese incolumes ab omni turpitudine, & infamia conseruare, & ad immortalitatem peruenire. Quid de illorum infamia dicam, qui splendidis tuculis, & honoris insignibus erecti se in celo esse putant? Gloriosum enim atq; beatū existimant, in oculis ciuium esse, magnis hominū gregibus stipari: à multis ambitiose salutari: molestis negotijs interesse: minime videntes interim quàm inane sit illud honoris nomen, quàm plenum curæ, sollicitudinis, angoris: quantis inuidiculis expositum, quantis sepe cladibus oppressum, & extinctum. O extremam dementiam hominum existimantium in istis tam infirmæ naturæ muneribus, aut temeritatis, & fortunæ ludibrijs, aliquod vere dignitatis ornamentum, aut firmamentum gloriæ esse constitutum. Quid enim his rebus inanius? Quid leuius? quid commutabilius? Vt enim in turbato mari fluctus alios, atque alios magnitudine & fremitu dispares & dissimiles subinde tumidos attoli, atque redente frangi cernimus: sic in his tātis vndis, & quasi quodam æstu rerū humanarū, alios extolli atq; repentino motu deprimi videmus; alios vicissim ad eum locum ascendere, vnde sint etiā statim deiciēdi, ruīnæque magnitudine conterendi. Nihil est enim in vita tam firmum, & stabile quod

quod non vno momento temporis extinguitur. Ex quo facile cernitur, omne quod videtur hominibus imperitis pulchrum, & expectandum nihil habere solidi, nihil expressis, nihil eminentis: sed esse tantum inanem quandam speciem stultarum oculis obuersantem, quæ cum procul apparet, ampla & insignis videtur: si vero propius accedens eam, atrectare, & in manus sumere studeas, effugit par lenibus ventis, volucrisque simillima somno. Præclare igitur sanctissimus ille poëta, nauit fluxam & instabilem rerum humanarum conditionem exponens, ait futurum, si in altera libræ lance vanitas ipsa, in altera autem hominis studium fuerit impositum, vt ipsa vanitas longe multumque præponderet. Non potuit magis hominum amētiam explicare, qui præclara cupientes, & eam cupiditatem in res fluxas, & inanes conferentes, turpiter irrisi, & æternis maculis aspersi relinquuntur. Non leuioribus autem flagitijs infecti, & inquinati fuere qui venditabant ingenium, & maximarum rerum scientiam in illis tenebris ostentabant. Nam cum omnis inscitia turpis est, tum nihil scedius illorum temeritate, qui se tenere altissimarum rerum cognitionem profitentes in minimis etiam labuntur. Quæ autem tanta dementia est, vt sit cum illorum leuitate & in-

DE GLORIA.

sania comparanda? Alij enim res humanas
 mente diuina regi, & administrari negabant.
 Deūque impia oratione tolebat. Alij innu-
 merabilem vim Deorum inducebant, quos
 certis tantum officijs, atque muneribus pro
 sua arbitrato præficerent. De animorum au-
 tem natura incredibili etiam dissensione cer-
 tabatur: Quid dicā de naturæ principis? Alij
 enim aquæ, alij aëri, alij igni, alij alijs corpo-
 ribus, causam & originem rerum omnium tri-
 buebant. Quin etiam multi vt facilius proba-
 ret, ad mundum efficiendum non diuina ra-
 tione & consilio opus fuisse, innumerabiles
 mundos fingebant. Ex indiuiduorum corpo-
 rum concursione fortuita. Argumentis ita-
 que mundum efficiebant: argumentis eueste-
 bant: eundemque rursus instaurabant, atque
 renobabant. Multo acutius perspexisse viden-
 tur naturæ vim illi, qui omnē dignitatem in
 honestate collocantes, omnia studia vitæ ad
 comparandas opes animi contulere. Sed in
 tanta caligine, tantoque naturæ vulnere, quā
 uis esse eorum conatus egregius, & caput at
 tollere, atque seipos erigere valde cuperent,
 frustra tamen nitabantur. Facta enim vis a-
 nimi inanes faciebat impetus, & vis libidinis
 incitata miseros mortales ab instituto hone-
 stis studio deducebat. Nō igitur verā virtū-
 tem,

rem, sed simulachrum virtutis multis flagitijs
 tanquam luto oblitum, studiose consecrati
 sunt. Vt igitur fingunt poëtæ Ixionem Iuno-
 nis amore incensum cū nube Innonis speciē
 referente fuisse congressum, atq; ex ea nube
 Centauros procreasse: ita quidam naturæ sti-
 mulis incitati ad honestatis studium, inanem
 illius imaginem complexi, sobolem inanē &
 mixtam, atque monstri similem genuere.
 Non est enim magis monstrum animal ex ho-
 minis & equi figura cōglutinatum, quàm ha-
 bitus menus ex honestatis specie & turpitu-
 dine insigni cōpositus. Alius itaque magnitu-
 dine animi prætans eam elationem ad super-
 biam conferebat: Alius frugalitati quodam
 modo seruebat: sed eā frugalitatis laudē aua-
 ritæ sceditas inquinabat, & itā in reliquis offi-
 cijs, nec enim omnia persequi libet, omnes
 virtutum decus & elegantiam, vitiorum dede-
 core corrumpabant. Quid igitur? Num po-
 test virtus cū vitijs simul habitare? nullo mo-
 do. Nec enim patitur honestas vllam turpitu-
 dinis & ignominie cuniunctionem. Constat
 itaque non fuisse illam veram honestatem,
 quæ tantis in omni genere vitijs infecta, con-
 taminata fuerit: sed inanis honestatis imago,
 multiplicis naturæ foetum atq; tamquam por-
 tentum efferens. Quam me pudet igitur illo-
 rum

sum hominum exemplis orationem referri-
 se, qui numquam ullam parrem solidæ digni-
 tatis attigerunt, sed in illius tantû vmbra con-
 sectanda fuerunt occupati. Nam Phociones,
 Metelli, Pauli, Scipiones, & reliqui simili lau-
 de florètes cum multis vitijs imbuti fuerint,
 facile apparet, quàm fuerint remoti ab illa ve-
 ra virtute omnem contagionem turpitudi-
 nis repellente. Erant enim eorum mentes cû
 illa communi plaga percussæ & abiectæ, tum
 suis quæque morbis, ijsque grauissimis atque
 molestissimis oppressæ & impeditæ. Illi qui-
 de diutius in laude vigeabant, eis qui virtutē
 emētendo erant artificio quodam simulatio-
 nis eruditi: quorum laus statim interibat. Nō
 enim simulate vt illi, sed vere & ex animo ef-
 figiem illam virtutis, quâ vulgus maxime pul-
 chram, & elegantem iudicabat, nec enim ali-
 quid honestius imperitorum animis occurre-
 bat, incredibili studio sequebantur. Cum ta-
 men laus illa non esset orta à vera virtute, cō-
 sequens erat, eam post aliquod tempus immi-
 nui & extinguere. Nam vt homines ignati pin-
 gendi primū quidem floridis & illustris ta-
 bulis parū artificiose pictis alleati, picturæ vi-
 tia non sentiant: vbi tanten propius accesse-
 rint, vel ab intelligentibus admoniti, vel ipsi
 per se paulo diligentius intuentes ea cernunt:

ita multitudo quam insignis & ampla species
 honestatis detinet, ne statim videat oculis vi-
 tia sub illius illa specie latentia, omnia tan-
 dem aliquando clare perspiciet. Ita autem fiet,
 ut quæ videbantur antea ad aspectum venus-
 sta interiecto spatio, infamiae fordibus obso-
 lescent. Videtis igitur, quomodo post illud
 mortiferum vulnus humano generi imposi-
 tum omne decus euersum fuerit? quatum nau-
 fragium laudis & gloriae factum sit? Nec enim
 solum ij qui dignitatis studia deserentes sese
 libidini cōstringēdos dēdidere, neq; illi mo-
 do qui dignitatem quidem amāt, eam tamen
 & rebus leuissimis petendam existimant: sed
 illi etiam qui sapientiam admirantur, & in vir-
 tute omnia praesidia dignitatis sic esse consti-
 tuunt, omnib; gloriae ornamentis spoliati iac-
 cēt, & in summo dedecore versantur. Quod
 quidem illis accidit, quia verē virtutis viam
 penitus ignorant. Non enim opē diuinā im-
 plorando, sed in se ipsis omnia ponēdo se cō-
 potes virtutum omnium fore credunt. Inanis
 igitur & fluxa laudis imago illudat homini-
 bus amētissimis, qui quasi somno beati, cum
 maxime sibi frui gloria vidētur, tum maxime
 omnibus in famie notis inuruntur. Quid enim
 turpius amētib;? Quid autem amentius quam
 rerum imaginibus illudic? An qui graui & pe-
 riculosa

rifulosa febrī iactantur insanire putādi sunt,
 quoties quibusdam visis inanibus excitati se
 ualentes & integros esse putāt? qui vero ma-
 lis omnibus oppressi, decepti tamen ymbris
 & imaginibus efferūter, in clamant, se seq; flo-
 rentes atq; beatos esse prādicant, sanos ap-
 pellabimus? Hi quidē non insani modo, sed
 etiam furētes sunt existimandi. Si igitur illi
 etiam qui omnes conatus ad honestatem cō-
 parabant, tantis flagitijs cooperti fuerunt, fie-
 ri nō poterat quin omnes mortales in sempi-
 ternam ignominiam nascerentur. Sed venit
 ille summus humani generis cōditor, & con-
 seruator, ut nos ē tētris tenebris in lucem &
 claritatem vindicaret, atq; viam aperiret est
 verē laudis, & gloriæ claritatem. Aduenta
 igitur suo caliginem omnem repente dispu-
 lit, genus humanū à contractis sceleribus ex-
 piavit, omniūque virtutum muneribus illu-
 stravit: & in amissam dignitatem multis orna-
 mentis amplificatam restituit. Nam cum glo-
 ria sit à vera virtute nata: qui verē virtutis le-
 men rebus humanis attulit, is plane gloriam
 generis humani constituit. Et quemadmodū,
 ut veram Religionem instauraret nefariam
 superstitionem & errores impios extirpauit:
 ita cum in veram nos gloriam deducere vel-
 let, prius nō disciplina tantum sed vitę etiam
 docu-

documentis popularis laudis inanitatem comprehensit. Omnia igitur caduca & mobilia est quibus iactatio in populo atque leuitas existit, aspernatus est: illaque tantum ornamenta retinuit, & in hominum aspectum, lucemque protulit, à quibus immortalis laus atque dignitas efflorescit. Ita igitur elationem, fastidium, & arrogantiam confixit, ut interim ornamenta diuina, quorum immensa copia redundabat, hominibus explicaret, atque propalam collocaret. Et primum quidem ut homines à diurnis tenebris emergentes, cum repente in solem oculorum aciem intendunt, aspectum amittunt: ubi vero paulatim assuescunt lucem intueri, illius munere cum eximia iucunditate fruuntur: ita cum tam insolita lux hominum mentibus oblata esset, partim in cæcitatem conuersæ sunt tantum splendorem minime sustinentes: partim primum quidem ad illius aspectum hebescentes, ubi magis atque magis illam aspicere potuerunt, Christo singulari studio & amore copulatæ sunt. Nam quid ergo referam innumerabilem hominum multitudinem, illius videndi & audiendi gratia undique confluentem? Quid persequar illas laudes amplissimas, quas cælestis Christi virtus atque benignitas excitabat? maxime cum cernerent omnes illum diuina potentia

monitum morbis insanabiles curantem? mor-
 tuos in vitam reuocantem? dæmones expel-
 lentem, atque funditus euertentem? Quam-
 uis igitur fuerit illius virtus perditis homini-
 bus inuisa: quamuis omnia inuidiæ tela in il-
 lud sanctissimam corpus missa sint omnes ta-
 men quantumuis immanitate sceleris efferati,
 de illo præclare atque magnifice sentiebant.
 Dæmones etiam infestissimi diuini virtutis
 atq; sanctitatis testimonium inuicti atque re-
 cusantes illi dari cogeabantur. Quo magis au-
 tem conscelerati homines, quasi turbarum te-
 dis ardentibus agitati Christi gloriam defor-
 mare, inquinare, peruertere cogitabant: eo
 magis illius claritas & amplitudo cernebatur.
 Fit enim vt virtus exercita multo clarius elu-
 cescat. Omnibus igitur modis Christus exem-
 plo suo nobis verè laudis & gloriæ viam mō-
 strauit, humanas opes, & popularem leuita-
 tem contemnendo, virtutis admirandæ lu-
 cem miseris & afflictis porrigendo: magna vi
 improborum petulantiam confutando: tem-
 pestates hominum perditorum furoribus ex-
 citatas subeundo: atq; postremo ignominiam
 extremam accipiendo. Docuit enim in hu-
 ius vitæ iactura vitam beatam & immortalē
 consistere: veramque gloriam inanis gloriæ
 cōtemptione cōparari. Quid vero postquam
 se pro

se pro generis humani salute salutarē ho-
 stiam deuouit atq; constituit? Nihil est enim
 honestius, nihil ad laudem illustrius, quā
 principem & tutorem Reip. pro suis ciuibus
 vitam abijcere: vsque adeo, vt cum in men-
 tionem incidimus eorum, qui pro suis caput
 in vitæ discrimen intulere, miro studio in-
 cendamus, & illi qui voluntariam mortem,
 vt patrię cōsulerent, obiere, qui quidem sunt
 paucissimi, non rebus suis integris, sed in ex-
 tremum discrimen adductis, eam calamita-
 tem, quæ sibi, & vniuersæ Reip. impendē-
 bat, interitu suo à Rep. depuluerūt. Deinde pa-
 triæ, cuius beneficijs obstricti erant, merita
 reddiderunt. Postremo vnā tantūm ciui-
 tatem eum aliarum pernicie obitu suo tutati
 sunt. At ille summus rector, cuius numine, &
 imperio omnia supra, infera, media cōtinen-
 tus: cuius nec vita malis tentari, nec decus
 imminui potest, cum sit ipse immortalitatis
 atq; gloriæ largitor, vt ab hominibus impijs
 pestem debitam auerteret, in humana forma
 delituit: omnes malorum impetus suo corpo-
 re excepit, indignissimas calamitates hausit,
 atque tandem morte sua genus humanum ó
 faucibus mortis ipsius eripuit. Quod igitur
 erit tam diuinum ingenium, vt possit cogi-
 tando consequi tantę gloriæ magnitudinem?

Nam si vera dignitas é veré virtutis opibus emanat, nullumque virtutis genus aut specie pulchrius, aut fructu salutarius, aut amplitudine magnificētius esse potest: quod tandē in omni natura decus adimo cōcipiemus, quod sit cum decore Christi Regis in crucem pro salute omnium sublati aliqua ex parte conferendum? Nec solum in cruce immensæ bonitatis opes explicauit: sed etiam vim diuinam nobis conspicicndam exhibuit. Humanū namque scelus sacris sanctissimis expiauit: inueteratam maculam sanguine suo deleuit: tyrannidem illius perennis hostis extinxit: atq; tandem effecit, vt in ipsa cruce, quæ ad extremū supplicium & ignominia defigi solebat, sint modo clarissima trophæa ad sempiternam celestis numinis gloriam constituta. Cum ergo crucem illam insignem & illustrē intuemur, clarissimæ victoriæ monimentum, amplissimum laudis ornamentum, cælestem atque diuinum splendorem, firmissima salutis, & dignitatis humanæ præsidia conspiciamus. Tantum vero & tam excellens decus, tanta dignitatis præstatiā illi tantum cōueniebat. Quod Paulus ad Hebræos scribens: quem Deus inquit, summus nostrisq; dignitatis & gloriæ, principem, authorem, & ducem constituit. Idem Paulus alibi, cum diceret Christum vsque eo patri

patri obedientem fuisse, vt mortem etiam i
 cruce iussis illius parens exciperet: subiunxit.
 Propter quod Deus illum exaluit, & ita no-
 men illius amplificauit, vt supra omne nomē
 & gloriam collocaret, vt omnes tandem cæ-
 lestes, terrestres, & inferi, vim illius, & maie-
 statem diuinam sentiant, atque fateantur vni-
 uersi I E S V M in omnium rerum domina-
 tu, summique patris gloria constitutum. Hac
 Pauli sententia perspicitur, quantū in illa cru-
 ce fuerit gloriæ immortalis instrumentum.
 Illa enim Christus id nomē adeptus est, quod
 cælitē admirentur: nationes vltimæ verean-
 tur: sedes inferæ pertimescant. Quod si glo-
 ria tunc apparet, vt in principio disputatum
 est, cum virtutis elegātiā, vtilitatem, & am-
 plitudinem insignis amor, grata voluntas, &
 ingens admiratio consequitur: nihilque po-
 tuit esse aut illustrius, aut fructuosius, aut ma-
 gnificentius. satis perspicitur, crucis gloriā,
 omnes res quantumuis ampla dignitatis spe-
 cie fulgentes obscurauisse. Nulla enim oratio-
 nis facultate explicari potest admirabilis ille
 orbis terrarum motus. Vbi enim primū Chri-
 sti fama, quæ quidem incredibili celeritate
 omnes terræ fines peragravit, ad exterās na-
 tiones peruenit, incredibilis hominum multi-
 tudo ingenti admiratione perculsa, & amore

DE GLORIA

tam diuinæ virtutis incensa, relictis inueteratis, atq; penitus insitis opinionibus, pristinis institutis omnino repudiatis, omnibusq; vitæ cōmodis neglectis, ita Christum per omnes flammās secuta est, vt nullis minis, nullis terroribus, nullis exquisitis supplicijs ab illius coniunctione diuelli potuerit. Factum est igitur, vt homines quos neq; ratio, neq; leges, neq; disciplinæ, nec postremo vllum remediū humanæ rationis opibus excogitatum & inuentū à flagitijs auocare poterat, diuina Christi gloria incensa, illiusque nomine concitati, mox ad veram virtutem inflāmato studio raperentur. Ex quo facile perspicitur, gloriam antea demersam Christi opē à flagitiorū fluctibus emeruisse: dignitatisq; lumē extinctum reuixisse: hominumque genus dignitate spoliatum dignitatem amissam recuperasse. Neq; enim modo hominibus gloriæ viam ostēdit: sed etiam in illos omnia diuinæ claritatis ornamenta congescit, & vniuersas nationes in suæ gloriæ societatem conuocauit. Ab illo igitur tanquam à sanctissimo quodā atq; perenni fonte decoris, laudis, & dignitatis, hauriant opus est, qui lucem, qui nominis celebritatem, qui gloriam nullis seculis interituram ardēter expetunt. Nam cum verum decus in illis tantum insit, qui verē virtutis ornāmētis exculti

exculti sunt: vera autem virtus sine Christi presentis ope obtineri non possit: nemo certe aliquam verè gloriæ rationem sine Christi præsidio atq; numine cōsequetur. Ille namq; solus nobis lucem obtulit: maculas omnes absterfit: virtutis verè disciplinam tradidit: vires etiam confirmavit, quib⁹ illum sequi, sanctitatem colere, diuinis opibus instrui, & ornari valeamus. Illi igitur tantum omni laude erunt in perpetuum cumulati qui se Christo consecrauerunt: qui primam quidem cum sint inanissimis ornamentis nudati, plerumque vulgo contemnuntur. At vero paulo post explicata illa virtutum omnium supellectile, ornataque diuino in oculis omnium constituto, Christe sanctæ, qui clamores hominum, quæ studia consequuntur? Illic enim non fucatus nitor, non e mentitus cultus: non forma medicamētis vllis infecta: sed insignis pulchritudo, cælestes claritas, diuina lux hominum mētibus obuersatur. Qui enim Christum intuentur quotidie magis illius lumine solutescent. Vt enim speculum Solis splendore percussus tantam lucem accipit, vt in eo Solem ipsum te intueri putes: ita mentes Christi radijs illustratæ tanta luce completæ sunt, vt in illis Christi formam atque claritatem agnoscas. Minime igitur mirandum est, ho-

DE GLORIA.

mines tantis opibus, atq; præsidijs mirifice re-
 dundantes bellum contra omnium gentium
 mores & instituta suscepisse, & orbē vniuer-
 sum Christi imperio subiugasse. Si enim na-
 tura honestatis imagine commouemur, & ar-
 denti studio vel obscuram similitudinem di-
 gnitatis arripimus: quid tandem evenire pu-
 tandum est, cum honestatem ipsam mentis
 oculis vsurpamus: Ergo postquam hæc diui-
 na lux in terris effulsit, & veram honestatem
 aspeximus: umbris minime delectamur: ina-
 nes effigies non miramur: antiquitatis facino-
 ra contemnimus, eosque solum mirifice lau-
 damus, & extollimus, qui pro veta religione,
 pro iustitiæ sanctitate extremū spiritum edi-
 derunt: aut iam tam præclaro certamine ingen-
 tia pericula subierunt: aut omnib⁹ cuius libe-
 ri & soluti totos se rerum diuinarum cogni-
 tioni dicauerunt: atque postremo fuerunt in
 tervis cælestium vitam altitudine mentis, &
 ardore pietatis imitati. Hæc igitur demum est
 illa stabilis & firma laus, hæc gloria con-
 stans, & æterna, quæ verè virtutis splendore
 sanctissimo Christi numine expressa, diuinæ
 claritatis effigie continetur. Hanc intueri,
 hanc expetere, hanc omni impetu consecrari
 debent omnes, qui ad laudem & dignitatem
 adspirant. Ex quibus facile concludi potest,
gloriam

gloriam esse maxime cum Christiana pietate, atque cœlestis virtutis studio coniunctam. Hic Augustinus, equi dem, inquit, ita sum affectus gloriæ dulcedine, ut nō libeat vltius orationi tuæ repugnare. Nam cum ab incunte ætate multa illius causa fecerim, ægre ferebam, cum suspicarer eam tantis flagitijs infectam esse, ut timerem, ne me ad se rapiendo, tanquam aliquo Charybdis æstu, temeritate insane cupiditatis aborberet. Nunc libenter audio illam non modo carere omni crimine, verum etiam ad cœlum ducem esse. Quamuis igitur aliqua mihi in mentem veniāt, quæ adhuc contra dici fortasse possent, animo tamen libenti conuiueo, maloque tibi cedendo gloriam amplecti, quā diutius refragando ab illius studio retardari. Me quidē, inquit Metellus gloriæ amor quo quidem sum nimis incensus, nūquam impedit, quo minus tibi scrupulum, qui mihi adhuc restat obijciam. Sic enim accepimus, fundamentum Christianæ pietatis esse humilitatem. Humilitas autem significat animi infractionem, atque demissionem: ergo cum gloriæ studium non conueniat nisi animis maximis, rerumque maximarū cupiditate flagrantibus, & omne Christiane pietatis officium in humilitate cernatur: relinquatur nihil tam pugare cum Christianis

DE GLORIA

instituta, quàm gloriæ appetitum. Immo inquam, nihil est copulatum magis: eaque sola est ad gloriam via, quæ in humilitate hac sanctissimis literis exornata consistit. Est enim gloria caeleste decus animi, atque diuinum beneficium apud homines propriâ imbecillitatem agnoscetes, atque diuinam opem requirentes, diuina benignitate collocatum. Hi tantum igitur dignitate & gloria florent: cum interim illi, quos vel gentis nobilitas, vel abundantia pecuniæ, vel corporis robur, vel formæ pulchritudo insolentes & superbos efficit, ope diuina destituti corruant, tanto maiorem infamiam in ruina subeuntes, quanto sibi maius decus opinionis errore proponebant. Tanta est autem huius amplissimæ virtutis, quam humilitatem appellamus, altitudo, ut in cælum etiam penetret. Nam continet omnium virtutû decus & excellentiam. Primum enim singulari sapiëntiæ munere continentur. Cum enim fragilem hominum naturam, fluxam & caducam vitæ conditionem, humanarumque rerum varietatem, & inconstantiam animo reputantes, & hominum insigni fortuna florentium miserabiles exitus in memoriam reducentes, omnibus corporis & fortunæ bonis omnino diffidimus, ita ut nunquam secundis rebus, & ad voluntatem nostram

nostram fluentibus extollamur, tum maxime prudentiæ munere fruimur. Nunquam enim sapiens afferretur, nempé qui se natum hominem meminerit, atque communi lege naturæ multis cladibus expositum. Deinde cum se ipsum agnouerit, nunquam alienum decus appetet, aut honorem parum sibi conuenientem vsurpabit: quod ad iustitiæ officium pertinet. Hinc etiam temperantiæ, atque moderationis ornatus oritur. Qui enim imbecillitatem naturæ considerauerit, quamuis omnes opibus & potentia vincat, nunquam insolescet, nec aliquid cum temeritate, & amentia geret, nec se cuiquam anteponet. Nunc vero quomodo humilitati cum animi etiam magnitudine cõueniat, videam⁹. Hoc est, inquit Metellus, quod intelligere cupio: Difficile namque videtur res inter se nomine discrepantes sententia cõglutinare. Nihil, inquam, facilius. Cum enim virtutes ita copulatæ sint, vt qui vnã habuerit, opus sit reliquas omnes habere: & cõstet humilitatem tres illas virtutes esse complexã, consequens est, vt etiam cum alti & inuicti animi magnitudine coniuncta sit. Quod vt clarius videamus, ipsius nominis sententiam explicemus. Est igitur humilitas affectio animi parua & exigua de se ipso sentiētis magnum
autem

DE GLORIA

autem & paruum sine comparatione intelligi non potest. Si enim collem editum & excelsum cum humiliore conferas, rite magnum appellaueris: si cū Appennini cacumine, fortasse paruum. Sic etiam magnam lacertam appellamus, quæ in genere suo magnitudine excellit: & elephatum pusillum qui ad alios collatus breuis est, quamuis sit aliorum animantium longe maximus. Hæc tu ex Aristotele, si Catygorias cognouisti, intelligere potuisti facillime. Cum igitur omnis ratio breuitatis aut magnitudinis, è comparatione ducatur: & humilem eum appellemus, qui sua omnia paruipendit: relinquitur id ex eo euenire, quod se cum rebus multo maioribus, & altioribus conferat: ex quo sequitur omnes humiles esse magnanimos. Nam quæso, quis tibi maioris animi esse videtur? is ne qui nimis alta suspicit, & sibi in omni genere exempla maxima proponit? an qui nescit oculos ex infimis rebus attollere? Is, inquit, qui altiora semper asperat. Ergo inquam, cum humilis ideo se non magnificat, quia maiora quædam intuetur: restat vt intelligamus illum esse magno animo præditum: superbum autem & insolentem minuto & angusto. Satis enim constat, nunquam à rebus exiguis ad amplas & magnificas animi aspectum retulisse. Nam si

id

id fecisset, numquam tãti se ipsum æstimaret
 veluti si quis in pago, aut in paruo municipio
 principem locum tenens insolescat: is vbi pri-
 mum Romam, aut in aliam ciuitatem simili
 splendore florentem venerit, & tãtam homi-
 num celebritatem aspexerit, atq; ibi viderit,
 sese nec cum mediocri dignitate præditis esse
 conferendum, ingentes illos spiritus, quos ar-
 rogantia non ferenda sumpserat, statim depo-
 net. Quod quidem in omne genere cerni po-
 test. Etenim, quis est poëta paulo Sanior, qui
 non se, cum in Homerum, aut Maronem re-
 spexerit, protinus abijciat? Quem oratorem
 Demosthenis aut Ciceronis vbertas & ampli-
 tudo, non modestum reddat? Cuius impera-
 toris insolentiam, res ab Alexandro aut à Cæ-
 sare gestæ, non frangant? Cum igitur hæc na-
 tura rerum sit, vt semper nos nostri pœniteat,
 quoties in æris aciem ad altiora conuertimus:
 qui tandem Christianis hominibus euentu-
 rum suspicamur? Est enim hominis Christia-
 ni munus, non modo mundi ornatum & ma-
 gnificentiam intueri: sed lōge altius extolli,
 naturæque totius architectū quasi due contem-
 plari. Sic igitur fit, cū animus in corpore ma-
 nens, è corpore tamen studio & agitatione
 mentis excedit, & quo ad fas est diuinæ virtu-
 tis lucem videt: vt se repente, suaque omnia,
 & quic-

DE GLORIA

& quicquid antea amplum & illustre censebat, humile & obscurum iudicet: nihilque in vita pulchrum & honestum existimet, quod non senserit esse claritate illa diuini luminis illustratum. Omnes igitur humanas opes, siue illæ ad corporis cultum, siue ad ornatum animi pertineant paruisfaciens, ita exardescit ad illius diuinæ formæ cupiditatem, vt nihil aliud cogitet, nihil amet, nihil cupiat, sed potius omnibus corporis & animi viribus ad summū illud bonū fruēdum incitetur. Hoc aut tam illustri spectaculo multo clarior indies atq; altior fit. Cum enim amore Dei flagret, mentem ad illius aspectum ardentem excitat. Quo aut magis illo aspectu quantū potest in hac vita fruitur, eo vehementius inflamatur. Sic autem euenit, vt progressio in diuinæ naturæ cognitione amorē augeat: amor autem auctus clariorē in dies cognitionē efficiat: atque ita tandem hominis alta quadam mente præditos ad sui contemptionem quoti die magis inducat. Auget etiam interim vehementer humilitatē, quòd in illa cælesti luce multa nostra vitia, quæ antea latebant, clare cernimus, ita vt quo magis immensam summī illius rectoris bonitatē agnoscimus, eo facilius nostræ naturæ imbecillitatem, atq; corruptelā agnoscamus. Inde autem fit, vt eadem

opera,

opera, & Deū ardentē amemus, & in nostri odium quodammodo veniamus. Accēdit de inde, quod intelligimus non posse nos virib⁹ nostris aut virtutem colere, aut dignitatē vllam tueri: sed immanē libidinem, & insignem turpitudinem vbi primum à Deo scelere nostro sciungimur in animis nostris dominari. Tum illud quantum valet etiam ad infringendam hominū insolentiam, ingentes illas cælitum copias diuino splendore lucentes animo contueri? Qui enim illorum siue præstantem naturā, siue pietatem excellentem, siue dignitatis amplitudinē cōsiderauerit, se ipsum abijciat, animaduertēs nihil in rebus humanis esse cum illa tanta claritate comparandum. Postremo videmus etiam innumerabilem hominum multitudinē diuina quidam virtute, atque gloria florentem, & in terris quodammodo cælitum dignitatem moribus & institutis vitæ consecutam, ad quā respicientes necesse est, vt nos ipsos pro nihilo reputemus. Quod si illa angelorū agmina diuino splendore fulgentia Dei cōparatione pro nihilo sunt, & si vniuersum genus humanū ad angelos collatum abiectum natura, & humile iudicamus, quid tandem facietis, qui viderit sese ne cum hominibus qui dem summis esse cōferēdum? Quomodo enim is qui Deū sibi sequendum & imitandum esse sentit, insolēter efferi po-

DE GLORIA

terit, cum intellexerit, sese à multis etiam hominibus in hac vita manentibus dignitate videtur, atque superatum? Homo cum his excubans atque pernoctans curis, nullo modo turgebit vnquam inani iactatione furenter elatus, & inflatus, vt ij faciunt qui nihil amplum cogitat: sed potius omnes suas opes valde despiciet. Contemnet enim sese contemnet homo excellenti ingenio, animoq; maximo præditus: qui si mētis oculos humi defixos haberet, idque tantum magnum existimaret, quod esset fragile & caducum, & istis bonis, quæ hominum vulgus inaniter admiratur, abudaret, quàm sibi ipsi placeret? quàm fastidose tenuiores despiceret? quàm intoleranda superbia & amentia duceretur? Ergo vt superbia nascitur ex animo abiecto, & in terrā demersa: ita humilitas ortū habet ab animo magno, nihil quòd quidem non sit diuinis & æternis opibus exaggeratum magnū & excelsum indicante. Considerate igitur quàm excellenti animo sint ij quos nostra loquendi consuetudine humiles appellamus. Nihil est enim in rebus humanis quātumuis insigni specie dignitatis excultum, quod non facile contemnant, & infra se positum esse ducant: nullis opibus, nullis facultatibus, nullis ornāmētis humana industria & studio paratis cōtēti esse possunt
 ipsam

ipsam denique gloriam à virtute vera profectam, quæ hominum cōmemoratione viget, non aspernantur illi quidem, cum se ad virtutem natos, & gloriam esse comitē virtutis intelligāt, sed eam nescio quomodo, multo maiora sibi proponentes, quotidie magis despicunt. Nam omnia quantumuis magna, & excelsa exigua putāda sunt, cum est aliquid amplius & magnificētius. Licet igitur ad omnes homines, qui vbiq̄ue sunt, quacumque in ora atque parte terrarum, corū fama permanere possit: nihil tamen quod quidem sit terræ spatij inclusum illis magnum esse potest, qui cæli etiam complexum angustissimum putant. Neque possunt vllō modo omnibus huius vitæ bonis satiari, qui semper immensas opes & infinitas desiderant. Nihil enim optant ardentius quàm humanis opibus spoliari, vt diuinis compleantur. Hæc illos cura sollicitat: hic ardor illorum mentes inflammat: hoc illos desiderium in lachrymis & fletu versari facit. Qui quidem fletus, non est imbecillitatis, sed diuinæ virtutis argumentum. Cum enim diuinæ conditionis participes fieri concupiscāt, molestissime ferūt, sese corpore diutius, quasi quodam ergastulo detineri, & nō protinus ex ijs terrarum angustijs in illam cælestem regionem euolare. Illius autem gloriæ cupiditate

DE GLORIA

tate incensi rapiuntur, quæ non peruulgato virtutis splendore, aut prædicatione hominum continetur: sed quam diuinæ lucis claritas efferet, quam cælestis dignitas excitabit, quæ vigeat memoria sæculorum omnium: de cuius amplitudine numquam æternitas ipsa conticescet. Hanc igitur expetentes, angelorum theatrum sibi proponunt, omnesq; cælestes, quos sanctæ literæ principes, & potestates, & diuinæ maiestatis sedes, alijsq; nominibus ardorem & sapientiam significantibus appellant, ante mentis oculos statuunt: his iudicibus seruiunt, his spectatoribus placere, horum testimonio cōprobari cupiunt: atque postremo quod est longe maximum, in illius summi domini testimonio, & sententia omnem gloriæ magnitudinem sitam esse conspiciunt: & ad illam incredibilem animi cursu, studioque contendunt. Spe igitur illius claritatis erecti gaudia maxima percipiunt, intelligentes in illius demum gloriæ studium esse omnibus viribus incumbendū, quæ Christi beneficio, numine & laudatione continetur. Nam si laudatoris amplitudo ad dignitatis amplificationem pertinet, quid esse potest Christi maiestate magnificentius? Si verum iudicium in certa gloriæ ratione requirimus, Deus solus intimos hominum sensus

sensus perfectos habet. Si laudantis constan-
 tiam attendimus : diuina mens nullam in o-
 mni æternitate potest habere mutationem.
 Si lucem & celebritatem consideres: tunc cla-
 rorum hominum laudes coram omnibus an-
 gelis, & hominibus illustrabuntur. Si ad
 diuturnitatem animaduertas : nullum finem
 sunt vllis vnquam seculis habituræ. Quid
 igitur illa gloria diuinis, quam mentes ca-
 stæ in illa cælesti regione consequentur? Est
 enim dignitate laudatoris immensa, specta-
 torum celebritate clarissima, diuturnitate
 temporis infinita. Hæc est cælestis illius ciui-
 tatis conditio, in quam tandem omnes qui
 verè laudi seruiunt, accipiendi sunt diuinis
 laudibus abundare, splendore diuinæ lucis
 illustrari, diuina gloria florere. O sedes illas
 beatissimas, diuinaque domicilia, in quibus
 homines pietate præstantes locati, nec vitijs
 infici, nec deformitate maculari, nec tormen-
 tis inuidiæ conuelli poterunt : sed expertes
 omnium malorum, æternisq; præsidijs & or-
 namenti magnificentiissime redundantes, glo-
 ria immortalis circumfluent. Saluete ciues cæ-
 lestes, qui ab hac ærumnosa vita in illam æter-
 nam domum excessistis, in qua diuinis opi-
 bus exculti, summisq; bonis affluentibus æter-
 nis gaudis triumphatis. Vos solum demum
 T ij estis

estis beatissimi iudicandi, quorum vita est omni bonorum copia cumulata, quorum laus emori non potest, quorum nomen nulla unquam obscurabit obliuio. Vestrum decus omnes cœlites intuentur: nomen vestrum summus ipse Deus qui vos sibi adoptauit amplectitur, à quo lucem accipientes, & in illius naturam quodammodo conuersi diuinę formę pulchritudinem estis illius beneficentiã consecuti. Quis hanc gloriam animo perspiciens non optet quàm primum ab hac turba, & colluuiõne discedere, & in cœlum continuo migrare? Quanta enim tandem voluptas erit inter angelos numerari, piorum animorum cœtibus interesse laudibus diuinis extolli, atque postremo, quod caput est, summo illi cœli dominatori nutu omnia regenti, purasque mentes imensa luce collustranti, & summis æternisq; laudibus commulanti perpetuo copulari? Sed de gloria illa, atque diuinis præmijs pijs hominibus à Deo constitutis ineptum erit fortasse plura discere. Nec enim oculis cerni, nec auribus accipi, nec mente & cogitatione comprehendendi in hac vita possunt. Superat enim, atq; longissimò quidem interuallo superat eorum magnitudo omnem humanarum cogitationum intelligentiam & facultatem. Hęc igitur

tur verbis exprimere nō possumus: at eorum cupiditate incendi, & incitari possumus. Quare si nos excellens decus allicit: si pulchritudo laudis inflammat: si stimuli gloriæ concitant: veram virtutem, è qua sola verum & æternum decus emanat, ardenti studio colamus: & Christum Optimum Maximum totius honestatis & gloriæ ælestis architectum castissime veneremur: & ab illo supplicibus verbis contendamus, vt nos ad immortalē gloriam extollat, neque solum cœlestibus bonis afficiat, sed etiam Deos faciat. Hæc mihi in mentem venerunt, quæ de gloria disputarem: quæ quidem, vt videtis ab inijs naturæ profecta, piorum hominum mentes in cœlum tandem deducit. Tu igitur Augustine si perstas in sententia, vt gloriam vituperandam existimes, non quod te dignū est facies. Animi enim tui indoles postulat, vt eam quantum possit ornes, & augeas, & interim ad summum immortaleque decus adspires. Tu quidem, inquit Augustinus, cum orationis longitudine, tum conclusio- nis elegantia, & gravitate perfecisti, vt nec iam liceat, nec libeat sententiam tuam refutare. Nox enim nos, vt videtis, nec opinantes oppressit: & epilogus iste tantam mihi voluptatum attulit, vt omnem cogitationem

DE GLORIA

contra differendi sustulerit. Reliquum igitur est, ut ad gloriam illam, quam in fine orationis attigisti, omnibus velis & remis contendamus. Quam vellem, inquit Metellus, ut Calcena noster atque Lupus adessent, ut aliquem etiam fructum ex hoc sermone perciperent.

FINIS.

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
 DE NOBILITATE
 CIVILI LIBER II.

EIVSDEM DE
NOBILITATE CHRIS-
TIANA LIBRE.
TERTIVS.

Ad Ludouicum Principem Cla-
 rifs. Emanuelis Lusitanix
 Regis. F.

BILBAO.

Excudebat Mathias Mares.

Anno. 1578.

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
DE NOBILITATE CI-
VILI LIBER. I.

OSTEA quam benefi-
cicio tuo, Lodouice Princeps cla-
rissime, consecutus sum, vt me ad
pristina studia reuocarem, in lite-
rarum meditatione multò arden-
tius quam antea versari cœpi. Principio
enim natura tantum impulsus, ad earum ar-
tium studium me applicabam, quibus instru-
ctus, patriæ meæ fructum aliquem meæ crudi-
tionis afferrem: Nunc autem cum humanita-
te beneficentiâq; tua incensus omnes meas co-
gitationes ad tuam dignitatem & gloriam cō-
ferendas esse statuerem, maiore animi impe-
tu mihi enitendum existimaui, vt aliquem
doctrinæ gradum peruenirem. Nec enim id
elaboro, vt ingenij aliqua laude fruatur, sed vt
incredibilem meam erga te beneuolentiam,
singularemq; grati animi voluntatem, si non
referenda, at saltem prædicanda gratia decla-
rem.

rem. Nō igitur mihi deero, quādiu aliud præstare non possum, quin hoc saltē scribēdi genere meum in re animū plenissimum pietatis ostendā, perficiamq; , ut me in omni loco me morem gratūq; esse cognoscas. Non me fallit quā id pro meo singulari erga te studio , quo quidē sunt mirabiliter inflamatus, exiguum sit: Sed non debent qui magna præstare nequeunt, parua negligere : & qui in rebus maioribus vsui esse nō possunt, ob id in leuioribus muneribus apud eos quos præcipuē obseruant collocandis diligentia remittere: præsertim cū in omni genere officij plaris animi voluntas, quā muneris magnitudo facienda sit. Cū igitur ut cōmodius tuæ dignitatis amplitudini seruire possem. styli exercendi gratia multas quæstiones Aristotelico more disputandas suscepissem, tū in primis de nobilitate mihi disserendū esse putavi. Et propterea quod ea materies mihi tanto principe digna visa est, & hi nostri de nobilitate cōmentarij erant paulo diligentius elabori, eos tibi dicere cōstituti. Ac eo libentius feci, quo maior quædā, ac illustrior inter nobilitas elucet. Nā si genus ad dignitatē pertinet, nihil in rebus humanis est regio nomine sublimius, & eorū præcipuē regū, qui ex Christi OPT. MAX. voluntate res humanas administrāt: quales ij

DE NOBILITATE CIVILI.

certe fuerunt, ex quorū es stirpe generatus. Si
 virtute tantum nominis gloria cōparatur, ni-
 hil est animi tui magnitudine nobilius, nihil
 laude tuæ liberalitatis illustrius, nihil ingenij
 tui flore præstantius. Vt interim omittam pie-
 tatem in fratrem tuum, Regem omnium iustissi-
 mum, & optimum patriæ parētem: humanita-
 tem deinde in omnes: & postremo (quod ca-
 put est) ardens quoddā, & singulare Christia-
 næ religionis studium. Sed reprīmāme, nec e-
 nim huius temporis esse statuo, animi tui do-
 tes egregias debitis laudibus celebrare. A te
 vero contendere non desistam, princeps am-
 plissime, vt hos nostros conatus boni & æqui
 facias, scriptaq; nostra qualiacunq; sint pro
 tua singulari humanitate libenter legas. Equi-
 dē si ea tibi nō ingrata fore intellexero, ad alia
 maiora gradū faciam: nec vllō vnquā labo-
 re defatigabor, modo habeam exploratū fo-
 re, vt hæc nostra studia tibi nō iniucunda cō-
 tingāt. Cum itaq; variæ dissensiones inter eos
 qui iisdē legibus instituti, eademq; iuris socie-
 tate deuincti sunt, frequenter oriantur, nulla
 certe frequentius vniuersæ reipub. otium per-
 turbat ea quæ inter nobilitatem, & multitudi-
 nem concitari solet. Hæc autem cōtentio sic
 quam plurimas ciuitates imperio, atq; gloria
 florentes afflixit, vt sæpè numero totius reip.

statum

LIBER QVINTVS. d

statum immutare cogeret: quæ quidē re, nulla perniciosior communi salutē excogitari potest. Si enim ea quæ sunt mandata literis, memoria repetamus, vix vllam ciuitatem tam bene fundatam reperiemus, quæ non fuerit hæc discordia ciuili, inter primores atque plebem ora, nimis sæpè conuulsa, & in diuersas partes dissipata, ita vt modo pauci præessent ciuibus vniuersus: rursus verò paucorum imperio sublato, rerum summā multitudinis furor occuparet. Quæ quidem mutationes, neque sine ferro, & cede multorum fieri poterant, neq; sine summa morum perniciē. Nemo enim, qui modo esset paulo audacior, dubitabat, dū sibi eam reip. conuersionem fructuosam putaret fore, imminuere legum grauitatem, instituta maiorum violare, omniaq; tandem perturbare, atq; commiscere. Non persequar hic quantas ruinas ediderit hoc discordiæ genus inter principes atq; plebeios excitatum: cū illud constet, quàm plurimas ciuitates propter hæc partium contentionem funditus corruisse. Dū enim populus nobilitatis imperium tanquam violentum & superbum exscindere conatur, rursus nobiles, vim populi sequam atque vehementem armis reprimendam, & summa imperij seueritate coercendam putat; nullum est adeo pestiferum

DE NOBILITATE CIVILI.

rum facinus, ac inhumanū, quod non ab vtrifque in reipub. suspiciatur: animisq; semel hostili odio imbutis, ita dimicant, vt etiā publicā salutem, & propriā libertatē hostibus suis interdū prodere minime recuset. Idque est eo mirabili⁹, quod & ciuitatis cōmuniōne cōiuncti sunt, & studio vitæ dissimiles: ita vt nihil relinqui videatur, quod animorū certamē accendat. Id enim quod in ciuitate plurimū valet, ad beneuolentiā coniungendū, nempe cōmunis periculi, atq; publicæ incolumitatis societas ab vtrifq; retinetur: quod aut non parum offensionis habet in rep. & acerbissimū ciuiū inter ciues odiū creare solet, eo quidē carent, Simultates enim, atq; inimicitia, ex inuidia, & æmulatione cōceptæ, in eos tantum exercentur, qui cum genus idem vitæ secuti sunt, eadem omnino cōcupierant. Optimatibus vero cum obscuris hominibus, nullum eiusmodi certamen esse posse videtur, in tanta vitæ dissimilitudine, & tam dispari studio rum ratione, atque voluntate. Ille enim imperium & gloriam expetunt: hi dum vitæ commodis abundant, non ita magnum fructum in decore, & dignitate ponendum arbitrantur. Cū igitur tam diuersa præmia respiciant, nulla causa certaminis atq; odij subesse videtur: maxime cum neutra pars possit ad ea

qqe

que omnibus modis inuictur peruenire, nisi
 cum alterius auxilio. Neque enim vulgus vi-
 tam secure traduxerit, si non fuerit in tutela
 bonorum: neque boni poterunt ullis ornamen-
 tis gloria illustrari, & amplificari, nisi sit vul-
 gus & multitudo, cuius patrocinium suscipiât.
 Ita ut presidium multitudinis in clarorum ho-
 minum virtute constitutum esse videatur, &
 ipsi rursus homines clari, non solum ad opes
 suas munendas, verum etiam ad gloriam at-
 que dignitatem comparandam, auxilio multi-
 tudinis indigent. Hæc cum ita, & natura & le-
 gibus ad concordiam conglutinandam insti-
 tuta sint nullum tamè maius odium ex histo-
 rijs accepimus extitisse: neque quod maiores
 strages ederet rerum publicarum, quàm id quod à ple-
 be contra nobilitatem, & à nobilitate contra
 plebem sæpè numero susceptum est. Quæ
 omnia cum animo mecum agitare, in ea co-
 gitatione versari cœpi, discordias fere omnes
 eorum flagitio, & improbitate, qui se princi-
 pes in Rep. dici cupiunt, esse cœcitas. Quam
 vis enim nihil sit amentius, neque magis fu-
 riosum atque turbulentum, quàm corrupte
 multitudinis studium, illa tamen ipsa vitia,
 quæ multitudo concipit, summis viris adscri-
 benda sunt. Nàm cum omnes nobilium imita-
 tores existant, nunquam plebis tantis flagitijs
seipsam

DE NOBILITATE CIVILI.

seipsam inquinasset, nisi fuisset ad immensam luxuriam, & infinitam cupiditatem, exemplo nobilitatis incitata. Ita fit ut civium libidines quas amplissimi viri vel solo exemplo continentię frangere debuissent, vitę turpitudine augeant, atq; vehementer incendant. Vbi veroplebis animi flagitijs, atq; nefarijs cupiditatibus infecti fuerint, nullis legibus, nullius auctoritate, nullo supplicij metu, à furore, & audacia cõtinebuntur: nec vlla ratione prohiberi poterunt, ne erumpât aliquãdo in totius rei pub. perniciem. Omne itaq; malum videtur à summis viris tanquam à fonte desluere: in quorum potestate situm erat, nascentē populi cupiditatem, & virtutis exemplo, & legum severitate refrenare. Venit interim in mētem mihi admirari, quibus rebus adducti pleriq; mortales tantum generis splendori tribuant, ut eum summis honoribus decorandum, & omnibus ornamentis afficiendum esse putēt. Nam aut nobilitas natura nihil habet amplū aut magnificum: aut maxima pars istorum, qui vulgo nobiles appellantur, quorū animi tam multis modis impediri sunt, longe multumque distant a vera illa germanę nobilitatis ratione. Nec enim dubiū est, quin si nobilitatis studium extaret in vera gloria comparanda, multi virtutem illius amarent: omnes

auctoritatem nō inuiti sequerentur. Nam ne-
 mo est qui non virtutis admiratione commo-
 ueatur: & omnes existimant communem salu-
 tem clarissimorum hominum virtute, atque
 prudentia contineri. Qua propter non alie-
 num arbitratus sum, ipsius nobilitatis vim, ra-
 tionem, originem, & reliqua ornamenta, quę
 verē nobilitati affixa esse videntur indagare:
 vt ijs explicatis, quantum instrumenti habeat
 ad dignitatem, & quātum inter illam, atque si-
 mulationem nobilitatis interfit, statuere pos-
 simus. Cum autē hoc nomen multo latius pa-
 teat: hic tantum vsurpabitur à nobis, vt gene-
 ris claritatem significat.

¶ Primum omnīū illud in dubium vocari po-
 test, sit ne nobilitas in bonis numeranda. Mul-
 ta namq; adduci possunt, quibus fiat verissimi-
 le, hanc generis celebritatē, nec vllam digni-
 tatē habere, nec vilo modo posse ad aliquod
 bonorum genus reuocari. Quātum enim ad
 naturā attinet, & humanę vitę cōditionē, vix
 intelligere possum⁹, quē fructum ferat hęc no-
 bilitatis admiratio. Simul enim vt in hanc vi-
 tam fragilem, & calamitosam ingredimur, ita
 legibus iisdē tenemur vniuersi, vt nemini de-
 tur libertas recusandi mala quā plurima, qui-
 bus hęc mortalis cōditio afflicta est. Omnes
 viuēdi principiū à lachrimis & acerbitate faci-

musi

DE NOBILITATE CIVILI

mus omnes infinitis miserijs, & anxietatibus
 implicati, in metu atque dolore versamur, at-
 que tandem varijs calibus ad mortem imus.
 Tantum vero abest, vt ab ijs pestibus tuta sit
 nobilitas, vt multo grauior sit eius cōditio, &
 exitus multo acerbior. Si quidem vt fumus
 semper summa petit: sic morbi, cædes, insi-
 dia, & reliqua vitæ mala, eos potissimū perse-
 quuntur, qui sunt in altissimo gradu collocati.
 Sin autem animum ad corporis naturam cō-
 uertas: ne in illo quidē quicquam inesse com-
 peries, quamobrem nobilitas sit plebijs fami-
 lijs anteponenda. Nec enim viribus est valen-
 tior neq; celeritate pedum velocior, neq; va-
 letudinis firmitate robustior. Immo quo deli-
 catus viuit, eo corpus reddit infirmius: &
 maiora morborum cruciamēta pati cogitur.
 Quòd si nec in fortuna, nec in corporis præ-
 stantia, est id quod hominū inter homines di-
 scrimen facit, & tanquā in classes distribuit:
 certe in bonis animi est id quod à principio
 ordines hominū variè distinxit, aut nusquam
 est. Nec enim aliud gen^o bonorū præter hæc
 tria inuenitur, ad quod hic nobilitatis splen-
 dor reuocari possit. Cum autem videam⁹ adi-
 tum ad virtutem patere omnibus, & sæpē nu-
 mero qui claris natalibus orti sunt, ad turpis-
 sima flagitia delabi, & ignotos homines inter
 dum

dum ad virtutis laudem vehementius excita-
 ri: reliquū est, vt suspicemur, hanc quam vul-
 go nobilitatem appellāt, prorsus inanem esse
 & à sola multitudinis opinione ineptissime
 constitutam. Hæc sunt quæ possunt contra ge-
 neris claritatem disputari. Attamen, cum vi-
 deamus vniuersum genus hominum, quam-
 diu est animi perturbatione liberum, miri-
 ficè consentiens ad honores amplissimos cer-
 tis gētibus deferendos, id non temere eueni-
 re arbitramur. Si quidem omnium gentium
 in re aliqua consensus, lex naturæ putāda est.
 Quod quidē vt melius perspici possit ab ipsa
 natura exordium capiemus. Principio igitur
 in naturæ vim, & vniuersi conditionē intuen-
 ti nihil sane occurret, quod nō vel cætera vni-
 cat dignitate, vel ab alio rerum genere supe-
 retur. Hoc enim in rebus omnibus incredibi-
 liter natura fabricata est, vt cum omnes rerū
 formæ sint inter se dispares, atque dissimiles,
 tum in nullis insit eadem omnino vis & po-
 tentia: sed alia aliorum impetu & vi mouean-
 tur: alia impellant & moueant. Primum enim
 si rem ipsam altius contemplari velis, cælum
 que diligentissime suspicias, nihil in eo vide-
 bis, quod vel in eodem loco reponi, vel eadē
 venustatis laude censerī debeat. Sydera nam-
 que cernimus non tātum ordine, atq; specie,

DE NOBILITATE CIVILI.

verum etiam virtute, & potentia inter se longe dissimilia: ita ut alia quidem quasi imperium exercent, & reliquis afferant splendorem & dignitatem alia vero lucem à præstantioribus accipiunt. Deinde videmus etiam ignem omnium elementorum facile principem in summo loco collocatum, cuius vi, subiecta corpora concitantur: quorum rursus eiusmodi ratio est, ut sit inter illa, maxima virtutis & potentie dissimilitudo. Quid autem (ut ad hæc inferiora descendamus) de plantis aut animalium genere dicam? An in omnibus eadem excellentia inest, atque nature bonitas? Et hoc discrimen non in ijs dumtaxat cernere licet, quæ sunt dissimili specie & ratione: sed in ijs etiam quæ eadem natura continentur & forma. Nec enim omnes eiusdem generis arbores, vel cædem in specie venustatem habent, vel eundem utilitatis fructum: nec omnes equi pari pernicitate præditi sunt: nec omnes leones eodem virum robore muniti. Denique nullum genus animalium, atque adeo rerum est, in quo non extare, & eminere quandam nobilitatis effigiem perspiciamus. Hæc autem naturalis excellentia in rebus sempiternis semper manet: in ijs autem quæ oriuntur, & occidunt, virtute quadam feminis in sobolem, ipsam insunditur. Quod summus ille poëta dicebat.

Fortes creantur fortibus & bonis.

Est in iuuenis, est in equis patrum.

Virtus.

Ergo cum hæc tanta vis naturæ sit, tantumque iuris habeat, ut res mutas, belluas rationis expertes, reliqua denique omnia complectatur, quid tandem conuenit, eam in homine animantium reliquorum principe fingendo minus efficacem arbitrari? Quid est quod quali arbore furculus defringatur, est quali genere sit canis susceptus, aut equus generatus, magni interesse putamus? Qualibus autem parentibus homo procreatus sit, nihil ad rem pertinere existimabimus? Certe si id contentionis studio negare vellemus, restamen ipsa nos aperte conuinceret. Pespicum est enim vniuersas ferme gentes, eisdem studijs semper oblectatas, & eisdem moribus præditas fuisse. Quod sanè facit indicium, hanc naturæ vim, sic in singulis nationibus esse defixam, ut nulla conditione euelliqueat, hominūque mores ad posteritatem traduci. Cernis Gallorum nationem ut amens iracundia, & furore in aciem feratur? eandemque contra placabilem, & ad leuitatem in communi vita propensam? At semper hæc natura gentis fuit, ut facile susceperet inimicitias, & facile deponeret. Germani verò truculenti semper habiti sunt, & qui in

DE NOBILITATE CIVILI

trepide mortē oppeterent. Hispanis vt olim,
 ita etiam nunc industriam ad res strenue ge-
 rendas omnes adscribunt, & ad certamen in-
 eundum alacritatē. Italis summum ingenium,
 & summā facundiam. Nulla deniq; natio est,
 quam natura nō finxerit aliquibus, vel vitijs,
 vel virtutib⁹ insignē, quæ virtute seminis po-
 steritati ingeneratur. Hoc antē multo clarius
 in certis familijs semper eluxit. Id enim ferme
 videmus euenire, vt ij qui illustri loco nati
 sunt, eas virtutes studiosè persequantur, in qui-
 bus sui maiores aliquā laudem cōsecuti sunt.
 Ita vt qui hac sunt stirpe generati sint manus
 prōpti, & insignib⁹ pugnis clari: qui alta, libe-
 rales, atq; munifici: alij verò rerum civilium
 prudentia cumulati. Ex qua quidem re, id effi-
 citur, virtutem non tātum moribus, studio, &
 cōsuetudine, sed etiam natura, genere, & inge-
 nio cōtineri. Id autē nobilitatē esse dicimus,
 quod quidem nihil aliud est nobilitas, quàm
 virtutis præstantia, in aliqua gente cōstituta.
 Nobilitatem igitur non opinione, sed na-
 tura contineri expositum arbitror. Quòd sic
 est accipiendum, vt perinde ac agri vberes, &
 frugiferi, non per se, sed frugum expectatio-
 ne in summo pretio sunt: sic gentem aliquam
 præcipuè amplectimur, quod vberem virtu-
 tis frugem sapiens effundat. Sed iam facillimam

num erit, ipsam rei vim, & naturam intueri.
 Est autem nobilitas splendor generis, in quo
 frequenter magnę virtutes enituerunt. Sed quo
 niam non omnem virtutis speciem amplitu-
 dinis atque dignitatis gloria consequitur, hæc
 definitio videtur amputanda. Nec enim ij qui
 sapientię studio dediti, cœtus hominum re-
 linquunt, & otium persequuntur, possunt ea
 sapientia splendorē nobilitatis obtinere, quā
 tumis egregijs virtutibus cumulati, & maxi-
 marum scientia rerum admirabiles existant:
 quòd scilicet eas artes, quibus probe ornati
 sunt, non facile conferre queant in commu-
 nis salutis studium. Nec enim vlla vnquam fa-
 milia generis amplissimi nomen adeptæ est,
 quòd extiterint in ea permulti ingenio singu-
 lari, qui cum hominum celebritatē studiose
 vitarent, omnem operam in geometris, vel in
 physicis, vel in musicis contulerunt. Quæ tan-
 dem igitur est ea virtus, quæ gentem claram
 reddit, & splendidis titulis insignem? Ea nem-
 pé quæ ad communem utilitatem refertur:
 quæ desidie inimica totam se dat ad homi-
 num cœtus colendos, & conseruandos: ut in
 reb^o bellicis fortitudo: in domestici iustitiæ,
 & æquitatis studium: adde etiam eloquentiæ
 magnitudinem, & iuris ciuilibis sciētiam, & re-
 liqua eiusmodi, quæ ad ciuilem disciplinam

DE NOBILITATE CIVILI.

✍
 pertinent: & in repub. dominantur. Est igitur nobilitas, dignitas generis, in quo maximæ virtutes extiterunt, vitæ communi salutare, & commodæ. Huius autem duæ species traduntur. Alia est enim civitatis vniuersæ, alia familiarum singularum. Sic nobiles Athenas ducimus, propterea quòd viros permultos aluerit, qui consilio, & sapientia rempub. regere, & cõseruare possent: qui singulari virtute animi hostes arcerent, imperijque fines propagarent: & innumcris denique beneficijs patriam obstringerent. Hoc modo Spartam nobilem dicimus: hoc etiã Carthaginem: hoc postremo Romam omnium ciuitatum que vnquam fuerunt nobilissimam. Ea prope modum ratio in singulis etiam familijs cõsiderari solet: vt ea egregie nobilis habeatur, quæ frequentia clarissimorum hominum maxime illustrata est. Ita fit, vt eadem vis in vtroque genere insit, re tamen subiecta distinguitur. Ad istum enim modum Fabiorum, Claudiorum, Corneliorum gentem illustrem, & claram fuisse accepimus. Harum autem partium duarum eiusmodi ratio est, vt qui non fuerit natus vtramque, vix sit in nobilium numerum adscribendus. Nec enim fieri potest, vt in obscura ciuitate familię illustres existant.

✍
 Qui potuisset enim ea ciuitas in tenebris delitescere,

litescere, si lumen aliquod diuinæ cuiusdam
 virtutis habuisset? Iam enim non obscura sed
 illustris haberetur, neque si aliquis in ea exti-
 terit præstanti virtute ciuis, poterit facile sese
 ab illa caligine, qua patria vniuersa demersa
 est, in lucem atque dignitatem vindicare. Pri-
 mum igitur naturæ beneficium est, vt in clara
 patria natus, & educatus sis: deinde vt claris
 parentibus ortus. Scitum est enim illud The-
 mistoclis dictum Tymodemæ Aphidnæo, in
 iurgio obijcienti quod non propria virtute,
 sed propter splendorem patriæ fuisset à Lace-
 demonijs singularibus ornatus honoribus:
 rectè sanè inquit Themistocles. Nec enim
 ego si Aphidnæus essem, tanta virtutis infi-
 gnia fuisset consecutus: neq; tu si esses Athe-
 nienſis clarus esse vnquam potuisses. Quod
 etiam ad hanc rationem trāsferri potest. Nec
 enim nobilis esse quisquam potest, in ciuitate
 clara ignotis parentibus ortus: nec in ignota
 clarus, quamuis genere sit, vt in illa ciuitate
 præstantissimus. Id circo ij nobiles in suis tan-
 tum sedibus, & à suis nūcupantur. Absoluta
 autem nobilitas nūquam loco dimouetur: &
 vbiuis gērium fuerit, semper altis defixa radi-
 cibus animis hæret: & eandē apud omnes na-
 tiones dignitatem habet. Quis enim vnquam
 Romanorum, cum Roma imperio rerumque

DE NOBILITATE CIVILI

gestarum gloria floret, Cilicis vel Bithynie principes magno pete admiratus est? Contra Barbari Romanos, quasi quædam numina sæpè venerati sunt. Poterit igitur nobilitas ad huc etiam modum diduci: ut alia sit omni ex parte absoluta; alia verò domi tantum locum habeat. Hæc itaque in solo tantum patrio, & inter suos eminebit, magis opinione vulgi quàm veris dignitatis luminibus illustrata: illa verò quæ & patriæ claritate, & virtute gentis exulta est, apud omnes homines splendorem retinebit. Hic illa Theodetæ Helena cum inter alienissimos versaretur, loqui tamen magnifice sibi concessum arbitrabatur: sic enim inquit.

Vtraque stirpe maximis ortam deis

Quisquã putet vilem, atque servam nuncupet?

Est hoc sane insitum perfectæ nobilitati, ut numquam in rebus turbulentis animo frangatur: nec villo vitæ periculo dignitatis obliviscatur: usque adeo, ut nulla res magis indicet generis claritatem, quàm animi magnitudo, quæ cernitur in laboribus, & periculis. Quod sapienter à Virgilio existimatum est: apud quem Dido sic Aeneam singulari laude celebrat.

Credo equidẽ, nec vana fides, genus esse deorum.

Operæ pretium est videre, quid illi venit in montem,

mentem Aeneam sanguine, & affinitate dijs
coniunctum existimare. Vide quam ratio-
nem assignat.

Degeneres, inquit, animos timor arguit.

Nihil potuit verius ab illa confirmari. Ut
enim generis celebritas, in aduersis rebus, cō-
stantiæ atque virtutis laude perspicitur: sic
gētis humilitas, timidiæ & turpitudine se-
ipsam prodit. Tum demum hac oratione lau-
des Aeneæ concludit.

Heu quibus ille

Iactatus fatis, quæ bella exhausta canebat?

Incredibile videbatur, ut qui tantas bello-
rum tempestates inuicto animo pertulisset,
humili generi atfinis esset, quod quidē antea
ostenderat, formidine, & animi imbecillita-
te demonstrari. Cum igitur (ut vnde sumus
digressi redeamus) duplex sit nobilitas: alte-
ra quidem perfecta & absoluta, quæ tum pa-
triæ tum generis claritate commendata est,
& vbiq; retinet eandem dignitatem, nec ab
animi magnitudine vnquam deseritur: altera
vero, quæ domi tantum suspicitur: qualis est
earum gentium, apud quas iacent maxima-
rum virtutum studia: nos illius prioris orna-
menta persequemur. Atque ut illius ortum à
fonte repetamus, de illius origine alio sum-
pto principio differemus.

DE NOBILITATE CIVILI

v Natura in animis hominum fingendis,
 summam conjunctionis rationē habuisse vi-
 detur. Non in eo solum, quòd homines iisdē
 muneribus mentis & cogitationis ornatos, &
 generis similitudine, cognationeque inter se
 deuinctos, sic instruxit ad eandem vitæ ratio-
 nem, vt nullum animal magis sociabile reperi-
 ri possit: sed in hoc etiam, quòd dum eorum
 ingenia varie distinxit, id effecit, vt homines
 ad societate natos incredibili etiam necessi-
 tate colligaret. Cum enim artes innumerabi-
 les existant, ad communis vitæ cultam, & in-
 columitatem maxime necessariz, neque pos-
 sit vnus homo omnibus illis inservire: id fuit
 à natura diuinitus excogitatum, vt alios alijs
 artibus instrueret, alijsque muneribus præfi-
 ceret: ita vt dum quisque præstitisset operam
 suam, & in cōmune contulisset: ipse vicissim
 propriam indigentiam, quam suis non potuis-
 set, alienis opibus sustentaret. Nec enim
 omnes Hippiz Elei timiles esse possunt:
 quem gloriari solitum accepimus, nihil esse
 vlla in arte rerum omnium, quod ipse nesci-
 ret: Neque solum eas artes tenere, quibus in-
 genuz doctrinz, & sapientiz studia contineu-
 tur: sed eas etiam quæ in sordida & liberali
 ratione versantur: ita vt anulum quem habe-
 bat, pallium quo amictus incedebat, soccos,
 quibus

quibus indutus erat, se sua manu cōfecisse diceret. Non est inquam facile cuius, tantum ingenio pręstare vt tam multa munera solus sustinere possit: ipsumque Hippia opinor haud satis com mode tam dissimilia inter se studia exercere potuisse: qui pręter quam quod incedenter liberales & ingenuas disciplinas, cum sordidis & humilibus coniunxit: non omnes artes enumeravit, quorum pręstidio vita confirmatur. Nec enim (vt alia omit tam) fecit vllam mentionē disciplinę militaris: in cuius tutela reliquę oēs acquiescunt. Rei autem militaris studiū, nulla ratione poterit ab vno Hippia, pręsertim tam multis negotijs implicato, strenue nauari. Est igitur necesse, vt alij quidem principes sint, & rectores, qui sapientia & æquitate omnium saluti prospiciant: alij autem vel arma trahent, vel eas artes persequantur, quibus in rebus magnis reipub. vsui esse possint: alij postremo sedulo terram colāt: aut fabrili artificio aliquid cōficiant, eorum, quę ad cōmunem vitam, cultumue pertinent. Cum igitur in humana societate sit omnino oporteat homines & ordine, & vitę studio dispares, atq; dissimiles: id prouidenter agit natura, vt ingenia essent etiā omnino dissimilia. Sic factum est, vt quibusdam diuinam mentis aciem, & excelsum

animum

DE NOBILITATE CIVILI.

animum singulari sapientia, & industria prae-
 ditum largita sit: quo quid vniuersitati expe-
 diret, & videre prudenter, & perficere constan-
 ter possent. Hanc autem ingenij atque seduli-
 tatis praestantiam, aurum diuinum appellat So-
 crates in Phaedro. Cuius auri copia circum-
 fluentes animos, deorum quasi agnatione te-
 neri, & ad regnandum maxime natos esse pu-
 tat. Hos itaque collocavit in summo gradu
 dignitatis ipsa rerum parens natura. Alios au-
 tem non tanta virtute excellentes effecit: alacri-
 tate tamen, & inuicti animi robore firmavit,
 ut possent temperata strenue perficere: in ma-
 ximisque rebus legibus obtemperando, pa-
 triam iuare. Quosdam postremo humilita-
 te animi depressos ad sordidas & infirmas ar-
 tes abiicit: quales sunt ij, quos opifices & ope-
 rarios appellamus. Sic enim diuino consilio
 effectum est: ut dum pro se quisque ceteris
 auxilium fert, & vicissim aliorum artibus atque
 facultatibus seipsum tuetur, ius illud humane
 societatis sanctum permaneat. Hoc autem in-
 geniorum discrimen, iam inde ab eo tempore
 perspectum est, quo genus humanum erat ad
 huc in montibus atque syluis dissipatum: cum
 nullis esset ciuilibus institutis, aut domesticis
 moribus excultum. Excelluit enim maxime
 tunc vnus, aut alter, eorum quos natura finie-
 rat

rat ingenio & prudentia præstantes, qui di-
 sperfam illam multitudinem vnum in locum
 congregauit: & ex immani agrestique vita,
 ad humanitatem & honestos mores exco-
 luit. Id quod homines doctissimi fictis fabu-
 lis memorię prodiderūt: Orphei cantu sylvas,
 ferasque omnes vnum in locum confluxisse,
 voluptate illa eximia cōmotas. Sic etiam tra-
 ditur Amphioni, cantus suauitate lapides im-
 pulisse quo vellet, vnde vellet deduxisse: quo
 significatur, homines illos agrastes, atque fe-
 rios, qui vel ingenij stupore, vel immanitate
 morum, lapidum atque ferarum instar habe-
 rent, paucorū ingenio fuisse moribus huma-
 nis, & ciuilibus institutos. Hoc opere The-
 seus qui primus Atheniēses per pagos disper-
 sos in vnū locum cōpulis, & legibus, ac insti-
 tutis deuinxit, est immortalem gloriam con-
 secutus. Vt nihil interim dicam de illis, qui
 Theseo lōge vetustiores extiterunt, à quibus
 ciuitates fuerunt initio conditæ & constitu-
 te. Inde igitur cœperunt homines intelli-
 gere, quātum generosus animus, & excelsus, hu-
 milibus anteiret. Tantaque extitit virtutis ad-
 miratio, vt quamdiu in vita manebāt ij à qui-
 bus beneficium illud acceperāt, omnem illis
 sui regendi potestaté traderent: mortuos ve-
 ro diuinis honoribus afficerent: eorumq; li-
 beros

DE NOBILITATE CIVILI

beros omni caritate amplectēdos statuerent. Primum mouebat homines recens memoria principum, à quibus tam multis fuerant obstricti beneficijs, eorumque posteritati gratiam referendam esse putabant. Deinde vbi experientia didicerunt, inesse in liberis paternam effigiem, non tantum corporis lineamentis, quantum animi indole euidenter expresse; iam non solum parentum memoria, sed etiam indolis admiratione prouocati, gentem illam præcipue coluerunt, eique reipub. gubernacula libentissime tradiderunt. Si igitur tempus quæris, à quo primum tempore nobilitas esse in honore cœperit, scito, cum primum hominum cœtus iure sociati extiterunt, nobilitatem suspici cœpisse: idque duplici ratione fuisse consecutos homines summo loco natos: Primo parentum meritis: deinde magna virtutis expectatione. Fuit enim prisca illis hominib⁹ maxime persuasum, virtutem paternam in posteritatem infundi, morumque præstantiam esse claræ gentis indicem: quod est ab Euripide sapientissime dictum.

Egregia dignitatis in doles, nota

Insignis est nobis generis amplissimi.

Hæc autem opinio tantum valuit apud antiquos, vt qui maximo loco natus esset, eundem

conti-

continuo sperarent maximis fore virtutibus
 exornatum. Quod si cuiusquam virtus a deo
 esset admirabilis, ut extra communem homi-
 num sortem posita, & collocata videretur:
 in humana cuncta despiciens, seque longe in-
 feriora reputans, originem suam ad deos au-
 ctiores referebat. Hoc autem ut posset multi-
 tudini persuaderi, non tantum imperitia, atque
 superstitione, quibus illa rudis antiquitas obli-
 gata erat, quantum virtutis admiratio faciebat.
 Fiebat enim illis verisimile, diuino semine
 susceptum esse, quod cernerent diuinis virtuti-
 bus esse cumulatum. Hinc illi prisca heroica
 extiterunt, quibus Homeri Ilias referta est: in-
 ter quos, nemo erat, qui non deorum aliquem
 in suis gentilibus numeraret. Ut Hector ille,
 quo vno dum viueret res Troiana nitaban-
 tur, de quo Neptunus ita Græcos alloquitur.

Hac timor pestem ne Graiis inferat hostis.

Namque furens animis flammamque similitimus Hector

Quis loue se natum fert, hac nunc agmina ducit.

Ipsaque Priamus eximius confectus angore
 bus, cum in tenebris & luctu ob Hectoris mor-
 tem versaretur, eius virtutem incredibilem
 laudibus in caelum efferens: illum inquit, eam
 opinionem cum suis ciuibus Troianis attulisse,
 ut virum tam singulari virtute praeditum, non
 humano sanguine ortum, sed diuino semine

pro-

DE NOBILITATE CIVILI.

procreatum existimarēt. Quid autem hic referam illas heroum contentiones, quibus & sui generis celebritatem ostendebant, & e nomine se cunctis alijs præponebant? Quale est illud Achillis in Asteropæum Axijs fluminis nepotem.

Sic morere Asteropæe: grauo est, et flumine natis

Progeniem Iouis in bello contendere contra:

Sis licet ipse satus tam lato flumine, nobis

Cede tamē, quādo est nostrū genus ab Ioue sumo

Me genuit Peleus: illi est pater Neacus ingens,

Quē genuit quondam summi regnator Olympi.

Quid illud? quòd in medio armorum discrimine Teopolemus Lycium Sarpedona cōnitijis insectatur, quòd falso Iouem patrem nominaret. Quam vanitatis maculam Sarpedon ille non tantū dictis, quantum factis delevit: Tepolemo viro fortissimo, & Herculis filio vitam eripuit. Nec enim vlla re magis potuisset egregij generis celebritatem tueri, quàm illo virtutis egregiæ documento. Sed dicet aliquis, quorsum attinet tã multiplices deorum partus enumerare, & reliqua poëtarum deliramenta sermoni admiscere, qui fuit veritatis inquirendæ gratia susceptus? An est quidquam apud Homerum, vt alios omittamus, quin risus ingētes moueat? Apud quem & gemitus deorum exaudiuntur: & turbæ ins
 cœli

cælis nefarię commouentur: & vulnera si dijs
 placet, vel potius vt reor, inuitis ipsis dijs sæ-
 pè infliguntur. Quid igitur cõuenit, eam ora-
 tionem, quæ ad philosophorum morem insti-
 tuta est, his poëtarum mendacijs inquinari?
 Hæc inquã mihi aũquis obijciat. Cui sermo-
 ni imperito vt respondeam, velim dari mihi
 veniã, si tantisper à proposito digrediar, dum
 de studijs humanitatis breuissime disputem.
 Hoc autem eo facio libentius, quòd Homeri
 testimonio mihi sæpius vtendum puto. Equi-
 dem is sum, qui p̄c̄tas omnes vera scripsisse
 credam: Homerum autem arbitret omnium
 poëtarum fuisse verieatis amantissimum. Hoc
 certè viri Græcorum grauissimi sta tuerunt,
 cum duos Homeri versiculos secuti, litem se-
 cundum Athenienses dederunt, cum fuisset
 de Salaminis possessione, inter Athenienses
 & Megarenses ingens controuersia constitu-
 ta. Id arbitrari sunt doctissimi viri, qui tam
 crebro authoritatis Homericæ præsidio scri-
 pta sua munerunt, viri in omni genere lau-
 dis præstantissimi. Nec enim quod istos ho-
 mines minime mallos fefellit, eadem veritas
 exigitur, & à poëta, & ab historico. In histo-
 ria namque res tantum gestæ describuntur,
 vt hominum memoriæ commendentur. A
 poëtis autem, quibus est aliud propositum,

DE NOBILITATE CIVILI

multa etiam ad honestam aurium voluptatem referuntur. Id circo, in historia præcipua virtus est vera simplexque rerum gestarum expositio, locis, personis, temporibusque distincta. Poëtarum autem oratio, ut muneris est astrictior: ita in rerum expositione liberior. Alia tamē in illis est veritas requirenda: in qua si quid est offensam, nō solum emitti crediti, sed theatra tota reclamant. Est autem poëtarum manus, hominum mores, fortunæ ludibria, & communis vitæ conditionem, quasi quodam penicillo, versibus verè & eleganter imitari. Quid in vita sit illustre, quid obscurum, quid honestum, & grave, quid turpe & flagitiosum, quid expectandum, quidve fugiendum, sententiarum lineis, & orationis colorib⁹ depingere, & illustrare. Qui munus istud susceperit, & susceptum ita præstiterit, ut ad naturæ similitudinē proximè accedat: hunc non mendacio condemnari, sed verum dici, & haberi est valde consentaneum. Quis autem est tam sine mente, ut cum legat Ulyssis errores, varios casus & incipites, naufragia sexcenta, adde Charybdis immensam illam voraginem, & rabicam Scyllæam. Antiphatem præterea, & Polyphemū, quis inquam est adeo excors, ut cum ista legat, arbitretur, ea sic ab Homero in scriptis relictæ,

reliſta, quaſi id fieri potuiſſe defenderet? illud tamen diuinum ingenium docti omnes admirantur: à quo tam verè virtutis vis & ratio expreſſa eſt, quæ nullis vnquam fluctibus obrui, nullis blandimentis potuerit ab inſtituto curſu reuocari, nullis periculis animo frangi, aut debilitari potuerit. Sic in Achille virtutis militaris effigiem intuentur: in Neſtore autem viuam ſapientiæ ſimulacrū. Hæc autem non ſubtili, & ſpinosa oratione perſecutus eſt, quæ legētibus ſatietatem attuliſſet, quod eſt à philoſophis factitatum: ſed incredibili potius atque diuina dicendi venuſtate quo facilius homines ad ſtudium virtutis alliceret. Quis igitur Homerum mendacij inſimulare poterit, cum tam vere, cum lateque præſtiterit eam fidem, quæ erat ab illo requirenda? Cum igitur illius teſtimonio vti- mur, id facere videmur, vt hominis diuina mentis acie cuncta perſpicientis authoritatem ſequamur. Non quidem vt res omnino ſic geſtas eſſe, perinde, ac ab illo ſcriptæ ſunt arbitremur: ſed eos propemodum fuiſſe hominum mores, ea gentium inſtituta, cum rerum vim & naturam, & reliqua denique omnia, quem admodum ſunt illius monumentis illuſtrata. Sic igitur (vt me iam ad nobilitatis rationem referam) cum Achillem Thetide procreatum,

DE NOBILITATE CIVILI

tam, Aurora Memnonem, Ioue Sarpedona
 scribit, id illū sic arbitratum fuisse, & eadem
 opinione vniuersos illius ætatis hominis im-
 butos esse credimus, vt viros maximos, non
 nisi diuino consilio ortos, atque adeo semi-
 ne diuino susceptos existimarent. Hæc au-
 tem opinio effecit, vt Thesens Neptuni fi-
 lius haberetur: Romulus item Martis. Ale-
 xander autem Magnus se multis post ætati-
 bus Iouis filium dici concupiuit: quod etiam
 de Scipione Africano existimatum est. Fuit
 enim de illo viro, rumore quodam vanissi-
 mo dissipatum, quod prius in Alexandro
 Magno vulgatum fuerat: Nempé, anguem
 immanem per sæpe visum in matris cubicu-
 lo: eumque hominum interuentu repente
 ex omnium oculis elapsum, neque postea vs-
 quem comparuisse. Inde consecuta est opi-
 nio eiusmodi, anguis illius concubitu, Sci-
 pionis matrem grauidam esse factum. Impu-
 dens inquires mendacium. Quis quæso est
 tam ignarus omnium disciplinarum, aut chri-
 stianæ pietatis expertus, vt ista vera esse in ani-
 mum inducat? Verum illud mendacium ab
 ea opinione minime falsa natum est, quæ ma-
 gnam virtutem, & excelsum, magnis & cla-
 ris natalibus assignat. Hinc iam facile potest
 perspicui, quanto in honore fuerit apud pri-
 scos

scos illos homines inclytum genus & excellens. Et merito quidem. Nam si quid in illa ætate extitit præclare gestum, dignumque memoria sempiterna, plurimum ab hoc ordine gestum est, quod satis est manifestum vetera scripta memoria repêti. Quis nescit Heraclidarum gentem ita magnitudine animi præstitisse, ut Pelopidarum potetiam copijs exiguis fregerit, & rebus Atticis in vltimum discrimen adductis sæpè lucem attulerit? Tantumque valuit opinio nobilitatis, ut qui se viderent ab illis adiutos, nõ humanis opibus, sed deorum numine se conseruatos existimarêt.

Quid hic Perseidas referam? Quid Acacidarum res immortalitate dignissimas? Iam si te Athenas animo conuerteris, ut res memorabiles videas, quæ ab illa ciuitate gestæ sunt: omnes maxima ex parte videbis, à viris maximo genere ortis, & maiorum gloria cõcitatissimas editas esse. Ut enim reges præteream, quos singulari virtute fuisse constat, certè Clisthenes qui tyrannidis delendæ princeps extitit, Miltiades, Cimon, Aristides, Pericles, & multi præterea quos infuitam esset recensere, à quibus tam multa sunt suscepta facinorosa, tum cõtra Barbaros, tum etiam aduersum Græcos, omnes isti ferme in amplissima familia nati sunt. Idem etiam apud Thebanos,

DE NOBILITATE CIVILI.

& Spartiatis, & innumerabiles alias nationes accidisse comperies. Sed inquamus hæc aliena, & ad nostra veniamus. Si animum ad sacras literas adieceris, quantum ibi nobilitatis testimonium, & discrimen generis inspicias? Vt enim reliquos omittamus, cõstat eos, qui à Iuda procreati erant inter omnes Hebræi generis homines, splendore virtutis, atque nobilitatis excelluisse. Qui quidem, iam inde ab eo tempore, quo fuerunt ab Aegyptiorum impotenti dominatu, in libertatem vindicati, magnam multis in locis virtutis egregiæ significationem dederunt. E quibus admodum pauca referã. Cum rex Aegypti multis iniurijs Hebræos laceraret, nec illos vlla conditione missos facere vellet, vt erat à deo iussus: immo quotidie magis gentẽ affligeret, tandem meritas impietatis pœnas perfoluit, apparuitque Dei optimi maximi numen. Primum igitur agri deuastati: omnesque fruges teterrima clade consumptæ: deinde per diuinæ seueritatis ministros cædes fieri cœptæ sunt, & innumeræ strages editæ. Postremò Rex tantis malis edoctus, vt videbatur, gentem vt iret sacrificatum dimisit. Hebræi igitur inde digressi, cum castra ad Rubrum mare peruisissent, inopinatum malum sibi intendi animaduertunt. Nam cum primũ illi Aegypti

pti finibus excessore: pœnituit regem confi-
 lij, quo fecerat illis abeūdi potestatem. Cum-
 que insita animo superbia, in instituta animi
 impietate permaneret: eos quos tam multis
 prodigijs cœlesti præsidio septos esse cogno-
 uerat, bello persequendos statuit. Furore nā-
 que sceleris agitatus, haud potuit videre ma-
 lam sibi pestem esse comparatam Magnū igitur
 equitatum, magnū peditatum parat: quan-
 tas maximas potest copias educit: incredibili
 celeritate Hebræorum agmina consequitur.
 Ibi Moses cum dei pacem exposceret, & opē
 tantis malis imploraret: virga illa, quæ diui-
 næ virtutis significationem habebat: & quam
 semper in manu gestabat: fretum verberat:
 & in medio mari viam aperit. Aqua enim im-
 perio numinis obediens, sic ex vtraque par-
 te instar muri constitit, vt medio interiecto
 spatio, securum, & facilem transitum præ-
 beret. Tantis autem terror (vt quibusdam
 Iudæorum scriptis memoriæ traditum est) in
 sacris enim lteris nulla fit de hac re mentio:
 tradunt igitur, tantum terrorem Hebræos
 oppressisse, vt neque tam præsentis ope nu-
 minis ostensa, se committere quis audenti.
 Asserunt autem, tunc eorum qui à Iuda orti
 erant valde virtutem enituisse: nec vllam mor-
 ram interposuisse, quin Moses vultu ihs, anti-

DE NOBILITATE CIVILI.

mo magno ingressi, reliquos omnes ad sequendum excitarent. Quid autem post illam insignem cladem, qua rex impius, dum acerbissimo imbutus odio, nefarioque scelere, obcæcatus in mediū mare præceps ruit, cum vniuerso exercitu deletus est? Nunquid nō in omni genere laudis hæc gens egregie præter cæteras versata est? Inde constitutum fuit, vt inter duodecim principes (singuli enim à singulis tribubus rectores deligebantur) primus haberetur, qui esset ex Iudæ stirpe generatus: hic primus agmen ducebat: primus vota faciebat: primus immo'abat: huius imperium, & auctoritatem reliqui sequebantur. Vnde plane colligitur Mosem verè nobilitatis rationem duxisse, cum sic statuit, vt certæ genti, honores amplissimi mandarentur. Ab hac familia ortus est Calebus: qui sibi primo gloriā ingentem peperit, cum orationi turpissimæ aduersatus est eorum, qui de reditu in Aegyptum cogitabant: fatiusque esse dicebant, Aegyptiorum contumelias, atque superbium dominatum pati, quàm vitam in armorum discrimen adducere. Hic Calebus suæ virtutis, atque constantiæ lumen ostendit: magnis clamoribus id agens, vt hominum spem, eo genere orationis fractam, & debilitatam excitaret: eosque ad prælium incenderet. Vbi pa-

rum

rum abfuit, quin ab impijs, & formidolofa cō-
 cione fuiffet indigniffimo cruciatu laceratus
 Hic etiam sub Iofue, cum effer natus annos o-
 &uaginta quinque, ita fe gelfit, vt nemo fue-
 rit illo, vel manu promptior, vel imperator-
 rijs artibus instructor. Qui ne filiam quidē
 forma excellentem, nuptiā dare voluit, nifi
 ei qui facinus ali quod egregium fufcepiffet,
 Negauit enim fe filiam vlla cōditione delib-
 furum, nifi illi, qui ciuitatem quandam ho-
 ftium munitiffimam pugnando cepiffet: &
 cepit eam filius fratris ipfius Calebi. Vnde
 perfpicuū effer, virtutem cum vera nobilitate
 plerumque confociatam effer. Generum vir il-
 le maximus non genere, fed virtute præftan-
 tem fibi deligendum prudenter exiftimauit.
 Nam gentis nomen & dignitas non aliunde
 quā a virtutis laude profecta effer. Id tamen
 euenit, vt virtutis fplendor a gentis claritate
 non difcederet: nec alius propius accederet
 ad virtutem Calebi, quā is, qui communio-
 ne fanguinis erat illi coniunctiffimus. Quid
 poft mortem Iofue: Non fuit Dei optimi ma-
 ximi iuffu, omnis cura belli, & gentis impe-
 rium Iudaeæ tribui delegatum? ætas me de-
 ficeret, fi vellem omnes huius ftirpes viros
 egregios recenfere. Quod fi vera effer de-
 fcriptio nobilitatis, a nobis explicata, mini-

DE NOBILITATE CIVILI

me dubium est, quin fuerit ea gens perfectam
 rationem nobilitati: affecuta. Inde enim bel-
 li duces innumerabiles extiterunt: inde vi-
 ri singulari sapientia, & æquitatis laude præ-
 diti exorti sunt: inde per multi Reges regio-
 nomine longè dignissimi: atque vt de reli-
 quis fileam, sanctissimus & fortissimus *Da-
 uid* rex inde natus fuit, vnicum pietatis atque
 virtutis exemplum. Denique propter vir-
 tutis excellentiam, mansit in ista familia re-
 gnum, quandiu res Iudæorum steterunt. Vt
 autem ista prisca mittamus, certè constat, in
 sanctissimis illis monumētis, quibus Christi
 optimi maximi gesta cōsignatā sunt, aliquam
 duci etiam nobilitatis rationem: cum in con-
 gressu alicuius sit istius celebritatis mentio,
 quasi ad ornāmētum eius, cum quo sermo lu-
 scipitur, pertinere videatur. Veluti cum cœle-
 sti ille nūtius inquit, Iosephi filii *Dauidis*, no-
 li timere: & rursum illud, Iesu filii *Dauidis*, mi-
 serere nostri: item *Paulus* ad Romanos, cum
 vtriusque naturæ splendorem, & dignitatem
 in Christo celebraret, cum secundum condi-
 tionem humani generis, atque seminis, à *Da-
 uid* Rege procreatum esse commemorat.
 Paucissima ex infinitis decerpsi, dum breuita-
 ti studeo. Ex ijs tamen paucis liquidò perspi-
 ci potest, hanc generis claritatem, & hoc gen-
tic

tis discrimen, diuinis etiam scriptis comprobati.

VI Iam quantum fuit in nobis, vim & originē nobilitatis explicauimus, eius ortum ab illa naturali indele repetentes maximis animis ianata: quæ quidem si excitetur, & temporis etiam vetustate confirmetur, perficit illū vniuersi generis splendorem, & claritatem.

Mirum est enim, vt de hoc etiā aliquid dicamus, quantum dignitatis adiungat etiā nobilitati, temporis antiquitas: nempe, quæ rebus omnibus hominum memoriæ commendatis, maiestatem constituat incredibilem. Fiunt enim quodāmodo, ea quæ à præsentī memoria semota sunt, ipsa vetustate sanctiora: ita vt maius quiddā de illis suspicemur, quā quantum nostræ ætatis homines, omni studio possint imitari. Hinc extitit illa scriptorum momentum celebrata contentio, inter varias gentes, atque nationes concitata: dum aliæ se ante omnes mortales in lucem editas esse contenderent, aliæ rursus eā antiquitatis gloriam ad se traducere nitētur. Aegyptij solis Phrygibus antiquitatis laudem ingenuē concedebant: aliorū autem hominum se longe vetustissimos esse iactabant. Arcades autem ad fabulas usque progressi sunt, se ante Lunam natos esse confirmantes. Quid de Atheniensibus

bus dicam? Qui quidem tantum sibi hac ve-
 rustatis laude tribuebant, vt vel eo solum no-
 mine, se in Græcia principatum obtinere pu-
 tarent. Nā cum aliorum Græcorum primor-
 dia, vel literarum beneficio, vel monumentis
 aliquot fuissent memoriæ mandata: solum
 Atheniense nomen exitit, cuius principium,
 & origo, nullis vestigijs indagari potuisset. In-
 de cū se ipsos omni memoria antiquiores es-
 se cernerent: in eam opinionem descende-
 runt, vt se non aliunde dilapsos, sed ex Attica
 terra principio genitos: nec ex varia hominū
 colluione, vnum in locum confluxisse: sed
 eandem semper regionem coluisse putarent,
 Ob idq; reticulo, quodam, aureis cicadis di-
 stincto caput ornabant: vt ostenderent, se in-
 star cicadarum, è terra quā in colerent, fuisse
 generatos. Vnde etiā hautocōnes. dicti sunt.
 duplici itaque nomine sibi placebant: tum
 quòd nihil in maioribus suis, vel barbarum,
 vel peregrinum agnoscerent: tū etiā quòd
 antiquitate, reliquis Græciæ gentibus antei-
 rent. Hoc in familijs etiam magnam vim ha-
 bere cernimus, vt in contentione nobilitatis,
 magni interesse videatur, vtra sit antiquior.
 Videtur enim rationi consentaneum, vt illæ
 maxime illustres habeantur, quæ plurimis an-
 nis ita se gesserunt, vt decoris, atque dignita-
 tis

tis possessionem, virtute perpetua tuerentur. Inde fit, vt generis nouitatem contemni plerumque videamus. Fit hoc quidem à multis, insolenti quodã fastidio, atque superbia non ferenda: non tamen omnino sine ratione fit. Nouitas enim, quantumuis sit omnib⁹ rebus ornata, nõ habet tamen illam ætatis caniciẽ cui præcipuũ honorem tribuendum putant. Perinde enim ac in singulis hominibus habet auctoritatem senectus: sic in nobilitate, claræ gentis antiquitas. In qua tamẽ opinione, sunt aliqui fines, & termini cõstituendi. Quemadmodum enim summa senectas mētis vim, atque consilium debilitat, & affert interitũ dignitatis: sic etiam nobilitatis splendor augeatur mediocri vetustate: extrema verò senectas conficitur. Quod quidem vt accidere soleat, inferius explanabimus: nunc verò quod instat persequantur.

VII Cum iã multa, & præclara nobilitatis ornamenta cõplexi oratione simus, illud nunc consideratione dignum videtur, sit ne plebicommodum, nobilitatis imperio gubernari. Iniquum enim multis esse videtur, cū omnes homines ad libertatem nati sint, hanc ita abijcere, vt non suo arbitrio viuant, sed aliorum auctoritatem & nutum sequantur: præsertim cum permultos eorum, quos vulgo nobiles
appel.

DE NOBILITATE CIVILI.

appellant, nimis insolenter honoribus vsos,
 & dominandi cupiditate precipites ad omne
 facinus vehementer incitatos esse videamus.
 Ut autē id melius explicari valeat, videndum
 est, non tam quid singulis hominibus præsenti-
 tem afferat vtilitatem, quàm quid ad vniuersi-
 tatem conseruatandam, & in longum tempus
 propagandam, sit accommodatius. Id enim
 quod ciuitatis vniuersę salutem constituet
 & plebis etiã fortunas, & commoda tuebitur.
 Nec enim vbi vniuersus reipub. status corruat,
 potest sanitas in aliqua reipub. parte perma-
 nere. Si autem aliquis incolami reipub. fuerit
 vehemēter oppressus: poterit certē multo fa-
 cilius, quàm in communi omnium rerum per-
 nicie, in pristinas fortunas restitui. Ut autem
 id apertius inspiciamus, par est, in exempla ci-
 uitatum earum intueri, quę omnium ferme
 opinione præstantissimę sunt existimate.
 Athenę post Codri Regis mortem, fuerunt
 optimis legibus, atque moribus à Solone cō-
 stitute, qui tamen in hoc à multis excellenti-
 bus ingenio atque doctrina viris reprehendi-
 tur, quod popularem reipub. statum institue-
 rit, & libertatem plus nimio parem effecerit.
 Itaque status ille propriam imbellitatem in-
 dicauit: cum intra finem anni quadragesimi,
 plebis temeritate conuulsus, Pisistrati tyran-
 nidem

nidem perpeſſus eſt. Poſtquam verò ſublatis
 tyrannis, ciuitas in priſtinam libertatem re-
 diit, aliquot annos in Græcia. & magna Aſie
 parte rerum potita eſt. Quod tamen impe-
 rium non ita diu tueri potuit, ambitione quo-
 rûdam, qui ſe populares eſſe, & haberi cupie-
 bant: Inter quos enumeratur Pericles: Qui
 quidem licet fuerit in dicendo admirabilis,
 & imperatorijs artibus inſtructiſſimus: non
 vidit tamen, quantum mali patrię moliretur,
 cum plebem principibus æquaret: & hoc mo-
 do niſcêdo inſima ſummis, auctoritatẽ Arco-
 pagi imminueret. Nec enim eſt aliud vulgus
 & multitudinem principibus libertate pares
 efficere, quàm effrenatę cupiditati, ad perni-
 ciam arma largiri. Vide autem qui caſus ſint
 illam ciuitatem conſecuti, poſtea quam ad ar-
 bitrium libidinemque plebis, omnia admini-
 ſtrari cœperet. Primo quidem omnibus ſpe-
 ctatis hominibus, qui rempub. conſeruarant,
 & auxerant, peſtis & exitum per obſeuos &
 flagitioſos homines afferebatur. Nec enim
 fuit vnquam Athenis, poſt illam reipub. for-
 mam, vir aliquis ad laudem inſignis, qui non
 inuidia tandem ingratię patrię conflagraret.
 Multi bonis omnibus euerſi ſunt, multi in e-
 riliũ eiecti: multi etiam morti multati: quo-
 rum virtute fuerat Athenienſi populo, ſalus
& gloria

DE NOBILITATE CIVILI

& gloria quaesita. Hoc iam certe non mediocre malum est existimandum, nudari videtur urbem opt. morum praesidijs: & nobilium industriam, qui suorum exemplo ad patriam inquamdam inflammati fortasse erant, infringere. Ergo cum bonorum auctoritas cœcidi flet, & populi vis nūquam cōsilio, & ratione, sed impetu semper, & dementissima temeritate dueretur, nullum tantum malum excogitari potuit, quod non fuerit in illius reipub. calamitate. Nam cum Athenæ maximo, periculosissimoque bello fuissent implicatae, omnisque Græcia in civitatis illius perniciem conspirasset: populi cupiditate, atque furore factum est, ut eodē tempore, aliud bellum nominus graue cōtra Siciliam susciperet. Nisi contradicēte, & omnibus bonis reclamantibus. Merito igitur in illa luctuosissima Syracusarum oppugnatione, non modo imperii, sed etiam fortunarum omniū naufragium fecerunt: & in gravissimos atq; acerbissimos luctus inciderunt: atque tandem domesticis seditionibus agitatae, & innumeris cladibus afflictae, libertatem miserè perdiderunt. Postquam verò triginta tyranni reipub. dominatione semoti sunt, quid aliud collectas reipub. reliquias dissipavit, nisi plebis cupiditas & licentia? quæ nullis iam legibus poterat ad

communium rerum curam, & studium impel-
 li. Immo cum vnicuique ciuū licuisset, de pū-
 blico sumere, quod in privatos vsus conuerte-
 ret: omnes ab industria, ad desidiam vocati, &
 ad theatra atq; fabulas cōuersi, & reliquas vo-
 luptates, quæ virtutis nequos incidunt, omnē
 Atici decoris, & antiquæ dignitatis memo-
 riam deposuerunt. Itaq; non multis post an-
 nis, gens illa quæ innumerabiles Persarū exer-
 citus fuderat: quæ tantas res gesserat: quæ Græ-
 ciæ imperio potita fuerat: armis Macedonū,
 quorum nomē sane obscuram ad id tempus
 extiterat, oppressa est, omnesq; imperij opes
 de manibus elapse sunt. Huius autem calami-
 tatis principium nō aliunde natum est, quàm
 ab illa plebis petulātia, & improbitate. Apud
 Spartiatas autem, vt de his etiam aliquid dica-
 mus. Reges & Principes multa memoriabilia,
 tum domesticis in rebus, tum vel maxime in
 bellicis effecerunt, & reipub salutaria, & im-
 mortalitate dignissima. Ephori autē (qui qui-
 dem magistratus erat ē plebe) contrā dum o-
 mnia priuata utilitate metiuntur, mala quam
 plurima ciuibus suis inuexerunt: & teterrī-
 mam patriæ perniciem machinati sunt. Nec
 est enim aliud leges, quibus publica certē sa-
 lus continetur, labefactare, & infringere, quam
 vniuersam reipub. iugulare. Cum autem Ly-

DE NOBILITATE CIVILI

curgus vniuersos ciues ad industriam, virtutem, & morum seueritatem sanctissimis legibus instruxisset: Ephori multis post annis, quæstus & voluptatis gratia (quæ duz sunt maxime omnium rerum publicæ pestes) inclytas illas leges sustulerunt. Quo facto Spartana illa virtus subito extincta est. Cum verò Reges aliqui voluissent Lyncurgi leges cõstituere, cuiusque mōres in antiquam disciplinam reuocare, fuerunt ab Ephoris indignissime trucidati. Ita factum est, vt ciuitas illa, quæ Heracidarum ductu, & auspicio, optimatumque sapientia, tam multos annos imperium habuerat, & incredibili virtute atque fide Græciæ libertatem defenderat, in sanæ plebis opera crudeli tyrannorum dominatu premeretur.

VIII. Quid autem hic Romanos commemorat? cum illud inter omnes constat, non ob aliud fuisse Romanam rempublicam funditus cuiusdam, quàm propter temeritatem multitudinis, in nobilitatem concitata: itaque imperium illud, quod per Reges primo, deinde per optimates & principes partum & amplificatum erat, breui fuit vulgi furoris & amentia dissipatum. Cum enim plebis cupiditas ita creuisset, vt nulla ratione, aut metu coerceri posset, & turbulentis hominum popularium orationibus, ad spem ingentis prædæ fuisset vehementer

menter excitata: non dubitabat, dum auaritia
 m expleret suam, omnia iura diuina, huma
 naq; violare. Inde illæ tribunitiæ seditiones,
 & agricæ legis actiones, non sine magno
 reip. malo a tribunis agitatæ, donec ad Grac
 chos ventum est, à quibus est natum princi
 pium omnium calamitatum, quæ postea rem
 pub. consecutæ sunt. Eiusmodi enim seditio
 nes consequentia quadam exceperunt Maria
 na tempora: quæ cum per se satis grauias, &
 lectuosa reipub. fuissent, tum etiam ad æru
 mnas sexcentas, atque tandem ad Cæsaris do
 minationem viam munierunt. Vides igitur
 Athenas, Spartam, Romam, à principibus cõ
 ditas, constitutas, & conseruatas fuisse: à mul
 titudine verò, vexatas, direptas, & funditus ex
 eisas. Nec id in ijs duntaxat ciuitatibus acci
 disse competes, sed in omnibus ferme alijs.
 Vt enim quisque status maxime à plebis arbi
 trio seiunctus est, ita videbis eam maxime
 stabilem, atque diuturnum. Inde fit vt popu
 laris status facillime conuellatur, & vix homi
 nis ætatem duret: optimatum vero potestas
 diutissime permaneat: regnum autem, immu
 tabile propemodum, atque perenne sit. Hic
 aliquis fortasse, mihi Alcibiadem, & Critiam
 obijciet, qui exitiũ & vastitatem patriæ intu
 lerunt: aut Pausania, n, qui nefaria cõsilia pro
 dende

DE NOBILITATE CIVILI

dendæ totius Græciæ suscepit : aut Syllam, & Cæsarem, & alios præterea innumerabiles, genere quidem illos, & industria excellentes, ita tamen cupiditate principatus incensos, ut suorum ciuium libertatem armis opprimere minime dubitarent. Fateor equidem, mala quam plurima fuisse per viros egregios rebus publicis importata. Nec enim semper illa animi elatio, quæ in claritate generis elucet, est cum virtutibus æquitatis, & continentię com sociata. Id tamen defendo, nullam vnquã ciuitatem fuisse ab humili plebe rite constitutam. Animus enim generosus, & excelsus, habet arma, quibus possit & violare remp. nempe ingenium, industriam, & fortitudinẽ. Contra plebs, ut plurimũ est temeraria, & improvida, animique nimis, abiecti, atque demissi. Potest igitur temeritate, & furore patriam labefactare, non tamen vnquam incolumen cõseruare, neq; collapsam in pristinam dignitatem restituere potest. Vnde perspicuum est, quàm male sit ijs ciuitatibus consultum, in quibus claris hominibus infimi præferuntur. Cum verò id acciderit, ut nobilitas omnibus verè nobilitatis ornamentis redundet, neque solum altitudine animi impellatur ad res gerendas: sed multo etiam magis in iustitiæ atque temperantiæ studio versetur: & omnem operam,

operam, curam & diligentiam, ponat in suorum ciuium salute, atque libertate tuenda: & vt vno verbo dicam, omnibus germanæ nobilitatis officijs summa ope perfungatur: Quis erit tūc ita profligatus, atq; perditus, qui eius imperium repudiet? Quis non potius illud vniuersis ciuibus, omnibus modis expetendum existimet? Nam si quisquam est, qui nullo modo putet vtile, vitam ad alicuius quantumuis moderati, atque prudentis arbitrium instituire, & conformare: is non libertatem obtinere, sed omnium flagitiorum licentiam consequi cupit, omnemque viuēdi rationem scelere suo perturbare. Nec est enim quicquam in vniuerso genere rerum, quod sit ad naturæ ordinem accommodatius, quàm leges & imperium: sine quibus, neque domus, neque ciuitas, neque natio vlla stare diutius potest. Attamen grauisimum, inquit, est seruire. Equidem is sum, qui seruitutem extremum omnium malorū esse arbitrer: sed aliud est seruire, aliud parēre. Quemadmodū enim inter dominum & rectorem plurimum interest: Rector enim in salutem eorum quos tegit intuetur: dominus autem omnia ad suam utilitatem refert: sic etiam liberi hominis obedientia, & obsequium plurimum à seruitute distat. Seruitus enim ea est, qua mancipia suo

DE NOBILITATE CIVILI.

arbitrio proflus carentia heri nutam sequuntur: neque suam sed vnus domini voluntatē inuiri respiciunt. Liberi autem hominis officium est, ijs velle parere, qui valent ingenio & industria, & quibus intelligit esse curam salutis cōmunis antiquissimi. Ut igitur ægrotus medico minime seruit, sed sua sponte obtemperat, quia id sibi salutare iudicat: ut vector gubernatori: ut miles imperatori: sic etiā munus in corruptæ multitudines esse debet, ad verē nobilitatis imperiū voluntatem suam applicare. Plebs enim, neque quid in commune statuat, neque quid sibi conueniat, ingenij traditatem potest explicare: contra verò excelsus animus, non tantum præsentia comprehendit, sed etiam impendentia multo antè prospicit, & ad omnia mala præcauenda, summam adhibet diligentiam. Deinde cum plebs non sentiat vllam gloriæ suauitatem, nisi legibus & imperio refrenetur, omni studio lucri lordes, atque flagitia consecratur, & ad pericula pro patria subeunda mollis, & languida est. Cōtrā nobilitas sola cupiditate gloriæ, & laudis incēsa, turpitudinem ipsam omnibus malis peius odit, & libentissime pro republica, res magnas suscipit. Quod sapienter Homerus (cuius auctoritate sæpè & libenter vtor) multis in locis ostendit. Sic enim inducit Regem

HIERONYMI
OSORII LVSITANI
DE NOBILITATE CI-
VILI. LIBER. II.

QVAE sit vis, & ratio nobilitatis, Ludouice Princeps, & quemadmodum ab ingenij diuinitate, virtutisque praestantia nata & alta summos honores consecuta est: & opinionem attulit antiquitati, genus clarum esse cum dijs sanguine, & affinitate deuinctum: quantis denique gloriae ornamentis, atq; praesidijs, in omnibus bene constitutis nationibus redundauerit: non modo fabulis, & exemplis ex omni memoria repetitis, sed etiam sacrarum literarum testimonio confirmauimus. Deinde cum essemus oratione persecuti, quantum etiam conferat ad dignitatem generis vetustas: demonstrauiamus postremo, homines vere nobiles ad imperandum non solum natos esse: sed etiam plebem ipsam, tum demum pace, firmissimoque praesidio muniti posse, cum omnia sunt in clarorum hominum potestate.

I Sed quoniam nihil est in hac vita firmum, stabile & diuturnum: sed omnia sunt fluxa, &
 duca,

ducta, & fragilia: fieri non potest. vt hoc generis orna mētum in perpetuum permaneat. Est itaque nobilitas mortalis, vt sunt pleraq; bona mortaliū. Perinde igitur vt aliarum rerum sic etiam nobilitatis est quidam flos, & iuuenta: quam deinde maturior ætas excipit, & senium deinde consequitur: mors postremo sic occupat, vt ne vestigium quidem vllum appareat prisce nobilitatis. Alias itaque familias videm⁹ ad laudē excitari, & incēdi, quæ prius ignotæ fuerant: alias maiorum gloriā vix tenuerunt: alias magis, magisque labi: deinde precipites ad ima deuolui: postremo sempiterna obliuione deleri. Quod Glaucus Homericus Diomedis his versibus significat.

*Quid genus inquiris Danaū fortissime nostrum?
Nam genus humanū est folijs par, tēpore verno
Hæc nunc fundit humani auræ leuis sibylus: illa
Æolus virens nutrit, renouat dū frōdis honorem,
Sic genus humanū viget hoc nunc: excidit illud.*

Ecquod modo vestigium intueri possumus antiquarum familiarum? Omnes Iulij, Fabij, Metelli, Scipiones, vna cum fortuna populi Romani ita sepulti sunt, vt si aliquis existat, qui se ab illis ortum asseueret, perinde irridentur, atque si Pythagoræ somnium defendat.

Post illa vero gentium nomina, quæ supra me

DE NOBILITATE CIVILI.

moravi, alia multa floruerunt, & interrerunt: alia rursus extiterunt, quæ nunc iam omnino deleta & extincta iacent. Id autem duplex de causa solet accidere. Prima est naturæ conditio, qua sic comparatū est, vt nihil insit in rebus humanis cōstans, & perpetuū: sed omnia vt paulo superius exposui, infirmitatis, & imbecillitatis plenissima: ita vt vel fortunæ telis in medio cursu obruantur: vel certe senio cōfecta, tandē interitu consumantur. Deinde vitia sunt in causa persepe, vt illud gentis lumē longe citius, quàm postulet ipsius naturæ cursus, extinguatur: vt illis accidere videmus, qui vino, & lustris obruunt corporis valetudinem, & immodica luxuria, quasi quodam extimali veneno, mortē sibi ipsis cōsciscunt. Quo circa non alienum erit percurrere, quib⁹ artibus nobilitas ipsa comparetur: sic enim erit facillimum intueri, quibus vitijs amittatur. Sed iam veror, ne sit hæc nostra disputatio, plurimum reprehensionis habitura, quòd prima specie sibi non cōsentiatur: propterea quòd statuerē principio videbamur, neminem esse nobilē, nisi qui fuisset illustri genere susceptus. Quod si verum est, nec is qui est infimo loco natus ad nobilitatis splendorem aspirare poterit: nec qui amplissimò, nobilitatem sibi comparabat, sed à maioribus traditam omni cura tuebitur.

tuebitur. Hæc sunt quibus adductus aliquis, fortasse orationem nostram inconstantie nomine vituperabit. Ergo verò is nullo modo sum, qui eos tantum ad virtutem natos esse credam, quos vulgo nobiles appellat: cum sit omnibus ad laudem cursus apertus, qui res magnas, & magnopere expetendas concupierunt. Id tamen disserui, plurimum instrumenti nobilitatem habere ad dignitatem; cuius tamen omnis ratio est à virtute petenda. Quæ admodum enim in semine causam esse scimus stirpium, atque arborum: sic etiam maiorum sacu, ingenerari plerumque posteris egregie cuiusdam virtutis indolem suspicamur: quæ tamen tunc demum apparet, cum optimis studiis, & exercitationibus excultata est. Cum autem generis splendore ob id dicimus amplectendum esse, quod in eo frequenter virtus emineat, ipsam certe virtutem, unicam nobilitatis effectricem, singulari studio colendam arbitramur: quæ tamè interdum à nobilitate deserit, ab hominibus nulla maiorum cõmendatione notis, magna cõtentione suscipi videmus. Nec enim semper verum est, innasci nobilitati illam animi elationem, qua qui præditi sunt, in laudis studium ardentius incitari solent: neque id nos confirmare voluimus; sed id quod frequenter evenit, in disputatione nostra

DE NOBILITATE CIVILI.

nostra ponendū esse duximus. Virtus tamen
 à nobilitate, splendore virtutis illustrata, hac
 ratione differt: quòd virtutis laus in singulis
 cernitur hominibus: nobilitas autem, vniuer-
 sam gētem amplectitur. Poterit igitur aliquis
 homo nouus existere omni virtute cumula-
 tus, qui ita versetur in studio dignitatis, vt in-
 ter omnes excellat: quia tamen in ea gēte pri-
 mus numeratur, non erit in numero nobiliū.
 Postquam verò in ea familia, multi exemplis
 illius incitati, in gloriæ cupiditatem incubuo-
 rint, tum demū elucere incipiet, illud nobili-
 tatis eximie lumen. Primus igitur generosus,
 & magnificus, non tamē nobilis appellari so-
 let: vt sit ea omnino differentia, quæ est apud
 Græcos inter eugeni & genaiō. Hoc enim ad
 animi præstantiam refertur: illud ad familie
 celebritatem. Vt igitur vnum, nō numerum,
 sed numeri principium dicimus: sic illum pri-
 mum omnibus summis honoribus dignissi-
 mum, non nobilem, sed authorem, & princi-
 pem nobilitatis existimamus: quod nomen
 haud equidem scio, an sit longe multumque
 præstantius. Quare perspicuum est, neque id
 falsum esse, quod antea fuit à nobis constitu-
 tum, & quod modo explicare ingredimur es-
 se verissimum. Nem ille vir magnus, qui pri-
 mus ingenium suum ad gloriæ studiū adiu-

rit, quâuis nō appelletur vulgo nobilis, cum
 tamen ingentem laudem sit adeptus, & vir-
 tutis insignia posteritate relinquat: videtur sa-
 né præclare iecisse fundamenta nobilitatis,
 atq; virtute sua omnem posteritatem illustra-
 se. Restat igitur vt videamus quibus artibus,
 hoc generis ornamentum, ab illo principe ge-
 neris comparetur. Ijs certe, vt breuissime di-
 cam, quibus conseruatur. Est autem dictum,
 nobilitatem esse genus maximis virtutib⁹ ex-
 cultum. Eas autem virtutes auctore viro do-
 ctissimo Aristotele, maximas appello, quæ se
 ad ciuilem statum, & hominum salutem accō-
 modant: & quibus societas hominum, & vitæ
 quasi communitas continetur. Qui autem in-
 stitutis domesticis, & optimis moribus insti-
 tutus est, is bonus vir rite haberi solet: non dū
 tamen sibi. ijs artibus, egregiæ dignitatis lau-
 dem pariet, si eas non contulerit in commu-
 nis vitæ societatem. Si enim tantum nostra
 ipsorum causa nati essemus, satis esset ad sum-
 mam dignitatem, nostros animos recte com-
 ponere, & familiæ nostræ prospicere. Cum
 autem natura nos ad reliquos homines iuua-
 dos impellat, & exusciter: is videtur munus
 sibi delegatū omni ex parte præstitisse, cuius
 studiū erga rem pub. magnis in rebus perspe-
 ctum fuerit. Non quidem, vt illa boni viri
 virtus

DE NOBILITATE CIVILI

virtus sit villo modo contenenda: nam si non tota, aliqua certe reipub. pars, nempe illius domus & familia, eius consilio conseruatur. Sed cum intra domesticos parietes continetur, ne que sese vltterius effundit, haud videtur illis amplissimis honoribus valde digna, qui tribuuntur illis, quorum virtus latissime patet, & rempublicam vniuersam amplectitur. Nec enim vnquam tanta fuisset hominum consensio ad paucorum virtutem diuinis laudibus ornadam, nisi cerneret vniuersi, se illius opera fuisse magnis in rebus adiutos. Ergo civili tantum disciplina, ad istam nominis claritatem perueniri poterit.

xj Huius autem disciplinæ præcipua quidē pars est iustitia, in qua virtutis maximus splendor inest. Eius enim admiratione cōmoti, initio mortales oēs opes certis hominibus detulerunt. Sic enim, cum de iustitia quæritur, disputari solet: fuisse quoddam tempus, cum genus humanū vitā in syluas, & agris nullo cetero more traducebat: nullā colebat religionē: nullam humanitatis officium tuebatur: nihil deniq; ratio, vel disciplina, sed pleraq; vis, & furēs animi impetus administrabat. Cum igitur latrocinia, atq; cædes infinitæ fierent: & i qui viribus plus valebant, affligerent imbecilliores, essetq; omnis vita malis innamens: cum uentis

eumuenta, omnes ij, qui iniuriam acceperant
 grauiorem, confugiebant ad præfidium ali-
 cuius præstantis ingenio viri, in quo lumen
 æquitatis elucere perspexerant. Is cum mise-
 ros & supplices in suam fidem recepisset: stu-
 diumque suum extinguendi latrocinij, repri-
 mendæque cedis, & iniuriæ vindicandæ de-
 clarasset, & potentes cum tenuioribus pari
 iure retinisset, eueniebat, vt omnes qui otium,
 & securitatem amabant, omnia vitæ præsidia,
 in eius virtute, & imperio cõstituta putarent,
 quem animaduertebāt, esse iustitiæ laude flo-
 rentissimum. A iustitiæ igitur fonte regia po-
 testas orta est: hinc optimates, & principes
 extiterunt: hinc prima nobilitatis principia
 nata sunt: nec vllum omnino genus clarita-
 tis, aut antiquius, aut præstantius hac Regum
 natione reperitur, qui primi virtute sua hu-
 manam vitam excoluerunt. Horum diuinita-
 tem admiratus Hesiodus, Reges à Ioue pro-
 creatos esse, in Theogonia scriptum reliquit.
 Quæ opinio fuit etiã ita à multis vsurpata, vt
 cum gentile decorum existimarent, qui virtu-
 tis huius præstantia clarus esset, Acæus enim,
 Minos, & Rhadamanthus, iustitiæ magnitu-
 dine, filij Iouis habiti sunt. Qui etiã, vt est in
 fabulis, vmbriis date iura dicuntur. Adco ne
 apud inferos quidem, putauit antiquitas, vl-
 lam

DE NOBILITATE CIVILI

lam multitudinem sine grauitate legum, & se-
 veritate iudiciorum, permanere vlla ratione
 posse. Pittacus ille Mytilenæus, ijs æquitatis
 artibus, ad imperij fastigium peruenit. Quod
 etiam Numæ Pompilio Romæ accidit. Hoc
 enim iustitiæ, & æquitatis studio dignus est
 omnium suffragio iudicatus, qui secundus à
 Romulo clauum teneret. Quid referam hic
 Lycurgum, Draconem, & Solonem? vt inte-
 rim illos vetustiores omittam, Mercurium, &
 Phoronem, & reliquos, qui cum leges, & iu-
 ra describendo, salutem suis ciuibus attulis-
 sent, amplissimos honores sibi quæsierunt, &
 nobilem stirpem in multos annos propaga-
 runt. Quòd autem nullius virtutis laus illu-
 strior esse possit, vel hoc indicium facit, quòd
 reliquæ omnes, si non sint cum iustitia cõiun-
 ctæ, nullâ possunt habere commendationem:
 hæc autem, etiam à reliquis seiuncta, suam
 semper retinet dignitatem. Hoc autem innu-
 meris exemplis intelligi potest: ego tamẽ bre-
 uitatis causa, duobus oro contentus. Aratus
 enim Sicyonius, cum nullus imperator esset,
 eam tamen est gloriam iustitiæ pulchritudi-
 ne consecutus, vt cum omnibus summis im-
 peratoribus sit omnium iudicio conferendus.
 Qui dum vixit, bellum sibi cum omnibus ty-
 rannis, & improbis ciuibus suscipiendum pi-
 tauit.

tauit: nec vllum pro legum defensione recusa-
 uit vitæ periculum. Aristides autem qui hunc
 multis annis præcessit, iustitiæ integritate tan-
 tum laudes est affectus, vt neque Themisto-
 cles tantis rebus gestis, apud Athenienses cla-
 rior haberetur. Ex quo intelligi potest, nullã
 esse viam ad amplificationem honoris & glo-
 riæ cerciorem, neque quæ maioribus orna-
 mentis gentem aliquam afficiat.

iii Post iustitiam, ea magnitudo animi quæ
 ceruitur in periculis, ad summum laudis fasti-
 gium, & meritò quidem euecta est. Magnana
 est enim mortem contemnere, & pro dignita-
 te, atque salute omnium vitam libenti animo
 profundere, nec vllum patriæ vitæ periculum
 denegare. Iccirco omnes ferme, qui ad glo-
 riam incensa sunt, in rei bellicæ studium præ-
 cipuè incumbunt. Priscis etiam legibus, apud
 omnes bene constitutas nationes, plurimum
 honoris huic virtuti semper attributū fuit: vt
 scilicet ea gloriæ cupiditate, omnes alacrius
 arma caperent. Contrà vero, ignauitæ, atque
 formidini, permulta probra fuerunt, legibus
 prudentissime constituta. Apud Macedones
 erat olim lege sancitum, vt qui nullum hostẽ
 in acie cecidisset, capistro publice cingeretur
 Apud Seythas, nemini licebat in sacris epulis
 circumlatum proculum accipere, qui nullum

DE NOBILITATE CIVILI
in re militari virtutis signū dedisset. Amazonibus non erat concessum vlla condicione habere, nisi prius hostem pugnando interemissent. Solon autem statuit, vt eorum liberi, qui pro patria dimicando mortem occubuissent, de publico alerētur. Quod etiam fuit in multis alijs ciuitatibus valde prudenter vsurpatum. Sapienter enim ab ipso Solone Græciz sapientissimo existimatum est: reipub. salutem, præmio, & pœna cōtineri. Hac enim improbi & facinorosi coërcentur: illo autē splendida ingenia, ad percipiendæ virtutis studiū maiore quadam animi impetu concitantur. Diuinitus igitur à prisca legislatoribus institutum est, vt in quocunq; hominum genere illa virtus eluxisset, multis insignibus atq; titularis ornaretur: cōtrā verò turpido, & ignavia, omni dedecore, & publica cōtumelia afficeretur. Hoc autē cū legibus instituebant, nihil aliud efficere videbatur, quàm ad nobilitatis splendore viam omnibus aperire, qui essent egregijs virtutibus exculti: turpes autē, & nimium formidolosos homines, etiam si in amplissima familia nati fuisset, nobilitatis ordine more. Quid autem de Romanis loquar? Ecquis enim tot equestres imagines, tot coronas murales, castrenses, ciuicas, triumphales, enumerare valeat? Ecquis tam multa

virtutis

virtutis insignia atque laudis ornamenta poterit explicare, quàm multa Romanorum legibus fuerunt olim virtuti militari proposita? Ergo minime mirum est, si ciuitas illa, ad tam tam imperij magnitudinē peruenerit, in qua virtus tam multis honoribus, & præmijs afficiebatur; ad quorum cupiditatem, non modo nobiles, verum etiam multi e plebe, ita vehementer exarserūt, vt nullum pro repub. vitæ periculum recusarēt. Atque (vt ex innume- ris paucos ad modum recenseam) duo Decij plebij quidem fuerunt; propter tamen singularem animi virtutem, amplissimum honoris gradum in repub. consecuti sunt: qui tandem pro salute patriæ, victoriæ sese libētissime deuouerūt. L. Marcius, ille qui repub. Romanam in Hispania collapsam restituit, humili genere susceptus erat: virtute tamē est affectus, vt ad summos honores, atq; gloriam perueniret. Quid hic referam M. Portium Catonem virum insigni virtute: atque singulari sapientia clarum? Quid M. illum Marcellum, qui primus Hannibalis impetum repressit: omniaque eadem virtute vinci docuit? Quid fortissimum illū Marium, & sexcentos alios, humili loco natos, qui tamen propter virtutē militarem, & imperatoriam, ascenderunt ad honores amplissimos, posterisq; suis nobilitatis

DE NOBILITATE CIVILI

tatis gloriam pepererunt. Hinc etiam hæc nobilitatis insignia, quæ nostris etiam temporibus circumferri videmus, ortum habuere.

Nam cum aliquis operam egregiam in bello præstitisset, erat illi ab imperatore cōcessum, ut nobilis haberetur: & insigne virtutis gesta ret aliquod, per quod nobilitaret genus, & posteritatem ad similis facti memoriam excitaret. Alij igitur tot castella depicta gestant, quod illi generis principes pugnâdo ceperunt alij circulos, aut quidvis aliud pronomen hostium, quos in prælio aliquod durissimo inter fecerunt: alij ut fortasse ostenderent, se lucem rebus patriæ afflictis attulisse, stellis scuta distinxerunt: alij denique alia assumpserunt, quibus virtutis suæ memoriam proderent. Hæc omnia eo pertinent, ut facilius intelligamus, semper huic virtuti fuisse aditum apertum ad summam totius generis claritatem.

iv. Multi etiam liberalitate, & magnificentia, illustria sanè claritatis fundamēta iecere, dando, largiendo, amplissimisque beneficijs complures cives obligando. Sic enim præscus ille Tarquinius, exul & ignotus, Romæ clarum nomen est adeptus, & ad regni fastigium peruenit. Hoc etiam magnificentia ratione, isto multo antiquior Pelops, barbarus & advena, in ea Græciæ parte, quam à nomine suo Peloponnesum

ponesum appellavit, rerū summam tenuit.
 Atque ut etiam recentissima commemorem.
 Colmus Medicis, huiusq; nepos Laurentius,
 tantum hac liberalitatis laude præstiterunt, ut
 & Florentiæ principatum, & apud omnes na-
 tiones, amplissimum dignitatis nomen obti-
 nerēt. Nec est enim vlla virtus ad nobilem
 conditionem accommodatior, neq; quæ ma-
 iores amicitias, & studia maiora pariat, atque
 conferuet: sine quibus, neque suas opes firma-
 re, neq; gloriam vllam cōsequi quisquam po-
 test. Hoc autem mihi secuti vidētur ij, qui no-
 bilitatem tradiderunt, esse virtutem generis
 cum abundantia pecuniæ. Nam cum hæc vna
 laus beneficentiæ videatur esse propria nobi-
 lium (sunt enim eorum plerique propensio-
 res ad benigne faciendum) & eam laudem ne-
 mo possit adipisci, qui non sit auxilio pecu-
 niæ instructus, existimarūt viri doctissimi, pe-
 cuniā ipsam tanquam liberalitatis materiam,
 in definitione nobilitatis ponendam esse. An
 recte ea definitione vis & natura rei fuerit ex-
 plicata, minime laboro: dummodo ex ea etiā
 intelligitur, esse hanc virtutem ad gloriam
 comparandam, & totius generis ornamen-
 tum consequendum apprime necessariam.
 v. Multi etiam & nostra, & priscorum me-
 moria, tum eloquentiæ magnitudine, tum etiā

DE NOBILITATE CIVILI.

iuris civilis prudentia, sunt ingentem gloriam adepti. Eiusmodi enim artes inter eas numerantur, quæ merito semper in repub. plurimè dominatæ sunt, & sine quibus civilis status non potest diu permanere. Frustra namque sunt foris arma, nisi res sint domi, consilio, & pacis artibus constitutæ. Sunt præterea multi, qui vel principum gratia, vel liberæ civitatis consensu, in nobilitatis ordinem asciscantur. Hoc autem prima specie, minime videtur veritati, atque rei naturæ consentaneum. Nobilitas enim, aut nititur opinione: aut virtute, & moribus constat: aut natura simul, & industria continetur. Opinione levitatem semper graues homines pro nihilo habendâ putarunt: virtutis laus nobis ipsis parieda est, nõ alium de sumenda: generis autem, & naturæ vis, ea est, vt minime principum imperio flecti possit. Neq; enim est facilius principum beneficio ex ignobili, nobilem quemquam effici: quam ex stulto sapientem, ex elingui disertum, ex ignauo impigrum, & audacem. Quod etiam in dandis civitatibus considerari potest. Nã si ciuis est natura (vt multi suspicati sunt) nulla ratio est, cur in civitatē recipiatur hospes, & peregrinus. Vnde Gorgias Leontinus Larissæorum principes irridens, quòd multis exteris hominibus civitatem donarent, dicebat, per-

inde

inde atque opifices, è quavis materia cōficiūt
mortaria, aut quid vis aliud generis eiusdem:
ita esse quosdam Larissæorum artifices, qui è
quouis hominū genere, Larissæos ciues effin-
gerent. Attamen neque Gorgiæ sententiæ, ne-
que aliorū qui simili ratione regū, & princi-
pum benignitatem intercludi cupiunt, mihi
probari vnquam poterit. Nam cum omnes
qui paulo elatiore animo præditi sunt, ad vir-
tutem, honoris & gloriæ cupiditate incendā-
tur: si honoris spem debilitare velis, virtutis
omnino studia extinguēs, quæ erat incitāda,
& inflammanda. Quæ quidem re, nihil omni-
no ciuili disciplinæ magis aduersarium est.
Huc enim leges respicere, hoc omnibus bene
constitutis nationibus propositū esse debet:
vt homines magnarum rerum cupidos, quam-
uis sint sæpe numero sua sponte adiuuandam
remp. incitati: gloriæ tamen cupiditate, mul-
to vehementius ad publicæ salutis studium
inflamment. Nam & ea ratione, maxime fir-
mari possunt opes ciuitatis, & iuris æquabili-
tas conseruari. Quid enim esset indignius,
quàm nullum præmium propter magna meri-
ta, claris in repub. viris esse constitutum? Aut
quod præmium excogitabis, quo virtuti satisfac-
feri aliqua ex parte possit, præter hoc dignita-
tis, & gloriæ? Quid deinde magis regium est,

DE NOBILITATE CIVILI

magisq; magnificum, quàm virtuti debitum dare testimonium, & titulis honestate dignitatem: vt hoc modo, tum iustitia cōseruetur, tum etiam complures in studium virtutis acrius incitētur? Nec enim princeps, vt iam ad illa respondeamus potest efficere, vt vilis, & abiectus animus, ad nobilitatis claritatē perueniat: quæ videlicet nō gratia parata, sed à natura profecta, & optimis exercitationibus excolta sit. Potest tamē generosum, & inuictum animum, splendidis titulis exornare. Quod quidem non solum honestum est, & rationi cōsentaneum, sed ita necessarium, vt ea re, salutē Reipub. contineri existimandum sit. Authoribus quidem maximis, & regendæ reip. scientissimis, ad istam sententiam vti possem: sed ego vnum tantum Platonem adhibebo: apud quem Socrates in tertio de Rep. libro, cum fabula quadam de hominibus armatis è terra editis, ad patriæ caritatem, & mutuam inter se benevolentiam, ciues impulisset: tum deinde, sic institutum sermonem continuauit. Auē, inquit ille reliquam partem fabulæ. Omnes qui in eadem ciuitate viuitis fratres estis. Sed Deus cum vos informaret, ijs quidem, qui nati & apti sunt ad imperandum, aurum immiscuit: ijs autem, qui principibus in communi saluto defendēda operam nauant, argentum:

argentum: agricolis autem, atque reliquis opificibus, æs & ferrum. Ita fit, ut cum ab eodem principio ortum habeatis, vobis similes plerumque generetis. Euenit tamen, ut ex aureo parente, interdum argentea soboles nascatur: ex argenteo aurea. Et similiter omnia ab alijs vicissim oriuntur. iubet igitur Deus, ut principes ipsi, primum atque præcipue, adeo magnam curam suscipiant inuestigandi, & inspiciendi, quid in animis liberorum suorum immistum sit, ut nihil omnino diligentius animaduertant. Quod si æneum aliquid, aut ferreum insitum in filiorum sensibus inspexerint: non impediuntur misericordia, quo minus illis, munus eorum naturæ conueniens assignent: & ad opifices, aut agricolas dimittant. Sin ex illis aliquid rursus aureum, aut argenteum extiterit, honoribus afficiant: & alios quidem ad urbis custodiam, & imperium alios autem ad urbis auxilium, & militiam euocent. Insideatque in eorum mentibus fuisse olim oraculo prædictam, ciuitatem tunc omnibus bonis euertendam, cum ea ferri, aut æris custodie commissa fuerit. Hæc Plato de principis officio, per Socratis personam disputauit. A quo reliqua omnia præclare, illa postremo diuinitus dicta sunt: omnes ciuitatis opes funditus interituras, cum æs & ferrum,

DE NOBILITATE CIVILI.

hoc est ingenium humile, omnique virtutis præsidio nudatum; reipub. gubernacula tractanda suscepit. Ob id igitur non solum homines industria, & ingenio excellentes, ex agris ad urbis custodiam euocandos, & nobilitatis ornamenti afficiendos, sed etiam amplissimo genere natos, si de generis extiterint, in infimam turbam conijciendos esse statuit. Hoc autem tantam vim habere putat ad reipub. stabiliendam, ut summa quadam religione, cum ab omnibus, tum vel maxime, à principibus ipsis, quasi diuinam legem, ad hominum salutem constitutam conseruandum esse censeat, Quod si verum est, omnia ornamenta quæ cogitari possunt, virtutis excellentiæ deberi: princeps qui Socratem audire voluerit, eos qui indigne patiuntur virtutem, in quocunq; hominum genere eviteat, omnibus ornamentis illustrari: omnium primos in agros deportandos, armentisque præficiendos esse decernet. Nam si virtutis studio ipsius reipub. salus atque dignitas continetur, is certe qui virtuti aduersatur, reipub. opes infringit: & communem civitatis gloriam labefactat. Ut igitur in institutum sermonem redeamus, non potest princeps efficere, ut abiectus animus, atq; demissus ad rerum maximum gloriam aspi-
ret. Potest tamen, magnum animum, & excel-
sum

sum debitis ornamentis afficere. Itaque non tam tribuit nobilitatem : quàm iam præclare institutam nobilitatis rationē , & singularem animi magnitudinem , egregiæq; virtutis aut artis præstantiam , honoribus debitis honestam & illustrem reddit. Idcirco, cum antecedant merita , tum hæc gravissima principum iudicia rite cōsequuntur. Aliter vero non erit ea nobilitas: sed inanis nobilitatis species, fucus & quibusdā medicamētis illita, & opinione tantum multitudinis confirmata.

VI Cum igitur manifestum sit, æquitatis laude, virtutis studio, & beneficentia , & ijs artibus præterea, quæ semper in bene moratis civitatibus floruerūt, nobilitari genus: facile palā fiet, quibus vitijs, hæc generis claritas extinguatur. Is nempe, quæ virtutibus illis aduersantur. Quis enim (vt expositū est superi⁹) plerūq; cōtingat, vt qui sunt honesto loco nati, non mediocri sint ad virtutē indole : sit tamen interdum, & frequētius quidem, quàm esset utile rebus humanis, vt aut à clarissimis viris degeneres oriantur, aut saltem illud naturale bonū , quod animis nobiliū innascit̄, vitio præter consuetudinis intereat. Itaque cum aliquis adeo malis moribus imbutus , & prava cōsuetudine deuinctus est, vt nullā honestatis rationē ducat: ipse sese in tenebras abdit

& gen-

DE NOBILITATE CIVILI

& gentem claram, quantum potest, obscuram & ignobilem reddit. Quemadmodum igitur æquitatis studiū multis nobilitatem comparavit: sic iniquitas iniuriæ indignæ in multos mortales contumeliæ, quam plurimos honoris possessione deiecerunt: cuius quidem rei, calamitosi omnium ferme tyrannorum exitus testes esse possunt. Nec enim illis solum vita eripiebatur, & dignitas: sed omnibus, qui erant illi sanguine cōiuncti: ita ut magna pars illorum eodem supplicio necaretur: reliqui vero fortunis omnibus spoliati, necem quidē exilio vitabant: non tamē ignominiam & dedecus effugiebāt. Ut enim hic nihil dicam de Phalaride, omnium tyrannorum crudelissimo, in quem vniuersa Agrigentinarum multitudo impetum fecit: ut eos etiam qui similiorum immanitate fuerunt, prætermittam: certe Prissistratidæ non alia ratione principatum amiserunt. Nec enim Armodius & Aristogiton, tantum patriæ liberandæ studio, quantum iniuriæ vlciscēdæ causa, facinus illud egregium susceperūt. Cum enim Hipparchus Prissistrati filius, Armodium adolescentem forma & moribus elegantem, quem perditissime amabat, neque blandis sermonibus, neque magnis promissis, in stuprum illicere potuisset: iniuit secum rationem, quemadmodū repul-

se dolo

sꝛ dolorem vlcisceretur. Venit interim dies,
 qua solennis quædam pompa erat Athenis ce-
 lebranda: in qua delectæ virgines, sacra quæ-
 dam calathis reposita, in capitibus patrio mo-
 re sustinebant. Hic Hipparchus venisse tem-
 pus ratus, quo tempore posset Armodio do-
 lorem grauisimum inurere, eius sororem, in
 earum virginum numerum adscribendâ cura
 uit. Deinde cum sacra fieri cœpissent, ean-
 dem, tanquam sacris illis indignam eiecit, vt
 facile appareret, non ob aliud ascitam fuisse,
 nisi vt eiecta, illam publice cõtumeliã accipe-
 ret, quæ in Armodium redundaret. Erat autẽ
 hæc apud Athenienses insignis iniuria: qua
 quidem offensus Armodius, re cum Aristogi-
 tone, cur erat in amore cõmunicata: & alijs lo-
 cijs adhibitis, contra Hippiam Hipparchi fra-
 trem, natu maiorẽ, qui tyrannidẽ obtinebat,
 cõiurationem fecit: & Hipparcho ipsi necem
 intulit. Hæc coniuratio quamuis tũc minime
 processisset, exercitauit tamẽ Athenienses ad
 Hippiam non longo post tempore expellen-
 dum, & libertatem recuperandam. Quid Tar-
 quinij? nunquid non ea ratione Roma fue-
 runt exterminati, quòd nihil iure, pleraq; vio-
 lentia, & immanitate gercbant? Itaque cum
 Sextus Tarquinius patris nefaria scelerata imi-
 tatus, post multas iniurias, quibus Romanos
 onerarat,

DE NOBILITATE CIVILI
onerat, Lucretiæ per vim stuprū intulisset
cum patre, & fratribus in exiliū eiectus, sine
vlla dignitate, & cū dedecore vixit. Sic etiam
Dyonysias posterior, cū principio dionis po-
stea Timeleontis virtute fuisset propter iniu-
stitiam, & improbitatem Syraculis expulsus,
Corinthi sordidam & ignobilem ætatem exe-
git. Sic innumerabiles præterea, scelere & ini-
quitate, gloriam & imperium maiorum virtu-
te partum, sibi ipsis detraxerunt: & vniuersæ
posteritati tenebras offuderunt. Hic non am-
plius immorabor, cum nihil magis perspicuū
esse possit, quàm semper iniustitiæ scelus, ge-
nus obscurum atq; vile reddidisse. Quid de-
inde ignauia, & timiditate fecidius, aut turpius
fingi potest, & à vera nobilitate magis alienū?
Quid miserius, quàm formidine perterritum
à statu mentis ita discedere quemquam, vt ne
que dignitatem tueri, nec vlla in re consistere
valeat? Neque libet exemplis omnia confir-
mare, cum illud constet multarum gentium
decora, propter animi imbecillitatē, & incon-
stantiam, de manibus elapsa fuisse. Iam quid
auaritiæ sordes persequar, & reliquas animi
labes? quibus id moliantur per sæpe homines
summo loco nati, vt sibi dedecus & ignomi-
niā adiungant: illudq; generis ornamentum ita
conuellant, vt nihil malle videatur, quam in
turbam

turbam cōijci (vilissimorum hominum)?

Cum igitur manifestum sit nobilitatē, & nasci, & occidere solere: profecto vt illi vidētur laudibus in cælum efferendi, quorum virtute hic splendor generi comparatur: ita ij dignissimi certe sunt, quos oēs mortales odio persequātur, quorum maculis, & turpitudine, celebritas ista dissipatur, quando quidem neq; generis indole, neque maiorum exemplo, ad virtutē excitari potuerunt, voluptatis, & turpitudinis vinculis impediti. Qua propter sūt miseratione digni (si misericordia superbiæ & stultitiæ tribui potest) quidam homines imitari: qui cum nulla ingenij laude floreat, nulla vitæ dignitate, nullo amplitudinis fructu, ita tamen inani nobilitatis nomine sibi blandiuntur, atq; si cælo delapsi fuissent. Miseratione inquam digni sunt, qui se beatos & florentes putant, cum tam multis animi miserijs, & interdum etiam corporis agitentur.

Operæ pretium est autem videre istorum in omni genere insolentiam: tunc autem maxime, cum in regia versantur. Famulorum pars antecedit: pars autem magno agmine subsequitur: ipsi vero ingressu, certis quibusdam numeris vtuntur. Cum autem à ianitoribus introducantur, & omnia circum commouentur, tum demum sese felices, supra quàm dici potest

DE NOBILITATE CIVILI.

potest existimant Credo quod illic tandem, cōtagione plebis minime violatur. Nec enim quemquam fugit, in quantam religionem veniat, si quispiem eorum, qui sibi heros videntur, nec omnino nati, sed à deo aliquo efficti, plebeio homini familiariter admixtus incedat. Cunctas religiones pollui clamabunt omnes, & omnia nobilitatis sacra funditus interire. Quid in inquit mihi placeam, quando in amplissima familia natos sum? Quin tu igitur geris animum isto generis splendore dignum? Tu dignitatem illam maiorum virtute comparatam, tuis scedis factis amisti. Illi magnitudine animi, integritate, & beneficentia circumsepti, aut maximarum artium disciplinis eruditi, magnum in republica gradum consecuti sunt. tu contra timiditate, flagitijs, atq; sordibus, & omnium rarum inscitia. te ipsum in insanam turbam coëgisti. Quid est igitur in te, in quo possimus imaginem antiq̃ claritatis agnoscere? Qualiscumque sum inquit, illustri tamen genere natus sum. Numquam ne intelliges homo ineptissime, ornari virtute genus, neq; genere virtutem illustrandam: sed omnem generis dignitatem ex virtute querendam? Quid autem inanis est, hoc nobilitatis nomine, si virtutis ornamenta subtraheris, atque veræ gloriæ fructum? Virtute
autem

autem etiã à generis claritate seiuncta, nihil in vita præstabili⁹, nihil homini melius, nihil naturæ accõmodatius: quæ per se splêdet semper, & pulsa loco manet: nec vllõ in tempore potest dignitatis possessione depelli. Sed quæ solo videamus quæ tandem fructum feret istud nudû nobilitatis nomẽ, cû res publica in vltimum discrimẽ venerit armorum: aut domesticis seditiõib⁹ agritata fuerit. Ibi enim virtute & cõsilio res geretur: non fumosis imaginibus. Ibi saltẽ loco cedas necesse est isti nobilitati, quã tanto fastidio floccipendis, si longo rerum vsu, & virtutis præsidio firmata fuerit. Immo inquit, locum eundẽ semper obtinebo, in quo mei maiores collocati summa cum laude vixerunt: hi autẽ terræ filij in suis sedibus hæreant, & eas artes persequantur quas scimus illorum parêtes coluisse. Sapienter me hercle dictum, & lepide, vt in rebus turbidis & afflictis virtutem contemnẽdo, & ignauæ nobilitati auscultando, scede pereamus. Sed velim intelligas aliquando, te conuictum indignum ijs facere, qui tibi præclara ista nomina reliquerunt. Nam certe ille tui generis auctor, & princeps, à quo primû ista vestræ nobilitatis insignia profecta sunt, homo nouus fuit. Cum igitur eos homines maledictis insectaris, qui tuis maiorib⁹ sunt simillimi: & ea pro

DE NOBILITATE CIVILI

bra ingeris, quæ possant in tuos retorqueri, nõ id tantum agis, vt dedecore tuo, labem illorũ laudibus aspergas, veram etiam ingratæ & impie te geris, dum illorum splendorem conuictijs extenuas, à quibus hanc speciem dignitatis accepisti. Sed horum iam magnifica verba, & ineptias omittamus, qui cū ab omni laude sint alienissimi, maiores suos in ore semper habent. Quibus congruit illud à Dionysiodoro Trezenio frequenter vsurpatum, quis patrem laudabit, nisi liber infelices? Ego vero germanæ nobilitati, quæ & ipsius virtutis stirpe generata est, & eadem virtute nititur, summum honorem haberi per esse puto. Istos autem qui nobilitatis fabulam frigide nimis, & infulse peragunt, vellem omnium scilicet excipi, & teatro, perinde atq; dignissimi sunt explodi.

VII Posteaquam illorum vesaniam oratione compressimus, qui novos homines, industria, & virtute præditos malecitis insequuntur, cum ipsi sint omnibus flagitijs inquinati: nunc illa quæstio relinquatur, vtri sint anteposendi. Ij ne qui nullo domestico exemplo in citati, famam tamen virtutis egregiæ consecuti sunt, an illi potius, qui gloriam maiorum virtute quæsitam omni pectore conseruant? Est enim quæstio anteps, cuius vtraque pars, potest

potest probabili ratione defendi. Potest enim homo nouus hoc pacto causam tueri suam.

Ego nec vllis institutis domesticis, nec vlla maiorum meorum celebritate prouocatus in gloriam incubui: nec alienis opibus, sed mea ipsius virtute, id affectus sum, vt ad honores summos perueniré, genusq; meum, quod antea in obscuritate latebat, illustraui: posteris autem meis, nobilitatis initium dedi, & egregiæ virtutis exemplum. Tu vero qui illustri loco natus es, plurimum instrumenti ad gloriam habuisti. Primum stimulabant te exempla domestica, & status ille, quem tui tenuerunt: deinde liberalis educatio, & institutio: postremo hominum expectatio: quæ omnia tibi quasi necessitatem attulerunt, vt virtutē coleres. Neque tanta est ea gloria, quam tibi peperisti, tuorum facta imitando: quantum illud dedecus fuisset, si domesticæ laudis studium turpiter omisisses. Vt igitur, atq; necessitate coactus magna gessisti. Mihi contra licebat in tenebris delitescere: præsertim cum omnibus illis instrumentis carerem, quæ magna tibi adiumentum attulerunt. Cum igitur non vlla necessitate adstrictus, sed amore virtutis impulsus, animū ad res gerendas applicui: idque tam multis difficultatibus implicatus, summa cum laude præstiti: inuidiamq;

DE NOBILITA. CIVILI.

inimicam nouitati, virtutis præstantia superaui: nihil causæ esse video, cui sit mihi nobilitati cedendum. Hæc homo nouus. Quid contra nobilis? Ergo tu me contratus omne, de possessione laudis deturbabis, tam multis ætatibus confirmata? Non vides hæreditatem eius gloriæ, quam mei maiores adepti sunt, non minus ad me pertinere, quam prædia: quam villæ: quam reliqua bona, quæ ad me, tanquam ad verum hæredem lege redierunt? Quid igitur obstat, quo minus huius dignitatis fructum, & mancipium, in meis bonis numerare debeam, eiusque possessionem omni contentione tueri? Quod si ita est, iam vides quâ multis in locis, hæc laudis hæreditas fuerit amplificata, antequam ad me perueniret. Quoties enim accidit, vt aliquis meorum gentilium pulchrum aliquod facinus susciperet, toties scito adauctum fuisse hoc dignitatis patrimonium. Omnia igitur meorum gesta, ad meam gloriam reuocare possum: quandoquidem illorum vestigijs ingressus pugnauim, vt meorum decori non deessem. Tu igitur tuam tantam virtute clarus es: ego non tantum mea sed etiam meorum. Quantum vero ad gloriam domesticam attinet, qua dicis nobiles ad virtutem necessario excitari: immo plerosque videmus, gloria parentum cõtentos quiescere:

re: nec vltra quippiam moliri, quod satis habeat, frui laude labore alieno quaesita. Quorum consilium, ut reprehendat, id tamen liquet, nobiles homines, nulla tantum re, quantum animi elatione, & magnitudine ad res gerendas incitari. Hæc & alia multo plura possunt in vtrâque sententiam adduci: ita ut relinquatur ratio sane difficilis ad iudicandam, vter alteri sit præferendus, si videlicet vtriusque virtus æque late pateat. Nam si faciamus ipsius honestatis contentionem, virtutemque ipsam proprijs ponderibus examinemus, illius virtus esse videtur longe admirabilior, qui primus est familiae obscuræ latebris emerfit in lucem, industriaque sua laudem, & gloriam consecutus est. Si vero vita sanctis est aliquid tribuendum, eorumque memoria qui præclare de reipublica meriti sunt, quod & ratio postulat, & leges præcipiunt, est post illorum mortem omni studio cõseruanda: in qui secuti exempla maiorum suorum, in gloriæ cupiditate incumbunt, non iniuria præferunt. Neque enim solum eorum industria, verum etiam parum merita poterantur. Est igitur anceps controversia quã alijs diiudicandam relinquo. Mihi enim satis est demonstrasse, id quod etiam fortasse sine vllius explanatione satis apertum est, omnem generis splendorem, & familiae claritate me, à fonte virtutis ortum habuisse.